

# CSALÁDVÉDELEM

## KÜZDELEM A SZÜLETÉSCSÖKKENÉS ELLEN

Előszót írta:  
SZÉLL JÓZSEF  
*m. kir. belügyminiszter*

*Bevezetéssel ellátta:*  
RAVASZ LÁSZLÓ dr.      HODOSSY GEDEON dr.  
*püspök*                      *miniszteri tanácsos*

*Írta:*  
DOROS GÁBOR dr.  
*egyetemi m tanár*



# ELŐSZÓ

A nemzet élete fájának szakavatott és féltő gondozása kétségkívül a legegységesebb társadalmi és állami szükségesség.

Az is bizonyos azonban, hogy csak virágjában borult fa ígérhet gyümölcsöt.

A legutóbbi idők demográfiai kutatásai, illetőleg ezeknek a kutatásoknak az eredményei a legkomolyabb figyelmeztetésül szolgálnak ama veszedelem tekintetében, amellyel a születések csökkenésének ténye fenyegeti hazánkat.

Ezért felettebb hasznos munkát végzett a szerző az előttünk lévő felvilágosító művével és a valódi társadalmi kötelességteljesítés példáját nyújtotta e mű kiadásával a Magyar Családvédelmi Szövetség.

Nagyon természetes azonban az is, hogy minden felvilágosítás, minden figyelmeztetés csakis akkor válhat valóban eredményessé, hogy ha a társadalom és a közigazgatás teljes megértéssel fogják levonni a tanulságokat és a legszorosabb együttműködéssel tesznek meg minden lehető arra nézve, hogy a születéscsökkenés révén fenyegető veszedelmet a családvédelem eszközeivel idejében elhárítva, nemzetünk fennmaradása és jövője ezúton és továbbra is biztosíttassék.

Széll J ó z s e f  
belügyminiszter, m. kir. titkos tanácsos,  
a Magyar Családvédelmi Szövetség  
tiszteletbeli elnöke.

# **BEVEZETÉS**

*A világon minden dolog mennyiségi és minőségi szempontból nézhető – Az élet is ebben a két kategóriában helyezkedik el. Mennyiségi élet nélkül lassanként hiábavalóság a minőségi élet és minőségi vonás nélkül értéktelen tömeggé válik a mennyiség.*

*Ezt lehet alkalmazni a nemzetek életére és a magyarság életére is. Széchenyi István a minőségi magyarságnak volt a prófétaja, s ?nig azóta száz esztendő óriási erőfeszítésével ezt az eszmét próbáltuk megvalósítani, kiderült, hogy ezalatt elvesztettük a mennyiségi magyarság terén a harcot. Ugyanis a magyarság feldarabolódott, könnyebben szívódik fel körülötte lévő idegen népekbe, s Magyarországon a két legegészségesebb osztálynak, a kisköz és a kistisztviselő osztálynak a népszaporaság a szörnyű hiányt mutat. Itt közben valami olyan sötét metafizikai árnyék játszik velünk, mintha az emberi élet minősége ellentétben állana az emberi élet mennyiségi elvével.*

*Atlátszó dolog, hogy ennél existenciálisabb kérdésünk nem lehet. A világon minden problémánk egyszerre semmivé válik arra az esetre, ha a magyar faj elpusztul. Ezért mindennél fontosabb dolog a magyar faj szaporaságának emelése: a többtermelés a drága magyar vérből!*

*Ez a könyv ezekkel a kérdésekkel foglalkozik. Kit ne érdekelne? Árvíz idején a vészharang, halálos betegség idején a diagnózis, eltévedt embernek az útmutatás, ajánlás nélkül is hasznos és érdekes szokott lenni. Ez a könyv pedig vészkiáltás, kórjelzés és útmutató tanács.*

*Ravasz László dr.*

püspök, m. kir. titkos tanácsos,  
a Magyar Családvédelmi Szövetség  
országos elnöke.

*Ha az orvos szűkös anyagi viszonyok között élő beteg részére ír orvosságot, akkor a vényen „Pro paupere” felirással jelzi, hogy a beteg szegény és ezzel hívja fel a gyógyszerész figyelmét arra, hogy a lehető legegyszerűbb és legolcsóbb formában készítse el az előírt orvosságot. Amidőn D o r o s Gábornak, a „Magyar Családvédelmi Szövetség” országos ügyvezető igazgatójának ezt a legújabb írásművét olvassuk, önkéntelenül is a „Pro paupere” felírást keressük rajta, mert amit ebben javasol nagybeteg magyar népünk megmentésére, az valóban a legegyszerűbb és legolcsóbb kivitelére mutat rá azoknak a módzatoknak, amelyekkel szegény és lerongyolódott csonka hazánkban is hathatósan küzdhetünk a születéscsökkenés fenyegető népártalma ellen. Egyben a szerző nyomatékosan utal arra is, hogy ha ennek a bajnak a gyógyítását nem kezdjük el idejében, úgy az végpusztulással fenyegeti nemzetünket.*

*Hogy a családvédelem tervszerű kiépítése és a születéscsökkenés elleni küzdelem megkezdése Magyarországon csakugyan mennyire fontos és szükséges feladat, semmi sem bizonyítja jobban, mint magának a K o r m á n y z ó Ú r Ó f f o m é l t ó s á g á n a k az a fenkölt és magasztos ténykedése, hogy személyesen járta be hazánkban az „egyke”” mételyével leginkább fertőzött vidékeit, hogy messzehangzó, szívekbe-lelkekbe markoló szózatával igyekezzék gáttat vetni ezen nemzetromboló veszedelem továbbterjedésének.*

*De Magyarország bölcs és nemzetéért aggódó, áldottszívű K o r m á n y z ó j á n kívül számos tudós, politikus, szociológus foglalkozott már a család intézményének megrendülésével, s a magyarság népesedéscsökkenésének fájdalmas problémájával, akiknek beszédeit és javaslatait D o r o s jelen művében hűen idézi. Ezekből láthatjuk, hogy ennek a kérdésnek tárgyalásakor széthullanak a pártkeretek, megszűnnek a világnézeti, társadalmi és felekezeti viták, mert az egész nemzet egységes abban a felfogásban, hogy itt sürgős és hathatós társadalmi megmozdulásra van szükség, s ha kell, a törvény erejével és szigorával kell fellépni a fenyegető veszedelemmel szemben.*

*Az egész nemzet nagy figyelemmel és reménységgel tekint fel ezekre a jelenségekre, s a legnagyobb bizalommal eltelve várja ennek a kormánynak intézkedéseit, amelynek minden egyes tagja számtalanszor adta tanújelét komoly segíteni akarásának és segí-*

teni tudásának. Hiszen kormányunk élén *D a r á n y i K á l m á n* miniszterelnök úr áll, akinek kezébe van letéve nemzetünk sorsa és jövője és aki már államtitkársága idején is a legnagyobb megértéssel karolta fel hazánk népesedésiügyi problémáit. A magyar királyi kormány a közelmúltban a köztisztviselőkre vonatkozó családvédelmi törvénnyel megtette az első kapavágást azon a területen, amelyen továbbhaladva nagy eredményeket remélhetünk. *S z é l l J ó z s e f* belügyminiszter úr pedig, mint a családvédelmi ügyek felügyelője és irányítására hivatott kormányhatóság feje, Szövetségünk nemzetpolitikai célkitűzéseit izzó fajszeretetéből és mélységes szociális érzéséből fakadó megértéssel támogatja, amelyért e helyen is hálás köszönetünket nyilvánítjuk.

*D o r o s G á b o r* jelen tanulságos munkájában nagy fáradtsággal összegyűjtött adatokat tár elénk és kiváló hozzáértéssel mutat reá a szociálpolitika és morálpolitika azon eszközeire, amelyekkel az államhatalom összefogva a társadalomnak erre hivatott szervezetével hazánk jelenlegi ínséges helyzetében is aránylag csekély anyagi áldozattal nagyszabású és eredményes nemzetvédő intézkedéseket foganatosíthat.

*D o r o s G á b o r* a vényt megírta: „*Pro paupere.*” Most hát elkeli készíteni a gyógyszert, hogy megindíthassuk a gyógyulás folyamatát. Én a magam részéről még csak annyit írok hozzá, hogy: *Cito! Periculum in mora!*

*Hodossy Gedeon dr.*

miniszteri tanácsos, v. országgyűlési képviselő,  
a Magyar Családvédelmi Szövetség  
országos elnöke.



## I. A születések csökkenése Magyarországon.

Amióta a népesedésüggyel foglalkozó demográfia elméleti kutatásai, s a népesedéspolitika gyakorlati eszközei a múlt és jelen helyzetét szemléltetően megvilágítják, minden államhatalom aggodva kutatja azt a képet, amelyet a népesedéstudomány tanításai alapján a nemzet jövőjéről meg lehet alkotni. Ha a száraznak látszó statisztikai számoszlopok születési és halálozási rovatait megvizsgáljuk, azok beszédessé válnak és minden nemzetről elmondják, hogy adataik duzzadó, fejlődőképes és nagy jövőre hivatott nép erőteljes szívdobogását, a stagnáció állapotában vergődő, vagy pedig zsugorodásra és halálra ítélt nemzet lassúdó pulzusát jelzik. Aki ezek vizsgálatába belemélyed, arra a meggyőződésre jut, hogy valamely nemzet léte és jövője szempontjából a népesedés ügyénél fontosabb kérdés nincsen. Többről van itt szó, mint az állam pénzügyi és gazdasági helyzetéről, közegészségügyéről, kultúrájáról^ vagy akár nemzetközi pozíciójáról, – itt a legnagyobb tét forog kockán: a nemzet élete! A történelem során minden megfordulhat, eltiport, kiuzsorázott nemzetek ismét hatalmassá, nagyvá válhatnak, birodalmak, határok összeomolhatnak és felépülhetnek, - csupán az elsorvadó, kipusztuló népnek nincsen jövője más, csak az örök enyészet:

Hogy a magyarság – részünkre mindennél fontosabb - népesedésügyi helyzetét és aggodó szeretettel vizsgált jövő sorsát megállapíthassuk, szükséges, hogy az európai demográfiai viszonyokat is röviden áttekintsük és a következtetéseket azok ismeretében vonjuk le. A népszaporodás múltja és jelene Európában rendkívül tanulságos képet tár a megfigyelő szeméi elé. *Sundbärg* szerint földrészünk lakossága 1800-ban csupán 187.7 millió volt. Ez a szám 1850-ig 266.2 millióig, majd rohamos felduzzadással a századfordulóig 400.6 millióig szaporodott. A mai Európa lakossága 505.7 millió főre tehető.

A népszaporodás azonban az egyes nemzetek állományában nem arányosan történt és egyesek előnyére, mások hátrányára óriási eltolódások keletkeztek. Ez az eltolódás *Laky Dezső* adataival igen jól szemléltethető:

Állam megnevezése	Népesség száma ezrekben			
	1800	1850	1900	1930
Anglia és Írország	16.526	27.901	42.191	45.987
Belgium	3.000	4.383	6.694	8.092
Bulgária	2.200	2.700	3.744	5.944
Dánia	982	1.506	2.544	3.559
Franciaország	26.900	34.907	38.962	41.800
Finnország	1.050	1.637	2.625	3.390
Hollandia	2.150	3.096	5.179	7.921
Magyarország	10.000	13.450	19.255	8.684
Németország	24.500	35.397	56.367	64.484
Norvégia	883	1.400	2.243	2.811
Olaszország	18.124	23.900	32.475	41.100
Oroszország	39.000	60.000	109.700	127.030
Románia	2.600	3.900	6.200	18.025
Spanyolország	12.000	14.700	18.618	23.581
Svédország	2.347	3.483	5.136	6.142
Svájc	1.750	2.400	3.315	4.077
Szerbia (Jugoszlávia)	900	1.250	2.494	13.880

Már a népszaporodás fenti nyers számai rámutatnak arra a módfelett figyelemre méltó tényre, hogy a szaporodásban legerőteljesebb iramot a Magyarországot körülölelő orosz, román és jugoszláv népek vették, amivel szemben pl. a latin származású francia nemzet nagyon lassú mérvű szaporodást mutatott fel. Magyarországra a táblázat 1930. évi rovatában természetesen a trianoni megcsonkítás súlyos veszteségét tünteti fel. De ettől eltekintve<sup>4</sup> is, a ma^var népesedésügyi probléma életbevágó fontosságának dokumentálására szolgálhat, hogy míg 130 évvel ezelőtt Magyarországnak 10 millió, Romániának alig 3, Szerbiának alig 1 millió lakosa volt, addig ma, a szörnyű országcsonkítás és a népszaporodási eltolódás együttes eredményeként hazánk csak 9 millió, viszont Románia 18 millió és Jugoszlávia 14 millió lakossal rendelkezik.

A népszaporodás legfontosabb két tényezője a születés és a halálozás, amelyeknek egyenlege adja a természetes szaporodást. Hiába termékeny valamely nép és hasztalanul magas a születéseinek száma, ha nagymérvű a csecsemőhalálozás és a felnőttek alacsony korban halnak el – Viszont hiába kitűnőek a közegészségügyi viszonyok, s így alacsony halálozási szám mellett hosszú az átlagos életkor, ha kevés gyermek születik és elapad az utánpótlás. Ideális állapot az, amire törekedni kell, hogy jó születési arányszám mellett a halálozási arányszám is kedvező legyen, s ekként a népszaporodás aktivitásával a nemzet jövőjét az egyenleg mindkét tényezője biztosítsa.

Nem feladatunk, hogy e helyen Magyarország közegészségügyi helyzetével behatóbban foglalkozzunk, de annyit megállapíthatunk, hogy – bár e tekintetben még sok kívánni való van – az utolsó másfél évtized alatt olyan óriási haladásnak voltunk tanúi, ami az egészségügyi kormányzat és az egészségügyi szervezetek kiváló tevékenységének legteljesebb elismerését érdemli meg. A csecsemőhalandóság 1920-tól 1935-ig ezer újszülöttre számítva 192.6-ról 152.0-re csökkent, az egész népesség évi halálózása pedig ugyanezen idő alatt 21.4 ezrelékről 15.3 ezrelékre esett Ennek következménye, hogy az átlagos életkor, amely még fél évszázaddal ezelőtt a 40. életév körül volt, napjainkban a 60. életév irányába tolódott. Mindezek folytán a csökkenő születések számának romlása népszaporodásunk tekintetében még nem tüntet fel súlyos katasztrófát, mert a halálozások számának javulása az egyenleg másik felét kiegyensúlyozza és ideig-óráig a népesség további lassú növekedését biztosítja. A természetes szaporodás – a születési és halálozási mozgalom különbözeteként – Magyarországon 1934-ben ezer lakosra 7.4-et tett ki, ami közel állt pl. Németország 7.1-es szaporodásához és sokkal kedvezőbb volt, mint pl. Anglia 3.3-as vagy éppen Franciaország 1.0°/oo-es szaporodása, de viszont messze elmaradt pl. Jugoszlávia 11.7°/oo-es természetes népszaporodása mögött.

Igen egyszerű volna nálunk a probléma, ha a halálozások korlátozásával a népszaporodás jövődi fejlődésének kielégítő tempóját és állandó fenntartását el lehetne érni. *Fabinyi Tihámér* pénzügyminiszter is utalt az 1937. év június 18-i parlamenti beszédében arra, hogy „a születések számának csökkenése... sajnálatos tény, de bizonyos mértékig ellensúlyozza ezt a halálozási arány jobb alakulása, úgyhogy a végeredmény nem annyira kedvezőtlen, mint -az az egy szám, amelyet a születések számának csökkenése mutatna”. Ez a megállapítás minden tekintetben helytálló, csakhogy a jelzett körülmény csupán a mai helyzetben megnyugtató, a jövőre nézve egyáltalában nem. A közegészségügy fejlesztése és a halálozások számának leszorítása nem lehet végtelen, mert természet-szabta korlátokhoz van kötve. Sohasem fog az orvostudomány odáig fejlődni, hogy a halálozásokat bizonyos határokon túl megakadályozza és az átlagos életkort a végletekig kitolja. Az észak-európai államokban, ahol a halálozási viszonyok elérték az optimumot, e tekintetben további javulás nincsen és a népesség szaporodását már kizárólag a születések kialakulása determinálja. Bizonyos, hogyha hazánkban elérkezünk a közegészségügyi viszonyok javulásának olyan fokáig, mint az észak-európai államokban látható, akkor egyszerre dominálni fognak a csökkenő születési arányszámok, ami a magyar népszaporodás súlyos zuhanását fogja eredményezni.

A fentiek szerint nyilvánvaló, hogy valamely nép létének «es jövődjének alapját végeredményben a születési számok ki-

*alakulása dönti el.* Ahol a születések jelentékeny lecsökkenése bekövetkezett, a halálozások optimális korlátozása mellett is létre „7011 az az egészségtelen állapot, amit *Burgdörfer* „Volk ohne Jugend“ jellemez, amikor a nemzettörzs kevés fiatal, de sok öreg egyénből tevődik össze és néhány generáció után megkezdji feltartóztatathatlan elöregedését és elsorvadását. *A születések, az új erők fakadásának mennyisége és milyensége hordozza magában a nemzet fiatalosságát, erejét és élniakarását, miért is a továbbiakban a halálozások kérdésének mellőzésével kizárólag a születések problémáját helyezük előtérbe.*

Mielőtt azonban a születéscsökkenés megmérésére térnénk át, e téren is célszerű lesz az európai helyzetet röviden áttekinteni és a magyar viszonyok megállapítása céljából 26 állam születési adatai alapján az összehasonlítás eszközeit felhasználni.

Állam megnevezése	Ezer lakosra született élve					
	1913	1924-29	1932	1933	1934	1935
{ Anglia	24.2	17.9	15.8	14.9	15.3	15.2
{ Írország	24.2	20.5	18.9	19.2	19.2	19.2
Ausztria	24.1	18.9	15.2	14.3	13.5	13.2
Belgium	22.4	18.9	17.6	16.5	16.0	—
Bulgária	—	36.0	31.4	29.0	20.0	26.2
Csehszlovákia	—	24.1	21.0	19.2	18.6	17.7
Dánia	25.6	20.2	18.0	17.3	17.8	17.7
Esztország	—	18.1	17.6	16.2	15.4	15.8
Finnország	27.2	21.7	18.7	17.4	19.1	—
Franciaország	19.0	18.4	17.3	16.3	16.1	15.2
Görögország	—	27.9	28.5	28.8	31.2	—
Hollandia	28.2	23.7	22.0	20.8	20.7	20.2
Jugoszlávia	—	34.2	32.8	—	33.6	—
Lengyelország	—	33.6	28.7	26.5	26.5	25.9
Lettország	—	21.4	19.4	17.8	17.2	17.6
Litvánia	—	28.7	27.3	25.7	24.8	23.3
Magyarország	33.8	26.6	23.4	22.0	21.9	21.2
Németország	26.9	19.3	15.1	14.7	18.4	18.9
Norvégia	25.1	18.8	16.0	15.0	14.8	14.5
Olaszország	31.7	26.9	23.8	23.7	23.4	23.3
Oroszország	—	43.9	—	—	—	—
Portugália	32.3	33.7	29.8	28.9	28.4	28.3
Románia	42.1	35.5	35.9	32.0	32.1	30.7
Spanyolország	30.4	29.4	25.2	27.8	26.2	25.2
Svájc	23.1	17.9	16.7	16.4	16.2	16.0
Svédország	23.2	16.7	14.5	13.7	13.7	13.8

Az utolsó negyedévszázad alatt – a múlt század káprázatos népszaporodásával ellentétben – az összes európai államok lakosságában a születések számának csökkenését látjuk. Ha a születés-

csökkenés lineárisan, minden nemzetnél ugyanolyan mértékben történék, s így a nemzetközi erőegyensúly változatlan stabilitást mutatna, a születéscsökkenés kérdése egész másként volna megítélhető, és az – legalább is egyelőre – súlyosabb következményeket nem vonna maga után. Ámde az a helyzet, hogy a különböző nemzetek születéscsökkenésének mértéke mindenütt más és más, ami az erőeltolódás, sőt a beolvasztás távoli rémét kelti életre. E mellett a fenti táblázat adataiból kiderül, hogy az európai születésszámcsökkenés legnagyobb mérvű a nyugat – és észak európai kultúrnépeknél, legkisebb fokú viszont a keleti és déli fajoknál, ami éppen a legkulturáltabb népek lassú sorvadását eredményezheti.

Magyarország születési statisztikáját nézve, szemünkbe ötlük, hogy a háború előtt Bulgárián, Oroszországon és Románián kívül alig volt állam, amely nálunk magasabb születési számmal dicsekedhetett volna, az utolsó évek alatt pedig már Jugoszlávia, Lengyelország, Litvánia, Olaszország, Portugália és Spanyolország is magasabb születési indexet értek el. Habár születési statisztikánk európai összehasonlításban még ennek dacára sem nagyon kedvezőtlen, megállapítható, hogy *az utolsó negyedévszázad alab a születési index egyetlen európai államban sem zuhant olyan meredeken, mint Magyarországon*. Éppen ez a meredek zuhanás hat a szemlélőre ijesztően, mert nem lehet tudni, hogy az eldobott kő hol fog megállni, és a csökkenés milyen mértékben és meddig fog tartani. Amennyiben a születések grafikonja az eddigi meredekséggel zuhanna tovább, a magyar prognózis sokkal kedvezőtlenebb lenne, mint azon államoké, amelyek ma nálunk kevesebb születést tüntetnek fel, de a születések arányszáma stabilitás felé, vagy legalább is csupán lassú esésre hajlik.

Érdekes, hogy Franciaországban, – ahol a népesség biológiai fáradtsága európaszerte legrégebben jelentkezett és a születéscsökkenés valósággal a XIX. század francia-betegségének számított, – az utolsó negyedévszázadban a natalitás csökkenése veszített tempójából. Hogy az újabban relatíve állandóbb francia születési indexeket mi magyarázza, arra nem könnyű feleletet adni. De *Burgdörfer*, a kiváló német népesedéspolitikus hajlik afelé a nézet felé, hogy a francia elnéptelenedési folyamat meglassúdása nagyrészt a francia hatósági és társadalmi népesedéspolitika céltudatos és áldozatos kiépítésének tudható be, ami nélkül a születések csökkenése bizonyára a mainál is súlyosabb mérvű lenne. Tudvalevő azonban, hogy a franciáknál a népesedésügyi helyzet a születéscsökkenés lassúdása dacára igen kedvezőtlen. Említettük ugyanis, hogy Franciaországban a természetes szaporodás – a születések többlete a halálozással szemben – már 1934-ben ezer lakosra számítva 1 volt (Magyarországon 7). A francia „Népesség Szaporításáért Küzdő Nemzeti Szövetség” emlékirata szerint az ezt követő 1935. évben a francia nép a szabályszerű kihalás útjára lepott, mert ekkor már 658.000 ember halt meg és csak 638.000 született. Ha így harapózik a baj tovább, 1960-ban már 2 millióval

kevesebb lesz Franciaország népessége a mainál – Angliában is ijeszten lezuhantak a születési számok (1934-ben 14.4‰), de a jobb közegészségügyi viszonyok miatt a természetes népszaporulat átmenetileg még kedvezőbb a franciánál (3). A népszaporodás azonban előreláthatólag 1950 körül itt is eléri a „plafond”-t és azután már csökkenés várható. Németország népesedésügyi helyzete a legutóbb mutatkozó javulástól eltekintve, nem vigasztaló, sőt *Burgdörfer* szerint a német néptörzs zsugorodási folyamata annyira veszélyes, hogy a születési számok alacsony nivójának további csökkenése esetén 1945-ben már megszűnik a népszaporodás, 1960-ban a német népesség száma 66 millióra, 1975-ben 60 millióra, 2.000-ben pedig 47 millióra fog esni.

Mindezekkel szemben az orosz születések ma is 40‰ körül mozognak és *Korherr* szerint a parasztság körében elérik az 50‰-et is. Ennek megfelelően a természetes orosz népszaporodás évente állítólag 3 milliót tesz ki. A csehet kivéve a többi szláv nemzetek, a lengyelek, bolgárok és jugoszlávok is rendkívül nagy biológiai energiával duzzasztják néptörzsük állományát. Ugyanezt lehet elmondani keleti szomszédainkról, a románokról. Míg a magyar népesség évente 1-000 lélek után 7-el szaporodik, addig a románok 12-vel, a jugoszlávok 14-el, szóval a magyarság számbeli fejlődésének kb. kétszeresével gyarapodnak.

Ezek után vessünk egy pillantást arra a táblázatra, amely Magyarországon a születéscsökkenés mértékét számokban fejezi ki.

Magyarországon élve születettek száma		
Évszám	Abszolút szám	Ezer lakosra ‰
1886	661.249	45.6
1887	648.147	44.3
1888	649.224	43.9
1889	654.885	43.8
1890	613.913	40.7
1891	647.974	42.3
1892	621.724	40.3
1893	663.770	42.7
1894	648.757	41.3
1895	659.273	41.5
1896	647.977	40.4
1897	651.667	40.2
1898	614.255	37.5
1899	644.577	33.0
1900	655.674	39.2
1901	636.692	37.6
1902	658.240	38.4
1903	628.524	36.3
1904	641.507	36.7
1905	620.176	35.1

Történelmi Magyarország

Magyarországon élve születettek száma		
Évszám	Abszolút szám	Ezer lakóra ‰
1906	634.029	35,7
1907	641.058	35,7
1908	655.446	36,1
1909	668.474	37,1
1910	644.012	35,4
1911	638.082	34,8
1912	665.093	36,0
1913	643.566	34,3
1914	648.865	34,5
1915	445.426	23,6
1916	314.016	16,8
1917	297.024	16,0
1918	281.333	15,3
1919	217.431	27,6
1920	249.458	31,4
1921	255.453	31,8
1922	249.279	30,8
1923	238.371	29,3
1924	221.462	26,9
1925	235.480	28,4
1926	229.484	27,4
1927	218.548	25,8
1928	224.693	26,4
1929	215.463	25,1
1930	219.784	25,4
1931	206.925	23,7
1932	205.529	23,4
1933	193.911	22,0
1934	194.279	21,9
1935	189.479	21,2
1936	183.369	20,4

Az utolsó félévszázad részletes születési mérlege hazánkban igen rossz eredményt tüntet fel. Míg 50 évvel ezelőtt a magyar nép Európa legszaporább fajtája volt, amikor még 1000 lakosra 45,6 élve születés esett, addig 1936-ig a születési szám 20,4‰-re zuhant. Ezt az ijesztő zuhanást szemléltetően érzékelteti grafikonunk, mely a háború által okozott abnormális születéskieséstől tekintve az egyenletesen meredek süllyedés képét tárja elénk. A grafikonon ábrázolt görbének a további változatlan eséssel való történelmi meghosszabbítása a magyarság pusztulását jelentené! Ha a születéscsökkenést -I sten őrizz – nem sikerülne feltartóztatnunk, valószínűleg egy évtized múlva (1948 körül) elérnők a „plafond”-t, amikor a születések száma a halálozások számát már nem haladná túl. Majd néhány évig tartó stagnáció után, kb. két

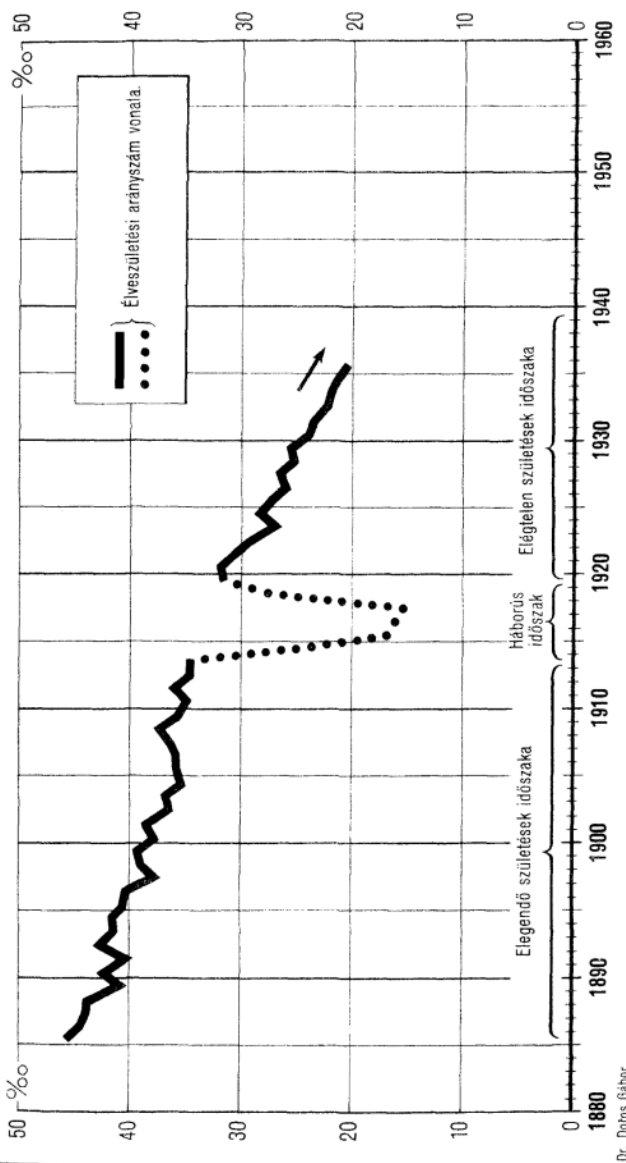
évtized múlva (1958 körül) megkezdődnek népünk számbeli zsugorodása és a magyar faj lassú elsorvadása! (I. sz. ábra.)

A születéscsökkenés megállapítására a nyers születési számokon kívül a házasságok termékenységének vizsgálása is módot nyújt. Előre kell bocsátanunk, hogy Magyarország a lakosságának agrár jellegénél fogva azok közé az államok közé tartozik, ahol a házasodások száma magas. Hogy a születések száma ennek dacára a fentiek arányában zuhant, sokszorosan aggasztó tünet. *Kenéz Béla* adatai szerint a 15 évesnél idősebb férfiaknak Ausztriában 48%-a, Svájcban 50%-a, Olaszországban 54%-a, Belgiumban 55%-a, Németországban 58%-a, Magyarországon 60% -a él házasságban. Bár a városi férfilakosság egy része sajnálatos módon tartózkodik a *házasságkötéstől, nagy általánosságban mégsem ott van a hiba*, mintha a magyar nép széles rétegei nem élnének házasságban, hanem, hogy a magyar házasságok nem elég termékenyek. *Kenéz* rámutat arra, hogy tisztábban bontakozik ki előttünk a propagatív erők hanyatlásának képe, ha a születések számát nem az összes népességhez viszonyítjuk, hanem ahhoz a réteghez, amelyből a születések származnak, tehát a 15-49 éves nők számához. Az 1900-1901 évek átlagában Magyarországon 1000 fenti korosztályú nőre még 218 törvényes születés esett, 1920-21-ben 188, 1930-31-ben pedig már csak 135. A házasságok termékenysége tehát az utóbbi évtized alatt is 28%-kai apadt! *Thirring Lajos* szerint megállapítható, hogy az 1930. évi népszámlálás idején fennálló azokból a házasságokból, amelyekben a nő a termékenység időszakának szinte *egészét* házasságban élte le, még kielégítően sok utód sarjadzott. Az .5-19 éve fennálló (vagyis az újabban kötött) házasságok népszámlálási és népmozgalmi megfigyelése azonban már a házasság termékenység terén évtizedekkel ezelőtt megindult *elerőtlenedés meggyorsulásának árnyékát veti előre*. Népesedésünk jövő kilátásai *Thirring* szerint távolról sem zavartalanok!

A házasságok termékenységének mindenkori meghatározása nem könnyű feladat, hiszen nem állapítható meg, hogy valamely házaspár mikor került abba a korba, amikor náluk többé gyermek születése nem várható – Ezért a házasságok termékenységének megmérése a nő halála által megszűnt házasságok adatait szoktuk felhasználni. Az 1935. évben a nő halálával megszűnt házasságok száma 16.582 volt, amelyből 2.964 teljesen gyermektelen maradt (17.9%), 4.102-ből egy és két gyermek született (24.7%), és 9.516 volt három, illetve többgyermekes (57.4%). Az 1916-18 – években a 0-2 gyermekes házasságok aránya *Kovács Alajos* szerint még csak 38.5% volt, ami napjainkig 42.6%-ig szaporodott. Mivel köztudomásúlag még két gyermek is legfeljebb a szülőket pótolja, de a nemzetőrzs további gyarapítása szempontjából csak a 3. és további gyermek jön figyelembe, a 0-2 gyermekes házasságok *számának növekedése*, – amely nemsokára az összes házasságok felét eléri, – a magyar nép termékenységének súlyos csökkenését jelzi. Ez a termékenységi kiesés aztán még komolyabb számokkal



# A SZÜLETÉSEK CSÖKKENÉSE MAGYARORSZÁGON.



Dr. Dobos Gábor.

I. sz. ABRA.

lesz dokumentálható, ha majd nem a jobb termékenységű elmúlt generáció megszűnt házasságainak, hanem a jelen korban élő, meddő családok termékenységi indexe kerül kimutatásra!

Az a tény, hogy a házasságok termékenysége Európa számos magas kultúrájú államában alászállt és sokféle súlyos születési deficitet eredményezett, ránk nézve semmi vigasztalást nem nyújt. *A mi sorsunkat geográfiai helyzetünk determinálja, s nemzetünk jövőjét és államunk fejlődését a szomszédokkal való erőbeli egyensúlyunk szabja meg.* Az előbbieken kimutattuk, hogy *keleti és déli szomszédaink a születéscsökkenés népkárosodását nem ismerik, születési indexük a 30%-o-et ma is meghaladja, aminek következtében évi népszaporodásuk kb. kétszer akkora mérvű, mint a magyarságé.* Hová vezet ez a helyzet, ha „Pató Pál” módjára halogatással, vagy semmittevással szemléljük a sorsunk felett elviharzó eseményeket, s a magyar születéscsökkenés ellen nem tudjuk a küzdelmet eredményesen felvenni?

*Elekes Dezső* számításai szerint:

O r s z á g	Lélekszám 1930 körül ezrekben	Évi átlagos népnövekedés ‰	Kiszámított népesség 2030 körül
Magyarország	8.688	0.88	20.841
Jugoszlávia	13.931	1.60	68.073
Románia	18.013	1.10	53.895

*Elekes* a mai tarthatatlan határok által övezett három szomszédos állam mostani szaporodási viszonyait véve alapul, a nemzeti erők jövő sorsát 100 év távlatában vizsgálja – Számítása szerint a várható eredmény az, hogy egy évszázad múlva a mai Magyarország lakossága két és félszeresére, ezzel szemben a mai román állam népessége háromszorosára, a mai Jugoszláv állam lakossága pedig több, mint ötszörösére szaporodnék.

*Kenéz* nagyon indokolt elgondolással, nem a mai határokat, hanem a fajokat veszi számításaihoz alapul.

N e m z e t	Lélekszám 1930-ban	Évi term. szaporodás ‰-ban	Kiszámított lélekszám 1960-ra	
Magyarok	Magyarország	8.001.112	8,69	10.374.000
	Csehszlovákia	691.923	11.00	960.640
	Jugoszlávia	465.800	12.90	684.380
	Románia	1.387.668	8.30	1.778.200
Összesen:	10.546.503		13.797.220	
Szerbek	6.646.529	18,50	11.518.400	
Románok	13.196.667	17,00	21.880.500	

*Kenéz* értékes kimutatása is igen szemléltetően tárja elénk a két szomszédos népfaj szaporodásának a magyarság fájdalmas hátrányára való eltolódását. Az *Elekes* és *Kenéz* által elénk vetített megdöbbenő perspektíva azonban még mindig nem világítja meg kellően a magyar születéscsökkenés veszedelmeit, mert a magyar néptörzs továbbfejlődésének mértékéül a mai születési és szaporodási indexet rögzíti. Arra azonban, hogy a születéscsökkenés előhaladása máról-holnapra feltartóztatható legyen, sajnos, semmi reményünk nincsen, sőt annak további esését komoly számításba kell vennünk. Bárha a remélhető erélyes állami és társadalmi akció a születéscsökkenés mértékét legalább lassítaná, s ezáltal a magyarság jövő fejlődését biztosítani képes volna! Mert, ha ez az igyekezet kudarcot vall, akkor 30, majd 100 év múlva nem a *Kenéz*, illetve az *Elekes* által kiszámított erőltetődés következik be, hanem a születések számának vészes zuhanása miatt a magyarság nemzetközisének a franciáéhoz hasonló zsugorodása áll elő. Ez esetben bekövetkeznék a magyarság teljes faji katasztrófája, mikor is az aktív népszaporodású, expanzív keleti és déli szomszédaink a Dunavölgyét dús néprajjaikkal elborítanák és a lassan fogyó magyarságot teljes elnyeléssel fenyegetnék!

Áttekintve az európai népesedésügyi helyzetet, azt kell mondanunk, hogy valóban szerencsések az északi és nyugati nemzetek, akiknél a depopuláció folyamata nagyjából lineárisan kezdődött meg, s a szomszéd nemzetek erőegyensúlyát nagyobb mértékben nem veszélyezteti. A tragikus történelmű magyarságra azonban ismét nehéz sors vár, mert testére keletről és délről Európa legszaporább népeinek súlya nehezül. Helyesen mondja *Bakonyi*, hogy a nyugati államok megelégedhetnek defenzív jellegű népesedéspolitika folytatásával, amely népességük számbeli és minőségbeli konzerválására törekszik. De részünkről a defenzív, vagy pláne negatív népesedéspolitika a duzzadó faji energiájú szomszédaink mellett magyar fajtánk halálát jelentené. *A magyar jövő csak aktív családvédelmi és expanzív népesedési politikával biztosítható, amelynek céltudatos és eredményes műveléséhez a hatósági és társadalmi erő kifejtés minden eszközét haladéktalanul sorompóba kell állítani!*

## II. A születéscsökkenés okai.

A népesedési tudomány már régen kutatja a népesség hullámzásának az okait, de ezeket először – mint ismeretes – *Malthus Robert* a XVIII. század végén gyűjtötte rendszerbe. Malthus 1798-ban megjelent és később második kiadást ért munkájában abból indult ki, hogy „a népesség szaporodásának szükségszerű határa az élelem”. Szerinte a baj abban van, hogy általában a népesség fokozottabb mértékben szaporodik, mint az annak eltartására szolgáló élelem. Okfejtésében megállapítja, miszerint „a népesség változatlanul növekszik ott, ahol az élelem szaporodik, hacsak hatalmas és szembeszökő akadályok nem állnak útjába.” *Malthus* ezeket az akadályokat két részre osztotta, a negatív és pozitív akadályok csoportjára. Megelőző, negatív akadályoknak minősítette a meg gondolatlan házasságoktól való tartózkodást, a szexuális élet rendellenességeit és a különböző bűnöket. Megtorló, tényleges akadályoknak fogta fel a nyomort, a háborút és a természeti törvények elháríthatatlan következményeit. A malthusi tanokból levonható következtetéseket úgy jellemezhetnők, hogy a jómódú népesség – ha az elsorolt akadályok nem érintik – magas születési arány mellett megfelelő mértékben szaporodik, a nélkülöző népesség viszont korlátozza a születések számát és mérsékelten szaporodik. Hogy helytálló-e ez a theoria, vagy nem, arra a következőkben igyekszünk megfelelni.

A vita a népesedésügy fontos problémájáról *Malthus* híres munkájának megjelenése óta állandóan tart és az elmúlt közel másfél század alatt rengeteg érvet vonultattak fel mellette és ellene. Be kell ismerni, hogy elméletileg elképzelhető olyan helyzet, amikor a földön a népesség túlszaporodása akkora mérvet ölt, amely mellett élelemmel már nem látható el. Ezzel szemben kétségtelen, hogy ilyen mérvű elszaporodás bekövetkezésének idejét kiszámítani éppen olyan kevésbé aktuális gyakorlati probléma, mint mondjuk a földgolyó kihülésének időpontját felmérni. A XIX. század végén, egy évszázaddal *Malthus* tanának felállítása után, a föld népességének sokkal nagyobb elszaporodása következett be, mint aminőtől *Malthus* tartott, mégsem mutatkozott élelmiszerhiány, sőt ez idő volt az általános gazdasági bőség legjobb korszaka. Viszont a gazdasági jólét dacára Franciaországban akkortájt már nyilvánvaló

tünetei jelentkeztek a depopulációs folyamat megindulásának, sőt a nyugateurópai kultúrkör többi nemzeteméi is kezdtek a születés-csökkenés jelei mutatkozni. Mindezek a körülmények a malthusi tantétel abszolút érvényessége ellen szólnak. Helyenként mutatkozhatnak sőt mutatkozhatnak is a földön a népesség túlsűrűsödésének tünete. Ez a folyamat a gazdasági ellátásban, a népesség élelmézésében több-kevesebb átmeneti nehézséget is okozhat. Az ilyen helyi túlsűrűsödés azonban nem azonos a malthusi tan által feltételezett generális túlszaporodással és megfelelő telepítési akciókkal stb. eredményesen ellensúlyozható. Emellett – amint később látni fogjuk – az ilyen sűrű lakosságú és gyenge anyagi körülmények között élő néprétegek nem követik a malthusi tan születéscsökkentő irányzatát, sőt gyakran a legnagyobb születési indexet tüntetik fel. A malthusi elgondolás legfontosabb ellenérve azonban az, hogy századunkban éppen a leggazdagabb államok (Anglia, Franciaország, Belgium, Svájc, stb.) népessége mutatja a legnagyobb születéscsökkenést. Viszont pl. a világháború idején legázolt, kifosztott és hadisarcral megnyomorított bolgár nép ma is változatlan faji energiával hozza életre erőteljes nemzetének új generációit. S miközben egyes országok népessége a depopuláció lejtőjére csúszik, – mikor is a malthusi elv szerint kauzálisán élelemhiányt kellene feltételeznünk, – esetenként nem is annyira élelemhiány, hanem éppen élelemfőlösleg is mutatkozik. *Kenéz* bölcsen mutat rá arra a paradox jelenségre, amit e téren néhány évvel ezelőtt tapasztaltunk, mikor Amerikában a termés főlösleg azt eredményezte, hogy az árzuhanás megállítása céljából a lábon álló vetést felgyújtották, tehéncsordákat és birkanyájákat irtottak ki, kávérakományokat süllyesztettek a tengerbe stb. Mindebből megállapítható, hogy *Malthus* félelme az élelemhiánytól indokolatlan volt és a hiba néni a természet által előidézett hiányokban, hanem az emberi berendezkedés gyarlóságában nyilvánul. A világháború következményei, az igazságtalan békeparancsok, történelmi országok feldarabolása, újabb és újabb háborúk, forradalmi nyugtalanságok, nemzetközi feszültségek, határozatok, gazdasági háború stb. képezik a termelés főkorlátait. Az igazságtalanul sújtott nemzetek felemelése és becsületesen megalapozott nemzetközi béke a termelést és a népesség-ellátását ismét a régi mértékre állíthatná vissza, s ezt az egyes államok a lakosság részére nyújtott arányosabb jövedelem – és tehermegosztás útján még kielégítőbb mértékre fokozhatnák.

A múlt és jelen században számosan akadtak, akik *Malthus* pesszimista tanainak lelkes hirdetői voltak és az emberiséget a túlszaporodástól féltették. *Malthus* megelégedett azzal, hogy a túlszaporodás megelőzésére bizonyos eshetőségeknél a „házasodástól való tartózkodás” gondolatát vetette fel. A neo-malthusianisták túl akartak tenni mesterükön és a túlszaporodás félelmétől hajtva, a „fogamzásgátlás” eszközét hozták javaslatba. A kizárólag filozófiai alapon felépített malthusi elméletnek a legtúlzóbb elferdítői azt vallják, hogy e téren még tovább kellene menni és a túlnépésedet

agyréme elleni küzdelemben szerintük a megengedett „terhesség-megszakítás” eszközét is be kellene vezetni. Hogy a jóakarátú filozofálástól a közveszélyes család – és nemzetellenes tevékenységig fajuló eszmeáramlatok ellen minden erővel – szükség esetén drákói eszközökkel is – küzdenünk kell, az teljesen magától értetődik.

*List Frigyes* a malthusi elvvel szemben azt vallotta, hogy a népesség szaporodásával nem az általános elszegényedés, hanem a jómód növekedése jár együtt. A többenéesség ugyanis többtermelést von maga után, a termelési erők helyes organizálása viszont lehetővé és kívánatosá teszi a népesség szaporodását. Ha ez a felfogás kissé optimistán is hangzik, a XIX. század végén a nagymérvű, népszaporodással együtt mutatkozott gazdasági bőség a *List* felfogása mellett érvel.

*Wagner Adolf* szerint annak mérlegelése, hogy milyen gazdasági körülmények tekinthetők bőségesnek, kielégítőnek, vagy szűkösnek, relatív dolog és tárgyilagosan nehezen ítéltető meg. Ez a megítélés mindenesetre korszakonként, országonként, nemzetenként, néprétegenként, foglalkozásonként, – sőt tovább mehetünk *Wagnernél* – családonként és egyénenként változhatik, ami mind befolyással lehet a születések folyamatára.

*Herbert Spencer* álláspontja közel áll *List-éhez*, amikor megállapítja, hogy a létfenntartási eszközök szaporodása maga után vonja az emberi szaporodás emelkedését. Egyébként érdekes az a nézete, amely szerint újabb bizonyos ellentét jelentkezik az egyén és az utódja között: minél több energiát fordít az egyén saját szükségleteinek kielégítésére, annál kisebb az utódok létrehozására irányuló hajlama és képessége.

*Carey* rámutat arra, hogy a túlszaporodástól nem kell félni, mert a kultúra fejlődésével a jövő emberének kevesebb lesz az élet-szükséglete, s emellett a géptermelés is több élelmet biztosít.

*Oppenheimer* a túlnépesedést a távol jövő rossz álmának minősíti, mert szerinte a gazdasági és szellemi fejlődés segítségével a jelen kor népességének sokszorosát lehet élelemmel ellátni. Becslése szerint a belterjes gazdálkodás és a tökéletes kertgazdaság általánosítása lehetővé fogja tenni, hogy földgolyónk a mai két milliárd ember helyett akár 200 milliárd embert is eltartson.

*Burgdörfer*, a napjainkban élő legkiválóbb német népesedéspolitikus szerint a gazdálkodás mai rendszere mellett az emberiség inai számának ötszöröse található a földön megélhetést. A gazdasági fejlődésnek még csak a legelején tartunk, s e téren a haladás lehetőségei úgyszólván korlátlanok.

Amint az elsorolt kitéző szerzők véleménye is bizonyítja, az emberiség túlszaporodásától való félelem indokolatlan, vagy legalább is ez a probléma ma még az utópia kódében vész el. A születéscsökkenés egyedüli magyarázatául, vagy éppen mentségéül pedig a filialthusi elméletet elfogadni nem lehet.

Lássuk azonban, hogy az ellenkező véleményen lévő pesszista irányzatok diadalmaskodása, s a születéskorlátozás és szüle-

Técsökkenés még erőteljesebb jelentkezése esetében mi történnék? A neo-malthusianisták, nemkülönben a bolsevisták és anarchisták eszmeköréhez közelállók felfogása szerint a születéscsökkenés helyes, kívánatos és elősegítendő, mert ezáltal a jövő generációk érdekében a túlszaporodással járó nélkülözések, szociális nehézségek, éhínségek stb. elkerülhetők. Egyoldalú gondolkodásuk eredményeként azt képzelik, hogy a mai megélhetési lehetőségek mértéke kevesebb számú utódra szétosztva, az utódok jobb megélhetését fogja biztosítani.

Ezt a felfogást homlokegyenest tagadnunk kell és inkább azt valljuk, hogy a születéscsökkenés mérvének súlyosbodása, s a népesség számának jelentékeny apadása a termelés csökkenését fogja eredményezni, megállítja a haladás szekerét, visszafejleszti a kultúrát és az utódok életét nehezebbé fogja tenni. Vájjon azok, akik a születendő generációk bőségét olyan kevés nemzeti érzéssel, de annál több nemtörődomséggel dobnák veszélyes elveik áldozatául, nem gondolnak-e arra, hogy a mind ritkábban születő gyermek a munkáskezek elapasztását, ez pedig a nemzetgazdasági produkció katasztrófáját vonhatná maga után! Hiszen a munkapiac izmosodását és a termelés nagyságát a természetes szaporodás határozza meg. Közismert igazság, hogy a gazdasági élet legerősebb motorja a népesség növekedése, mert az ellátatlan, nem kereső gyermekek és fiatalok a gazdasági élet igazi fogyasztói. Ha ezek megfogyatkoznak, feltétlenül bekövetkezik a termelés válsága. Gombamódra szaporodnának a családok, ahol kevés gyermek mellett sok lenne az öreg és a felnövekvő generáció szomorú feladatául a sok aggastyán eltartása jutna. Az egész néptörzs előregednék, elgyöngülne, a házasságkötések meggyérülnének, az üzemek leállnának, a városok és falvak külsejére a rengeteg lakatlanul maradt lakóház rányomná az enyészet bélyegét, a földek parlagon maradnának, a fogyasztás, termelés, forgalom megcsappanna, az üzleti bukások tömege kísérné a hanyatlás folyamatát és csak az aggok otthonai és menhelyei prosperálnának, amely intézmények súlyos terhei a kevés dolgozó ifjú vállára nehezednének.

Az állami – és magánháztartásra súlyosodó ilyen esetleges következmények ma még csak a születéscsökkenés távoli rémképei, amelyek azonban a depopuláció lelkiismeretlen híveit mégis megfontolásra készíthetnék. A nagyfokú születéscsökkenés faji és nemzeti következményeire vonatkozólag azonban már nem kell hypothesisokkal élnünk, mert ezekre vonatkozólag Franciaországban már napjainkban is kézzel fogható gyakorlati példákat látunk. Franciaország a súlyos francia születéscsökkenés következtében pl már hosszabb idő óta képtelen saját népességének munkaerejével mezőgazdasági, ipari és bányamunkaszükségletét kielégíteni. A helyzet javítása céljából nagyszámú orosz, spanyol, portugál, lengyel, román és orosz munkásokat kénytelen letelepíteni. Az importált idegen lakosság nemcsak azegységes francia faji erőt csökkenti, hanem a franciától szaporaságával is elüt, ami a jövő generá-

ciók életében nagy nemzetiségi eltolódást eredményezhet. Az idegen elem máris 3 milliót, a naturalizáltakkal együtt mintegy 6 millió lelket tesz ki, – Franciaország lakosságának egyhatedét, – és ez a körülmény a nemzeti közvéleményt rendkívül nyugtalanítja. Már ott tart Franciaország, hogy nem tud a gyarmataira megfelelő számú francia származású tisztviselőt küldeni és saját véreiből nem képes a nagyhatalmi állásának megfelelő számú újoncot állítani. Éz a folyamat, amely ma Franciaországban a depopuláció tragédiájának első fejezeteként játszódik le, a megfelelő orvoslás alkalmazása nélkül, bizonyos idő múlva más nemzeteket – és minket is fenyeget!

Az elsorolt érvek világos felismerése eredményezte azt, hogy míg *Malthusnál* valaha a vezérlő gondolat az emberiség túlnépesedésétől való félelem volt, addig a népesedéspolitikai problémák mai kutatóinál az ellenkező probléma: a születéscsökkenéstől való aggodalom dominál.

Ha a születéscsökkenés lényegét és előrehaladását vizsgáljuk, mindenekelőtt meg kell állapítanunk, hogy az soha sem történik a népesség minden rétegére vonatkozólag egyenlő arányban, hanem bizonyos időbeli sorrendet betartva, mintegy tervszerű rombolással halad előre. A legnagyobbszabású depopulációs tragédiák lefolyását az emberiség történelméből jól ismerjük. Ennek a folyamatnak a kiindulása a falusi és tanyai népek a kisvárosokba való szivárgásával kezdődik, a kisvárosok megizmosodásával folytatódik és a nagyvárosok kialakulásával fejeződik be. A falu erős faji energiájú és termékeny népe a nagyvárosokba özőnlük és annak fényében válik terméketlenné. Statisztikai adatok bizonyítják, hogy nagyvárosokban ritkák az olyan családok, amelyek 3 generációt éltek meg. Helyesen fejezi ki ezt a jelenséget *Bakonyi* azzal a meghatározással, hogy a nagyvárosi nép, amely a természettől és rögtől elszakadt, lassan kiválik a generációs folyamatból. Fájdalmas leírni, de tagadhatatlan, hogy a kultúra, haladás, tudomány, művészet, technika fáklyavivője a nagyváros tulajdonképpen a nemzet temetője. Az ó-kor legnagyobb világhatalmai, Egyiptom, Görögország és a római birodalom a jelzett folyamatot tüntették fel, sorban néptelenedtek el a nagyvárosok, azután a vidéki városok és legvégül a falvak. *Bakonyi* rámutat arra is, hogy a metropolisok kiháló embertömegeikkel mindenütt ugyanazt a pompát, fényt – és ugyanazt a nyomort ábrázolják. Az előkelő városnegyedekben a bérpaloták, középületek, színházak, áruházak, a másik oldalon pedig a szűk sikátorok és nyomortanyák láthatók. így volt ez a föld színéről eltűnt Babylonban, Thebában, Karthágóban, Rómában és Bizáncban, – és így van ma Európa metropolisaiban is. Minden eltűnt civilizációban meg lehet találni a nagyszabású színházak, cirkuszok, fürdők és sportpályák emlékeit. Főleg a sport volt a legtöbb lealkonyuló nagy embercentrum és civilizáció felkapott jelszava, ami mellett minden egyéb eltörpült. Feljegyzések szólnak arról is, hogy a kiháló nagyvárosokban mindig ijesztően elszaporodtak az öngyil-



kosságok úgyhogy a kis születésszám mellett az öngyilkosok nagy számát szinte törvényszerűnek kell mondanunk. Fájdalmas meg eondolni is arra, hogy gyönyörű fővarosunkban, – a vidékről bevándoroltakat nem tekintve, – a törzslakos sag szamanak evi gyarapodása, s az öngyilkosság folytán bekövetkezett évi halálozások száma egyenlő, sőt legújabbban az utóbbi már több, – nem is szólva arról, hogy egyidejűleg a depopulációt kísérő egyéb jellegzetes jelenségek egész sora is feltalálható!

Az urbanizáció folyamata előrevizsi a fejlődést és a civilizációt, de káros áramlatokat von maga után és a születéscsökkenés tekintetében mérhetetlenül ártalmas következményei vannak. Fővarosunk népesedési múltját vizsgálva, azt látjuk, hogy Budapest a múlt század végén valósággal amerikai tempóban fejlődött, de előlötti büszkeségünket nagyon lecsökkenti az a felismerés, hogy ez a nagy és pompás város a magyar faj szaporítása és fenntartása tekintetében teljesen negatív szerepet vitt. Budapest népességének két évszázadra visszamenő gyarapodása *Doros* és *Melly* szerint a következő számokat tünteti fel:

Év.	Népszám.	Év.	Népszám.
1720	12.200	1869	280.349
1780	35.215	1880	370.767
1799	54.176	1890	506.384
1810	60.259	1900	733-358
1821	78.599	1910	880.371
1831	102.702	1920	928.996
1841	107.240	1930	1,006.184
1850	178.062		

Ez a táblázat az urbanizációs fejlődés klasszikus példáját mutatja be, amelyből kitűnik, hogy székesfővarosunk lakossága az eltelt kétszáz év alatt lakosságának nyolcvanszorosát érte el. A budapesti lakosság káprázatos számbeli fejlődése azonban távolról sem a fővaros népességének születéseiből sarjadt. Itt is azt látjuk, amit minden metropolis kialakulásánál, hogy a nagyvaros magába szívja a föld népét, a vidék erejéből duzzasztja nagyra népességét, de közben a bevándoroltakat is lassanként sterilizálja. Budapest népességének származás szerinti megoszlását a következő adatok világítják meg:

*Abszolút számokban:*

Megnevezés.	1880.	1890.	1900.	1910.	1925.
Benszülött	151.960	191.217	258.358	311.107	369.074
Bevándorolt	203.722	295.454	445.090	569.264	591.921

*Százalékban:*

Benszülött	42.7	39.3	36.7	35.3	38.4
Bevándorolt	57.3	60.7	63.3	64.7	61.6

Budapest benszülött lakossága a kevés születés következtében mind inkább fogyó tendenciát mutat, a bevándorolt vidékiek száma növekedik, úgy, hogy napjainkban a főváros lakosságának közel kétharmadát állandóan bevándoroltak alkotják. A bevándoroltak a főváros légköréhez egy generáció alatt akklimatizálódnak és a metropolisz születéscsökkentő folyamatában máris részt vesznek. Ennek megfelelőleg Budapesten kevés gyermek születik, ellenben a munkaerős bevándorlók az ifjú és közép korosztályokat megduzzasztják. A 0-10 éves gyermekek relative legnagyobb számban a falvakban találhatóak, e téren második helyen állnak a vidéki városok és legkisebb arányszámot mutatnak fel a gyermekek Budapesten. Ezzel szemben a 21-30 éves egyének korcsoportjánál a sorrend gyökeresen megváltozik, amennyiben ebből a korosztályból a bevándorlás nagymérve miatt a fővárosban található relative a legtöbb és a falvakban a legkevesebb egyén. E körülmény annál sajnálatosabb, mert a fajfenntartásra legalkalmasabb fiatal korosztályok így a fentebb kiemelt urbanizációs okok miatt nem a születésemelés, hanem a születéscsökkentés folyamatában vesznek részt.

A fővárosban lassanként hiábavaló dolog lesz gyermekvédelemről beszélni, hiszen alig születik gyermek. *Az új probléma az, hogy legyenek gyermekek, akiket megvédehessünk!* A szomorú helyzetre jellemzőek Hlye falvi adatai, amelyekkel kimutatta, hogy Budapesten a lakásoknak közel felében már egyáltalában nincsen többé gyermek:

Budapest székesfőváros lakásai				
Megnevezés	1910	1920	1925	1930
Gyermekkel	63'2 <sup>o</sup> / <sub>o</sub>	60'7 <sup>o</sup> / <sub>o</sub>	56'9 <sup>o</sup> / <sub>o</sub>	56'2 <sup>o</sup> / <sub>o</sub>
Gyermektelenül	36'8 <sup>o</sup> / <sub>o</sub>	39'3 <sup>o</sup> / <sub>o</sub>	43'1 <sup>o</sup> / <sub>o</sub>	43'8 <sup>o</sup> / <sub>o</sub>

A városiasodás pedig – úgylátszik – feltartóztathatatlanul terjed az országban tovább. Ennek a nem kívánatos jelenségnek feltűntetésére szolgáljanak a következő arányszámok:

A községek csoportjai lakosság szerint	A lakosok <sup>o</sup> / <sub>o</sub> -os megoszlása lakóhely szerint				
	1880-ban	1890-ben	1900-ban	1910-ben	1920-ban
100-1000 lakosig	32'08	28'51	25'37	13'4	12'6
1001-5000 lakosig	43'97	44'80	44'67	36'8	36'0
5001-10.000 lakosig	8'01	8'88	9'53	11'7	11'2
10.000-1.000.000 lakosig	15'94	17'81	20'43	38'1	40'2
Összesen	100'00	100'00	100'00	100'0	100'0

Az erőteljes faji szaporaságú falusi népesség mind inkább kevesbedik és bevándorlás útján a városi lakosság számát növeli.

Mint az 5000 lakosig terjedő falvak népessége állandó csökkenést mutat addig a közép – és nagyvárosok lakossága folytatólagosan gyarapodik. Az áramlás a falvakból a kisvárosokba, a kisvárosokból a nagyvárosba állandóan tart és azzal fenyeget, hogy a távol jövőben a falusi munkáskézben hiány fog mutatkozni, a születésben pedig a városok negatív natalitási indexe fog dominálni. Vidéki városaink között mind inkább szaporodnak azok, ahol a születések száma a 20‰-et sem éri el. Így az 1926-30 évek átlagában pl. Győr 19.9, Zalaegerszeg 19.8, Hódmezővásárhely 19.1, Nagykanizsa 18.8. Sopron csak 18.8‰-es születési hányadost mutatott fel. A Budapest környéki városok születéscsökkenése pláne megdöbbentő és pl. Kispesten az 1926-30-as évek átlagában évente 1000 lakosra 17, Pestszenterzsébeten 13, Rákospalotán csupán 10 gyermek született. Véárul Budapesten a legutolsó időben már valósággal kezdetét vette a születések deficitje, mert az 1931-től 1935-ig terjedő évek népességi növekedésében (54.000) kizárólag a bevándorlás és letelepülés játszott szerepet, születésekre eső szaporodás egyáltalában nem. *Beköltözés nélkül fővárosunk lakossága a jelzett utolsó öt év alatt 705 fővel fogyott volna, mert ezalatt Budapestem ennyivel többen haltak meg, mint amennyien születtek. Ime, a kegyetlen tétel igazolása: a nagyváros a nemzet temetője.*

Az amúgyis sötét képet, amit a magyarság népesedési helyzetéről festettünk, a továbbiakban még sötétebb árnyalattal kell, hogy színezzük. Valósággal boldogak lehetnénk, ha a születéscsökkenés veszedelme hazánkban egyedül az urbanizáció világszerte azonos folyamatának volna betudható, s a falvakban maradó magyar törzslakosságot érintetlenül hagyná. Sajnos azonban a helyzet az, hogy vannak – és hova-tovább elszaporodnak – az olyan vidékeink, ahol a falusi lakosság is a születéscsökkenés átkos jelenségeit tünteti fel. Ezek azok a területek, amelyeket a közvélemény „egyké”-s vidékeknek ismer. Az ilyen egykés falvak lakosságának túlnyomó része olyan családokból áll, ahol a gyermekek száma 0-2, a többgyermekes családok száma pedig elenyésző. Annak dokumentálására, hogy a születéscsökkenés az összes magyar családnál mar egy évtizeddel ezelőtt milyen rombolást okozott, hivatkozunk *Huszár Károly* 1927-ben publikált rendkívül érdekes összeállítására:

Országgrész	Összes családok száma	Gyermektelen családok száma	1 gyermekes családok száma	2 gyermekes családok száma
Tiszajobbpartján	151.000	19.859	21.893	18.000
Tiszabalspartján	2:9.000	44.600	40 000	30.000
T. sz. - M. r. szögében	43.000	6.000	55.937	4.400
Dunajobbpartján	663.000	97.000	101.713	85.000
Dunabalspartján	69.877	9.000	10.000	8.000
Duna Tiszaközén	855.000	164.000	134 000	160.000

Ezek szerint a Csonkamagyarországon akkor élő 2-070.877 család közül 339.859 család gyermektelen, 313.543 egykés és 305.400 család kétgyermekes volt, s így 958.802 család, tehát közel az összesek fele nem vett részt a magyar faj továbbzaporításában.

Statisztikai meghatározás szerint a 20‰-es natalitás alatti községeket nevezzük „egykés” jellegűeknek. Az egyke nagyfontosságú nemzeti problémájának számszerű megvilágítására *Kenéz Bélának* az 1926-1930 évek átlagából kiszámított rendkívül értékes adatait idézzük: „Trianoni Magyarország 3.406 megyei városából és községéből 223-ban: a községek több, mint 7%-ában a születési arány 20‰-en is alul maradt. Egykés községeink közül 60 Baranyában, 42 község Somogyban, 28 Tolnában, 23 Zalában, 13 Vasban, 10 Veszprémben, 7 Sopronban, 5 Győr, Mosón és Pozsony, 4 Komárom és Esztergom, 2 Fejér megyében fekszik – a 223 egykés község közül tehát 194 a dunántúli vármegyékben terül el. A 223 egykés község 489.164 lakosára együtt 29-532 élveszületés esik, ami 15‰ átlagnak felel meg. Ha – mitől Isten óvjon – egész Magyarország születési aránya így alakulna, az 1926-30 évek átlagában országosan elért 221.594 születés helyett csak kb. 130.000 születésről adhatnánk számot.”

A *Kenéz* féle adatok nagy körültekintéssel készültek oly módon, hogy csak azokat a megyei városokat és községeket sorozták közéjük, amelyek élveszületési arányszáma nagyobb időszakban (1924-1931) a 20‰ alatt maradt, amely eljárással biztosítani lehetett, hogy csak olyan községek kerültek a kimutatásba, amelyeknél a születések csökkenése maradandó volt.

A *Kenéz* féle évszámokat követő 1932-33. évek alatt a születési arányszámoknak községekig részletező kiszámítása nem történt. *Az 1934-36 évek átlagában a Központi Statisztikai Hivatal segítségével ismét elvégeztem ugyanazokat a számításokat, amelyeket Kenéz Béla az 1926-1930 évek átlagában eszközölt. Az eredmények (I – Függelék) valósággal elképesztőek és remeg a toll az ember kezében, amikor leírja a fájdalmas tény, hogy ezen legújabb számítások lesújtó adatai szerint a mai Magyarország 3.352 megyei városa és községe közül már 1.205-ben: a községek 35-9%-ában a születési arány 20‰-en alul maradt. Az Isten irgalmára kérdezzük, hogy mi történt a magyarság fajfenntartó erejével ebben a szerencsétlen évtötdben, hogy az egykés jellegű községek száma az elmúlt évtötdhöz képest több, mint ötszörösére szaporodott?* Egykés községeink közül 226 Baranyában, 177 község Somogyban, 155 Zalában, 131 Vasban, 82 Tolnában, 39 Veszprémben, 55 Scpronban, 29 Győr, Mosón és Pozsony, 21 Komárom és Esztergom, 15 Fejér megyében fekszik. Az 1205 egykés jellegű község közül tehát 930 a dunántúli vármegyékben terül el, ahol az egyke vészes iramban terjed tovább és tovább.

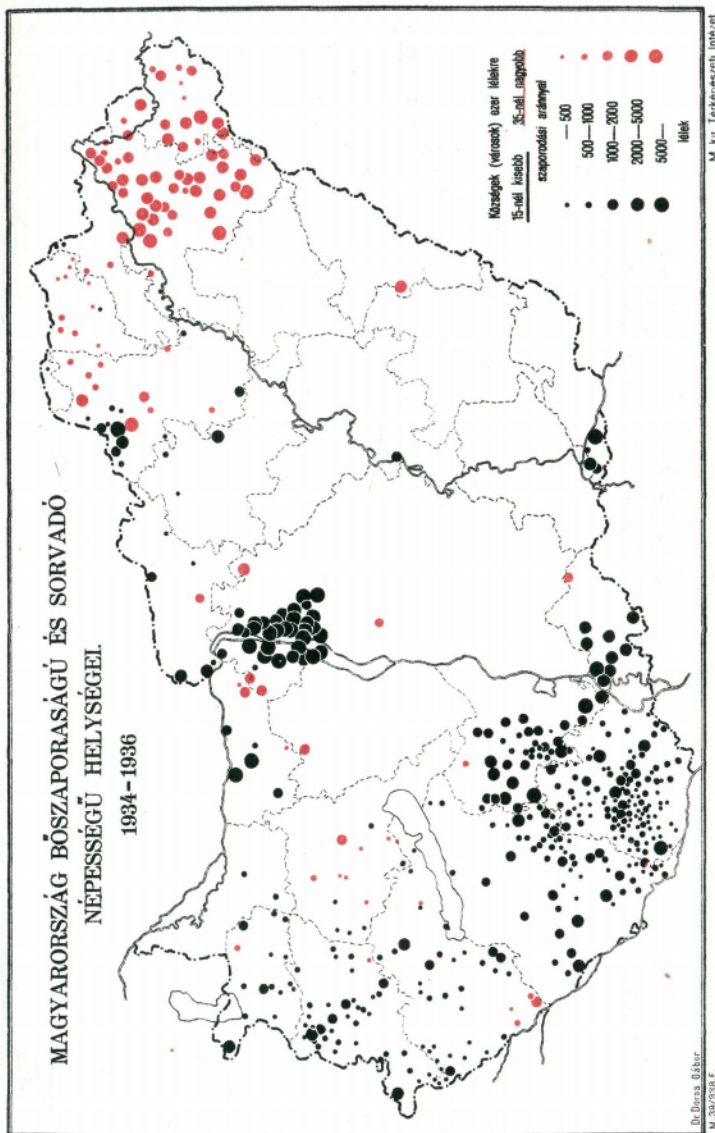
Hangsúlyoztuk, hogy a *Kenéz* féle adatok az előző időszakok születési indexeivel való összevetés alapján készültek, amire nekünk nem volt lehetőségünk, mert az 1932-33 évek feldolgozatlan

adatai nem álltak rendelkezésre. Ezen kívül a *Kenéz me* adatok öt év átlagából, az én adataim csak három év átlagából készültek. Ezek a körülmények természetesen hozzájárulnak ahhoz, hogy az amúgyis kedvezőtlen natalitás eredményeit az egykés jellegű községre vonatkozólag még sötétebb színben mutassák. Lehet, – és bízunk abban, – hogy a következő három év vizsgálata azt fogja eredményezni, hogy a községek jelentékeny része ismét erőteljesebb népszaporodást produkál. Akármint is van ez, vitathatatlan, hogy a legutolsó három évről készült születési statisztikánk minden várakozás aggodalmát felülmúlja és bebizonyítja, hogy *míg Magyarországon az 1926-30 évek átlagában 221.594 születés történt, addig az 1934-36 évek átlagában az élveszülettek száma évi 189-042-re zuhant. Meddig bírja ezt a vérvesztést a magyarság? A helyzet igen komoly megfontolásra késztet és ha az „egyke”-térképen megtekintjük a 15°/oo-es születési indexnél is alacsonyabb népességű városok és falvak sűrű fekete foltjait, nagyon súlyos aggodalommal kell, hogy fajtánk népesedésügyi hanyatlását szemléljük!* (II. sz. ábra.)

A falusi egyke népsorvasztó folyamata némileg ugyan rokon, de keletkezését illetőleg az urbanizációs születéscsökkenéstől lényegesen eltér. Ha azt mondjuk, hogy a főváros a nemzet koronája, a falu népe pedig a nemzet fájának gyökerét alkotja, akkor meg kell állapítanunk, hogy a népesedéscsökkenés betegsége a magyarság fájának nemcsak a koronáját, de helyenként a gyökerét is megtámadta. A falusi egyke nagyhorderejű nemzetpolitikai vonatkozásai szükségessé teszik, hogy ezzel a problémával külön foglalkozzunk és a magyar vidék születéscsökkenésének keletkezését, okait és kifejlődését részletes tárgyalás alá vegyük.

A falusi egyke-kérdés motívumai távolról sem olyan közismertek, mint az urbanizáció következményeként jelentkező városi születéscsökkenésé. Azzal a szomorú sajátossággal kell dicsekednünk, hogy a magyar faj a falusi egykét a legtöbb külföldi népesezési fejlődéstől némileg elütő módon és a maga izolált megjelenési formájában szinte példátlanul termelte ki. Rámutattunk, hogy már az ókori nagy népek kipusztulása a nagyvárosok népességének sorvadásával kezdődött, ezt követték a vidéki városok és az elnéptelenedés halálos folyamata a falvakat utoljára érte el. Napjainkban az északi és nyugati Európa népei körében ugyanennek a depopulációs folyamatnak az első felvonását észlelhetjük. De az a népjelenség, amit nálunk a falusi egyke produkál, amidőn a főváros csúcsnépességének depopulációjával egyidőben a föld alapnépességét is sorvasztani kezdi, sok másik nemzet születéscsökkenési folyamatánál ijesztőbb.

A közvélemény kb. fél évszázada vett tudomást arról, hogy Baranya és Tolna vármegye egyes területein a gyermekáldás, az akkori általánosan igen jó viszonyokhoz képest megfoghatatlanul alacsony mérvű. Meg kell állapítani azonban, hogy ez a lokális természetű népartalom sokkal régebbi keletű volt és már



II. sz. ABRA.

akkor gyökeret eresztett, amikor a városi depopuláció Magyarországon lényeges népesedési károkat még alig okozott. Sokszor hallani, hogy az „egyke” francia eredetű népartalom és hazánkban a francia katonák, illetve a betelepülők honosították meg. Érdekes, hogy *Buday Dezső* is ennek a véleményének adott kifejezést: „Napoleon 1805-ben elfoglalta Bécset és ettől kezdve csapatai folyton háborgatták a szomszédos magyar megyéket, sőt később Magyarország lett a háború székhelye... A csapatok nyomán sok francia maradozott el és családot alapított... A francia szokásokat meghonosították a francia telepesek: ennek nyomán terjedt el az egyke mind jobban és jobban.” Ezt a magyarázatot azonban teljesen meggyőzőnek nem tekinthetjük, hiszen az ormánysági anyakönyvi adatok azt bizonyítják, hogy ott a születések stagnációja már az előző századok alatt bekövetkezett. Feltételezhető, hogy az Ormányság vidéki egyke eredete egészen a XV-XVI. századig nyúlik vissza. Kogutowicz rámutat arra, hogy Ormányság területén a XV. században mintegy 17.000 ember élt. Hogy ennek a földrésznek a lakossága napjainkig is úgyiszlóván állandóan 20.000 körül stagnál, arra vall, hogy ott a születéskorlátozás évszázadokon át divott. Azt azután, hogy Ormányság egyes falvaiban a szaporodáscsökkenés a XVIII. század végétől kezdve milyen mérvű volt, *Kogutowicz* adataiból már számszerűleg is meg lehet állapítani:

Megnevezés	1786	1825	1834	1845	1880	1900	1930
Diósvizlő	589	—	573	585	598	582	534
Hirics	401	287	—	—	495	403	277
Kemse	192	139	—	—	240	181	144
Kémes	409	386	—	—	397	377	272
Marócsa	360	263	—	—	282	249	207
Nagyharsány	1.107	—	1.118	1.135	1.105	940	752
Nagytótfalu	543	436	546	610	500	409	335
Piskó	427	384	—	—	455	458	315
Rádfalva	436	459	455	468	531	504	345
Terehegy	417	400	443	486	413	379	281

A feltüntetett ormánysági falvak népessége 1880-ig stagnált, amiből azt lehet következtetni, hogy eddig az időpontig vagy kétgyermek-rendszer divott, vagy pedig – ami szintén lehetséges – az egykés családok mellett többgyermekesek is éltek. Ellenben 1880 után a népesség rohamos kipusztulásának tünetei léptek előtérbe, ami az egész népesség egyke-rendszerre való áttérését bizonyítja. Ennek a folyamatnak az eredménye, hogy a fenti 10 falu 1786-ban kimutatott 4881 főnyi össznépessége 1930-ig 3462-re zsugorodott.

Bizonyosnak vehető, hogy a fálusi „egyke” kiinduló pontja Ormányságban volt, ahol ez a vérsz az akkor még egészében református népességet sorvasztotta. Később ezen a vidéken más felekezeti lakosság is letelepedett, de a születéscsökkenés továbbra is főként az őslakosság körében pusztított. A Tudományos Gyűjtemény 1822. évi XII. kötetében *Bayer* megjegyzi, hogy „tizenhárom esztendő-

nek elmúlása közében a Görög nem egyesültek egy 27-ed részükkel, a Katholikusok egy 14-eddel, az Evangélikusok egy 11-eddel, Ábrahám magva pedig szinte több, mint egy 6-od részével szaporodott a Reformátusok ellenben egy 994-ed részükkel megfogytak. Könnyen elhiszem, hogy ez az arány nem mindenütt az országban így állapodik, mert máskülönben attól köllene tartanunk, hogy Kálvin tanítása majd kevés századok múlva kivész és a világ utóbb is tsak tsupa zsidókkal eltelik”. *Kogutowicz* utal arra, hogy *Hölbling* 1845-ben megjelent művében a baranyai református lelkészek adatai alapján kimutatta, hogy a református falvakban az 1834-től-45-ig eltelt 11 év alatt a 43453 főnyi törzsgyökeres magyarság csak 3.323 fővel gyarapodott. Számos faluban a népesség növekedése csak alig volt számottevő, sőt öt községben (Adorjás, Gyüd, Hidvég, Iványi és Vejti) már akkor lélekszámcsökkenés következettbe.

A régi keletű baj állandóan fokozódott és mindig újabb és újabb népterületeket támadott meg. Igen szemléltető *Kogutoicz-nak* az az összeállítás, amely a születések országos átlagát a születéscsökkenés romboló hatásának feltüntetése céljából a rosszabb dunántúli születésekkel, valamint az annál is rosszabb baranyai és végül a legkedvezőtlenebb siklósjárású születések arányszámával hasonlítja össze.

*Ezer lakosra élve született (‰/100).*

Év	Országosan	Dunántúl	Baranyában	Siklós járásban
1890—91	41.6	38.2	33.8	26.2
1900—01	37.6	35.9	32.7	24.8
1910—11	35.9	33.0	28.8	22.2
1920—21	31.6	31.4	30.3	23.4
1930	24.7	23.0	21.0	20.8
1933	21.5	21.1	19.0	17.6

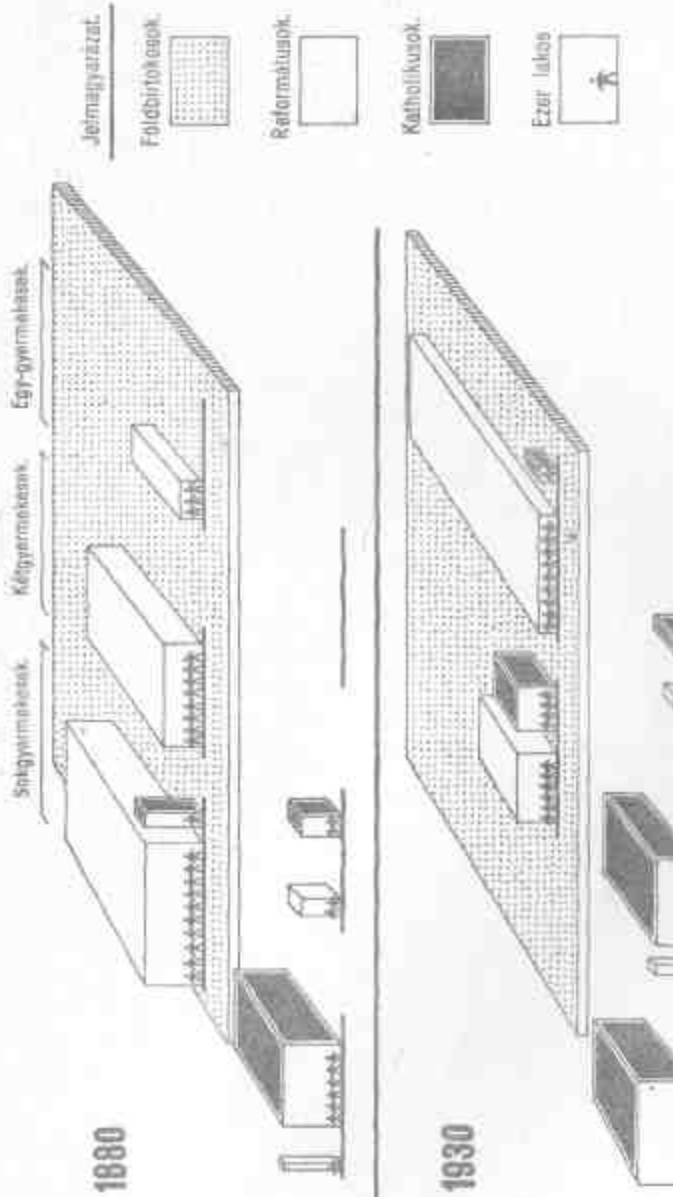
Kiderül, hogy amikor 1890-ben az országos születési arány – a mai 21-el szemben – még 41 volt, a siklói járásban már 26-ra zuhant alá. Tekintettel arra, hogy 1890 körül az átlagos halálozási index is 26 körül mozgott, a siklói nép szaporodása már ezidőben megállt, azóta pedig természetesen tetemes deficitet mutat fel.

Ha az 1880. évi hivatalos adatokat az 1930. évi kimutatással egybevetjük, megállapítható, hogy az Ormányság 53 községe közül 16 még egész lassan növekedő, 9 stagnáló, 28 pedig fogyatkozó lakosságú, tehát több mint a községek felében kipusztuló a magyarság^

*Kiss Géza* kákicsi lelkész adatai szerint 44 községet kell Ormánysághoz számítani, amelyekben összesen 1863-ban 624, 1873-ban 550, 1883-ban 509, 1893-ban 468, 1903-ban 308, 1913-ban 252, 1923-ban 238, 1933-ban pedig csak 145 református gyermek született. Ezekben a községekben az őslakosság már nem becsülhető 16,000 leieknél többre. Ha azonban a közigazgatási területeket vesszük



# AZ EGY-GYERMEK RENDSZER TERJEDÉSE ORMÁNYSÁG FALVAIBAN.



figyelembe, akkor sem találunk kedvezőbb eredményt. A szentlőrinci járásban 69 község közül 24-ben, a siklói járásban 51 község közül 23-ban az utolsó évtized alatt átlagban kevesebb volt a születés, mint a halálozás.

Mellékelten közöljük *Kogutowicz*nak igen szemléltető ábráját, amely az ormánysági lakosság népesedési folyamatát tünteti fel. (III. sz. ábra.)

Az 1880. évi és a félszázaddal későbbi népesedésügyi helyzetet látjuk itt megelevenedni. A felső nagyobb szürke téglány az ormánysági földet és a rajta levő kockák a földbirtokos népességet jelzik, a szürke téglány alatti kockák pedig a földnélküli lakosságot ábrázolják. A fehér hasábok a reformátusokat, a feketék pedig a katolikusokat képviselik. Balról jobbra az első hasábok a sokgyermekes, a középső hasábok a kétgyermekes, a jobboldaliak az egygyermekes rendszer követőit tüntetik fel. A hasáb homlokoldalán látható alakok 1.000-1.000 lelket jelentenek, a hasáb mélysége pedig a családok számát jelzi.

Ormányság népességének túlnyomó többsége – amint fentebb is említettük – félévszázaddal ezelőtt református volt, akiknek abban az időben kb. fele még többgyermeket nevelt fel, de a másik fele már a két – és egy-gyermekes rendszer hívei közé tartozott. A kimutatások szerint a föld régebben teljesen a reformátusság birtokában volt és még 1880-ban katolikus birtokos alig akadt. Ezzel szemben a katolikus nincstelen kisebbség – kis töredékektől eltekintve – félévszázaddal ezelőtt egészében sokgyermekes volt. A katolikusok szaporaságának eredményeként 1930-ig a két felekezet között az arány a katolikusok javára nagyon eltolódott. Egyidejűleg azonban a születési index is mindkét részen alaposan megváltozott, mert a református földbirtokos népességnél 1930-ban többgyermekes családot már egyáltalában nem látunk, kétgyermek is csak a lakosság kb. egy negyedénél található, a többiek mind egykések. Ezzel szemben a katolikus népesség ugyan nagyon meggyarapodott és a földbirtokból is némi részhez jutott, de a születéscsökkenés mértelye már náluk is mutatkozott. A nincstelen katolikusok több, mint fele ekkor már csak kétgyermekes, sőt itt-ott egykés volt, a földhöz jutott katolikusok között pedig többgyermekes egyáltalában nem akadt, csak kétgyermekes, de már az egyke is jelentékenyen pusztított. – Ha a depopulációs folyamat Ormányságban változatlan mértékben terjed tovább, bizonyos idő múlva a reformátusok teljes egészében egykéssé válnak, s generációk múltán a birtokhoz jutott katolikusok többsége, majd egésze is követni fogja ezt a példát. Ilyen körülmények között vérezik el itt lassan a föld magyarsága, melynek talán soha sem volt minden atomjára olyan szükségünk, mint most!

Az elmondottak figyelembevételével, a városi és a falusi születéscsökkenés történelmi múltjának, kifejlődésének és számszerű pusztításának feltárása után, most már meg kell kísérelnünk

a születéscsökkenés okainak rendszerbe foglalását és rövid összegezését.

A születéscsökkenést, illetve a születéskorlátozást mindenek előtt az okok két főcsoportjával kell magyaráznunk. Egyik csoportba *a)* az akaratlan, a másikba *b)* az akaratlagos okok tartoznak

*A)* Akaratlan okok azok, amelyek a szülők szándéka ellenére, gyakran tudta nélkül háíritanak akadályt a fogamzás, a magzat kihordása és világrahozása elé. Ezek az okok az emberi testtel vannak összefüggésben és vagy konstitúciós<sup>^</sup>eredetűek, vagy, valamely betegség következményei. A nők meddőségének gyakori konstitúciós oka a belső genitális szervek, a méh, a petefészek fejletlensége, a belső secretio zavarai és általában azok az abnormitások, amelyek a szexuális funkciót kedvezőtlenül befolyásolják. Tulajdonképpen degeneratív tünetekről van szó és az embernek az a benyomása, mintha ezek az elkorcsosulások az utóbbi évtizedek alatt – különösen a városi nők rétegében – mind gyakrabban jelentkeznének. Betegség által előidézett meddőséget okozhat a kóros előzmények egész sora, különösképpen az alkoholizmus, cocainizmus, morphinizmus, beteges elhízás, Basedow-kór, myxödéma, Addison-kór, cukorbetegség, dementia praecox stb. De az akaratlan meddőség előzményében az elsorolt betegségeknél még sokkal jelentékenyebb szerepet játszanak a nemibajok, a kankó (gonorrhoea) és a vérbaj (syphilis). A kankó oly módon idézi elő a meddőséget, hogy a kórokozója a férfi, vagy a nő ivarmirigyének állományában gyulladást hoz létre, s azt csírák, illetve peték további termelésére alkalmatlanná teszi. Előfordul a nőnél, kankós fertőzés következtében „egygyermekes meddőség” is, amikor a fertőzés az első időben a petefészkeket megkíméli, de az első szülés kapcsán felhatol a belső genitáliákba és a további termékenyülést megakadályozza. A vérbaj ilyen értelemben meddőséget nem idéz elő, de az anya<sup>^</sup>vagyulatlan vérbaja esetén többnyire a magzatok abortusát, vagy halvaszületését eredményezi. Becslőszámításaim szerint, — amelyek a nemibetegek számának és a nemibetegségek által okozott meddőség arányának összevetésével készültek – e betegségek által okozott születési kiesés igen tekintélyes, úgyhogy, ha nemibajok nem volnának, Csonkamagyarországon évente kb. 30.000-el több fogamzásra lehetne számot tartani.

Ki kell emelni, hogy betegségeknek ugyan nem számít, de mindenesetre kóros elváltozásnak minősül az a jelenség, amelyet a művi abortusokon (különösen jódinjekción) átesett nők mutatnak fel. Az ilyen nők az okozott gyulladások kapcsán gyakran válnak meddővé. Tragikus az, ha a szülők később megváltoztatják felfogásukat és szándékukat, gyermeket szeretnének és sóvárogznak az utód után, de az elkövetett művi beavatkozások keservesen megbosszulják magukat és megfosztják a szülőket a gyermek áldásától és örömétől.

Az akaratlan meddőség által előidézett születéscsökkenés nem szociális-morális eredetű, hanem nagyrésztben a közegészség-

ügy körébe tartozó testi eredetű és így e helyen annak bővebb tárgyalása nem indokolt. A testi okok által előidézett születési kiesés azért szomorú veszteség, mert – amint kiemeltük – gyakran olyanokat sújt, akik szeretnének gyermeket, vagy többgyermeket. Egyébként azonban ezek a veszteségek számszerűleg a depopuláció folyamatában csak másodrendű helyet foglalnak el.

B) A népesség szaporodáscsökkenését messze kimagasló mértékben az akaratlagos okok dominálják.

Tartózkodás a családalapítástól és tartózkodás a gyermekáldástól: ez korunk legnagyobb rákfeneje! Eszünkbe jut *Ravasz László* püspök fenkölt tanítása: „Az ember életére nézve kiirthatatlan alaptörvény a család, mint társadalmi alapminta, amely magában foglalja az élet születését és az élet fenntartását, amelyben megfordulnak a nemzedékek, ahonnan ered a történelem, a nemzeti élet, az egész emberiség szolidaritása, mindaz, ami az embert igazán emberré teszi.” Mégis azt látjuk, hogy mindenféle pusztít a családalapítástól és gyermekáldástól való tartózkodás szelleme, ami tulajdonképpen emberiség-ellenes és mindenek felett nemzetellenes, mert veszélyezteti az ember és a faj kontinuitását. A folyamat közvetlen következménye: a születések akaratlagos csökkenése és a népesség fokozatos elritkulása.

Az akaratlagos születéscsökkenés, illetve születéskorlátozás eszközei: a fogamzásgátlás és a művi terhességmegszakítás. A gyermek-nemakarás persze rendkívül sokrétű körülményre vezethető vissza és a népességben társadalmi osztály, foglalkozás, vagyoni állapot, lakóhely stb. szerint más és más okokból táplálkozik. Mind ezeknek a körülményeknek azonban közös tulajdonságuk, hogy a két legfontosabb depopulációs indok, éspedig a) az erkölcsi, vagy b) a gazdasági jellegű depopulációs ok csoportjába beilleszthetők. Emellett közös jellemvonásuk az is, hogy az okok az esetek többségében egymással összefolynak és csak ritkán képzelhető el pusztán egyféle indító ok fennforgása. Az erkölcsi és gazdasági főokok változó arányú megoszlásban, de úgyszólván mindig együtt találhatók.

A lelki motívumokban rejlő erkölcsi okok között első helyen áll a vallástalanság terjedése és a keresztény erkölcsstan szellemének és tanulságainak sajnálatos elhalványulása. Krisztus fektette le a gyermekkultusz alapjait, amikor kinyilatkoztatta, hogy „Engedjétek hozzám a kisdedeket, mert övék a Mennyeknek országa”. Az antikrisztus a haladás dicsőítésének álarca alatt bele akar nyúlni Isten munkájába és sötét erőkből táplálkozó tanok alapján azt hirdeti, hogy a nőnek nemcsak joga van megakadályozni a termékenyülést, hanem meg is ölheti méhmagzatát. A vallásos hit elhalványulása és a vallásellenes propaganda elősegíti, sőt egyenesen táplálja az erkölcsi hiányosság folyamatát, amely a születéscsökkenés keletkezésében jut kifejezésre.

A másik jelentékeny probléma a városiasodás fejlődésével együttjáró lelki átalakulás. A városok és főként a nagyvárosok ki-

alakulása, ahol a körengetegben összezsúfolt népesség erkölcsi dekadenciára hajlik, nem kedvez a natalitásnak. A szexuális élet lezüllése a városi rétegeket éles szögben eltéríti a családi élet tisztaságától, s a szexualitás valódi céljától: a fajfenntartástól.

A városi születéscsökkenés megítéléséhez tartozik az élet léhábbr felfogása, a mulatnivágyás, az ifjúság zománcának megőrzésére való törekvés és a jövedelemmel arányban nem álló életmód folytatása. Nem tagadható, hogy a nőemancipáció is erkölcsi ellensége az anyaságnak. Az a női típus, amelyik élete céljául a férfivel azonos munka vállalását tűzte maga elé, nem ér rá a fajfenntartás örök idők óta legfontosabb anyai feladatát teljesíteni. A városi gyermektelenség terjedésében fontos szerepet játszik az önálló életre törekvő, vagy önálló keresettel bíró nők rohamos szaporodása, akik nagyrészenek erkölcsi felfogása az önálló szexuális életbeosztás elvéhez áll közelebb, mint a gyermeknevelés magaslatos, de fáradságos munkájának vállalásához. Pedig a természet mégis csak beoltott a nők szívébe valami szomjúságot a szeretet után, valami lény gondozására irányuló vágyakozást, valami életcél utáni sóvárgást. A gyermek nélkül maradt városi emberek szármalmas „kutya-kultusza” nagyrészenek ennek tudható be. íme az embertypus, amelyiknél *Ravasz László* püspök szerint némelykor a kutya, máskor a bridge, mint „életcél” jelentkezik.

Ott, ahol a városi lakosság gyermekáldás részese, betegesen rabjává válik az utódokra vonatkoztatott utilitarisztikus szellemségnek. Ez a körülmény eredményezi azt, hogy ma az emberek nagy része többet akar nyújtani az utódjának, mint amennyit a sors neki juttatott. Sikert, karriert akar mindenki a gyermekének, hogy többet érjen el az apjánál és – amint képzelik – „boldog” legyen. Nem a gyermek lelki kincsei és benső boldogsága, hanem előrejutása, a törtetés, az anyagiakban és címekben való duskálódás képezi a szülők hiu álmát, s miután ez nagyobb gyermekszám mellett nem valósítható meg, a dilemmán csak a születéskorlátozás segít.

Emellett mindinkább lábra kap a pesszimizmus, a jövőtől való félelem és sorsunk további kialakulásába vetett bizalom megrendülése. Szaporodnak az emberek, akik nem mernek nőszülni és gyermekeket nemzeni, mert – úgymond – minek kitenni a családót és a gyermeket a jövő bizonytalanságának, korunk veszélyeinek. Nem lesz-e az utód sorsa még rosszabb a szüleínél, vájjon érdekes-e egyáltalán élni és életet adni? Egyesek politikai és gazdasági pesszimizmusukban meggyőződéssel, sőt másokat vádoló módon hangoztatják, hogy felelősségteljes ember csak az esetben házodójék és neveljen gyermekeket, ha azok felnevelését biztosítani tudja, mert ellenkező esetben lelkiismeretlenséget követ el utódaival szemben.

Ezek a pesszimizista életfelfogású egyének elfelejtik, hogy atyáink – az emberiség bölcsőjéig visszamenőleg – mind ilyen „lelkiismeretlen” szülők voltak, hiszen a jövőt mindig jótékony fátyol takarta és százszázalékos értelemben az utódja sorsát bizto-

sítani soha egyetlen szülő sem tudhatta. Ezeknek a „lelkiismeretlen” ősöknek köszönhető, hogy megsokszorozták az emberiséget, megteremtették a fejlődést, a kultúrát és benépesítették a földön Isten országát, amely országot kipusztítani az utódoknak jogában nem áll. A pesszimizmusnak ezí a fajtája erkölcsi dekadenciának jele és a nemzeti destrukció magvát hordozza magában!

De ha alaposan megfigyeljük az imént jellemzett embertypust, nagyrésztük lelkületének mélyén a pesszimizmus mellett jó adag egoizmust is találhatunk. Nemcsak a családot, az utódot féltik a jövőtől, hanem saját, igen becsesnek képzeltek személyüket is. Ezek azok, akik esetleg titkolják, de gyakran nyíltan is kimondják, hogy egyedül kényelmesebben élnek, mintha feleséget kellene eltartaniuk és meg nem született gyermekeiktől azt a falatot is irigylik, amit azoknak kellene juttatniok. Mindinkább szaporodnak az erkölcsileg gyáva emberek, akik egyetlen szórakozásukból sem hajlandók engedni, hogy ezzel a kis lemondással születendő gyermekük nevelését anyagilag lehetővé tegyék. Mindennapi dolog mostanában az a megdöbbentő jelenség, hogy a jegyesek már a házasságkötés előtt megállapodnak abban, hogy kényelmük és nyugalmuk megóvása céljából gyermeket nem hoznak a világra. Itt aztán az anyagi önzéshez gyakran még a nők beteges hiúsága is társul, akik a gyermekszüléstől és a gyermekneveléssel járó fáradtságtól állítólagos testi szépségüket féltik. A lelki szépséggel pedig ugyancsak kevesen törődnek. A „nagyvilági” nő közismert rémképe a női természetnek a terhesség és a szoptatás alatti deformálódása, amely „áldozat”-ot – szerintük – senki sem követelheti tőlük. Ehhez járul még a terhességtől és a szülés fájdalmaitól való félelem is, ami aztán a dégenérait városi nő gyermekellenes felfogásának szomorú diadalát teljesen betetőzi.

Eközben a családi erkölcsök hovatovább romlanak és a városokban ijesztően szaporodik a kétes életű nők száma. Különösen aggályos, hogy míg régebben a züllött életű nők rétegét a tisztességes polgári társadalomtól élesen el lehetett választani, addig napjainkban az elválasztó falak kezdenek leomlani. Az erkölcsi felfogás lazasága lassanként beszívárog a társadalom legszélesebb rétegeibe és megfertőzéssel fenyegeti a nemzet egész állományát. A prostitúció hovatovább terjed és erkölcsi körképét rányomja a magyar nagy – és középvárosok utcáira. Becslésem szerint Budapest székesfővárosban mintegy 30-000, az egész országban kb. 50.000 olyan nő van, aki alkalmi és titkos prostitúcióból tartja fenn magát. A test áruba bocsátása mindennapi dolog lett. Lassankint oda jutunk, hogy a női tisztaság és méltóság örökre kiköszörülhetetlen csorbát szenved, s a nő és a férfi viszonya egyszerű kereskedelmi ügyletté aljasodik. Ezek alatt a közállapotok alatt nyomorodik el fajtánk erkölcsi és egészségi jövője. A megvásárolható szerelem mentalitása a férfiakban megöli a családalapítás gondolatát, ugyanakkor pedig a nők között a szabad önrendelkezés és hasznosítható szerelem felfogása kezd lábra kapni. Mindez a morális köz-

viszonyok további lezüllesztését, a család intézményének aláadását és városaink születéscsökkenésének katasztrofális súlyosbodását eredményezi.

*Természetesen el kell ismerni, hogy bőven vannak esetek, ahol a születéskorlátozást komoly gazdasági nehézségek előzik meg,* ámde erkölcsi okok több-kevesebb mértékben ilyenkor is szerepet játszanak. Nem kell elfelejteni, hogy éppen a városokban is a születéscsökkenés folyamata a felső rétegeknél, magasabbrangii hivatalnokoknál, katonatisztekénél és a jómódú polgároknál kezdődött. Hogy pedig a városi munkásréteg szaporasága lényegesen megcsappant, arra vonatkozólag is alaptalanul hozzák fel érvül a nehéz gazdasági és kereseti viszonyokat, – hiszen éppen a szervezett munkásság az, amely a mai nehéz viszonyok dacára sokkal jobb anyagi színvonalon él, mint félévszázaddal ezelőtt, az általános bőség korszakában. A jelzett körülmények mindenesetre azt bizonyítják, hogy a gazdasági teória egymagában nem ad kielégítő magyarázatot a városi szaporodáscsökkenésre, s e kérdésnél mindazokat a szempontokat mérlegelni kell, amelyek a lelki és erkölcsi okok komplexumát ölelik fel.

Áttérve a falusi népesedéscsökkenés okainak felkutatására, Itt a városihoz képest sok hasonlatosságot, de sok eltérést is találunk. A hasonlatosság főként az erkölcsi momentumoknál mutatkozik, az eltérés pedig a gazdaságiaknál.

Az erkölcstelenség, mint a falusi születéscsökkenés okozója, kétségkívül nagy szerepet játszik, bár a falvak népességénél jó részt más típusu erkölcsi hiányokban jelentkezik, mint a városok lakosságánál. A vallástalanság a falusi népességnél is domináló momentum és a keresztény erkölcsstan szellemének elhalványulása itt is sok mindent megmagyaráz. A szexuális élet lezüllesztéséről viszont falusi népünkönél általánosságban nem lehet szó és a családi élet tisztasága még nagy egészében érintetlennek mondható. Prostitúció a falvakban egészen jelentéktelen számban fordul elő, s a születéscsökkentés tekintetében szerepet nem játszik. Általános értelemben a falusi nők szexuális erkölcsisége ellen a városi rétegekhez hasonló súlyos kifogás nem merülhet fel, s így ezzel a momentummal a falusi születéscsökkenés nem magyarázható. Mindezek dacára az egykés falvak népességénél komoly erkölcsi hiányok jelenlétét kell megállapítanunk, hiszen a születéskorlátozás egymagában is, de a gyakori magzatelhajtás különösen súlyos lelki és morális elfajulás bizonyítéka.

Sajátságos, de megállapított tény, hogy az egykés vidéken az egy-gyermek rendszer fenntartásában a többi fontosabb ok mellett a falusi gazdák feleségeinek hiúsága is szerephez jut. A deformitástól való idegenkedés, emellett a kényelemszeretet és az önzés a városi depopulációs momentumokhoz hasonlóan, bár nem olyan nagy mértékben, néhol a falusi népesség lelkületét is megfertőzte.

A lelki indítóokok között igen fontos helyet foglal el a közvélemény nyomása és a helybeli divat parancsoló szava. Az évszázadok óta ugyanazon röggön élő ormánysági, sárközi lakosság pl. rendkívül konzervatív és a népszokásokat áthághatatlan és megváltozhatatlan parancsnak tekinti. Az évszázadok óta kórosan kialakult születéscsökkentő irányzat a helybeli lakosságnak megfelelőbezzhetetlenül írja elő az egy-gyermeket és jaj annak a fiatal asszonynak, aki az előírást forradalmár módjára meg próbálná szegni. Az öregek súlyos büntetése és az egész falu megvetése üldözné a vakmerőt. A régi egykés falvakban a megcsontosodott közvélemény és a beteges divat az igazi erkölcs helyébe annak fordított torzképét ültette. Erkölcstelennek minősül pl. az a fiatal asszony, akinek már házassága első évében gyermeke születik. Ennek A tilalomnak a magyarázata még abból a korból származik, amikor Ormányságon 12-14 éves gyermekleányokat adtak férjhez, s a gyermekanya sokszor korcsot, vagy halvaszülöttet hozott a világra. A konok divat azonban ma is tartja indokolatlan előírását, s az ellene vétőt a népitélet kitiltja még a templomból is. Elképzeltető, hogy a fiatalasszonyok a fogamzásgátlás – és ha kell – a magzat-elhajítás minden eszközét felhasználják, csak hogy a népitélet ilyen megszegyenítését elkerüljék!

Sokan emlegetik, hogy az egy-gyermek rendszer magyar és református betegség, s a kérdést nem megfelelő világításban vizsgál a közvélemény elé.

Nem lehet komoly indokokat felhozni arra vonatkozólag, hogy az egyke magyar társadalmi betegség lenne, hiszen nincsen kultúrnemzet, ahol ez a népesedési jelenség fel ne ütötte volna a fejét. Inkább azt lehetne állítani, hogy a magyar városok és a középosztály népessége körében ezelőtt kisebb mértékben pusztított, mint sok idegen kultúrnemzet fiainál. A falusi népesedéscsökkenés sem magyar jelenség, hiszen *Burgdörfer* munkáiból igen jól ismerjük, hogy a német parasztság is ennek a folyamatnak az átka alatt sorvad. A különbség legfeljebb az, hogy pl. Németországban a születéscsökkenés irányzata inkább felülről, a városok és ipar-telepek felől szűrődött a falusi népesség felé, amely ma is még részben inkább a „kettőcske”, mint az „egyke” híve. Magyar jelenségnek – amint fentebb említettük – legfeljebb az tekinthető, hogy ez a társadalmi baj körülírt vidéki területeken és az általános születéscsökkenési folyamattól függetlenül jelentkezett. Tudjuk, hogy századokkal ezelőtt Baranyában és Tolnában is „kettőcske” dívott és valószínűnek látszik a sötét jóslás, hogy évszázadok, vagy talán tizedek múlva, a külföldi két-gyermekes rendszer is sok helyen egy-gyermekessé súlyosbodik.

Ami az egyke-baj református mivoltát illeti, azt is határozottan tagadásba kell vennünk. E tekintetben csupán annyi a kétségtelen valóság, hogy az egykés falvainak lakosságának jelentékeny része a református egyház kötelékébe tartozik« Pusztá véletlenségnek kell azonban minősítenünk, hogy Ormányságnak, Sárköznek,



stb a XVII. században már szintizta református volt a lakossága és az egyke-vész először éppen ott ütötte fel a fejét. Nem mondom, a nevezetes kálvinista nyakasság szerepet játszhatott bizonyos népszokások következetes kialakításában és a káros hagyományok hajthatatlan fenntartásában. Ennek a körülménynek a református hit-élethez azonban semmi köze sincsen, s a tárgyi igazságnak és a nemzeti szempontoknak rossz szolgálatot tesz az, aki a kérdést úgy állítja be, mintha a családi élet és a népszaporodás megvédésére Krisztus híveinek egyik felekezete alkalmasabb, vagy alkalmatlanabb volna, mint a másik!

Szintizta katolikus, vagy katolikus többségű egykés községeink mind nagyobb számban vannak, – ahol pedig a református egykés községekben nincstelen katolikusok földhöz jutnak, néhány generáció alatt maguk is egykézökké válnak. *Burgdörfer* említi, hogy Németországban a katolikus és protestáns tartományok a születéscsökkenés folyamatában egyformán vesznek részt, sőt pl. a katolikus München születési eredményei kedvezőtlenebbek a protestáns Drezdánál, vagy Lipcsénél. Hollandiában pedig a református parasztság gyermekáldásban bővelkedik és nem is ismeri az egykézést!

*Kogutowicz* rámutat arra, hogy az ormánysági és sárközi egyke-góc keletkezésének valószínűleg fontos geográfiai indító okai is voltak. Lehetetlen fel nem ismerni, hogy évszázadokkal ezelőtt ez a társadalmi baj éppen az ártéri szigettelepülések lakosai között ütötte fel a fejét. Az ártéri milió, a miazmás levegő, a letelepülésre és művelésre alkalmas területek elégtelensége, s a terjeszkedés lehetetlen volta, az előidéző okok egy-egy láncszemét alkotta. Az egygyermek rendszer kialakulásában annak idején a fizikai körülmények, a gazdasági viszonyok, speciális életmód és az elszigeteltségből származó népszokások vitték a döntő szerepet.

*Kogutowicz* leírja, hogy a múlt századok alatt az ormánysági szigettelepülés pásztor – és halásznépe valóságos házközösségben élt. Egy-egy házban több család generációkon át lakott és dolgozott együtt. *Thirring Gusztáv* szerint a XVIII. sz.-ból származó adatok alapján megállapítható, hogy pl. Kákics községben 29 házban 41 család, 63 nősfővel, Kiscsány 50 lakóházában pedig 67 család, köztük 110 nősfővel élt. A családi szokások és körülmények sok világosságot derítenek arra, hogy ez a nép miért vezette be a születéskorlátozás átkos szokását! A házakban valaha – és nagyrészen ma is egyetlen asszony uralkodott, rendszerint az öregszerű: a banya. A gyermekek, de a fiatal asszonyok is – akiknek életkora még nem régiben is 12-16 év között variált – az ő akaratának voltak a rabjai. A szülők, nagyszülők, amikor a gyermekifjakat összeházásították, szerződéseket kötöttek, az asszonynak külön földeket és jövedelemforrásokat állapítottak meg, amelyek fölött megint csak a fukar, földéhes öregek diszponáltak. A családi étellel kapcsolatban költséges népszokások is gyökeret vertek, így a kornak súlyos anyagi kötelezettségei, „komabálok” tartása stb. Mindez

végso fokon a hajlott koránál fogva is egocentrikus gondolkodású, csak a pénzt, a vagyont őrző öreg családfő intézkedése és nyakas uralma alatt állt, ami megmagyarázza, hogy Ormánységban a kevés gyermek miért lett idők folyamán megfellebbezhetetlen parancs.

Azok, akik a falusi egyke kérdésével behatóan nem foglalkoztak, hajlandók arra gondolni, hogy a ninstelenség és a szociális elesetség a falusi egykénél ugyanolyan szerepet játszik, mint a városi születéskorlátozásban. Főként pedig azok, akik bizonyos tendenciákat visznek az egy-gyermek rendszer kutató munkásságába, igyekeznek a tényeket olymódon beállítani, mintha a ninstelenség a falusi néprétegek között a születések csökkenését vonná maga után. Iránymunkák látnak napvilágot, amelyek az ország nagybirtokosainak számát, s a ninstelen földművesek tömegeit statisztikai adatokkal tárják az olvasó elé és közben a falusi egy-gyermek rendszer veszedelmének főokául a földhiányt tüntetik fel, ellen-szerűül pedig a földosztást javasolják. Amikor a falusi egyke okait kutatjuk, ezek fölött az elgondolások fölött nem lehet szó nélkül el-siklanunk, miért is legcélszerűbb lesz, ha a felvetett kényes kérdésekkel nyíltan szembe nézünk!

Azt látjuk, hogy az ország földbirtok állományának 29.5% -a 1000 kat. holdon felüli nagybirtokos, 18.3% a 100-1000 kat. hold közötti középbirtokos, együtt az ország területének 47.8%-a 5751 közép – és nagybirtokos tulajdonában van (*Szabados*). Ezzel szemben a földbirtok állományának másik fele, az ország területének 52.2%-a, a 100 kat. holdon aluli kis – és törpebirtokosok kezében van, akiknek száma 639.297-et tesz ki. Végül a föld nélküli mezőgazdasági munkások számát (családtagok nélkül) mintegy 600-600.500 főre kell tennünk.

A földbirtokok aránytalan megoszlása valóban egészen szembeötlő és a falusi proletariátus száma feltűnően nagy, ami szociális szempontból kétségkívül megfelelő orvoslást kíván – Ezeken a nehézségeken az evolutio higgadt eszközeivel, s bölcs és előrelátó népi földbirtokpolitikával kell segíteni, amely problémának megvitatása azonban témakörünkön kívül esik. Feladatunk integráns része viszont annak a nézetnek a felülvizsgálása, amely szerint a falusi egyke okai között az aránytalan földbirtokmegoszlás és a föld nélküli ninstelenség komoly szerephez jut, sőt egyesek szerint főszerepet játszik.

Ennek a kérdésnek megvizsgálására ragadjuk ki annak a két vármegyének, mint két antipólusnak az adatait, amelyek a születések szempontjából a legellentétebb eredményeket tüntetik fel. A születéscsökkenés legsúlyosabb mértékben jelentkezik a nagyrészt egykés Baranyában, a születések sűrűsége viszont legnagyobb a bő gyermekáldást termő Szabolcsban. *Thirring Lajos* kimutatja, hogy az 1930. évi népszámlálás adatai szerint Baranyában 100 férjes nő házasságából csak 284, Szabolcsban viszont 431 gyermek született. Ha igaz lenne egyes falu-kutatóknak az az állítása, hogy a föld népének nyomora okozza a falusi egykét, akkor Baranyában a ninste-

lenek tömegét, Szabolcsban pedig azok hiányát kellene latnunk. Ehelyett – ami közismert – éppen az ellenkezője fedti az igazságot ami *Szabados Mihály-nak* az ugyancsak 1930. évi népszámlálás alapján összeállított statisztikájából is kiderül:

Vármegye	1 k. holdon aluli törpe birt. v. bérlő	Gazdasági cseléd	Munkás napszámos	Kubikos	Összes
Baranya	1.085	7.972	13.283	47	22.387
Szabolcs és Ung	700	14.096	38.031	100	52.927

Eszerint az egykés Baranyában csak 22.387 ninestelen földműves van, viszont a sokgyermekes Szabolcsban 52.927 földnélküli kereső cseléd és napszámos él. Az egész országra vonatkozólag *Thirring Lajos* szerint az 1930. évi népszámlálás adatai azt mutatják, hogy a gazdasági cselédeknél 100 férjes nőre 421, a 10-50 k – holdas kisgazdáknál 376, a 10 k. holdon aluli törpebirtokosoknál 374 gyermek esett. Már ezek az adatok is kereken megcáfolják azt a tévhitet, mintha a falusi népességnél a ninestelenség születéscsökkenést idézne elő, sőt egyenesen arra utalnak, hogy a ninestelenség éppen bőséges gyermekáldással jár.

Hogy a föld birtoklása, illetve annak hiánya a születéskorlátozás és egyke kérdésével közvetlen összefüggésben van, az tagadhatatlan. Csakhogy ez az összefüggés egészen más és bizonyos vonatkozásban pontosan a fordítottja annak, mint amit egyes falukutatók feltételeztek. A dolog úgy áll, hogy maga a birtoklás ténye, valamint a földbirtok megőrzésére, s az egyetlen örökösnek osztatlanul való átszármaztatására való törekvés az egy-gyermek rendszer legfőbb kútforrása. A nagy születéscsökkenést mutató vidékeken azt látjuk, hogy a jómódú gazda örökölt és összegyűjtött vagyonát féltékenyen őrzi a szétaprózástól, ami az ő és utódja életszínvonalát lecsökkentené és a család elért vagyoni tekintélyét aláásná. Elődei még megelégedtek a két gyermekre való korlátozással, ma már az egykénél tartanak és ha ezt az Isten magához veszi, eljutnak a vigasztalan egység-ig. A legfőbb szempont a földnek egy kézben való mohó tömörítése, lehetőleg egykés örökös fiúnak vagyonos egykés leánnyal való összeházasítása, az anyagi jólétnek az utódban való kiélése és a család további meggazdagítása. Ez magyarázza azt a körülményt, hogy pl. Baranya kis – és törpebirtokokból álló részén az egyke elhatalmasodott, amivel szemben azon a részen, ahol nagybirtokok vannak, a mezőgazdasági cselédek még ma is elég szaporák. Ez a szaporaság aztán különösen dominálja Szabolcs ninestelen földműves népét, amely a család gazdasági többtermelése érdekében a születések számát egyáltalában nem korlátozza, sőt a sokgyermeket szükségesnek és hasznosnak tartja.

A születéskorlátozás és egyke kérdésében határozott törvényszerűség mutatkozik, amelyet *Simontsits Elemér* igen szemléltetően és szellemesen formulázott meg: „Ahol a gyermek keresőtárs, ott sok a gyermek; ahol fogyasztótárs, ott kevés.” A városi lakosság, különösen minden ipari centrum és metropolis lakossága olyan körülmények között él, amelyek mellett a szülő a gyermeket általában a keresete fokozására nem tudja felhasználni. A városi gyermek tehát a szülő szempontjából nem keresőtárs, hanem ellenkezőleg éppen a szülő keresetét fogyasztja. Ennek megfelelően a városi lakoságnál általános rendszer a születéskorlátozás, és minél nagyobb valamely város, ott a nötlenség, a gyermektelen házasság és az egyke annál fokozottabb mértékben üti fel a fejét. A falusi lakosság tekintetében azonban a helyzet egészen más, amennyiben itt a népesség oly módon oszlik meg, hogy egyik részénél a gyermek keresőtársként, a másiknál fogyasztótársként jelentkezik, s így egyik részénél bő gyermekáldást, a másiknál katasztrofális születéskorlátozást látunk.

*Kovács Alajos, Thirring Lajos* és más szerzők munkáiból tényként megállapítható, hogy az összes foglalkozási ágak, de a szorosan vett földműves kategóriák között is a gazdasági cselédek és a mezőgazdasági munkások, szóval a földnélküli földművesek családjai a legtermékenyebbek. A mezőgazdasági munkásrétegnek a munkarején kívül egyebe nincsen és létfenntartásának egyetlen eszköze a munka. Az alacsony munkabérek miatt azonban a család fő keresete távolról sem elegendő a család eltartására, a munkában a feleségnek és a gyermekeknek is részt kell vennie. Annál jobban él a család, minél többen hordják haza a családi tűzhelyhez a munkabért. A gyermekek már ökölnyi korban baromfi-pásztorok, majd mind több és több részt vesznek a munkában és megnősülésükig, illetve férjhezmenetelükig a családi közösség részére keresnek. A szegédményes gazdasági cselédeknél a béren felül a saját haszonélvezetre kapott földrész megműveléséhez is feltétlenül népes család, sok munkáskéz szükséges, mert enélkül a gazdasági cselédnek a földbirtokos részére vállalt köteles munkát, vagy a haszonélvezetre kapott föld megművelését kellene elhanyagolnia. Emellett közismert, hogy a gyermekek a nincstelen falusi szülők részére életbiztosítást is jelentenek, mert azok felnövekedve, a szülőket, munkaképtelen öregségük idején eltartják. Mindebből kétségtelenül megállapítható, hogy a felsorolt nincstelen földműves néprétegeknél a gyermek kívánatos és szükséges keresőtársként jelentkezik. A népesedésügynek ezt a törvényszerűségét más szóval úgy jellemezhetném, hogy *ahol a szülőknek anyagi érdekében áll, hogy több gyermekük legyen, ott mindenütt a sokgyermek rendszer van bevezetve.*

*Simontsits* igen figyelemre méltó vizsgálatokat végzett arra vonatkozólag, hogy a föld minősége milyen irányba befolyásolja a megművelését végző népesség szaporaságát. Kimutatásaiból kiderül, hogy gyermekáldás tekintetében a nincstelen földműves réteg után a homok – és egyéb gyenge talajú földeket birtokló kis – és törpe-

gazdák vezetnek. Ennek a jelenségnek igen kézenfekvő magyarázata abban rejlik, hogy a gyenge minőségű, különösen a sárga homoktalaiú földek megműveléséhez (pl. szőlőtermesztés, stb.) több munkaerő szükséges. Ezen kívül a föld silány hozadéka a birtokosát arra kényszeríti, hogy a pénzszerzés különböző ágazataiban (pl. gyümölcs – és zöldségtermelés, baromfityenyésztés, stb.) szorgalmazkodjék. Ez mind sok munkáskezet, népes családot igényel, ami az ilyen vidékeken a többgyermek rendszerét kívánatossá és szükségessé teszi.

Az elsorolt földműves néprétegekkel szemben áll az a kategória, amelynél a földműves családokat a nincstelenség keresőtársak szaporítására nem szorítja, a földtulajdon jóminősége pedig a családnak kevesebb munkáskez mellett is nyugodt megélhetést biztosít. *Simontsits* helyesen mutat rá, hogy ott, ahol a gazdag talajban rejlő természeti erők a létfenntartás küzdelmét megkönnyítik, a keresőtársat fogyasztó társá változtatják. A hasznossági elmélet sajnálatos felismerése vezetett oda, hogy bizonyos vidékek kiszáradtak, amikor rájöttek arra, hogy a könnyen és kevés munkaerővel művelhető föld a kisszámú családot kényelmesen eltartja, megkezdtek a születéskorlátozás népsorvasztó folyamatát. Ebbe a kategóriába tartozik különösképpen a Dunántúli déli része, de az országban elszórva számos kisebb-nagyobb népsziget, ahol a szülők a többgyermeket fogyasztótársnak és fölösleges teherként érzik, s emiatt az egy-gyermek rendszerét vezették be.

*Simontsits* elgondolása a születéscsökkenés és egyke demológiáját illetően cáfolhatatlan igazságnak látszik. *Simontsits-sal* csak abban nem tudunk egyetérteni, hogy szerinte a kérdés megítélésénél az erkölcsi szempontok úgyszólván teljes egészükben figyelmen kívül hagyhatók. Bizonyos, hogy a régi keletű ormánysági és sárközi népnél a születéskorlátozás igazi súlyosbodása akkor következett be, amikor a jobbágyság megszűnte után a föld önálló birtoklása, az úrbéri munkakötelezettség népes családot kívánó állapotát megszüntette. Később azonban az adott gazdasági helyzet következtében előállott hasznossági szempont lassanként elhalványult és bizonyos visszás erkölcsi életszemléletnek adott helyet. *A hasznosság elmélet a népszaporodás kialakulásánál döntő tényező, azonban mindent mégsem magyaráz. Emellett a lelki és erkölcsi momentumok szerepét sem lehet kizárni, mert azok nélkül az okfejtésben hiány tátong.* A következetes születéskorlátozás lelkiismeretlen és felelőtlen végrehajtásánál a vallási tanítások említett elhalványodásának és a hitélet meglazulásának erkölcsi szempontjai, mint a születéscsökkenés okai, mindenesetre komoly szerephez jutnak. Emellett azt sem lehet elvitatni, hogy az egyke erkölcsi mértelye ragályos jelleget öltött, mert kétségtelenül összefüggő szomszédos területeket támad meg és lep el. Vannak az országban a Dunántúl déli részéhez hasonló birtokmegosztású és termőképességű vidékei, ahol az egyke nem pusztít, mert a születéskorlátozás erkölcsi ragálya oda még nem jutott eh Tudni való, hogy a Dunántúl

déli részétől eltekintve, az 50-100 holdas, jómódú kisgazdák családjai a gazdasági cselédek után az összes foglalkozási kategóriák között átlag a legtöbb születést tüntetnek fel. (*Thirring Lajos*: az 1930. évi népszámlálás országos adatai szerint 100 férjes nő házaságából a gazdasági cselédekénél 421, az 50-100 k. holdas birtokosoknál 416 gyermek született.) De a rossz példa fertőző és igen félős, hogy – ha a megfelelő védekezés eszközeit nem tudjuk^ idejében alkalmazni – a baj az egész országban mindenfelé szétárad. A legtipikusabb egykés vidékeken (pl. Vajszlón) 40-50 k. holdas igen jómódú gazdák vannak, nagy állatállománnyal, akiknek családjában a gyermekek munkaerejének gazdaságos felhasználása észszerű volna, mint fogyasztó társak pedig a nagy bőség miatt tehetetlenek aligha számítanának, de azért náluk mégis csak egyke van. Mindennapi dolog, hogy az egykés családok sarjainak összeházasodása folytán a földvagyon megkétszereződik, négyszereződik, de az egy-gyermek rendszer, mint erkölcsi életszemlélet, mégis változatlanul megmarad. Ezért nem lehet bizonyos feltételek nélkül elfogadni a gyógyításnak azt a gyakran tanácsolt népszerű eszközt, amely újabb földjuttatásokkal kívánja a gyermekáldást kívánatossá tenni. A kérdés – éppen erkölcsi mivoltánál fogva nem ilyen egyszerű és amint a következő fejezetekben látni fogjuk, a megfelelő ellenszerek kiválasztása és alkalmazása rendkívüli körülményt igényel!

*A paraszt-egyke lényegbeli oka fentiek szerint tehát úgy a múltban, mint most is gazdasági és erkölcsi természetű. A gazdasági indító okot azonban a városi születéscsökkenés okául szerepeltetett anyagi hiány ellentétéként éppen az anyagi tulajdon jellemzi. A falusi egy-gyermekrendszer magyarázata a birtokos szülőknek a vagyon megosztásától való félelme és az az utilitarisztikus életszemlélet, amely a gyermekáldás korlátozását a hasznosság szemszögébe állítja – Ennek az utilitarisztikus gondolkodásnak az érvényesülése a nincstelen falusi rétegeknél a nemzeti szempontból kívánatos sokgyermek-rendszerben, de a fertőzött vidékek birtokos rétegeinél fajgyilkos egy-gyermek rendszerben jut kifejezésre.*

*A magyar születések megfogyatkozásának okaira vonatkozó elgondolásainkat összegezve, úgy a városi, mint a falusi születéscsökkenésnél az erkölcsi és az anyagi okok bonyolult szövevényét látjuk fennforogni. Mindezek az okok kialakították a közvélemény által már hallgatólagosan jóváhagyott beteg lelki állapotot: a „gyermek nem akarás”-t. Az utilitarisztikus életszemléletből következő erkölcsi hatás determinálja a városi és falusi népességünk születéscsökkenését és ha a magyar faj fennmaradását akarjuk szolgálni, a „gyermek nem akarás” ezen szelleme ellen kell a családvédelem eszközeivel a szívós küzdelmet megindítanunk.*

### III. Az egy-gyermekrendszer következményei a Dunántúl falvaiban.

Ha a Dunántúl egykés községeit járjuk és közvetlen helyszíni tanulmányozással igyekszünk a születéscsökkenés megnyilvánulásait és következményeit felkutatni, megdöbbentő kép tárul szemünk elé. Talán nem lesz érdektelen, ha előljáróban néhány jellegzetes községben nyert benyomás vázlatos ismertetését közöljük:

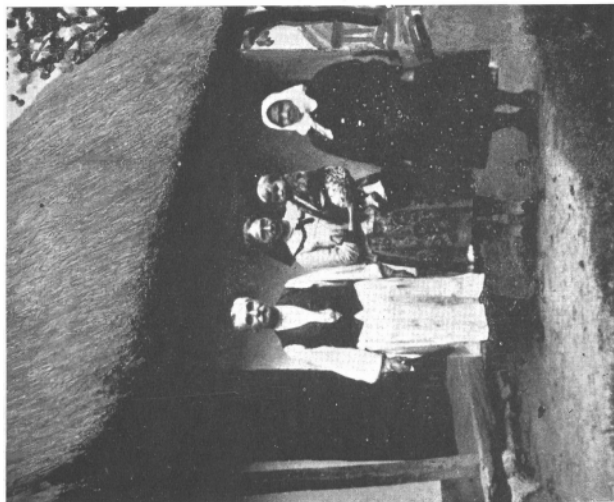
*Besence* (Baranya vm. siklói járás), 252 lakos, 60 ház – Református falu. A régi anyakönyv tanúsága szerint 1836-ban még 17 gyermek született, fél század múlva, 1886-ban már 11, egy évszázad múlva, 1936-ban csak 4. Az utolsó másfél évtized református házasságainak, születéseinek és halálzásainak adatai a következők:

<i>Év.</i>	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928
Házasság	1	2	0	1	0	1	0	1	2
Születés	3	4	3	5	0	0	2	2	2
Halálzás	8	8	4	6	6	4	3	6	2

<i>Év.</i>	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936
Házasság	0	0	0	0	0	3	0	1
Születés	0	1	1	0	0	1	5	4
Halálzás	3	6	9	5	5	4	8	2

A legutolsó két év születési számának emelkedése véletlennek tekinthető, mert 1937 első nyolc hónapjában megint nem volt születés és a faluban áldott állapotban lévő asszony nincsen. Másfél évtized alatt az őslakosság soraiban 33 születés és 89 halálzás történt, tehát a népesség tényleges csökkenése 56 lelket tett ki. A faluban legtöbb gyermeke a lelkésznek van, 5 gyönyörű gyermekére öröm ránézni. Az iskolában 1936-ban 9 bennszülött református gyermek volt beírva, abból kettő a lelkészé. Ezenkívül a környékről 5 katolikus „pásztor”-gyermek járt be, összesen 14. A rangos iskola 1906-ban 40 gyermek részére épült. Abban az időben padsorai még



(Dr. Doros Gábor felvétele)

„Egykés” magyar család  
„Talpas”-ház és „bikla” népviselet

Luzsok, Baranya megye.

IV. sz. ABRA



Ölgyermekes magyar család  
(ideális népesedési egység)

Prónay-falva, Pest megye.



tele voltak a falu apró népével, ma azonban a főlöszlegesen tágas tantermet deszkafal osztja kétfelé, hogy így kevesebb fűtőanyagra legyen szükség. Ez a deszkafal hüen jelképezi a dunántúli magyarság egy részének tragédiáját. Az a 3-3 árva padocska, ami a deszkafal előtt húzódik meg, megfájdítja az ember szívé! A faluban több 30 évesnél idősebb agglégény van, sőt módos vénlányok is akadnak, akiket kértek férjhez, de inkább pártában maradtak. Az ódon, sárguló anyakönyvi lapok adatai szerint a község lakosainak mintegy 90%-a 65-90 éves korban végelgyengülésben hal el. A közegészségi és kulturális viszonyok kifogástalanok. Csak éppen, hogy gyermek nem születik és a falu népe csendesen, észrevétlenül eltűnik a föld színéről!

*Lúzsok* (Baranya vm. siklósi járás), 289 lakos, 68 ház, tiszta református község – A község utolsó három évének népmozgalmi adatai a következők:

Év.	1934	1935	1936
Házasság	0	2	0
Születés	0	2	5
Halálozás	5	3	3

Eszerint három év alatt 2 házasság, 7 születés és 11 halálozás történt. A mérleg tehát 4 lélekvesztéssel zárult. A község lakossága törpebirtokos, a birtokok átlaga 1 fertály, azaz 6 hold és a hozzá való 1 hold erdő – és 1 hold legelőilleték. Kifejezetten egykézű nép: „Egy fertály, egy gyermek” mondják a „pógárok” és arra hivatkoznak, hogy ebből a kis földből több gyermek nem élhet meg. A község két oldalról a Draskovits uradalom és a pécsi káptalan, a másik két oldalról szomszédos községek közé van élelve, terjeszkedés, birtokszerzés lehetetlen. A nép nem mélyen vallásos érzésű. családi életének tisztasága is kifogásolható. A falu kiváló lelkésze utal arra, hogy az erv-gyermek rendszer a nép erkölcsi felfogását ferde irányba térítette el, azt tartják erkölcstelennek, megvetendőnek, kigúnyolandónak, akinek több gyermeke van. Az egykezes főként a „szülé”-k bűne, akik ebben a kérdésben hajthatatlanok, Az öreg polgárok, akik gyermektelenek, életfogytiglani eltartás ellenében idegenre hagyják földjüket. A faluban az utóbbi időben két abortussal kapcsolatosan indult meg nyomozás, ami azonban eredményre nem vezetett. Magzatúzás következtében halálos vérmérgezés is előfordult. A gyanú egy megnevezett egyénre hárult, de a nyomozást nem tudták kellő eréllyel és sikerrel lefolytatni, s a bűnös az igazságszolgáltatás kezéből kicsúszott. (IV. sz. ábra.)

*Matty* (Baranya vm. siklósi járás), 675 lakos, 140 ház, egyes felekezeti község. A birtokos őslakosság tiszta református. számuk már csak 387. A református lelkész a faluban 24 év óta teljesíti hivatását, ahol életével szolgáltatja a jó példát és 7 élő gyermeke van. A pusztuló őslakosság anyakönyvi adatai szerint volt:

	1934	1935	1936
Házasság	2	3	2
Születés	10	5	9
Halálozás	16	11	9

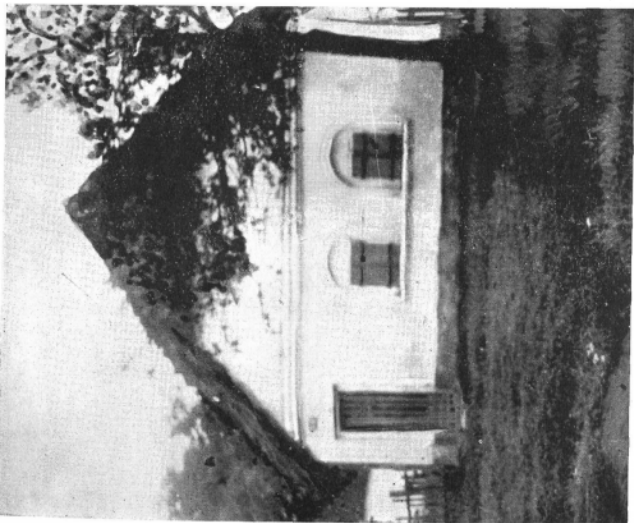
Az utolsó három év alatt a 387 őslakos között 7 házasságkötés, 24 születés és 36 halálozás történt, a lélekveszteség 12. Fél évszázaddal ezelőtt, 1870-ben az őslakosság még 687 lelket tett ki, azóta közel felére zsugorodott – és ha segítség nem jön, a következő félévszázad a föld színéről el fogja őket törölni. A református őslakosság vagyonos, átlag 30 kat. holdas birtokosok. Erkölcsül-, közegészségi helyzetük, kulturális szintjük kifogástalan. De az egyke mellett görcsösen kitartanak és halálra vannak ítélve. A község másik része bevándorolt vagyontalan földmunkásokból és pásztorokból áll. A betelepült lakosság főként katolikus, akiknek nagy része még nem egykezik, többgyermekes és a község átlagos születési indexét némileg megjavítja. Talán egy évszázad múlva az övek lesz Matty!

*Garé* (Baranya vm. pécsi járás), 447 lakos, %-a katolikus, Y3-A református. A zsugorodó református őslakosság vagyonos és egykező, de a betelepített szaporább katolikusok közül is a birtokosok már kifejezetten egykések. A „pógár”-ok (a birtokos földművesek) átlag 12 holdasok. Az anyakönyvek adatai szerint a halálozások 80-90%-a a 65 éven felüli öregekre esik. Népmozgalmi adataik a következők:

Év.	1934	1935	1936
Kat. házasság	6	2	3
Ref. házasság	1	1	0
Kat. születés	9	4	1
Ref. születés	3	0	1
Kat. halálozás	8	3	5
Ref. halálozás	0	4	3

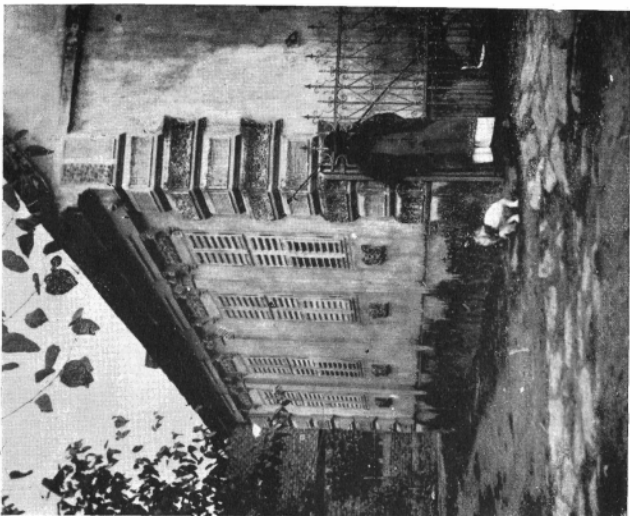
A református őslakosság házassági kedvének hiánya domborodik ki abból, hogy az utolsó három év alatt csak két frigyet kötöttek. Így érthető, hogy ugyanazon idő alatt csak 4 ref. születés, de 7 ref. halálozás történt, ami az őslakosságnak további 3 lélekkel való zsugorodását jelenti. A katolikus lakosság három év alatt 11 házasságot kötött és 14 születést mutat fel, ami vigasztaló jelenség volna, ha nem tudnók, hogy ugyanakkor 16 volt a veszteséglistájuk, s így a lélekszám itt is 2-vel megfogyatkozott.

A falu vezetőségével, az igen értelmes falusi bíróval és a polgárokkal folytatott eszmecsere mindenkit meggyőzhet arról, hogy a baj a nép lelkében milyen mélyen és makacsul rejtőzködik. A járási tiszti orvos utalt egy garéi családra, amelynek vissza-



(Dr. Doros Gábor felvétele)

**Kipusztult család lakatlan háza.  
Hegyszentmárton, Baranya m.**



**Kihaló falusi család utolsó aggastyán sarja.  
Besenye, Baranya megye.**

V. sz. ABRA.

menőleg az összes nőtagjai, nagyanya, anya, nővérek mind gyermekágyi lázban pusztultak el. A család utolsó nőtagja, amikor halálos lázában vergődött, akkor is konokul hajtogatta, hogy inkább a halált, mint még egy gyermeket!

*Hegyszentmárton* (Baranya vm. siklói járás), 728 lakos, 174 ház. Tulajdonképpen három kis község egyesüléséből keletkezett, lakossága tiszta katolikus. A nép az egy-gyermek rendszert természetes, már atyáitól átörökölt életbeosztásnak tartja.

A falusi bíró – rendkívül intelligens gazda ember, – tudatában van életrendszerük tragédiájának és ő maga panaszkolta, hogy 100 év múlva a község lakosságának utódaiból senki sem fog élni. Sorra mutogatta a mag nélkül maradt öregek portáit és a kipusztult családok gazdátlanul szomorkodó, lebontás előtt álló üres házait. Egy nemes faj kezdődő kihalásának szörnyű jelképe egy-egy ilyen régi ház, amelyben derék emberek laktak, s családjuknak és a magyar közösségnek élték szép munkás életüket. Most pedig az omladozó falak, betáblázott, vak ablakok, térdig erő gaz, az enyészet lehangelő jelképei hirdetik, hogy egy ősrégi magyar család befejezte életét, saját elhatározásából, önként kipusztult. (V. sz. ábra.)

*Vásároszentgál* (Baranya vm. szentlőrinci járás), 558 lakos, 127 ház. Tiszta katolikus község. Az őslakosság vagyonos, egykező, kihaló. Népesedési adatai az utolsó két évben a következők:

<u>Év.</u>	<u>1935</u>	<u>1936</u>
Születés	11	12
Halálozás	6	10

A Központi Statisztikai Hivatal 1934-1936 évek átlagából kiszámított natalitási indexe Vásároszentgálra vonatkozólag 17.6‰-et mutat, ami a fenti biztató születési számokkal szemben ellentmondásnak látszik. A helyszíni vizsgálat azonban kiderítette, hogy a javulás távolról sem az őslakosság megváltozott életrendszerének következménye. Ellenben az utóbbi időben mintegy 10 népes sváb család szivárgott a községbe. Ezek a svábok rendkívül szívósak, erősen dolgozók és sok gyermekesek. Ahol kihalás folytán ház, birtok eladó, ráteszik a kezüket. Vájjon 100 év múlva magyar lesz-e még Szentgál?

*Kiskomárom* (Zala vm. nagykanizsai járás), 1.933 lakos, 408 ház. Népesége tiszta katolikus. A lakosság 80-90%-a birtokos és egy-gyermekes, de a földnélkülieknek is kevés gyermekük van, lassanként egykezővé válnak. Gögös, gazdag parasztok, akik a község végén lakó nincstelenek utcáit „proletár-negyed”-nek nevezik. Némelyik polgár háza fényűző kivitelével, gipsz-díszítéseivel, Essingeni rollóival, pompás vas-kerítéseivel és: egy-gyermekével a budapesti mértéket is megüti.

Ennek megfelelően Kiskomárom népesedési mozgalma siralmas képet tár elénk. A közel 2.000 ember között 1936-ban 40 házasa-

sáskötés történt, de csak 75 születés volt. A halálozások száma viszont elérte a 80-at, ami egy év alatt 5 tényleges lélekvesztiséget jelent. Kihaló jellegű nép.

Az esperes-plébános szerint a lakosság vallásossága nem uti meg a kívánt mértéket. A szép, monumentális templomban vasárnaponként is csak 30-40 hívő áhítatoskodik. A gyermekáldástól való tartózkodás korszakában levő fiatal asszonyok gyónáson egyáltalában nem jelennek meg. Azelőtt néhány menyecske elvzés, vagy fertőző beavatkozás következtében meghalt, mostanában már ez sem fordul elő. A lakosság a születésszabályozásban teljesen gyakorlott és az egy-gyermek rendszert biztos eszközökkel tartja fenn. Ha az egyke elhal, a családban mérhetetlen a gyász és kétségbeesés. Nyolc-tíz család a veszteséget úgy igyekezett pótolni, hogy Budapestről a lelencházból fogadtak magukhoz gyermeket, vagy távoli rokont vettek örökbe.

A nép szokásaiban, fényűzésében, erkölcsi dekadenciájában a várost utánozza. Az asszonyok egy-gyermeküket agyon kényeztetik, elpuhultan nevelik. Ezekből a gyermekekből lesz a magyar jövő hordozója? (VI. sz. ábra.)

*Zalakaros* (Zala vm. nagykanizsai járás), 791 lakos, 184 ház. Katolikus község. A birtokok nagysága átlag 15-20 kat. hold. Az 1936-ik évben a faluban 12 születés és 27 halálozás volt, egy év vesztesége: 15 lélek.

Az igazgató-tanító szerint a legutolsó év alatt az egyik elemi iskolába 23, a másikba 32 gyermek járt, összesen 55. Az egyik tanerő az iskolakötelesek állandó fogyása miatt lassankint fölöslegessé válik.

A nép konokul kitart a születéskorlátozás mellett és szóbeszéd közben nyíltan a pesti urak példájára hivatkozik. A „baj” elhárításánál kuruzslóasszony segédkezik, de nem sikerül tetten érni.

A község intelligenciája a falu jövő sorsát rendkívül sötétnek látja.. Két-három ház helyét is mutatták a faluban, amelynek tulajdonosai kipusztultak, az oldalági örökösök pedig, – akiknek már van más örökölt házuk, – lebontották azokat, hogy kert céljaira használják. Ötven év múlva nem lesz Karos – mondják... *Garabonc* (Zala vm. nagykanizsai járás), 882 lakos, 192 ház. Lakossága teljesen katolikus, vagyonos. A földbirtokok nagysága 5-25 kat. hold között váltakozik. Az 1-2 holdas gazdák a falu szegényei, akik a módosabbaknál az arató és egyéb időszakai munkákat ellátják.

A nép rossz szokásaiban a kényelemszeretet és hiúság felé hajlik. Az asszonyok egy-gyermeküket is csak egy-két hónapig szoptatják. Mindenfelé látni, amint a „nagyszüle” hordozza a család egyetlen parányi sarjadékát és üvegből táplálja. (VII. sz. ábra.) A községben 1936-ban 8 házasságkötés történt, de születés csak 6. A halálozás száma viszont 9 volt, tehát a lakosság az elmúlt évben 3-mal fogyott – A két nagy iskolába mindössze 62 gyermek



(Dr. boros Gábor felvételei)

Fényűző falusi ház.  
„egykes” család tulajdona  
Kiskomárom, Zala megye.



Rangos paraszt-ház,  
a kis „egyke” második házöröksége  
Terehegy, Baranya m.

VI. sz. ÁBRA

jár, így az egyik iskola lassanként fölöslegessé válik. Eddig mindig az a probléma volt a homloktérben, hogy kevés a népiskola. Döbbenetes ráeszmélni arra, hogy felmerül egy sokkal tragikusabb kultúrpolitikai kérdés, amikor elfogynak a tanítványok és túl sok az iskola. Alacsony számú születés, kevés ifjú, de sok öreg, a sorvadó garabonci népesség jellegzetes életfolyamata! (Az egykés népesség évcsoportok szerinti ábrázolása keskeny alapról kiinduló, a középkorú évjáratoknál kiszélesedő, majd az agg korosztályok felé ismét összeszűkülő, orsóalakú korrajzot mutat. Ezzel szemben az erőteljes szaporaságú, fejlődő népesség széles, fiatal alapon nyugvó, fokozatosan keskenyedő, fenyőfa alakú korrajzot tüntet fel. Az utóbbi a fejlődő élet, az előbbi a lassú halál vetülete! (VIII. sz. ábra.)

*Balatonfőkajár* (Veszprém vm. enyingi járás), 2.018 lakos, 507 ház. Vegyes felekezeti község, amelyben a vagonos őslakosság református, a betelepített lakosság katolikus.

A község átlagos születési viszonyai nem a legrosszabbak (17.8‰) és ezért nem is minősül erősen zsugorodó népességű egykés községnek. Mégis azt látjuk, hogy az egyke község társadalmának református gazdagjai között a leg súlyosabb mértékben mutatkozik. Vizont a katolikusok egy része – különösen a^ vagonatlan – többgyermekes és megjavítja a község átlagos népesedési arányát.

Az őslakosság, az egésznek kb. egyharmada, mindinkább zsugorodik és lassankint kipusztul. A régi, vagonos családok gögősek, fényűző népszokások között élnek. Ezeknek a szokásoknak egyik jellegzetes vadhajtása a paraszt kriptarendszer, ami talán az egész világon példátlan. Némelyik azért építtette vagyonba kerülő fényűző családi sírboltját, hogy elhalt egyikéjé rangjához és módjához méltóan helyezze örök nyugalomra. Hiszen utód nélkül a vagyon, a pénz gyűjtése is céltalanná vált! Másik már talán csak utánozta a példát és a falu társadalma előtt kívánta bizonyítani, hogy ilyen előkelő anyagi erőfeszítésre ő is képes. Tény az, hogy a kis falusi temetőben 20 paraszt-kripta pompázik, hirdelve, hogy lelkileg milyen mélységesen beteg ez a nép, amely szellemi és anyagi áldozatával az elmúlás, a halál felé fordul. A családi sírboltok némelyike örökre bezárult – Nincs már utód, akinek kedvéért a kripta büszke ércapuja kinyílnék, amikor utolsó útja végén bebocsátást kér. A többi sírbolt tulajdonosai egykés családok, néhol már aggyatyan korban levő utolsó sarjadékkal. Az évtizedek könyörtelenül leperegnek az idő fájáról, a kajári ősmagyar egykés családok kriptái lassanként mindörökre lezárulnak, s ennek a pusztuló népnek a tragikus múltját csak a kőfalak és az ércapuk fogják hirdetni, amíg az^idő vasfoga azokat is el nem rágja, s el nem tünteti életerejük halódó porát és faji öntudatuk utolsó kilobbanásának szomorú romját. (IX. sz. ábra.)

De nem folytatom az egyes falvakban szerzett döbbenetes tapasztalatok részletekbe menő felsorolását, amelyekből éppen csak a tegkirívóbbakat ragadtam ki. Végig Baranya, Zala, Somogy,

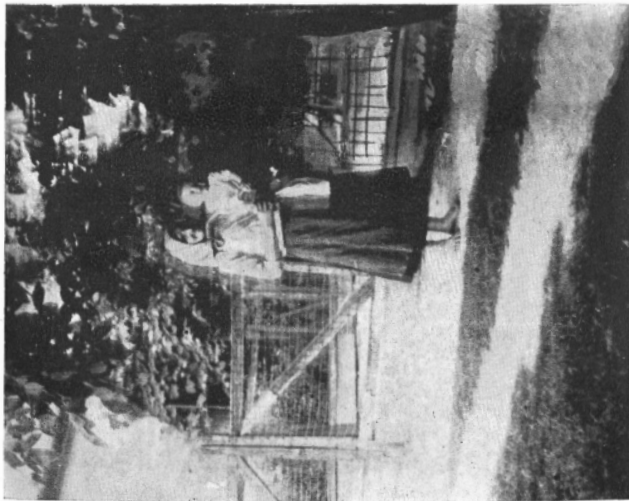
Tolna nagyrészen a falvak egész sokaságát lehetne felsorakoztatni, ahol mindenütt a magyarság egy-egy helyi tragédiája játszódik le. A részletekbe való további elmélyedés helyett inkább a falusi egygyermek rendszer átfogó jellegzetességeit vesszük tárgyalás alá, hogy ekként az egész kérdésből egységes képünk alakulhasson ki.

A „falusi egyke” néven ismert szociális-ökonómikus morális népbaj – mint említettük – valamikor a Dunántúl déli, Dráva menti részén kezdődött és annak kifejlődéséhez az első lökést birtokpolitikai okok, a jobbágyság felszabadulása után a népesség életkörülményeinek átmenet nélküli megrázkódtatásokkal járó átalakulása és az ehhez társuló egyéb külső jelenségek adták meg. Később, generációk folyamán a belső lelki jelenségek jutottak túlsúlyba és a rendszer morális betegséggé fajult, amely épúgy fertőző hatása alatt tartja a hat holdas „fertyályos” törpebirtokost, mint a hatvan holdas gazdag „pógár”-t. A sokgyermekes ormánysági családok, amelyeknek tagjai a középkorban a végtelen urasági földeken és erdőségekben dolgoztak, s állatállományukat Horvátország messze területein legeltették, a felszabadulás után megkapták ugyan az egy-egy fertály föld tulajdonjogát, de azon túl már semmi keresnivalójuk nem volt. A népben lassanként öntudatlanul, de pusztító erővel támadt fel az a beteges meggyőződés, hogy ha népes családjuk tagjai az elmúlt századok gazdasági jogszokásaihoz híven a régi széles munkaterületen nem foglalkoztathatják, akkor nekik nem is kell többé népes család. A hat katasztrális holdat kitevő egyfertyályos földbirtok több gyermeknek, több családnak nem adott megélhetést, s az ormánysági magyarok a gyermekek részére más megélhetési mód keresésétől gyáván elhúzódtak. Lassan kialakult bennük a végzetes elhatározás: „egy fertály, egy gyermek”. Az egy-gyermek rendszer kútforrása Ormányságban és azután végig a Dunántúl nagyrészen az a felfogás lett, amely szerint egyetlen gyermek felnevelése a szülők sorsát könnyűvé, a gyermek jövőjét biztossá teszi. A baj évtizedek alatt elharapódzott észak felé, megfertőzte Baranya nagyrészét és a szomszédos Tolnát, majd tovább húzóda, szembe találkozott a nagyvárosok felől jövő egyke-áramlattal és azzal megerősödve Zala és Somogy gazdaságilag még jobb viszonyok között élő népességére is lesújtott.

Már régen rájöttek a drávamenti magyarok a szörnyű felfedezésre, hogy ha a gyermekáldás nem jelent hasznosítható befektetést, s a szülőkre csak terhet és gondot hoz, akkor a gyermekáldás ellen védekezni is lehet. Ezt a felfedezést lassanként értékesítették. Eleinte csak ügyetlenül, tapogatózva, drasztikus eszközökkel és szörnyű eredménnyel kezdték a születésszabályozás folyamatát, amely az azóta lepergett évszázad alatt a tökély magas fokára emelkedett, s a Dunántúl némelyik részét egyetlen nagy temetővé változtatta.

Valaha – a borzasztó átok kezdetén, – az Ormányságban fogamzásgátlás céljára kezdetleges, kis fából faragott csigát alkal-





Dr. Doros Gábor (elvételei)

Üvegblől táplált „egyke-esecsemő”

Garabonc, Zala megye.



Csecsemő- és gyermekbőség a cigányoknál

Gilánfa, Baranya megye.

VII. sz. ABRA.

maztak. Ezt a facsigát a fonáshoz használt len – vagy kenderfonállal körülcsavarták és érintkezés előtt „tampon”-ként a méhszájig feltolták. A facsigán levő laza fonáltömeg a spermát magába szívta és így a temékenyülést gyakran megakadályozta. Természetesen ez a durva eljárás nőnek, férfinak rengeteg bajt, kellemetlenséget okozott. Sokszor a méh gyulladása vagy elferdülése, s a belső szervek degeneratív elváltozása lett a gyászos következménye. *Kovács* szerint a facsigát Baranya egyes vidékein még ma is alkalmazzák, módosítva azzal, hogy a fonalat a védőhatás fokozása céljából chininporral szórják be.

Úgy látszik azonban, hogy a fogamzásgátlásnak nem ez az általánosán bevezetett rendszere. A legtöbb faluban ugyanis a coitus interruptus dívik, amely az érintkezés természetellenes megszakításából áll. („Inkább mosok lepedőt, mint pelenkát” – mondják az asszonyok egymásközt.) Néhol a coitus reservatust is alkalmazzák, ami a visszatartóztatás miatt az egészségre még az előbbinél is ártalmasabb. Az Ormányság egyes vidékein kis (a palatáblák letörléséhez használatos) szivacsoknak a hüvelybe való bevezetését alkalmazzák. Némely községben a boltosok tanúsítják, hogy az ilyen palatábla-szivacsokból, amelyeket füzérekben árusítanak, feltűnően nagy mennyiség fogy. Selyemkendőnek övszerként való bevezetéséről is hallottam. Sőt az egyik baranyai járás tisztiorvosa említette, hogy egyik-másik faluban elejtett célzásokat hallott arról, hogy a nép, a két menstruáció közötti idő fogamzásra biológiailag legkevésbé alkalmas negatív fázisáról is tapasztalattal rendelkezik. Igen nehezen nyomozható ki, hogy a pessariumokat (a méhszájat elzáró kupakot) milyen mértékben használják, mert ennek alkalmazása szakértő egyén beavatkozását igényli, aki a népet a titkolózásra – már saját érdekében is – gondosan kioktatja. Mindenesetre Baranya vármegye kiváló alispánjától megállapított tényként hallottam, hogy a megye területén működő szülésznőket a gyárak és műszerüzemek a pessariumok fajgyilkos reklámjaival állandóan elárasztják. Gummióvszer használatát a szegényebb Ormányságban nem lehet felfedezni, azonban a „haladottabb” Somogy és Zala gazdag egykés vidékein kiterjedten alkalmazzák. Ezek a gummi szerek, amelyeket a községek szatócsboltjaiban és a vásárosok bódéiban árusítanak, de az ügynökök is szorgalmasan terjesztenek, manapság már sok falusi menyecske rejtett fiókjában meghúzódnak.

A fogamzásgátlás fentvázolt eljárása, bármilyen ügyességgel végzik is, természetesen nem mindig hozza meg a várt eredményt. Néha mégis bekövetkezik a temékenyülés – és akkor jön a második szörnyű lépés: a szándékos magzatölés. A dunántúliai valaha ebben is teljesen járatlanok voltak. Kezdetleges, félénk, ügyetlen beavatkozásuk sokszor hatástalan maradt: a gyermek mégis világra jött. A nem kívánt, feleslegesnek vélt, gyűlölt gyermek megszületett, élt és útban volt, hát el kellett távolítani: akárhányszor megfojtották őket. Még a múlt század derekán az ormány-

sági anyakönyvekben többször olvasható a csecsemők halálkozásának okául az a megjegyzés, hogy párnától, dunyhától megfulladt. A kiéheztetés is dívott: az újszülött rosszul táplálkozott, gyöngeségtől elpusztult. De mindezek az eljárások veszélyesek és embertelenek voltak, s emellett a terhesség és szülés kellemetlenségeit céltalanul zúditották a gyermekáldás elől menekülő asszonyokra. Itt is rájöttek hát lassan a rettenetes módszerekre, hogy miként lehet a megfogant, élő magzatot még a születés előtt kegyetlen elszántsággal megölni.

Évtizedek, sőt az Ormányságban már valószínűleg századok óta képezik ki magukat a fogamzásgátlás és magzatelhajtás technikájában. Eleinte csak egy-egy öregasszony értett a dologhoz, aki azt fiatalkorában sajátmagán – talán sok keserves szenvedés és betegség árán – kísérletezte ki és szerezte meg az átkos tudást. Ezek az öreg banyák – minden faluban akad ilyen – készségesen álltak és állnak a fiataloknak, a „bajba jutott”-aknak rendelkezésére. A közszellem a „baj”-on való segítséget természetesnek, helyesnek, sőt kötelezőnek ismeri el. A falu összes „pógár”-asszonyai, öregek, fiatalok, összetartanak ebben a közös kérdésben. Anyáról leányra, leányról unokára adják az értékes tapasztalatokat és a nagy titok engesztelhetetlent szigorú megőrzésében mélységesen szolidárisak. Ami a falvak életének ezen rejtegetett mozzanatából eddig kiszivárgott, s a halálos vérmérgezések kapcsán elrendelt vizsgálatokból, valamint a tudományos kutatásokból kiderült, a következő. Legegyszerűbb magzatelhajtási mód a Dunántúlon az, hogy a teherbe esett asszony forró vízbe ül, olyannyira forróba, ami az altesten a bőrt már majdnem összeégeti. Az így előidézett altesti vérbőség néha-néha eredményes és megindítja a kívánt vérzést. Újabban állítólag az altesti forrázásokat chinin tabletták bevételeivel is kombinálják. Alkalmazzák azt a tapasztalatot is, hogy súlyos megrázkódtatás, az alsó test erős inzultusa előidézheti az elvetélés megindulását. Magasból, pl. a padlásról való leugrás, rendkívüli terhek emelgetése ezt a célt szolgálja. „Megemelte magát” – mondják ilyenkor. Ha mindez nem segít, akkor jönnek a drasztikusabb eszközök. A banyák főzeteket rendelnek a „bajba esett” asszonynak, amelyeket velük megitatnak. Különböző mérges gyökerekből, levelekből és magvakból (beléndek, nadragulya, hunyor, stb.) állítják elő a teát, amely általános mérgező mivoltánál, valamint drasztikus purgatív hatásánál fogva abortust idézhet elő. Végül a közvetlen eszközök sora következik, amelyek arra szolgálnak, hogy a méhtestben élő magzatot átdöfjék, elroncsolják, megöljék. A „csúszókának” nevezett növény gyökerét, mályva gyökeret és egyéb növényi rostokat ügyesen feltolnak a méh szájába és ott hagyják, amíg az általa okozott gyulladás a magzatot el nem pusztítja. Ciprusfenyő tűleveleitől megfosztott fiatal hajtásait és egyéb primitív szűrőeszközöket is használtak erre a célra. Vajszló községben mindenki beszéli, hogy az öreg bába, aki néhány éve halt meg es a környék legkeresettebb kuruzslója volt, a méhben fejlődő

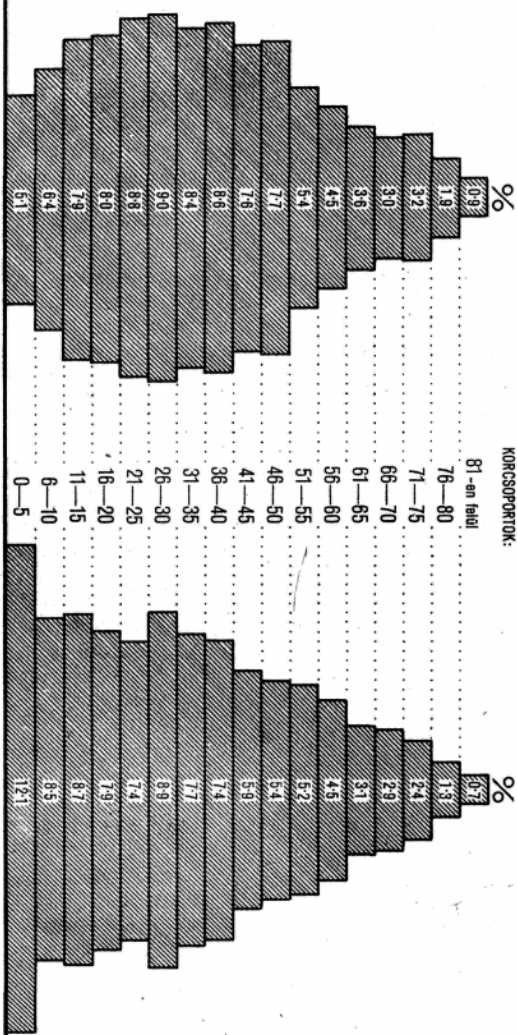
# A SORVADÓ ÉS A FEJLŐDŐ NÉPESSÉGŰ MAGYAR FALU KORRAJZA. 1936.

GARABONC, ZALA VM.

Keves fiatal, sok öreg. Sorvadó falu.

BIHARUGRA, BIHAR VM.

Sok fiatal, keves öreg. Fejlődő falu.



Dr. Doros Gábor.

VIII. sz. ABRA.

magzatot hosszú, hegyes túvel szurkálta agyon. Újabban persze mind ügyesebbek, mind jártasabbak a menyecskék ebben a fajgyilkos, bűnös tudományban.. Lassanként már a fogamzásgátlás és magzateltávolítás kiváló mestereivé váltak, baj ritkán történik, s akkor is mindig akad bűnös, de szakavatott kéz, amelyik segít...

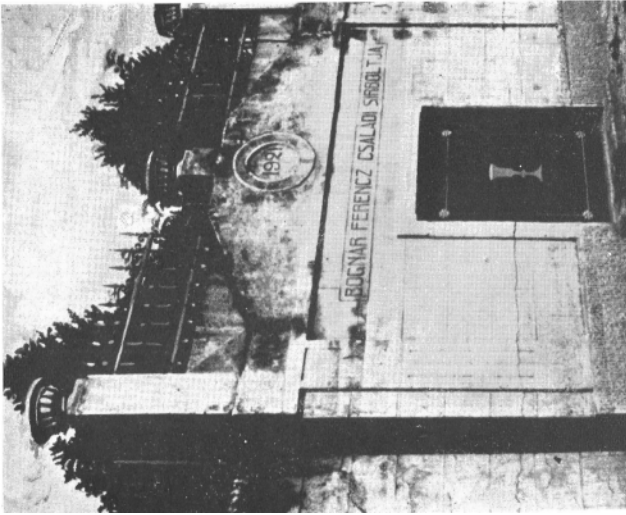
A fogamzásgátlás és születéskorlátozás rendszerének huzamos időközön át üzött tervszerű alkalmazása a népesség testi és lelki életét igen sok tekintetben károsan befolyásolta. Az egykés vidékek lakosságának a nemi életére vonatkozólag pl. nagyon érdekes és sajnálatos észleléseket lehet szerezni – Az az őserőtől duzzadó, a családi életben kijegecesedett természetes nemi élet, aminek önként értődő következménye, értéke és szépsége a népes család kialakulásában jelentkezik, az egykével fertőzött vidékeken ismeretlen. Tolna egyes vidékein a falusi erkölcsök meglehetősen lazák, az embereket bizonyos szexuális könnyelműség jellemzi. Somogy és Zala gazdag és „felvilágosult” népe a városi születésszabályozás megtanulásával egyidejűleg a városi morált is bevezette, s a pesariumok és gummik elterjedt használata azt mutatja, hogy náluk a születéskorlátozás gondot alig okoz és nem jelenti a nemi élet korlátozását sem. Egészen más azonban a helyzet pl. Ormányságban, ahol a falusi születésszabályozást a legrégebb idő óta és részben ma is a legrégebb eszközökkel üzik. Itt a születésszabályozás a népi életnek úgyszólván legfontosabb megnyilvánulásává vált, amely bélyegét az egész népre rányomta. A baranyai asszonyok valaha nagyon sokat szenvedtek a facsigától, a kuruzslók maró és szűrő szerszámaintól, a megelőzés és az „angyalcsinálás” testi fájdalmaitól, ami súlyos vérzésekhez, lázas állapotokhoz, idült méhgyulladásokhoz, a testi és lelki szenvedések végtelen sorozatához és rengeteg szép, fiatal magyar anya elkorcsosulásához, vagy korai elpusztulásához vezetett. A baranyai nép tudatában még ma is tisztán él az a sok véráldozat, amelyet a születésszabályozás megtanulásáért hozott akkor, amikor más vidékek népe még erről a nagy „titok”-ról tudomással sem bírt. A régi szenvedések tudata, de emellett a mai elhárító és magzatölő eljárásaik szükségessége – bármennyire tökéletesebbek azok a régieknél – nyomasztólag hat a nép szexuális életére. Akár a megelőzést szolgáló facsiga, szivacs, vagy coitus interruptus, akár a magzatöléshez szükséges kuruzsló, bába, vagy orvos: olyan eszközök, amelyek a nemi élet iránti vágyakat mindkét nemnél érthető módon letompítják. Az öregek is féltékenyen örködnek, hogy a fiatalok össze ne bújhassanak és a „baj^meg ne történhessék. De a fiatalok is reszketve félnek a következményektől és Baranyában sok helyen hallani, hogy a menyecskék „nadrágban alszanak”. Végül a férfiak is a sok nehézség és kellemetlenség hatása alatt ^egy-kettőre elkedvetlenednek. A coitus interruptus állandó folytatása nem maradhat az egészségükre káros hatás nélkül és igen gyakran lép fel következtében a férfiaknál szexuális neurasthenia. Lehangoaltság, idegesség, életunalom, majd az idő előtt fellépő impotentia. Nem egy községben hallottam intel-

likens tiszta ítélőképességű falusi emberektől, hogy bizony az ő életük nem kielégítő, s a férfiak között sokan vannak, akiknek már negyven éves korukban „nem kell az asszony”. De általában sem férfinak sem nőnek nem kell az intenzív szerelmi élet, mert az nekik csak bajt csinál”. Elnyomják, sőt visszafejlesztik magukban az Isten által beléjük oltott és az élet motorjaként szereplő fajfenntartás ösztönét!

Ennek az életrendszernek részben okozója, részben következménye az egyke. Az egyetlen gyermek véletlen elhalálózása esetén aztán jön az egyse. Egyik dunántúli kitűnő jegyző valamelyik nyáron árvagyermekeket hozatott a faluba próbaként nyaralni. A falu gyermektelen módos gazdái az aranyos kis csöppségeket rövidesen szétkapkodták és versenyre keltek, hogy melyikük fogadja őket örökbe. Ősszel aztán a gyermekeket egymás után mind visszaküldték az árvaházba. Nem kell gyermek nekik, most már egy sem! A lelki kiégés és faj fenntartási degenerálódás utolsó fokozatát mutatja végül az, amikor 28-35 éves vagyonos gazdalegények már meg sem házasodnak. Ezeknek nemcsak gyermek, de család, feleség sem kell és az ő személyükben itt is, ott is felbukkan a paraszt-agglegénység azelőtt elképzelhetetlen, dekadens jelensége!

Amikor valaha, vagy két nemzedékkal ezelőtt Ormányságban a szórványosan pusztító egykezes általánossá vált, a született gyermekek között a női többlet biológiai képe jelentkezett. A nagyszülőknek, szülőknek, akik kigondolták és irányították a születésszabályozás pusztító folyamatát, megdöbbenve kellett néha észlelniük, hogy a leányoknak rangjukhoz méltó „pógár”-legényhez való férjhezadása milyen nehézségekbe ütközik. Már ekkor kezdtek a nincstelen házasulandó legények a vagyonos egykés családokba beszivárogni. Ezeknek persze ott semmi tekintélyük nem volt és alárendelt szerepüket jellemzik az ilyen ormánysági szójátékok: „A vő csak két betűből áll.” „A vőnek még a söprű is parancsol” és ha hivatlanul az asztalhoz ül, csak négy betű illeti: „Ki vő!” Az ilyen családokban a hatalom még inkább, mint eddig a nagyszülő, a banya kezébe került. A család összes anyagi kérdéseit a nagyanyák intézték és a családi élet legbensőbb mozzanatára, a gyermekszületés, – korlátozás – és halandóság intézése is az ő tudásukon múlt és megdönthetetlen hatalmukban állt. Külsőségekben megtartotta a férfi az uralmat, tényleg azonban a család főnöke idők folyamán a „nagyszüle”, vagy „szüle” lett. Ő nézi ki a leányt, akit fiának el kell venni, vagy azt a legényt, akihez a leányt feleségül kell mennie. Természetesen a föld és pénz mennyisége szabja meg a házasságok kialakulását, érzelem számításba sem jöhet. Nincstelen sorból feljutott vő csak polgár-legények hiánya esetén juthat be polgár-családba, ahol az öreg „szülé”-nek teljesen ki van szolgáltatva, s alárendelt helyzete az öregek egyeduralmát csak még jobban fokozza.

Az öregek világszemlélete kikristályosodott az egy-gyermek rendszer síkjában és ezt a rendszert saját magukra és utódaikra



(Dr. Doros Győző felvétele)

**Paraszt családi sírbolt**

Balatonfőkajár, Veszprém megye.  
IX. sz. ABRA.



**Falusi kriptá-sor**

nézve feltétlenül helyesnek, szükségesnek és megváltoztathatatlan-  
nak tartják. A születések ilyen értelmű szabályozását okos emberi  
magatartásnak hiszik és olyan joguknak, sőt kincsüknek vallják,  
ami valósággal létüknek alapja. Minden büntudat érzete nélkül,  
minden lelkiismeretfurdalás, habozás, vagy nyugtalanság mellőzé-  
sével, tudatosan és következetesen alakítják ki az egy-gyermek  
rendszert. Amikor nyilatkoznak – óvatosan – a kérdésről, az  
embernek az a benyomása, hogy az egy-gyermek rendszert a társa-  
dalmi fejlődés, a haladás, a bölcsesség, a tudás magasabb fokának  
érzik. Átalakult egész társadalmuk, más lett a gondolat – és érzelem-  
világuk, s kiszakadtak az élet valódi törvényeiből, amelyekről már  
tudomást sem akarnak venni. Az egyke-rendszer átkos bűvkörében  
élő falusi társadalomnak meg vannak a saját külön erkölcsi, gaz-  
dasági és kulturális törvényei, amelyeket pusztuló világuk élet-  
sorsának intézésében megdönthetetlen igazságnak és kötelező zsinór-  
mértéknek tartanak. Ferde világnézeti szemszögbe állítják a ténye-  
ket és ostobának minősítik, lenézik azokat, akik nem követnek ha-  
sonló életfelfogást. A többgyermekes, nincstelen földmunkásról az  
ormány ságiak nem azt tartják, hogy azok kimaradtak a jobbágy-  
ság megszüntetésekor a földosztásból és azóta sem volt lehetőségük  
föld szerzésére, hanem az a véleményük, hogy szegénységüket a  
sok gyermek okozza. „A nyomorultaknak enni sincs mit, de annyi  
gyermekük van, mint a patkánynak vagy a göbének” mondják.  
A „felvilágosult” somogyi és zalai parasztok a városi példára is  
hivatkoznak és az embernek nyíltan a szemébe mondják, hogy  
miért akarják az „urak”, hogy ők gyermekeket „tenyészzenek”,  
mikor a városi uraknak sincsen több gyermekük. Az egy-gyermek  
rendszer helyességébe és hasznosságába vetett hit némely helyen  
aztán szélsőséges elfogultsághoz vezet és azt eredményezi, hogy a  
többgyermekes családokat valósággal terrorral üldözik. Előfordult,  
hogy házuk fel gyújtásával ijesztgették őket, sőt az áldott állapot-  
ban lévő asszonyt agyonveréssel fenyegették meg. Még a gyermekele  
is nevetik és kicsúfolják a sokgyermekes anyát. Sok helyen hal-  
lani, hogy az erkölcsi felfogás természetellenes eltorzulása követke-  
ztében az egy-gyermek-rendszert követő asszonyokat tartják er-  
kölcösnek, a becsületes, derék sokgyermekes magyar anyákra pe-  
dig rámondják, hogy erkölcstelen, céda.

Szörnyű érezni, hogy ezeknek a dunántúli egykés községe-  
nek az utcáit milyen dermesztő csend üli meg, – az ember szinte  
érezni véli bennük az enyészet fuvallatát. Az érkező idegen elé  
nem futnak bámészkodó gyermekek és a házak csendjét nem veri  
fel a vidám apróságok kacagása. A házak előtti padkán csak imitt-  
amott látni egy-egy elkényeztetett gyermeket gubbasztani, aki test-  
vérkék, játszópajtások nélkül szomorkodik és talán már parányi  
agyában azt forgatja, hogy vájjon valamikor szülei és oldalági  
rokonai után mennyi földvagyon vár reá. Szomorú megfigyelni,  
hogy ezek a falusi egykés gyermekek milyen ritkán játszanak, alig  
társulnak, zárkóztak, többnyire egymagukban üldögélnek, vagy



dolgoztatnak az udvarban. Koravének, a gyermekkor természetes pezsgő jókedve és tüzes élniakarása nélkül. Ha az ember megszólítja őket, nem jönnek zavarba, nem szaladnak el, kimért és balátságtalan feleleteket adnak. A tanítók szerint önző, rideg lelkű generáció, amelynek tagjai egyedül-voltukban az önzetlenséget, a közösségi összetartást, az áldozathozatal örömét nem tanulják meg és értékelni sem tudják. Az egykés falusi társadalom gyökeres átalakítására minden eszközt sorompóba kell állítanunk, különben ezek a felnövekvő gyermekek apáik bűnét előreláthatólag fokozott mértékben fogják folytatni és öngyilkos családi rendszerükkel a dunántúli délvidék magyarságának kipusztítását betetőzik.

Ha most áttekintjük az egy-gyermek rendszerrel fertőzött dunántúli vidékeket, azt látjuk, hogy a következményeket illetőleg lényegileg mindenütt ugyanazt találjuk. Mégis helyenként úgy a kifejlődés mértékét, mint annak módját illetően fontos eltérések mutatkoznak, aminek megfelelően a baj prognosisa is más és más lehet. Amint már utaltunk rá, a somogyi és zalai egyke nem^ nagyon régi keletű és jelentékeny részben a városi morál fertőzésének eredménye. Az önzés és a paraszt-gőg dominálja. A rendszer kifejlődésében éppen akkora szerephez jut az egyén kényelmesebb életre való törekvése, mint az a gőgös hajlandóság, hogy ő, valamint örököse fényűző életmódjával a többieket túlszárnyalja, s a helyi társadalomban minél előkelőbb helyre tegeyen szert, önző, csak a saját egyéni érdekeiért élő nép, amelyből a közcélokért való lelkesedés teljesen hiányzik. Ugyanakkor, amidőn néhol a házaikat városi mértéket is elérő fényűzéssel építik meg és rendezik be, a községháza a falu legszegényesebb épülete és az iskoláik néhol valószínűleg düledeznek. Hazafiasság alig hevíti őket, nem hívók, néhol a külsőségek szerint vallásosak, de tulajdonképpen farizeusok, más-  
hol azonban egyenesen templomkerülők.. Ez a társadalom „felvilágosult”, fölényes, nem rokonszenves és életfelfogásának megváltoztatása előreláthatólag csak a legkeményebb eszközök alkalmazásával érhető el. Bizonyos azonban, hogy – nyilván azért, mivel az egyke-folyamata itt még nem régi keletű, – a nép életerős, céltudatos, keményen munkás és a degenerálódásnak semmi jelét sem mutatja. Ami a tolnai egykés népréteget illeti, ez némely szempontból szintén megítélés alá esik. A sárközi egyke-vész eredete régibb keletű és kifejlődése bizonyos fokig a nép könnyelműségével hozható összefüggésbe. Sárköz népe egy időben a gazdasági fejlődésnek es rohamos gazdagodásnak kifejezett jeleit mutatta fel. A vagyonosodással egyidejűleg azonban túlságosan megnövekedtek az igények is, amelyeket az utóbb bekövetkező gyengébb gazdasági lehetőségek dacára lecsökkenteni nem akartak. Hogy mégis a régi életszínvonalat tarthassák, elkezdtek a születésszabályozás népgyilkos rendszerét. A sárköziek a somogyival és zalaival ellentétben a paraszt-életforma kiművelése útján haladtak feljebb a társadalmi létrán. A népviseletet nem vetették le, mint amazok, hanem ősi ruházatukat egyre újabb és szebb színekkel és formákkal gazdagí-

tották. A vagyonos parasztok között mindinkább elharapódzott a fényűzés, a könnyelműség. Egy-egy divatos sárközi leány vasárnapi ruhája százakba kerül. Még ma sem ritkaság a többnapig tartó lakodalom és előfordul, hogy egy-egy családi ünnepeken a vendégek százait lakmároztatják. Örül a lelkünk, amikor a gyönyörű sárközi Gyöngyösbokrétát látjuk, amely a magyar népművészet világszerte híres ragyogását és szépségét tárja elénk. Örül a szívünk, amikor a vidáman lüktető, pezsgő tolnai életet látjuk és az erőtől duzzadó fiatalság táncos, énekes felvonulásában gyönyörködünk. De fojtogató kéz szorítja ki szívünkéből az örömet, amikor belepillantunk a sárközi falvak anyakönyveibe, ahonnan az egyke, az egyse, a parasztválások ijesztő szaporodása és a paraszt-aggregény réteg kialakulása tekint felénk. Vájjon magyar népünknek ez a legszebb bokrétája feltartóztathatatlanul rohan-e az elpusztulás, a kivészés felé?

De ismét és százszor is vissza kell térnünk a legrosszabb prognózisú ormánysági népre, amely az egy-egy érmek rendszert összes szörnyű következményeivel és veszedelmével együtt legrégibb idő óta és a legveszedelmesebb formában mutatja. *Aki egyszer ott járt közöttük, soha életében nem tud elszakadni annak a tragédiának emlékétől, amely Ormánységban megragadja a lelkét.* Ez a nép, amely az ezeréves honfoglaló ősmagyarág keveredés nélküli szintiszta leszármazottja, nem fényűző, nem úrhatnám, nem önző a szó legrosszab értelmében, nem könnyelmű: és mégis egykés, mégis kiháló, mégis elpusztuló. Ez a nép szerencsétlen, ez a nép beteg és ezért minden rokonszenvet, minden együttérzést és minden segítséget megérdemel!

A hosszú évtizedek, generációk alatt űzött születésszabályozás az ormánysági nép testi és lelki struktúrájában idézte elő a legmélyebb elváltozásokat. Ezeknek az elváltozásoknak legszembeötlőbb külső megnyilvánulása a testi és lelki fáradtság, amely a baranyai magyarságot dermesztően üli meg. Jellemző, hogy a munka nem ég a kezükben, nem lelkesednek izzó szeretettel a föld megművelésén, miként azt a magyar parasztnál mindenütt látjuk. Még a legnagyobb munkaidőben is feltűnően sokan vannak otthon. Helyenként kifejezetten jelentkezik a dolgozástól való irtózás, földjüket uradalmi cselédeknek, vagy sváboknak, horvátoknak felesbe adják. Ez a nép kimerült és pihenni akar, noha érzi, hogy ez vesztét jelenti. Néhol valósággal az a benyomásunk, mintha tudat alatt éreznék, hogy mi vár rájuk, de már feladták a harcot. Egyes községben a jegyzők véleménye ugyan az, hogy ha talán fáradtan is, de a mezőgazdasági munkálatokat kielégítően ellátják. *Gróf Bethlen István* a miniszterelnöksége idején az egykés vidékek gazdálkodási rendszerét kiküldött szakértővel vizsgáltatta meg. Ez a vizsgálat arra az észszerűen várható eredményre vezetett, hogy ott a mezőgazdasági termelés a népes családok és a megfelelő munkaerő hiányában nem kielégítő. A belterjes gazdálkodáshoz és többter-

meléshez a kellő számú munkaerőn, az anyagiakon és szakértelmen kívül kétségtelenül viruló életerő, duzzadó munkakedv és kemény akaraterő is kell, amelyeknek hiánya az ormánysági nép szembe-ötölő sajátossága.

A testi és lelki fáradtság kórképe ezenkívül a nép sok egyéb jellemvonásában is kiütözik. Egyik ilyen jellemvonás az a feltűnő csend, amit az ember a baranyai falvakban tapasztal. Túlságosan, ha szabad mondani, aggasztóan jóviseletű ez a nép. Mula-tozás alig van – Cívódás, veszekedés vagy éppen verekedés a leg-ritkábban fordul elő, virtusság nincsen. Némelyik faluban nem is emlékeznek olyan esetre, hogy a falu két polgára kezét emelt volna egymásra, ha ilyen „rendetlenség” előadódott, az legfeljebb a falu-végi nincstelenségtől, vagy az uradalmi cselédektől származott. Fáradtság, közömbösség, sőt fásultság jellemzi egész magatartásukat. A csendőrségnek úgyszólván semmi dolga sem akad. Az adót, az egyházi járandóságot pontosan fizetik, összeütközésbe sem ható-ságokkal, sem egyénnel nem kerülnek. Hiszen igen helyes dolog ez, a civilizációnak és konszolidációnak magas fejlettségére vall. Tulaj donkép en nagyon kellene örülnünk ennek, ha nem tudnók, hogy a felsorolt jellemvonások mögött a teljes passzivitás és min-dennemű küzdelem vagy harc előli kitérés húzódik meg. Majdnem azt kívánjuk, hogy bár mégis csak inkább néha verekednének össze, s az ellentállásnak, vagy bármit is akarásnak élő tüneteit mutatnák. Ha az életkedvtől duzzadó, tüzes, vidám, virtuskodó magyar paraszt típusára gondolunk, úgy vagyunk az ormányságiakkal, hogy való-sággal megijedünk fölöttük, mint a hirtelen csendessé és engedel-messé vált pajkos p-vermek fölött, akinél a szokatlan jóság mindig a fenyegető megbetegedés előjele.

Az ormánysági nép lelkéből már az igazi, mély vallásos élet is hiányzik. Az aggastyánok beszélnek, hogy az ő idejükben vasár-naponként csak a betegek maradtak távol a templomtól. Ma igen kevesen látogatják Isten házát és a vasárnapi munkaszünetet sem szentelik meg. Egyik községben azzal a megdöbbentő jelenséggel találkoztam, hogy a hívek és a pap nehezteltek egymásra: már egy éve nem beszéltek egymással. Súlyos hibák, nagy bajok ezek - és mégsem mondhatjuk, hogy gonosz, elvetemült emberek, távolról sem, csak „nem tudják, hogy mit cselekszenek”. Lelki egyensúlyá-ból kibillent társadalom, amely hitét és életkedvét elveszítette. Nem hisznek áldást hozó hittel a Mindenhatóban, nem hisznek és nem bíznak senkiben és semmiben – de sajátmagukban sem.

Helyenként már valósággal az életunalom ijesztő jelenségeit lehet tapasztalni, ami az ilyen kifejezésekben is megnyilvánul: „nem érdemes élni”, „az ember élete csak keserűség”, „utánunk az özönvíz”, „aki hátul marad, tegye be az ajtót”. És míg a falu végén a lenézett nincstelen bevándorolt éhező gyermekeinek sivalkodása közben bizalommal és törhetetlen életkedvvel tekint fel az égre,

addig az egykés gazdák, szerény, de tisztességes megélhetésük közepette elveszítették életkedvüket, akaratukat, teljes lelküket.

Az egész ormánysági társadalom súlyos betegségéről és kifáradásáról van tehát szó, amelyet testi értelemben a szexuális élettel való visszaélések, s a családi életnek nemzedékeken át üzött rendellenességei, lelki értelemben pedig az egy-gyermek rendszer szociális, gazdasági és erkölcsi következményei idéztek elő. A passzivitás és a lemondás ennek a lelki betegségnek legfőbb komponensei. A baj gyökere a kollektív formában üzött egy-gyermek rendszer, amely olyan gazdasági egyensúlyt rögzített meg, ami további erőfeszítést már nem igényelt. Az „egy fertály, egy gyermek” kényelmes életbeosztás, hiszen az egy-gyermek a földből, ha szerényen is, de biztosan és tisztességesen megél. A népet már generációk óta nem feszíti törekvés, gond. Minden egyensúlyban van, az adók kifizetve, az örökös jövője biztosítva. Nincs harc, nincs küzdelem, nincsen ambíció, íme, annak a tételnek gyakorlati bizonyossága, hogy a „gyermek” a gazdasági fejlődésnek és az egész életnek az igazi motorja. A gyermek részére dolgozunk, keresünk, a gyermek a legnagyobb gazdasági fogyasztó, a gyermekért feszítjük meg erőnket, s a férfi a verejtékét, a nő szíve vérét a gyermekek jövőjének biztosításáért hullatja. *Ahol nincsen gyermek, vagy az egyke-ragály körzetében az egy-gyermek jövője biztosítva van, megáll, vagy legalább is meglassúdik a motor, mely a családokat fokozott erőfelfejtésre, megfeszített akarásra és nemes ambícióra serkenti.* Kiért, miért küzdjenek! Céltalaná válik előttük a munka, feleslegessé a törekvés és üressé a lét. Ebben az állapotban vegetál az élet Ormányságban, a lelkek lassanként kihalt kráterhez válnak hasonlókká, a motor mind lassabban forog és a nép érverése mind gyengébben és gyengébben ver...

Szép magyar tájék, – ősmagyar lakosság: egy pusztuló világ! Eszünkbe jutnak Kiss Géza lelkésznek, az Ormányság szülöttjének és rajongójának szép szavai; amelyekkel egyik néprajzi tanulmányát vezette be: „Szeretem legelőinek magános tölgyeit, tetőin gólyafészek, alattuk fehér gulya kolompsírása; virágos búzatáblák mélyén szaladó, tiszta gyalogösvényeit; délibábját, ami ott ring néha-néha, ahol virágos selyemkeszkenőjét, a világ legszebb réteit simábra simogatta ki a gigászi örök...” „Szeretem népét csodaszép viseletével, aminek bő, redőzött formáit még kelet pusztáin tanulta...” „Búcsúzni készülő, szép világ te, hadd fogom meg utoljára kezedet!”

Ha az ész, a tanulmány, a tapasztalat eredményeire gondolunk, el kell ismernünk a tragikus megállapítást, hogy magyar népünk ott a délnyugati végeken pusztulásnak indult, s a lassú halódás évszázadát éli. De ha szívünk parancsszavát hallgatjuk, nem hihetjük el ezt soha, nem akarunk búcsúzni és lelkünk minden rezgésével tiltakozunk az utolsó kézfogás ellen ... Mindent, mindent, meg kell tenni ennek a nemzeti veszedelemnek az elhárítására: ha-

tóságnak és társadalomnak fel kell készülni az egyke-ragály elfojtására és a dráwaparti országrészünk megmentésére. Kishitűségnek, megtorpanásnak e kérdésben nincsen helye, minden lehető meg kell' tennünk Ormányság talpraállításáért – és ha a lehető nem sikerül, a lehetetlent is meg kell kísérelnünk!

Ormányság őslakosságának megmentése a baj morális mi-volta miatt főként a lelkiségre irányuló beavatkozás útján történhetik. Hitet, erőt, élniakarást kelteni elsősorban lelki eszközökkel lehet, s csak olyanok közreműködésével, akik maguk is rendelkeznek ilyenek felett. Meg kell keresni és megtalálni a megfelelő lelki eszközöket és a szükséges anyagi erőket, amelyek az ormánysági népnek visszaadják az életkedvet, amelyet utódaikba is átörökítsenek.

A nép maga, ösztönösen – részben kényszerűségből – próbálkozott a vérfelfrissítés eszközeivel, amikor a kihalóban levő családokba idegenből származó életerős férjeket vett be. Ámde nem volt szer, amely a friss betelepülőket a ragálytól megvédte volna, s így a népsorvasztó kórnak azok is áldozatul estek. Az emberanyag pótlására irányuló eddigi módszerek felmondták a szolgálatot, tehát külső beavatkozásra, jól előkészített, körütekintő, nagyszabású népesedésügyi és családvédemi akcióra van szükség!

*A veszély rendkívül fenyegető és egyrészt az ősmagyarország helyi kipusztulásában rejlik, de magában hordozza a nem kívánatos település veszélyének magvát is. Az elerőtlenedett, megsemmisülő egykés társadalom bármilyen nagy tömegben beözönlő életerős népráramlatnak menthetetlen zsákmányává lesz: Ilyen szapora, expanzív tendenciájú tömegekben várják a terjeszkedés lehetőségét részint a Dráva túlsó partján levő hatalmas területeken, részint az Ormányság apró néprajzi szigetein lakó horvátok, másrészt a közvetlen szomszédságban élő svábok. A magyar államhoz hűséges nemzetiségeink a néprajzi területeik birtokában mindig joggal várhatnak és kaphatnak tőlünk igazságosan egyenlő elbánást és őszinte testvéri szeretetet. Ámde az ezeréves magyar állameszme mindenek felett álló szempontjai szerint mégsem lehet kívánatosnak minősíteni, hogy nemzetiségeink népesedési település útján újabb és újabb ősmagyar lakta területeket lepjenek be és foglaljanak el. *A történelmi magyarország végzetes és helyrehozhatatlan hibát követne el, ha ölbetett kézzel nézné, hogy határőrvidékünk, az Ormányság magyar népessége teljesen elritkuljon és betelepülő nemzetiségek várává válják.* A népes családú svábok felnövekvő gyermekeik részére vasszorgalommal gyűjtenek tőkét és szereznek mindenféle földeket (nagybirtokok parcellázása folytán Baranyában pl. az 1927-29. években 4.514 kat. hold, Somogyban 7.720 kat. hold és ezen kívül sok törpebirtok jutott német kiscgazdák kezére. Tolnában sem jobb a helyzet!)*

A svábok, horvátok sokan vannak, a nagyszámú születésekből előálló szaporodást kivándorlással vezetik le: megindulnak fal-

vaikból a kihaló lakosságú magyar községek felé és esetleg évtizedek szívós munkájával elfoglalják azokat ...

*Bethlen István gróf, amikor a háború előtt aggódva látta Erdélyben a folyton szaporodó románok tervszerű birtokvásárlását és a magyarság állandó térvészteségét, megjósolta Erdély tragédiáját. Ha nem tanulunk a múltból, Erdély sorsát a Dunántúl tragédiája követheti – és ez lesz nemzeti katasztrófánk utolsó fejezete, amelyért a történelem ítélőszéke előtt minden magyarnak felelnie kell!*

## **IV. A népesedéspolitikai és családvédelem hatósági feladatai.**

A családalapítás és az utódok születésének folyamata a szexuális és materiális vonatkozások egész rajától függ, s emiatt nyilvánvaló, hogy ez a kérdés igen nehezen hozzáférhető és nehezen befolyásolható. A szexuális vonatkozások az emberek legbensőbb egyéni hajlamából következnek és külső irányítás részére alig megközelíthetők. Az anyagi érdekek pedig önzőek, erőszakosak és ideális szempontokat nem ismernek el. Ilyen körülmények között érthető, ha felmerül a kérdés, vajjon a születéscsökkenés elleni küzdelem nem meddő törekvés-e? Lehet-e az embereket akár hatósági eszközökkel, akár társadalmi módszerekkel családalapításra, gyermekek nemzésére, világra hozására és felnevelésére bírni!

A feladat kétségkívül rendkívül nehéz, s ennek a küzdelemnek az útja csak lassú sikerrel, sok kétségbeesett erőfeszítéssel és fájdalmas tövissel van kirakva, – de mégis szilárd meggyőződésünk, hogy nem járhatatlan. A tét: a magyar faj jövője, amelynek útját minden erőfeszítés és áldozat árán ki kell építeni! *A magyar nemzet egyetlen életbevágó problémája sem mutatja a, derűs kilátások rózsás képét, mégsem él a földön magát joggal magyarnak nevező ember, aki hitét, imádságát, bizodalját a magyar feltámadásban elveszítette volna. Ez a hit kell, hogy a magyar fajtát sorvasztó elnéptelenedés veszedelme elleni küzdelmet is diadalra vezesse!*

A hivatalos családvédelmi és népesedési politika központjában a fajfenntartó népi erők fokozására és a születési arányszámok mennyiségi emelésére irányuló akció kell, hogy álljon. Megjegyezni kívánjuk azonban, hogy emellett a minőségi népesedéspolitikai eszközeivel is érdemlegesen kell foglalkozni, mert végeredményben az egész nemzet minőségét a faj egyedeinek testi és lelki kvalitása határozza meg. Az öröklés törvényei szerint az utódok értéke attól függ, hogy azok az ősök mennyi kiváló lelki és testi tulajdonságát gyűjtötték össze. A népesedéstudomány tapasztalata – sajnos – azt mutatja, hogy a kevésbé értékes, vagy éppen dégenérait egyének termékenysége és szaporodása sokkal nagyobb, mint az értékebb elemeké. Ha valamely nemzetnél a születés csökkenő irányzata mutatkozik, féltő, hogy a népesség állományában az értékebb ele

mek száma hatványozottan fogy, ami a nemzetőrzs minőségi értékvesztéséhez vezethet. Hazánkban is a születések számának csökkenésével egyidejűleg az érzéki és értelmi fogyatékoságban szenvedő népesség (vakok, süketek, süketnémák, elmebetegek és hülyék 1920-ban még 36.019 főnyi 4.5%o res arányszáma 1930-ig 41.648-ra – 4.8%0-re) szaporodott. A születéscsökkenés problémájától való ezen rövid kitéréssel csak a hatósági és társadalmi népesedéspolitikának a fajnemesítésre vonatkozó fontos feladatait kívántuk kiemelni.

Visszatérve a születéscsökkenés elleni küzdelemre, mindenek előtt meg kell állapítanunk, hogy ez nem valami újszerű kezdeményezés, hanem annak múltja egészen az ó-korig nyúlik vissza. A régi világban kipróbált és az újabb időkben alkalmazott kísérletek igen figyelemre méltó sora ismeretes, amelyeknek tanulságát a hivatalos népesedéspolitika irányításánál haszonnal lehet értékesíteni.

A népesedéspolitika gyökerét követve, visszanyúlhatunk egészen a zsidók nagy prófétájáig, Mózesig, akinek híres kinyilatkoztatása a zsidó faj népesedési irányvonalát örökre megszabta: „Gyümölcsözöttek és sokasodjatok, töltsétek be a földet és hajtsátok azt uralmatok alá.” Az ó-kor bölcsének nagy parancsa tulajdonképpen ugyanazon felismerésen alapult, mint a modern közgazdaságtan tanítása, amely szerint az emberi munka, a sok munkáskéz, a termelés legfontosabb tényezője. Mózes tehát a születéscsökkenést célzó politikájával, a bőséges munkaerő által a zsidóság anyagi felledülését, de természetesen emellett a sok katonaság útján az expansionista állampolitika kifejlesztését kívánta elérni.

Amikor az ó-római birodalom az akkor ismeretes világ nagyrészét meghódította és népessége, testi és lelki kiválósága folytán a föld legnagyobb hatalmasságává lépett elő, egy mindennél nagyobb hatalommal találta magát szembe: a születéscsökkenés rémével. Az örökös ünnepek, végtelen tivornyák, a férfiak elpuhulása és önzése, az asszonyok hiú pompázása és a mindezeket betetőző szexuális erkölcsi dekadencia meddővé tette az ó-római városok régebben puritán és edzett lakosságát, majd utóbb a falvak lakóit is megritkította, – s előállott az a helyzet, amikor a császár már nem tudott a minden eresztekében recsegő világbirodalom további fenntartásához elegendő római vérből származó harcost csatasorba állítani.

Ebből az időből származik a fennmaradt legrégebbi népesedéssügyi törvény: a lex Papia Poppaea. Ez az ó-római törvény abból az elgondolásból indult ki, hogy az államhatalom részéről minden állampolgár előnyös elbánást igényel, aki gyermekeket nevel fel, katonákat és anyákat ad a hazának. A céltudatos családvédelem első törvényes megalapozása volt a lex Papia Poppaea, amely a család kötelekébe tartozó gyermekek számától tette függővé bizonyos közjogi és magánjogi előnyök elnyerését és ugyanakkor köz – és magánjogi hátrányokkal terhelte a gyermektelen római polgárt. Az intézkedés bölcs és helyénvaló volt, csupán időszerűtlen, mert amikor



életbe lépett, akkor a születéscsökkenés már olyan méreteket oltott, hogy a népesség kipusztulását feltartóztatni többé nem lehetett. Emellett tudni kell, hogy a törvényes családvédelemnek ez a formája kevés aktív, népszaporodásra ösztönző elemet tartalmaz. Minden esetre *a lex Papia Poppaea kudarcra tanulságos vészjel számkra hogy a születéscsökkenés elleni küzdelmet idejében, – nem az elnéptelendés végső vonaglásában – és minél erélyesebb törvényes eszközökkel igyekezzünk lefolytatni!*<sup>^</sup>

A középkorban az európai urbanizáció rohamos fejlődésével kapcsolatosan és a civilizáció már akkor mutatkozó árnyoldalaként először Franciaországban látjuk a születéscsökkenés aggasztó tüneteit megjelenni. Ez magyarázza, hogy Európában miért kezdeményezték először a franciák a családvédelem törvényes kiépítését. XIV. Lajos híres nantesi ediktuma volt az, amely a hatósági családvédelmet először foglalta törvénybe, amikor adókedvezményt nyújtott azoknak, akik fiatalon házasodtak és külön kedvezményt, járadékot az olyan francia állampolgároknak, akiknek tíz vagy annál több élő gyermekük volt.

*Laky Dezső* mutat rá, hogy a legújabb korban is Franciaország kezdte meg a családvédelem hatósági megszervezését. Franciaország 1913-ban törvényt hozott az olyan szülők támogatásáról, akiknek legalább négy 13 évesnél fiatalabb gyermekük van és gyermekeik neveltetésére elegendő anyagi eszközökkel nem rendelkeznek. Ugyanezen törvény kimondja, hogy a népes családok bútorát, fehérneműjét, ruháit és háztartási eszközeit a végrehajtás alól mentesíteni kell. Az 1920. évi rendelet szerint 25%-kal emelik a 30. életéven felüli nőtlenek, elváltak és hajadonok adóalapját, – ha senkit sem tartanak el – és 10% -kal a két évnél régebbi gyermektelen házасókét. Az 1923. évben újabb francia családvédelmi intézkedés látott napvilágot, amely gyermeknevelési pótlékok intézményét a négynél több törvényes, vagy törvényesített gyermekek részére újabb összegű emeléssel fejleszti.

A sokgyermekesek támogatása eszerint háromféle módon történhetik, oly módon, hogy a szülő évjáradékot kap, amely négy élő gyermeknél egyenként évi 360 frankot tesz ki, vagy a 3. gyermektől kezdve 300-1000 frank egyszersmindenkori prémium által, vagy végül a vállalatok alkalmazottainál a gyermekek számával progresszíven növekedő családi bérpótlék útján. Az utóbbi évek alatt ezen tételek fedezésére Franciaországban 1 milliárd frankot meghaladó összeget fizettek ki, úgy látszik, hogy a születéscsökkenés folyamatát sikeresen lassító eredménnyel. Franciaországban, majd azután Belgiumban rendelték el először az alacsonyabb jövedelmű családos magánalkalmazottak most említett kötelező családi segélyét. Ezekben az államokban az a rendszer alakult ki, hogy a magánvállalatok az egyenlőtlen tehervállalás elkerülése céljából ki-egyenlítő pénztárákat létesítenek és azok közvetítésével nyújtják a gyermekes családok anyagi segítségét.

Figyelemre méltó az angol családvédelmi törvények adórendelkezése is. A jövedelmi adóalapot ezek szerint a családi helyzethez képest kell megállapítani, oly módon, hogy abból a 16. évesnél fiatalabb, vagy még iskolaköteles gyermekek közül az elsónél 36, a többieknél pedig egyenként 27 font sterlinget ütnek le, illetve adómentesítenek. A házas emberek adómentes jövedelmének összegét felemelték és 225 font sterlingben állapították meg.

Magyarországon az egykétől veszélyeztetett dunántúli megyékben már a század elején mozgalom indult, amely azt célozta, hogy az államhatalom a születéscsökkenés továbbterjedését megfelelő családvédelmi törvényekkel gátolja meg. Érdekes Somogy vármegyének 1907. május 6-án hozott közgyűlési határozata, amelyben a kormánytól a következő törvényes intézkedések foganatosítását kéri: Állami bérleteknél, vasúti munkálatoknál és minden állami alkalmazásnál a népes családok sarjai előnyt élvezzenek. A többgyermekes családok mindennemű adókövetésnél kedvezményben részesüljenek. Az örökösödési törvény megfelelő módosítása. A véderőtörvény olyan értelmű megváltoztatása, hogy a békebeli katonai szolgálattól ne az elsőszülött, hanem a harmadik fiúgyermek mentesíttessék. Sokgyermekes szülők felmentése a gyermekeikre vonatkozó tandíjak fizetési kötelezettsége alól. – Sajnos, Somogy vármegye közönségének ezen három évtized múltán is aktuális javaslatából törvény azóta sem lett. – Ezzel szemben Magyarország az 1912. évi XXXV. te. által egész Európában elsőként teremtette meg a közalkalmazottak családi pótlékát. Igen nagy tévedése volt azonban az egyébként úttörő családvédelmi törvénynek, hogy a pótlékban részesíthető gyermekek számát háromban maximalta. A törvény tévedését, amellyel a háromnál többgyermekes köztisztviselőt hátrányba helyezte és valósággal büntette, az 1917. évi IX. te. kiküszöbölte és a családi pótlékot az összes gyermekekre korlátozás nélkül kiterjesztette. Egyéb magyar törvényeink a családvédelmet az adómegállapítás területén igyekeznek keresztülvinni, így pl. az 1929. évi XXIII. te. az adómentes jövedelem összegét az egynél többgyermekes adózóknál progresszív módon emeli. Az 1933. évi 2.600 M. E. sz. rendelet viszont a kis adóalappal bíró többgyermekes adófizetőknek a földadó, házadó és általános kereseti adó összegéből az ötödik gyermektől kezdve egyenként 5-5% adómérséklést biztosít.

Németországban *Hitler* a törvényes családvédelmet a legmesszebbmenően felkarolta. Az 1933. évi június 1-i törvény a házassodni kívánó szegénysorsú fiatal emberek részére házassági kölcsön folyósítását teszi lehetővé. Az 1934. évi okt. 16-i adótörvény pedig a többgyermekes családoknak adókedvezményt biztosít és kimondja, hogy minden kétgyermekes család 40.000, négygyermekes család 60.000 márka vagyonértékgig vagyonadómentes, stb.

úgy látszik, hogy a külföldön eddig bevezetett népesedésvédelmi törvények közül leginkább a Németországban érvényes há-

zasodási kölcsön említett rendszere váltotta be leginkább a hozzáfűzött reményeket. Ez a rendszer minden házasodni kívánó szegénysorsú állampolgárnak 1000 márkáig terjedhető kamatmentes kölcsönt folyósít, amely a házasságkötés napjától számítva havonta 1%-os részletekben törlesztendő. Ha a házasságból gyermek nem származik, az állami kölcsön 8 év alatt törlesztendő le. Gyermekszületés esetén azonban az adósság bizonyos része elengedtetik és az adós minden gyermek után a további részleték fizetésére egy évi haladékot nyer. Ilyképen a 3 – gyermek megszületése után a kölcsön teljes egészében elengedést nyer. Óriási eredménynek könyvelhető el, hogy az állami házassági segéllyel kötött német házasságok első naptári éve alatt 66%-ban már az első házassági évben gyermek született, s a rendszer sikeres volta mind kecsgetőbb eredményekben bontakozik ki. A német születések ennek megfelelőleg fellendültek, később a születési görbe ugyan megingott, de legutóbb ismét erősen feltörő tendenciát mutat. Már 200.000 rászoruló fiatal házasulandónak osztanak ki fenti feltételek mellett házassági kölcsönt és 1937 okt. 1-től mindazok a többgyermekes családapák gyermekneveltetési segélyben részesülnek, akiknek évi jövedelme a 2-100 birodalmi márkát nem haladja túl. Végeredményben a német családvédelmi állampolitikát eredményesnek kell mondanunk. *Frick* birodalmi belügyminiszter 1937. májusában a német kormány népesedéspolitikájáról a következőképpen nyilatkozott: „A nötlenség és gyermektelenség ellen vívott küzdelmünket máris megnyertük, s ennek eredménye, hogy a születések száma az 1935. évi 993.000-ról 1936-ban 1.290.000-re emelkedett. Ezzel azonban még nem elégedhetünk meg, most az a harc következik soron, amelynek célja, hogy megszűnjék az egyke. Még családunként két gyermeket is keveselnünk kell. A teljes német családhoz – szerintünk – legalább három, de lehetőleg négy gyermek tartozik. Ezt a célunkat is elfogjuk érni, s akkor az egészséges és fajtisza német nép dacolhat minden erővel.”

Itáliában *Mussolini* statuált hatékony családvédelmi törvényeket. Olaszországban súlyos agglegény-adót vetettek ki és abból pl. 1935-ben 165.000.000 lira folyt az államkincstárba, amelyet népesedésvédelmi célokra, születéscsökkenés elleni propagandára és a többgyermekes családok támogatására fordítottak.

Az olasz fasiszta nagytanács 1937. évi márciusi ülésén *Mussolini* az olasz népesedésügy kérdéseiről és a születéscsökkenés problémájáról nagyhorderejű beszédet mondott, amelynek hatása alatt a nagytanács messzemenő hatósági intézkedéseket határozott el. A nagytanács határozatáról kiadott hivatalos jelentés a következőket közli: A fasiszta nagytanács megvizsgálva az ország népesedési kérdéseit, kimondotta, hogy az ország népesedési politikájának rendszerét a következő irányelvek alapján tökéletesíti: 1. A munkahelyek betöltésénél a többgyermekes családapákat előnyben részesítik, mert rendkívüli időkben éppen a többgyermekes család-

apára hárulnak az áldozatok és a legerősebb emberszolgáltatás terhe.

2. Bevezetik a családi bérpolitikát, vagyis ugyanabban a munkabér osztályban és ugyanolyan munkateljesítmény mellett magasabb bért juttatnak a családapáknak, oly módon, hogy a bér nagyságát a családon nyugvó terhek arányában állapítják meg.

3. Revízió alá veszik a régi demokratikus népjóléti intézkedéseket, amelyeket olyképen módosítanak, hogy a többgyermekes családok megélhetését az eddiginél közvetlenebb módon biztosítják.

4. Házassági kölcsönöket rendszeresítenek, azonkívül a munkásosztály számára bevezetik a hozománybiztosítás rendszerét.

δ. A többgyermekes családokat társadalmi családvédelmi szövetségbe tömörítik.

6. Megszüntetik mindazokat a kerületeket és községeket, amelyeknek néptörzse kiöregedett és nem szaporodik. Az ilyen községeknek és kerületeknek nincsen szükségük közintézményekre.

7. Központi hivatalt állítanak fel az olasz népszaporítási politika fokozására és ellenőrzésére.

Ezeket az alapelveket – mondja ezután a hivatalos jelentés – törvények formájába öntik. A fasiszta nagytanács ünnepélyesen figyelmezteti a fasiszta lakosságot, hogy a születések és a népszaporodás ügye, amely tulajdonképpen az élet fennmaradásának kérdése: a problémák problémájának tekintendő, mert élet nélkül nincs ifjúság, nincs katonai hatalom, nincs gazdasági terjeszkedés és nincs biztos jövője a hazának sem!

Az olasz nagytanács határozata óta a hivatalos családvédelem újjáalapozása tekintetében egész sereg hatósági intézkedés történt. Legutóbb 1937. júliusában megjelent a legfontosabb, a házassági kölcsönök folyósításáról szóló rendelet is, amely minden arra szoruló olasz polgárnak 1-3.000 lira kölcsön kiutalását írja elő. Erre a célra 1937 október 21-én 100 millió lira rendkívüli hitelt szavaztak meg.

Visszatérve hazai viszonyainkra, itt a kommün által okozott rombolás maradványainak eltakarítása és a konszolidált közviszonyok helyreállítása után került a különböző nagy nemzeti problémáink megvitatására sor. Ezek kapcsán a fentebb elsorolt magyar rendelkezéseknél hatékonyabb családvédelmi és egyke elleni törvényes eszközök statuálása is megvitatásra került. A népjóléti és munkaügyi minisztérium kezdeményezésére 1926 októberében Országos Társadalompolitikai Értekezletet tartottak, amelyen az egyes szakkérdéseket kiváló előadók ismertették. Az értekezlet célja az volt, hogy a felvetett kérdésekben a kormánzatnak javaslatot tegyen. A népesedéspolitikai előadói tisztségét *Kovács Alajos* látta el, aki a családvédelem és egyke kérdésében a következő javaslatot terjesztette elő:

a) A vallásos és hazafias nevelés fokozása, az állampolgári kötelességtudás fejlesztése.

b) Eifürkés falvak és családok megbélyegzése, sokgyermekes családok jutalmazása és minden téren előnyben részesítése.

c) Adózás a gyermekek száma szerint fordított progresszió.

d) Minthogy a népesség szaporodásához legalább három gyermek felnevelése szükséges, minden házaspár, amelynek 10 év után nincsen 3 gyermeke, az elmaradt gyermekek száma szerint olyan összegű gyermeknevelési adót tartozzék fizetni, amiből annyi gyermek felnevelése biztosítható, amennyivel kevesebb gyermeke van háromnál. Az így befolyó összeg az állami gyermekvédelem és a háromnál több gyermekkel bíró családok segélyezésére fordítandó.

e) Hasonlóképpen megadóztatandók a 30 évesnél idősebb agglagények, akiknek foglalkozási és társadalmi viszonyaikhoz képest egy család eltartásához szükséges jövedelmük van.

f) Az örökösödési törvény megváltoztatása (egyelőre csak az egykés vármegyékben) olyformán, hogy a vagyon csak akkor öröklődjék teljes egészében, ha legalább 3 gyermek van. Két gyermek csak a vagyon kétharmadát, egy gyermek csak egyharmadát örökli. A vagyon többi része a legalább négy gyermekkel bíró vérrokonokra száll, ilyenek nemlétében olyan községbeli sokgyermekes családokra, akiket a községi eljáróság erre érdemesnek tart.

g) Fixfizetéses alkalmazottaknál a családipótlék-rendszer kiépítése és a családipótléknak a tényleges gyermekneveltetési költségekhez, tehát a korról növekvő arányban való igazodása. Három gyermeknél a családi pótléknak progresszívnek is kellene lenni.

h) Általában annak a gondolatnak a köztudatba való vitele, hogy honpolgári kötelességét csak az teljesíti, aki legalább három gyermeket nevel fel a hazának. Ennek a gondolatnak a törvényekben is érvényt kell szerezni, ezért a minisztériumoknak minden törvényjavaslatot át kellene vizsgálni abból a szempontból, hogy valamely intézkedésük nincsen-e ellentétben ezzel a fajvédő gondolatnal, vagy nem kellene-e bennük olyan intézkedést felvenni, amely ezt a gondolatot propagálná és gyakorlatilag is elősegítené.”

Az indokolásban *Kovács Alajos* a következőket mondja: „Kétségtelen, hogy az egyke folyton terjed és a születési számok *nz* országnak majdnem az egész területén úgyszólván minden községben és évről-évre kisebbednek. Ennek a folyamatnak a megállítására az egyke elleni küzdelem főcélja. Az egykét szerény véleményem szerint – amint ezt már több helyen kifejtettem – elsősorban nem gazdasági, hanem erkölcsi okok idézik elő. Az orvoslás módjának is tehát olyannak kell lenni, amely elsősorban ezeket az erkölcsi indító okokat szünteti meg és amely alkalmas arra, hogy az egyke tekintetében sok helyen kialakult közfelfogást megváltoztassa. Minthogy a gyermekáldástól való félelmet azoknál a foglalkozási és társadalmi osztályoknál látjuk leginkább, amelyek attól tartanak, hogy az általuk megszerzett vagyont vagy kulturális nivót

nem tudják utódjaikra átörökíteni, arra kell törekednünk, hogy ennek a félelemnek elvegyük az alapját. Itt elsősorban a kisbirtokos osztályra gondolunk, amely fél attól, hogy a vagyona megoszlik gyermekei között. Ennek a félelemnek ellenszere az lenne, ha az örökösödési törvényt olymódon változtatnák meg, hogy a vagyon csak abban az esetben öröklődjék át, ha legalább három gyermek van. Két gyermek csak a vagyon kétharmadát, egy gyermek csak egyharmadát kapja – Ennek a javaslatnak természetesen még sok részletkérdése van, amelyekre nem akarok kiterjeszkedni, csak az elvet állítom fel. A javaslat már több oldalról elhangzott, régóta érlelődik és különösen az egykével fertőzött vármegyék megértő vezetőférfiai foglalkoztak ezzel az ideával. Újabban Tolna vármegye törvényhatósági bizottsága határozatot is hozott ilyen irányban és azt pártolás végett a többi törvényhatóságnak is megküldte. A magunk részéről elegendőnek tartanók ezt a rendszabályt – IMI a jogegység tekintetében nem okozna nagyobb zavarokat – egyelőre próbakép csak a három leginkább fertőzött vármegyében: Baranyában, Tolnában és Somogyban életbeléptetni.

Lehetetlen, hogy ilyen radikális intézkedéseknek ne legyenek a kellő erkölcsi és fizikai hatása és nem kétlem, hogy ilyen intézkedés befolyással lesz a vármegyékben uralkodó közfelfogásnak a megváltoztatására. Ugyancsak ebben az irányban lehet hatást várni a vallásos és hazafias nevelés fokozásától, az állampolgári kötelesség-ludás fejlesztésétől. Hasonlóan kedvező irányban hat az, ha az állam és a társadalom a sokgyermekes családokat jutalmazza és minden téren előnyben részesíti.

Adózási rendszerünkbe is bele kell vinni a népességi politikának azt az elvét, hogy a minél több ember az államnak is hasznot jelent. Az adózási rendszerrel is elő kell segítenünk és nem gátolnunk a gyermekek felnevelését. Az adók normális tétele a legalább tíz év óta házasságban élő háromgyermekes családokra volna kiszabandó. Akinek ennél több gyermeke van, fokozatosan kevesebb adót fizessen, sőt egy bizonyos számnál; mondjuk hat gyermeknél, hajlandó volnék a családapát az adótól teljesen mentesíteni, kivéve, ha vagyona, jövedelme bizonyos meghatározandó összeget meghalad.

Megadóztatandók a 30 évesnél idősebb agglagények, akiknek foglalkozási és társadalmi viszonyaikhoz képest egy család eltartásához elegendő jövedelmük van. Az adó nagyságának olyannak kell lennie, amely több legyen a tíz évnél rövidebb ideig tartó házasságban élők adójánál.

Fixfizetésű alkalmazottaknál nagyon fontos a családi pótlék rendszerének kiépítése és a családi pótléknak a tényleges gyermeknevelési költségekhez való igazodása. A mostani családipótlék-rendszer egyáltalában nem helyes, mert először is abszolúte kis összegben van megállapítva, másodsor nem igazodik sem a gyermekek korához, sem a számához. A családi pótlék minimális össze-

gének a békebeli 200 koronának kellene lenni és az összegnek növekedni a 6-10, 10-18 és 18-24 éves korú gyermekeknél, kiknek nevelése fokozatosan növekedő költséggel jár. Három gyermeknél a családi pótlékot prémium jelleggel kellene bírsítani.”

Kovács Alajos értékes javaslatát az Országos Társadalompolitikai Értekezlet elfogadta és az illetékes kormányhatóságnak felterjesztette. Az Értekezletnek a születéscsökkenés feltartóztatását célzó javaslataira vonatkozólag a kormányzat rézéről 1927-ben a következő nyilatkozat jelent meg:

„Ha tovább tart a népszaporodás katasztrofális csökkenése (ami az Értekezlet idején szereplő 1925. évi 27.7%-ról azóta 20%-ra zuhant! Szerző), amely megkíméli a szomszédos agrárjellegű államokat, elsovad, elpusztul, kivész a magyarság, felolvad a környező fiatal szláv népek tengerében. Ennek a veszélynek a felismerése, ennek átérzése determinálja az összes felelős tényezőket, hogy tudásuk legjavával konzultálják a nagy kérdést, ez követeli a magyar kormányzattól, a törvényhozástól, hogy átfogó jogszabályalkotással tegye lehetővé a megjutalmazását azoknak, akik magukra vállalják az új magyar nemzedék megszületésével, felnevelésével, taníttatásával járó fájdalmat, gondot, terhet és felelősséget. Sajnos jutalmazni csak ott és akkor lehet, ahol van miből áldozni a nagy célokra. Nyilvánvaló, hogy újabb adókkal, újabb közterhekkel e kérdést megnyugvásra megoldani nem lehet, mert újabb adóteher, a közterheknek újabb fokozása megrendítené a gazdasági életet, megnehezítené a már létező családok fejének existenciáját. Ne beszéljünk tehát aggregé-„adó”-ról, jelszónak e pontatlan kifejezés talán helytálló lehet, de félreértésekre vezet. Nem adóval kívánjuk lehetővé tenni a többgyermekes vagyontalan családok segélyezését, hanem annak a klasszikus elvnek kívánunk érvényt szerezni, hogy az arányos közteherviselés elvének velejárója: az új magyar nemzedék keletkezésével járó költségeknek arányos elosztása – Itt tehát nem lehet arról szó, hogy adó formájában gyűljék össze a pénzmennyiség, amely fedezné az egyke elleni küzdelem költségeit. Nem! A tervezett megoldás, hogy a 30 éven felüli nőtlen keresők, továbbá az egygyermekes családok (a gyermektelen családokat kifejejtette a kormánynyilatkozat! Szerző.) méltányos arány szerint járuljanak hozzá a többgyermekes vagyontalan családok gyermekeinek neveltetési költségeihez, amely költségek egyébként – ceteris paribus – őket is terhelnék, ha erkölcsi vagy más okból nem vonnák ki magukat a családalapítás, illetőleg a saját gyermekek felnevelésének a természet rendje által is megszabott kötelezettsége alól. Természetesen ez a megoldás mindaddig, amíg a szolidaritizmus érzése, a szociálpolitika és szociálpedagógia fejlődése és fokozottabb hatása következtében a társas kooperatio tökélyét nem éri el, csak közhatalmi kényszer útján lehetséges. Joggal állítható, hogy ennél demokratikusabb elgondolás, ennél igazságosabb megoldás alig

lehetséges . . . Ha megtekintjük a franciaországi natalitást arrondissementként ábrázoló francia térképeket, azt látjuk, hogy míg 1860-ban a születéscsökkenés Franciaországban csak három elszigetelt vidéken volt nyugtalanító jelenség, addig a háborút közvetlenül megelőző időben már csak az erősen konzervatív Vendée maradt a nemzetpusztító járványtól mentes. Vigyáznunk kell, nehogy az öt fenyegető gócpontból<sup>^</sup> (azóta legalább húsz gócból! Szerző.) terjedő magyar egyke-járvány nálunk is »széles körben elhatalmasodjék, nehogy az egyke pusztítása, az úgynevezett parasztegyke járványa felőrölje a magyar nemzettörzset!”

Eddig szólt a kormánynyilatkozat, amely a legmesszebbmenő megértéssel és bölcs előrelátással fejtegette és indokolta a születéscsökkenés ellen felsorakoztatandó hatósági eszközök kérdését. Az azóta eltelt évtized a magyar születéscsökkenés újabb csapásait zúdította ránk, de az 1926-ban beígért törvényes intézkedések még mindig késlekednek!

El kell ismerni, hogy ez a késlekedés nem a magyar kormányok érdeklődésének és megértésének hiányából származik, hanem részint az előkészítő munka lassúságából, részint a probléma kielégítő törvényes megoldása elé tornyosuló töméntelen financiai, jogi és szociális nehézségekből. Ezek a nehézségek tagadhatatlanok, de azokat minden áron le kell győzni és a megoldás sürgős eszközeit megtalálnunk, ha élni és fennmaradni akarunk!

A születéscsökkenés és egyke kérdésével először érdemileg a *Bethlen-kormány* foglalkozott és a baj leküzdésére vonatkozó első nyers törvénytervezetek már ezidőben napvilágot láttak, bár sajnos törvényjavaslattá soha nem emelkedtek. A *Bethlen-kabinet* idejében hangzott el. Ebben a parlamentben a törvényes családvédelem és a születéscsökkenés” elleni hatósági küzdelem első nagy Programja és nemzeti szózata. *Huszár Károly* volt az, aki izzó faj szeretettel, lángoló nemzeti keresztény lelkesedéssel és kiváló szakszerűséggel a magyar népesedésügy vérvő sebet az Ország Háza elé tárta és a kormánytól sürgős törvényes intézkedéseket kért. *Gróf Bethlen István* a nagyhorderejű beszédre azonnal válaszolt és kormánya részéről a születéscsökkenés elleni küzdelem legmesszebbmenő támogatását és a baj ellensúlyozását célzó törvényjavaslatoknak a Ház elé való terjesztését helyezte kilátásba.

*Huszár Károly* családvédelmi beszéde és a miniszterelnök válasza a magyar születéscsökkenés ellen vívott közhatósági küzdelem olyan fontos határvövei, hogy szükségesnek tartjuk azok szemelvényeit e helyen részletesen is ismertetni:

*Huszár Károly* v. miniszterelnök: „T. Képviselőház! (Halljuk! Halljuk!). Lelkiismeretbeli kötelességemnek tartom, hogy azal a fontos társadalmi problémával, amelynél az én nézetem szerint az élő magyar generációnak egyetlen egy problémája nem égetőbb és nem fontosabb, tudniillik a magyar családi intézmény megrendülésével, az országban járványosan elterjedt gyermek – és



magzatirtással, az egyke-rendszernek mindig szélesebb területre való kiterjedésével és mindazokkal a kérdésekkel, amelyek evvel összefüggnek, a Házat foglalkoztassam. (Halljuk! Halljuk!) ... Mélyen tisztelt Uraim! Ez a kérdés elsősorban és főképen az eleven magyar néperő megmentésének és .szaporításának a kérdése, (Láng János: Faji kérdés!), úgyhogy ez a fő szempont, amely engem a dolgok megítélésénél vezet. Ki fogok térni az erkölcsi gazdasági és más vonatkozásokra, bennünket azonban itt a törvényhozás házában mégis az a gondolat kell, hogy elsősorban vezessen: mit jelent az a magyar nemzetre nézve, ha az eleven magyar néperőben – amely végeredményben magát a nemzetnek életét jelenti – olyan pusztulás megy végbe, amelyet később talán soha az életben helyrehozni nem lehet.

Csak jelezni akarom, hogy miben fogok konkludálni. Nézetem szerint nem lehet senkinek törvényesen megparancsolni, hogy gyermeket hozzon a világra. Nézetem szerint ezt egyedül parancsokkal és rendeletekkel elintézni nem lehet. Az egész magyar közgazdasági politikát be kell állítani ezzel a veszedelemmel szemben: bátrabban kell előremennünk a szociálpolitikai reformok terén és minden lépésünket abból a szempontból kell intéznünk, hogy nem az egyén és talán nem is az osztályok a fontosak. Az első és legfontosabb az, hogy egészséges családok egészséges utódokat hozhassanak a nemzetnek, hogy ezeket a megszületett gyermekeket életben tudjuk tartani és hogy ezeknek az egészséges egyedeknek száma akkora legyen, hogy hatalmi pozícióinkat itt ezen a földön minden ellenséges, bennünket fenyegető és szorongató nép között minden körülmények között meg tudjuk védelmezni. (Hegymegi-Kiss Pál: Helyes!)

Feltétlenül szükséges a társadalom minden osztályának egyetértése és legnagyobb jóakarata e kérdés elintézéséhez, mert a gazdag és vagyonos osztályok jóakarata, mely nem szabad, hogy hiányozzék ebben a dologban, tulajdonképpen egy biztosítási összeg, amelyet saját élet – és vagyonbiztosságuknak és boldogságuknak hoznak. Amikor tehát én szociálpolitikai követelésekkel fogok előállni, nem szabad rideg osztályszempontokból felfogni a nemzet egyetemes, nagy érdekeit.

Szükséges, hogy a munkabérek és a tisztviselői fizetések ebből a 'szempontból bíráltassanak el és hogy megszüntessenek azok az anomáliák, hogy egy embernek adott fizetésből kell eltartani tíz-tizenkét élő családtagot. Ennek a bér – és fizetési rendszernek fenntartása prémium a magzatirtásra, az egykére és a nemzetirtásra. (úgy van jobb – és balfelől.) Bár a családi bérrendszer gondolata az egész világon még nincs elfogadva, ennek már nagy kiterjedt irodalma van és a különböző országokban erre vonatkozólag kísérletek is vannak. Meg kell barátkoznunk ezzel a gondolattal, ha nem akarjuk, hogy gazdasági okokból rendüljenek meg

magyar családok és pusztuljanak el tömegesen a magyar társadalomnak egészséges magyar utódokat nevelni képes sejtjei.

Ez erkölcsi és valláserkölcsi kérdés is; egészen természetes azonban, hogy ebbe a problémába belejátszanak különböző gazdasági kérdések., Nézetem szerint ez az erkölcsi motívumokon kívül lényegében és főképen kenyér, lakás és munkaalkalom kérdése is. (úgy van, a szélsőbaloldalon.) Aki az egyke ellen akar küzdeni, annak nem szabad megállania ott, hogy esetleg rendőri intézkedéssel igyekezzék bábáknak, kuruzslóknak, vagy angyalcsinálónak bűntényei ellen harcolni, hanem tulajdonképpen ki kell rántani e bűnök terjedésének gazdasági alapját.

Modern, nagy népgondozási mozgalomra, népgondozási akciókra van szükség ebben az országban, mert pótolni kell azokat az emberveszteségeket, amelyeket a háború alatt szenvedtünk, az egykés népesedési veszteséget pedig, valamint a háború veszteségét másképpen nem lehet pótolni, mint ha több fog történni még az eddiginél is a veszélyeztetett magyar gyermekek megmentésére és a meglévő emberanyag megmentésére.

Mélyen t. Uram! Most áttérek a tulajdonképeni fő kérdésre.

A régi magyar családi élet a maga békéjével, nyugalmaival,, hatásával, erkölcsi tekintetben mintaképe volt annak, amit az emberi társadalomban megszoktunk kívánni. (Úgy van! jobbfelől és a középén.) Sajnos, egy modern korszellem, amely nem magyar termék, hanem amely idegen jelenségként és világáramlatként mutatkozott, megtámadta azt a régi erkölcsi felfogást, amely ebben a termelő közösségben, ebben a lelki harmóniában meg volt, ez a morális mótely a maga viharával, a maga gonosz indulataival, a maga erkölcsi romboló felfogásával behatolt a legutolsó munkás családba is, de behatolt a palotába is; egy divatos korszellem, teljesen megváltoztatta a családi erényekről, a családi kötelességekről, családi élet követelményeiről való felfogást. (Úgy van! Úgy van! a Ház minden oldalán.) Színház, irodalom, sajtó, a modern társadalmi élet formái nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy a régi egyszerű, szolid, az igazi erkölcsi követelményeknek megfelelő családi élet-stílus – sajnos – Magyarországon is úgy romlik, mint a külföldi országokban, ahol ez a romlás hallatlanul nagy méreteket öltött. (Láng János: Világjelenség!)

Egészen külön iskolája alakult azoknak a felfogásoknak, amelyek a családi intézményt is bolsevizálni akarják; nemcsak az államot, nemcsak a gazdasági életet, nemcsak a kulturális életet, hanem magát a családot akarják bolsevizálni. Egy nagy világforradalmi áramlatnak ez egyike.

A család bolsevizálása tulajdonképpen még nem is Leninnél kezdődött. Ez a modern feminista mozgalom balszárnya egyik részének agitációja következtében és bizonyos materialista írók befolyása alatt az egész társadalmat átjárta. A nemi szabadéletről

és a szabadszerelemről való tárcák, színdarabok, különböző tudományos és áltudományos könyvek, röpiratok, amelyeket szétszórtak az egész világon – nemcsak magyar dolgokról beszélek – elementek egészen odáig, hogy az anyák sztrájkját proklamálták, hogy ezáltal a társadalmat gyengébbé és az államot kevésbé ellenálló képessé tegyék az ő forradalmi törekvéseikkel szemben. Ez mélységes erkölcsi nyomokat hagyott a népek lelkében, gondolkozásmódjában és ez lényegesen hozzájárult ahhoz, hogy ezek a bajok most olyan félelmetesek.

A régi magyar család termelő közösség volt. Amíg a férfi kinn az életben vívta az élet harcát a családjáért, addig a családban az asszony takarékos beosztással, háziasszonyi teendői elvégzésével, a gyermekek nevelésével tökéletesen el volt foglalva. Minél inkább megszűnt a magyar és keresztény család ilyen termelő közösség lenni, minél többen vonultak ki abból a családból, mint kenyérkeresők a modern kapitalizmus és a modern indusztrializmus bevezetése folytán, annál több nő került egészen más erkölcsi körülmények közé, mint amilyenek között volt a régi családban, környezetben. Míg a szegényebbek kenyérkereseti okokból mentek különböző életpályákra, addig volt a női társadalomnak egy másik típusa is: az úgynevezett dísz-nők, akik felszabadulván a régi családi munka alól, a régi családi kötelességteljesítés alól, most csupa unalomból nem tudják, hogy mit csináljanak és a fejüket luxuséletre adták, amely tulajdonképpen torzképe annak, amit minden egészséges férfi egy igazán nemeslelkű és igazán tisztalelkű nőről el tud magának képzelni – Amennyire nagyrabecsülöm a dolgozó nők típusát, éppen annyira elítélem és épolyan kártékonynak tartom nemzeti szempontból a modern nőnek azt a típusát, amely ruhabolond és táncőrült (úgy van! úgy van!), amelynek kedvesebb az autóhajtás, mint a gyermekbölcső ringatása, amelynek kedvesebb egy estélyi ruha egy csecsemő kelengyénél (úgy van! úgy van!), amelynek kedvesebb a négertánc, mint a gyermekek nevelése. (úgy van! úgy van! Taps.)

Mélyen t. Uraim! Nekünk a társadalmi megbecsülés magaslataira és oltáira azokat az anyákat kell helyeznünk, akik« nehéz és viharos körülmények között is eleget tesznek anyai hivatásuknak és nemzetünknek hűséges leányai (Élénk helyeslés és taps.), szemben azokkal, akik minden társadalomban csak arra jók, hogy inségben és nyomorban élő családoknak olyan példákat mutassanak, amelyek megrendítik őket az emberi szolidaritás érzésében és gondolatában. (úgy van! úgy van! jobb – és balfelől.)

Mélyen t. képviselőtársaim! A családi élet megrendüléséhez a fentebbi körülmények erősen hozzájárultak, azonban nyíltan és őszintén be kell vallanom, hogy nagyon sok tisztességes családfő a betevő falatot is alig tudja ma megkeresni övéinek. A tisztviselők és munkások között nagyon sokan vannak, akik anyagi okokból alig tudnak ellentállani ezeknek a családbontó és családrontó ten-

denciáknak. Egészen új gazdasági politikának kell jönnie, amely arra a problémára van beállítva, hogy a magyar családnak gazdasági bázist teremtsünk, hogy megtalálja megélhetését és nyugodtan tekinthessen a jövőbe.

Én ebben látom az igazi fajvédelem jelentőségét, erkölcsi és gazdasági szempontból is, (úgy van! úgy van! a jobb és szélsőbaloldalon) és én azt hiszem, hogy már elérteztünk az úgynevezett konszolidációnak ahhoz a mértékéhez, ahol ilyen nagy nemzeti problémákkal bátran kell szembenéznünk és egy kicsit több elánnal, egy kicsit több lendülettel az ilyen kényes kérdések megoldásához is feltétlenül hozzá kell nyúlnunk: úgy van! úgy van! a jobb – és szélsőbaloldalon) ...

T. Képviselőház! Ma már nem elégednek meg azzal, hogy egyesek eltévelyednek, hanem ma már odáig fejlődött ezekben a kérdésekben a közromlás, hogy nem azt üldözik, aki céda, hanem azokat, akik cédák, gúnyolják, üldözik és kinézik maguk közül azokat, akik tisztességesen, becsületesen teljesítik anyai kötelességeiket. És nemcsak a szalonokba, a korzóra, a városi helyekre, a társadalmi összejövetelek helyeire, hanem a falvakba is bevonult ez a borzasztó romlottság, ahol mindenféle gúnynevekkel illetik azokat az édesanyákat, akiknek egy, vagy két gyermeknél több van.

Ebben a tekintetben meg kell változtatni az egész társadalom felfogásának és a társadalomnak, az egyházaknak, a politikai pártoknak, az egész nemzetnek össze kellene fogni ezen a téren, hogy itt iskolai nevelésünkkel és társadalmi felfogásunkkal egy egészségesebb és becsületesebb közfelfogást teremtsünk. (úgy van! úgy van! a jobb – és baloldalon.) Természetesen a leghatalmasabb erőt a gazdasági tényezők mellett a vallás-erkölcsi nevelésnek tulajdonítom, (úgy van! úgy van! a jobb – és baloldalon.) mert én -azt gondolom, hogy a magzatirtás, a családi intézmény felbomlása lényegében mégis csak erkölcsi krízis és ebben a tekintetben az államnak és a társadalomnak az egyházakat minden erejükkel segíteniük kell, hogy e nemzetnevelő hivatásuknak meg tudjanak felelni ....

Én azt látom, hogy mi most ebben a kérdésben a dolgoknak olyan stádiumában vagyunk, mint Franciaország volt hatvan évvel ezelőtt. Itt vannak a francia akadémia kiadványai, ábrái, propagandairatai. Áttanulmányoztam őket, ezeket a számokban, mértani haladványokban és geográfiai terjedelemben feltüntetett adatokat és megállapítható, hogy az utolsó 30-40 évben Magyarországon teljesen azonos processus kezdődött, mint amely hatvan éve volt Franciaországban . . .

Én ezt a problémát úgy látom, hogy Magyarországon a családi intézménynek felbomlása és válsága, az egykének terjedése és permanens Mohács, ez állandó fegyverlerakás, ez állandó, soha meg nem szűnő Világos, ez Trianon hatványra emelve, mert Trianon egész biztosan el fog múlni, azonban, ha egyszer megin-

dul a nemzet eleven szervezetében az elrákosodás, ha ez a pestis, ez a fehérhalál ilyen arányokban és méreteken terjed, ez generációról generációra nagyobb lesz és megnyílik a nemzet sírja...

Felvetem itt nyíltan az egész magyar népnek a nagy kérdést: hát öngyilkos akar lenni a magyar nemzet, öngyilkos akar lenni a magyar nép! Az ideai katolikus nagygyűlés feljajdult a családi intézmény válsága miatt. Ugyanez történt a dunamelléki református egyházkerület közgyűlésén, ahol szóba került, hogy a baranyai községek egész sora fokozatosan kihál. (úgy van! Úgy van!) Az egyikének és egységének förtelmes járványa magzatok kriptájává alakítja át az anyák testét és a családi tűzhelyet..

Az anyai hivatásnak hirdetése, magasztosítása és megbecsültté tétele: ez a legelső kötelesség ezen a téren. Miután ebbe a problémába belejátszanak felekezeti motívumok is, nem akarok ehhez a kérdéshez úgy hozzányúlni, hogy olyan terenumokra tévedjek, amelyekre talán azt mondhatná valaki, hogy bizonyos felekezeti tendenciákat viszek bele a kérdés tárgyalásába. Én erre vonatkozólag csak azt fogom idézni, amit *Ravasz László* püspök úr mondott, aki heroikus küzdelmet folytat a maga terenumán ezzel az országos bajjal szemben, s amit *Antal Géza* püspök úr és a többiek is mondtak, akik ezen a téren dolgoznak. De különösen kiemelkedik közülük *Ravasz László* püspök úr, akinek területén épen talán a legnagyobb bajok vannak. Azt mondotta (olvassa): „Az egyke a földéhes, módos, művelt kigazdáknak a betegsége. Van vidék, ahol az egyke és egyse már tökéletesen kipusztította a faj morális és fizikai ellenálló képességét. Lehet ez a kiháló fajtak dekadenciájának még ismeretlen törvényszerűsége; szükség van ezzel szemben az örökösödési, törvény statáriális megváltoztatására azokon a terenumokon, amelyek inficiálva vannak ezzel a betegséggel és társadalmi kórsággal” ...

A városi nép terméketlenebb és termékenysége sokkal gyorsabban hanyatlik, mint a falvaké, kivéve a speciális egykés területeket. A környezet bénító hatással van a gyermeknevelésre és a gyermek születésére, mert egyes helyeken bizonyos helyi közvélemény alakul ki, amely tulajdonképpen az erkölcsi inficiálást végzi: amire már az imént rámutattam, a tisztességes anyáknak gúnyolása és társadalmi háttérbe szorítása az egyik oka annak, hogy ez a baj ennyire terjed. Megdöbbenő az, amit ennek a kérdésnek egyik legalaposabb ismerője *Lovrich* tanár úr mond, hogy 15.000 születésre 6000 abortus, elvetélés esik. Ha erre a számadatra gondolunk, el kell szörnyülnöknünk, mert hiszen ennek az a konzekvenciája is megvan, hogy az ilyen erőszakos abortus hibájába esett nőknek az orvosok állítása szerint 30%-a pusztul el és legalább 30%-uk a sírig hordozza azt a betegséget testében ..

Most még egy szomorú adatot, de nagyon fontos adatot vagyok kénytelen a Háznak bemutatni. Az ország földbirtokának ama részéből, amely öröklés tárgya lehet, nőlenek és gyermeke-

lenek kezében van 19%, az 1 és 2 gyermekes családok kezében van 33%, 3 és 4 gyermekes családok kezében van 35%, 4 gyermeknél többel bíró családok kezében van 11%. A földtulajdonnak tehát 52%-a olyan családok kezében van, amelyeknél nincs népszaporodás, csak meddőség, vagy stagnálás. Én nem akarok vádolni senkit, de rá kell mutatnom erre a bajra és ezeknek a társadalmi rétegeknek adósságára, akik a nemzeti vagyion ilyen jelentékeny részét tartják a maguk kezében, fokozottabb és nagyobb, mint bármilyen más társadalmi rétegnek, a közzel szemben.

Tudom, hogy az egyke ellen nem lehet harcolni sem paragrafusokkal, sem öreg próféták átkozódásával. A szociális érzést és szociális áldozatkészséget kell emelni az emberekben, az egész magyar társadalomban.

Nézetem szerint szükséges volna, hogy az egykés családok, a meddő családok az állam részéről hátrányban legyenek azokkal, amelyek a nemzeti védelem szempontjából nagyobb erőt jelentenek a nemzet számára – (úgy van!) Szükséges volna, hogy az egyke által inficiált területeken speciális örökösödési törvények lépjenek életbe. (Helyeslés és taps a jobboldalon.) Mert lehetetlen dolog, hogy tisztán önző szempontokból tömeges emberirtás történjék ebben az országban és olyan családok, amelyek példásan tesznek eleget az ő nemzeti kötelességeiknek, abban a hátrányban részesüljenek, hogy nyomor és ínség martalékai legyenek. Természetesen gyermeknek kell számítani és talán duplán kell számítani minden olyan gyermeket, aki életét adta oda a harctéren a magyar haza védelmében. (Taps és helyeslés.) ...

Amikor ennyi sötét dolgot mondtam el, ilyen borzalmas adatokat, azt hiszem, mindannyian egyetértünk abban, hogy ne csak a rosszat lássuk meg, hanem lássuk meg ama szegény magyar családanyák és apák hősiességét is, akik talán rongyos könyökkel, lyukas talpú cipőben dacolnak ezzel a szomorú magyar sorssal és tisztességes nemzedék felnevelése által igyekeznek hervadó nemzeti reményeinket újra éleszteni. Kell, hogy a képviselőház termékből kihangozzék a biztató szó a tisztességes családapák felé: ne veszítsék el hitüket és szomorú, nehéz sorsukban életerejüküket.

Arra kérem a kormányt, méltóztassék mindent elkövetni, hogy ez az egész nagy probléma, nemzeti politikánk tengelykérdésévé tévessék, mert ha ezt nem tudjuk megoldani, ha a magyar nemzet egészséges életenergiája meg nem oldja ezt, akkor úgy is elvész minden más reményiségünk.

Azt kérném, méltóztassék a legrövidebb időn belül a kormányzati intézkedéseket megtenni arra, hogy az egyke által inficiált területek lokalizáltassanak és olyan intézkedések történjenek, amelyek alkalmasak arra, hogy erről a bűnös népszokásról leszoktassuk azokat, akik talán helytelen nevelés vagy divatjárvány miatt beleesnek ebbe a hibába.

De a másik oldalon méltóztassék mindent elkövetni, hogy egészséges és bátor szociális reformokkal az eleven magyar nép-erő megmentessék és megtörténjék minden, ami a népszaporulat elősegítésével biztosítja a nemzet fennállását, fennmaradását ezen az ősi földön, mert nem engedhetjük, hogy emiatt a fehér halál miatt Trianonnál egy százszorta nagyobb veszedelem pusztítson ki bennünket.

En a képviselőház és az egész nemzet támogatását kérem ebben a munkában, és ha voltak márciusi ifjak, akik a politikai fel-emelkedés és a közjogi szabadságok kiterjesztése érdekében odaállottak és tizenkét pontot tudtak a nemzet lelki szemei elé vetíteni és megtudták azoknak nyerni a nemzetet, úgy én most szebbet és jobbat a magyar ifjúságnak nem mondhatnék, mint azt, hogy ime, itt vannak a fajvédő kérdések, tessék most ebbe a nagy erkölcsi mozgalomba belevetni magukat minden tisztaságával és minden erejével és itt igyekezzenek a nemzeti jövődönök, újjászületének, felébredésnek és Magyarország feltámadásának útjait megtalálni. (Élénk helyeslés.)

Ragyogjon szemeink előtt a tízparancsolat kötőablaja, ehhez tartsa magát a gazdag és szegény, az öreg és a fiatal. Ha ez így lesz, akkor nem féltsem a magyar nemzet jövődjét.

Kérem a miniszter úr válaszát.” (Hosszantartó élénk helyeslés a Ház minden oldalán.)

Elnök: A miniszterelnök úr kivan szólni.

*Gr. Bethlen István miniszterelnök:* „T. Ház! (Halljuk! Halljuk!) Azt hiszem, helyesen cselekszem, ha úgy a képviselőház, mint a magyar közvélemény és közélet nevében köszönetet mondok *Huszár Károly* t. képviselőtársamnak, hogy a nemzet élete szempontjából olyan nagy jelentőségű és nagyfontosságú kérdést napirendre hozta, illetve napirendelőtti felszólalásában ennek a kérdésnek részleteit a nemzet előtt feltárta. Azt hiszem a nemzet életének szempontjából nincs fontosabb és nagyobb jelentőségű kérdés, mint az egészséges népszaporulat fenntartásai (Úgy van! a jobboldalon.) Hiszen a népek ereje különböző összetevőkből ered, amelyeknél a népszaporulat és a népszám az egyik legjelentősebb tétel, amely mellett a gazdasági, morális és kulturális erők is fontos és jelentős tényezők, de amelyek mindig csak akkor érvényesülhetnek, ha egy nagyszámú nemzet, egy erősödő és egy gyarapodó nemzet körében mutatkoznak.

A mi bajunk, a magyar nemzet baja mindig az volt a történelem folyamán, hogy kevés volt a magyar népszaporulat . . . Két-szeres kötelességünk nekünk, hogy ezzel a kérdéssel foglalkozzunk, akik körül vagyunk véve erősen szaporodó kis népektől és akik a helyt akarunk állni, nemcsak fölényes kultúrára kell, hogy hivatkozni tudjunk, hanem egy olyan gyarapodó létszámra is, amely biztosítéka és záloga annak, hogy ez a nemzet a nemzetek versenyében

a maga helyét megállani képes lesz. (Úgy van! Úgy van!) Fontos tehát, hogy foglalkozzunk behatóan az egyke kérdésével . . .

Mindenekelőtt különböztetnünk kell a városi és a falusi egyke között. Egészen más társadalmi és szociális jelenség a városi egyke, és egészen más társadalmi jelenség a falusi egyke. A városi egyke, bizonyos társadalmi osztályoknál jelentkezik, amelyek gazdaságilag gyenge lábon állnak, nehezen küzdenek a gazdasági élettel és így természetesen összefüggésben áll a városi egyke a szociális jelenségekkel, a szokásokkal, azokkal a jelenségekkel, amelyek morális téren olyan fényesen fejtettek ki az én tisztelt barátom által. Egészen más jelenség a falusi egyke, amely sajnos már több évtizedes múltra nyúlik vissza, amely nem azokból táplálkozik, amelyet t. képviselő-társam a városi lakosságnál felhozott és amelyekkel szemben egészen más módszereket kell is alkalmazni ...

T. Ház! *Huszár Károly* t. képviselőtársam nem tért ki a felekezeti szempontokra. Nagyon helyesen tette, hogy nem tért ki, de ép, mint protestáns ember igenis, kötelességemnek tartom ezt a részét a kérdésnek érinteni, és pedig abban az értelemben, hogy úgy, ahogy *Ravasz László* püspök úr fényes példával járt elől, a protestáns papságnak igenis kötelessége, hogy felvegye a harcot ezzel a nyavalyával, amely, sajnos, nagyrésztben a református lakosság körében pusztít. (Úgy van! Úgy van!) Nem tartom helyesnek, ha a magyar reformátusság szemet huny ez előtt a baj előtt, vagy egyszerűen eltagadja. A bajokkal szembe kell néznünk, a bajokkal meg kell küzdenünk, a bajokat le kell vernünk és ebben kötelességét kell teljesíteni elsősorban a protestáns papságnak, nem pedig szemet hunyni a való tények előtt.

Én azt hiszem, hogy *Ravasz László* püspök úr példáját követve, ezt a kötelességét fogja is teljesíteni úgy a propaganda terén, mint cizon a téren, amelyet helyesnek fog majd annak idején a kormány az ország közvéleménye és a parlament ítélni.

Az is bizonyos, hogy sok helyütt az elégtelen rendszabályok a magzatelhajtás és hasonló bűnök ellen, segítik elő és teszik lehetővé vagy fokozott mértékben teszik lehetővé az egyke terjedését. Ismétlem azonban, nem ezek a fő-okok; főok az erkölcsi ok. Mert mi azt tapasztaljuk, hogy azokban a községekben, hol az egyke tért foglal, a lakosságnak csökkent életenergiájával állunk szemben, amely nem mer megküzdeni az élet nehézségeivel és a gyerekszám apasztásának segítségével akar védekezni az élet nehézségeivel szemben. (Úgy van! Úgy van! – Élénk taps a jobboldalon és a középén.)

A másik erkölcsi ok: a felburjánzott luxus a nők körében. (Úgy van! Úgy van! – Taps.), amelyre teljes erővel kell rámutatni a magyar társadalomnak, amely nem méltó ehhez a nemzethez a mai súlyos időben (Úgy van! Úgy van!), amikor mindenkinek kötelessége azt teljesíteni, ami a maga részéről lehető a nemzet érdekében, (Úgy van! Úgy van!)



T. Ház! Hogy nem főleg gazdasági okok azok, hanem ilyen erkölcsi okok, amelyekkel szemben állunk azt mutatja és bizonyítja az hogy inkább a jobbmodú népességnél és nem a szegény népességnél jelentkezik az egyke. (Úgy van! Úgy van!) Nem a földtelen nincstelennél jelentkezik ez, nem a cselédnél, a zsellérnél, nem a napszámosnál, hanem annál a birtokos, jómódú kisgazdánál, akinek volna elég földje ahhoz, hogy eltartson nagyobb számú családot, és akinek és gazdaságának is javára válnék, ha nagyobb családja volna. Én igenis kiküldtem egy tisztviselőt a miniszterelnökség részéről a helyszínre, hogy gazdasági és szociálpolitikai tanulmányok végeztessenek ebből a szempontból, és megállapítottam, hogy azokban a községekben, ahol az egyke erősen pusztít, a nép gazdasága el hanyagolva, hátra van maradva.

A gazdasági kultúra terén szomorú látványt nyújtanak ezek a községek, szemben azokkal a községekkel, ahol a magyar családnak megvan az a gyermekszáma, amely más nemzetiségeknél látható. Azt hiszem, ezek mind olyan momentumok, amelyeket figyelembe kell venni, ha a gyógyítás módszereit keressük.

*Ami magát a segítséget, a gyógyítást illeti, bizonyos proagandára feltétlenül szükség van.* Nagyon köszönöm t. képviselőtársamnak, hogy ezt a kérdést előhozta és olyan komoly formában hozta elő, amint tette a parlament előtt. Ez a kérdés talán a parlamentben is vita tárgyát fogja képezni a közeljövőben még más törvényjavaslatokkal kapcsolatban is, de remélem, hogy a magyar társadalom is meg fogja tenni a maga kötelességét ezen a téren. *A társadalmi egyesületeknek, amelyek azt állítják, hogy a magyar faj érdekében működnek, kötelességük, hogy eszel a kérdéssel komolyan foglalkozzanak, kimenjenek vidékre és szembe szálljanak azzal a laza, azzal a züllött felfogással, (Úgy van! Úgy van!) amelyet ezen a téren tapasztalunk.* (Élénk helyeslés es taps.) Legyünk azonban tisztában azzal, hogy a társadalmi propaganda ezen a téren egymagában nem elegendő; legyünk tisztában azzal, hogy a nagyszámú gyermekkel bíró családok jutalmazása, egy vagy más formában kedvezés nvujtása pl. az adózás terén, nem elegendő. Franciaország példája ebben a tekintetben megmutatta, hogy egyedül ilyen eszközökkel megfelelela eredményt elérni nem lehet. Sokkal messzebbmenő eszközökhöz kell nyúlnunk és teljesen igaza van t. képviselőtársamnak, hogy *ha az örökösödés és az adózás terén kell keresnünk bizonyos rendszabályokat.* (Élénk helyeslés), *a magyar kormánynak és a parlamentnek nem szabad visszariadnia és nem is fog visszariadni attól, hogy ott, ahol szükség van rá – de csakis ott és nem általánosságban – ezekhez az eszközökhöz hozzányúljon, hogy ezt a nyavalyát kiirthassa. A kormány ebből a szempontból egy törvényjavaslatot készít élő, de természetesen, ez a kérdés nagy megfontolást igényel.*

Egy másik tér is van, ahol a kormányra feladat vár. Rámutatam már arra, hogy az illető községekben a gazdasági élet hátramaradt, a gazdasági kultúra visszamaradt.

Kötelességünk, hogy ebből a szempontból annak a népnek átmenetileg segítségére siessünk, hogy kultúráját felemelje arra a fokra, amelyen más községekben is áll és amely előfeltétele annak, hogy nagyobb számú kéznek munkája legyen.

Természetes, hogy *rendészeti téren is meg kell tennünk mindazt, ami szükséges, hogy ezzel a morális métellyel szembe tudjunk szállni ...*

*Mindent összevéve (Halljuk! Halljuk!) ezennel bejelentem, hogy a hitbizomány reformjával kapcsolatban és egy időben a kormánynak az a terve, hogy egy átfogó törvényjavaslatot terjeszt a Ház elé, amelyben az egykével, mint népbetegséggel külön rendszabályok megállapításával kíván foglalkozni. (Élénk helyeslés.)* Abban igaza van t. képviselőtársamnak, hogy az egyke az ország egyes részeiben, különösen a városokban nem speciális rendszabályokat, hanem általános, átfogó gazdasági és szociálpolitikát feltételez. Legyen meggyőződve az én t. barátom, hogy minden egyes lépésünknel a jövőben is úgy, mint eddig – de a jövőben, ha lehet fokozottabb mértékben, amennyiben azt az ország pénzügyi helyzete megengedi – minden szociális intézkedésünkkel tekintettel leszünk elsősorban erre a kérdésre, amely a nemzet szempontjából olyan nagy jelentőségű.

Ami az én t. barátom által felvetett két kérdés közül az örökösödési törvényt illeti, erre már kitértem. Ami a családi pótlékot illeti és egy új bérrendszert, amely az egész gazdasági életben keresztülvendő volna, természetesen elsősorban az állami életben; ezzel a kérdéssel az én felfogásom szerint is komolyan és behatóan kell foglalkozni. (Úgy van! Úgy van! a jobb – és baloldalon.) Ha most a pénzügyminiszter úr lehetőnek tartja, hogy az állam a közalkalmazottak fizetését javítsa, *úgy a következő lehető lépésnek feltelesen kell lennie, hogy nem egy lineáris javítás révén, hanem a családi pótlék emelése által a nagyszámú családdal bíró tisztviselők helyzetén segítsünk.* (Élénk helyeslés és taps a jobb – és baloldalon és a középén.) (Huszár Károly; Ezt akartam.) Azt is helyeselném, t. képviselőház, hogy ha a közgazdasági élet összes faktorai s nemcsak az állam, mint az elsőrangú faktor, de a többi faktorok is azt a bérrendszert, amely ma dívik az országban és általában a világon, ebből a szempontból revízió alá vennék. Ebből a szempontból szívesen siet a kormány t. képviselőtársam segítségére és szívesen intéz a gazdasági élet összes számottevő tényezőihez olyan felszólítást, hogy tegyék ezt a kérdést megfontolás tárgyává.

Ezekben voltam bátor felelni a t. képviselő úr felszólalására.” (Hosszantartó élénk éljenzés és taps.)

A későbbiek során a *Gömbös-kormány* vette a születéscsökkenés és egyke elleni közhatósági küzdelem eszközeit alapos megvitatás és mérlegelés alá. Emlékeztetek azok a bakonyi miniszter-

tanácsok, amelyekben *Gömbös Gyula* miniszterelnök a szaporodás-csökkenés leküzdését nagy erőfeszítéssel kívánta megalapozni. Abban az időben *Darányi Kálmán* akkori államtitkár volt az egykérdés tárcaközi előkészítésével megbízva és főleg az ő munkásságának köszönhető, hogy az egyes szakminisztériumok részéről a miniszterelnökségen ma már kimerítő jelentések fekszenek, amelyek az egyke elleni hatósági küzdelemre vonatkozólag az érdekelt tárcák speciális javaslatait tartalmazzák. A nagy anyag most már csak feldolgozásra és törvényhozási előkészítésre vár-

A *Gömbös-kormány* idejében, 1934-ben hangzott el *Kenéz Bélának*, a népesedésügyi problémák kiváló tudósának beszéde a parlamentben, amelyben többek között a születéscsökkenés további fokozódásának veszélyeit és az ellene alkalmazható törvényes eszközök lehetőségeit tárta a Ház elé. Bizonyára nem lesz érdektelen ennek a nagyfontosságú beszédnek is egyes szemelvényeit ismertetni:

*Kenéz Béla* v. miniszter: „T. Ház!... Hogy a nemzet a jövőjét biztosíthassa, kell hogy egy faji erőnket fenntartani tudó és fejlődésre képes népesség vegye hasznát és töltsse ki intézményeink keretét élő tartalommal. (úgy van! úgy van! jobbfelől.) Ez természetes is, t. Ház, hiszen a népesség az állami élet fundamentuma, a nemzeti termelés legbecsesebb tényezője, számával és jellembeli tulajdonságaival, az ország nemzetközi egyensúlyának fenntartója és kifejezője. Alakulását tehát az államférfiúnak komoly figyelemmel kell kísérnie és ha bajokat lát, sürgősen fel kell lépnie ellenük, mert történelmi példák bizonyítják az elkésett beavatkozás hiábalóságát. Ma pedig az egész világon olyan jelenségek mutatkoznak a népesedés alakulásában, amelyek az emberiség fejlődését, a fehér faj felsőbbiségét, Európában a faji erőviszonyok sztatikáját veszélyeztetik és a magyar faj jövője szempontjából is intézkedésekre kell, hogy serkentsenek. Bennünket elsősorban természetesen a mi fajunk sorsa érdekel, de a kérdés helyes értékelése végett és az organikus összefüggésnél fogva is úgy érzem, hogy egy pár vonással meg kell rajzolnom a nemzetközi háttérrel is – Ezzel talán nem véték a házszabályok ellen. Hiszen a költségvetés vitája az egyetlen alkalom, ahol a képviselők nemcsak az állami háztartásról és az ezzel összefüggő szakkérdésekről mondhatják el véleményüket, (úgy van! úgy van! jobbfelől), hanem pusztán lelkiismeretük és tapintatuk által korlátozva az állami és társadalmi lét nagy kérdéseiről és világnézeti problémákról is, amelyek sorában ma különös nyomatékkal foglal helyet a népesedés kérdése.

A XIX. század folyamán még csak Franciaországra mutogattak ujjal, mint a gyermekáldástól való tartózkodást parancsoló neomalthusianus iskola legtanulékonyabb kialakítójára, a múlt század kilencvenes éveitől kezdve azonban úgyszólván Hol-

landia kivételével egész Nyugat-, Észak – és Közép-Európa népesedése megingott, államaiban most már az ezer lélekhez viszonyított születési hányados – és az Északamerikai Unió sem áll sokkal jobban – 16-20 között váltakozik, míg Japánban 33, sőt egyes más színes államokban 45-50 ez a szám. Angliában 200.000 Németországban 450.000 gyermekkel kevesebbnek adnak életet az anyák ma, mint 10 esztendővel ezelőtt. A fehér faj életerejének forrása tehát – úgylátszik – egyre vékonyabban szivárog és ha meg nem újhodik, számolnunk kell biológiai értelemben is az Untergang des Abendlandes bekövetkezésével. (úgy van! úgy van! jobbfelől.)

De a fehér faj uralmi határain belül is a nemzetiségi erőviszonyokban végzetes eltulodásokat okozhat Európában a népesezésnek ez az alakulása. Mert míg a latin, legalább is részben latin és az angolszász államokban a születések száma hanyatlak, addig a csehek kivételével a szláv faj propagatív ereje ma még általában töretlennek látszik. Oroszországnak 44 promilles születési hányadosa több mint kétszerese és természetes szaporodása, nagyobb halandósága ellenére is többszöröse – háromszorosa, négyszerese az imént említett államokénak. Ennek azután, ha a fejlődés menete meg nem változik az lehet a következése, hogy a szláv faj, amely a századfordulón még a maga 30 százalékos arányával – északi és déli szlávokat összeszámítva – Európa népességében a második helyen sorakozott az angolszász faj 32 százalékos arányszáma után, egy emberöltő múlva, 1960-ban abszolút többséget fog elérni Európában és akkor áll majd előttünk szinte lebírhatalan nagyságban az a szláv veszedelem, amelynek elhárítása a háború előtti Európa hatalmi egyensúlyi politikájának egyik vezérelve volt.

Törvényhatósági jogú városainkban ma már kisebb a törvényes születési arány, mint terméketlenségéről hírhedt Franciaországban. Az egyke – és egyse-rendszernek sötét foltjai szaporodnak és terjeszkednek. Majdnem minden ötödik házasság meddő, egész sora feketéllik azoknak a községeknek, amelyeknek népessége vesztegel, vagy éppenséggel fogy. Az egyke-rendszer főfészkében, Baranya vármegye szentlőrinci járásában 61 község közül 24-ben, a siklósi járásban 51 község közül ugyancsak 24-ben kevesebb születés volt a legutóbbi tíz esztendőben, mint amennyi haláleset előfordult. És ezekhez a községekhez még sorakozik néhány olyan, amelyekben a születések a halálozásokat éppenhogy egyensúlyban tartják. Az országos átlaghoz viszonyítva a hatévesnél fiatalabb gyermekek arányszáma e vármegyében 13%, némely egyes községben pedig 7%-ot sem éri el.

Nem akarom én a lélekszám jelentőségét túlozni, de azért azt hiszem, hogy azok, amiket elmondtam, arra intenek bennünket, hogy cselekednünk kell, tanulnunk kell a rómaiak és a görögök enyészetének példájából, akik látták ezt a bajt és a rómaiak például egy intézkedéssel, a lex Papia Poppaea-val – jogászcollégáim jól

emlékeznek rá – igyekeztek a bajokon segíteni, de ezzel az intézkedéssel elkéstek.

Én nem a lemondást hirdetem. Ellenkezőleg, amennyire megvagyok győződve a magyar fajnak ezer esztendőn át bizonyított erkölcsi fensőbbiségéről, éppen olyan rendületlenül bízom a ma itt ott hiszem, leküzdhető ideiglenes tényezők fellépése által a teljes kifejlődésben akadályozott fajfenntartás őseréjében is. Hiszen az egyke sötét pontjaival szemben nekünk hatalmas propagatív népességű területeink vannak. Ha sikerülne az ország minden vármegyéjében, Szabolcs vármegye születési hányadosát érvényesítenünk, akkor a 190.000 születés *helyett* legalább 310.000 születésről számolhatnánk be. Ez a diagnózis bizonyos tekintetben a terápiát is megjelöli, amire majd később még rá fogok térni. Nem a lemondást hangoztatom tehát, hanem a kormánynak azt a komoly köteleességét, hogy a népesedés problémáival igenis foglalkozzék, minél alaposabban és minél sürgősebben. Konkrété talán azt volnék bátor kérni a t: Kormánytól, méltóztassék egy szakbizottságot alakítani és annak élére felelős intézkedési jogkörrel, – mert a kollektív felelősség az én nézetem szerint nem felelősség (úgy van! úgy van!) – olyan embert állítani, aki ezt nobile, sőt azt mondhatnám, nobilissimum officium-ként úgy látja el, hogy életét teszi ennek a célnak megvalósítására, ennek a fajunk életfajának gyökereit rágó betegségnek a kiirtására.

Nem -szabad neki megijedni a kórokozók sokféleségétől. Mert hogy itt az okok egész szövedékével állunk szemben, az egészen kétségtelen. Itt van a vagyoni okok egész hosszú sora, amelyek azonban érdekesen sokszor éppen az ellentétes irányban hatnak; a szűkreszabott jövedelmű városi ember félelme a gyermeknevelés költségeitől, vidéken viszont éppen a jómódú gazdák aggodalma (úgy van! jobbfelől.) a társadalmi deklaszifikációt jelentő birtokelaprózódástól. Egyes vidékeken az a szokás, hogy a házassokat kitelepítik a szülőiházból, mihelyt megszületik az első gyermek. Van groteszk álszemérem, a fiatalság zománcának megőrzésére való törekvés, a mulatnivágyás, a léha életfelfogás, a venereás betegségek, a tiltott műtétek, a gyermekben istenáldást látó vallásos érzés lehányatlása.

Abba az érdekes vitakérdésbe, vajjon a hitfelekezeti hovatartozás van-e befolyással a szaporaságra, nem akarok belebocsátkozni. Egészen kétségtelen, – hiszen egy pillantás az ország szaporasági táblájára, mindenkit meggyőz róla, – hogy a protestánsok körében ez nagyobb mértékben van elterjedve, mint a katolikusok között, de hogy itt, mint primér-ok jelentkezik-e a vallási hovatartozás, vagy pedig azok a differenciálódások jelentenek-e tényező gyanánt, amelyek az egyes hitfelekezetek között vagyonság, foglalkozás és egyéb viszonyok tekintetében fennállanak: ez olyan kérdés, amelynek tárgyalására itt természetesen nincs alkalom.

Az okoknak ezt a rapszodikus felsorolását is csak azért tartottam szükségesnek, hogy megvilágítsam, milyen nehéz ez a probléma, milyen alapos előkészítést kíván ennek helyes megoldása. Történt ugyan egy és más lépés társadalmi téren is, az állam részéről is, különösen az adópolitika terén, de az adópolitikával ebben a kérdésben nagyon sokat nem lendítünk, mert – mint voltam bátor említeni – a személyi viszonyok figyelembevételét megengedő egyenes-adóbevételek az összes adóbevételeknek csak csekélyebb részét teszik. Rendszeres, átfogó és mégis a helyi viszonyokhoz alkalmazkodó munkára van itt szükség. Ilyen például az előttem szóltott t, képviselőtársam által is említett telepítésnek e cél szolgálátába állítása, a gyermekneveltetési járulék, a több államban már életbeléptetett életbiztosítási intézmény, a hasznot nyújtó állami jogosítványok kiadásánál bizonyos gyermeklétszámnak feltétlenül kikötése, az örökösödési jog esetleges reformja – kétségkívül nagyon óvatosan kezelendő kérdés – és olyan főiskolai és egyházi nevelés, amely az életfelfogást erkölcsösebbé, magasabb színvonalúvá teszi.”

A *Darányi-kormány* bemutatkozásakor *Darányi Kálmán* miniszterelnök nagyhorizontú programjából szeretettel csendült ki a családvédelem törvényes felkarolásának ígérete. Ez az ígéret – ha az idő rövidsége miatt még ma nem is válhatott valósággá – kibontakozásának határozott jelét adta, amikor a kormány a többgyermekes állami alkalmazottak családi pótlékának felemelésére vonatkozó törvényjavaslatát 1937 június hó 18-án a Ház elé terjesztette.

*Zsindely Ferenc* előadó a javaslat ismertetése közben kiemelte, hogy „A javaslat céltudatos szolgálatában annak a családvédelmi elvnek, amely az 1912. évi XXXV. te. megalkotása idején még ne is volt kellően világos, a családi pótlék összegét csak a három, illetőleg háromnál több gyermekes közszolgálati alkalmazottnál emeli fel és pedig csak a harmadik, illetőleg e három után következő gyermekekre vonatkozólag. A családi pótlék a megállapított négy kategóriában 1937 május 1-től kezdődően az eddigi 12. – E-helyett 18 – p, II<sup>r</sup>-BeT<sup>y</sup>ett 16,50 P; 10. – P helyett 15 – P-és 9.-P Ké<sup>y</sup>etri 3.50 P lesz,” vagyis 50%-ka<sup>i</sup> emelkedik 4 . Vitán kívül áll, h<sup>o</sup>nriA<sup>z</sup>iig<sup>y</sup>miniszter úr, aki az államháztartás egyensúlyának felelős és hivatott öre, felelős megítélése alapján a tisztviselőknek juttatandó évi 2-5 millió pengős összeget olyan módon juttatja a tisztviselő társadalomhoz, amely mód a szociális igazságnak és egyben a nemzet érdekeinek is a legjobban megfelel.”

A parlamenti vita során különösen közérdekűek voltak *Molnár Imre* megjegyzései: „... Ha mi a bolsevizmus ellen a harcot fel akarjuk venni, az ellen a bolsevizmus ellen, amely romboló munkáját elsősorban a családi intézmény megdöntésével akarja kezdeni, akkor ezt a harcot csakis a családok megerősítésével lehet eredményesen megvívni... Meg kell nyilvánulnia a családvédelemnek a földbirtokreformban, meg kell nyilvánulnia az ipartörvény-

ben az iparpártolásban, különösen meg kell nyilvánulnia az adórendszer reformjában és meg kell nyilvánulnia a tűzharcos törvényben de a közalkalmazottak helyzetének rendezési kérdésében is. Ha'itt beszélünk az egyke elleni küzdelemről, lehetetlen észre nem venni... hogy az egyke tulajdonképen már a közalkalmazottaknál is megkezdődött. Hiszen láthatjuk, hogy ma már ritkaság az, hogy különösen a gyengébb, alacsony fizetésű közalkalmazottaknál a gyerekek száma a kettőt meghaladja, de legtöbb helyen egy gyermek van., Azt hiszem, nem kisebb veszedelmet jelent, ha ennél az osztálynál indul meg a gyermekáldás apasztása, – amelyet joggal nevezünk nemzetfenntartó osztálynak – mint ha más osztálynál tapasztaljuk ugyanezt. Ezért, ha küzdünk az egyke ellen, ilyen és hasonló intézkedésekkel legalább is segítségére kell sietni a közalkalmazottak osztályának. Noha a javaslat budgetáris szempontból jelentékeny összeget jelent, mégis sok lévén az eszkimó, az egyeseknek való juttatás nagyon csekély mérvű. Bár hangsúlyozom az igen t. pénzügyminiszter úr előtt, hogy *ezt az intézkedést inkább szimbolikus jelentőségűnek tartom, mégis örömmel üdvözlöm, mert hiszem és remélem, hogy ennek a lépésnek a jövőben folytatása következik ...* A kérdéssel kapcsolatban felvetődik még egy gondolat, amelyről 20 vagy 30 évre visszamenőleg sokat hallunk beszélni. *Ez az agglegényadó kérdése.* Kérdezem igen t. Képviselőház és pénzügyminiszter úr: ha belemegyünk a családvédelmi kérdésekbe és különösen a közalkalmazottak családvédelmébe, nem volna-e aktuális az agglegényadó kérdését most már komolyan felvetni és az agglegényadóból befolyó jövedelmet szintén ennek a kérdésnek továbbfejlesztésére fordítani<sup>1)</sup>?

*Fabinyi Tihamér* pénzügyminiszter válaszában utal többek között *Molnár Imre* elgondolásaira: „Molnár Imre képviselőtársam felvetette azt a gondolatot, hogy progresszív alapon kellene a családi pótlékot szabályozni. Ez nagyon figyelemre méltó eszme és ha a jövőben új szabályozás történik, ezt alaposan meg kell fontolnunk . . . Ami az agglegényadó kérdését illeti, bizonyos rudimentumát az agglegényadónak adórendszerünkben már megtaláljuk, amennyiben a jövedelem-adónál a kulcs aszerint változik, hogy a családban két családtagnál több vagy kevesebb van-e. Nézetem szerint ezt bizonyos mértékig tovább kellene építeni. Erre javaslatom van készen, amelyet szakértőkkel át fogok nézetni, s remélem, hogy ez irányban még az ősszel törvényjavaslattal állhatok elő.”

A felsőházban a születéscsökkenés elleni közhatósági teendőket 1937<sup>^</sup> júniusi beszédében *Náray Szabó László* ismertette és felszólalásában a kérdés gyökeres megoldására igen erélyes eszközöket hozott javaslatba:

*Náray Szabó László:* „Igen tisztelt Felsőház!... A magyar közéletnek a legsúlyosabb és legnehezebben megoldható problémája: a családvédelem. A családvédelemre vonatkozóan tudtuk, hogy a közelmúltban a kormány a családi pótlék felemeléséről javaslatot

terjesztett elő, mindjárt előrebocsátom azonban, hogy ez a javaslat csak egy apró, egészen kiesi láncszem lehet a családvédelem nagy feladatai között. Megállapítható, hogy Csonkamagyarországon a születési arányszám az utóbbi félszázadban állandóan és most már nyugtalanítóan hanyatlik... De nemcsak ez az egyetlen baj ezen a téren. A másik baj az, hogy az ország népe – hogy így fejezzem ki magamat – előregedik, vagyis az idősebb korosztályok viszonylag mindig nagyobb részét teszik ki a népességnek. Ez pedig kikerülhetetlenül azt vonja maga után, hogy amikor a mai fiatal korosztályok a házassági korba lépnek, a születések száma egészen katasztrofálisan fog csökkenni, úgyhogy elkerülhetetlen lesz a népesség tényleges fogyása. Egyébként sem kívánatos az, hogy a nép idősebb korosztályainak aránya az egészséges arányszámot túlhaladja, állandóan növekedjék, mert ez a hanyatlást és a biztos pusztulást jelenti. A helyzet annál szomorúbb, mert legelkeseredettebb ellenségeink, a szlávok és a románok továbbra is olyan mértékben »szaporodnak«, mint 50 évvel ezelőtt. Csak Cseh-szlovákia kivétel ebben a tekintetben. Romániában évente átlag több, mint 600-000 gyermek születik, a természetes évi szaporodás 220.000-250.000. Ezzel szemben a mi szaporodásunk évenként nem több, mint 50-60.000. Jugoszláviában ugyanolyan kedvező a helyzet, mint Romániában, mert évi 450-470.000 fönyi születés mellett a szaporodás évi 200.000 körül mozog.

Nem szükséges bővebben fejtegetnem, hogy ennek a folyamatnak a távolabbi jövőben milyen következményei lehetnek nemzetvédelmi szempontból. Sőt a magyarság fennmaradása is azon fordul meg, hogy érkezik-e gyökeres segítség, vagy nem.

Most már az a kérdés, hogy hogyan segíthetünk ezen a dologon – Idevonatkozólag hivatkozom a német példára, ahol egy pár évvel ezelőtt szintén olyan állapotok voltak, mint nálunk. Ezért Németországban bevezették a házassági kölcsönök intézményét: 1.000 márka kölcsönt nyújtanak minden fiatal házaspárnak, aki igazolni tudja szegénységét. A német nemzeti szocializmus uralomra jutása óta ennek az lett az eredménye, hogy míg az előző évben mindössze 971.000 gyermek született, vagyis 1.000 fő után 14<sup>o</sup>/oo volt a születések száma, ami már-már katasztrofálisnak mutatkozott, ennek az intézménynek az életbe léptetése után fokozatosan emelkedett a német népesség száma, úgyhogy a legutóbbi három év alatt évenként mintegy háromnegyed millióval több német gyermek született, mint 1933-ban.

Elismerem, hogy mi nem vagyunk abban a vagyoni helyzetben, hogy a jövődő házastársaknak ekkora áldozatot hozzunk, mert hiszen ezer márka – felárral – 1.600 pengőt tesz ki, azonban igenis, *szükségesnek és lehetségesnek tartom azt, hogy minden igazolt szegény jegyepár pár száz pengő segélyben részesíti essek, amelyet azután a született gyermekek arányában az állam elengedne. De szükségesnek tartom azonkívül a családi pótlék fokozatos fel-*



*emelését is.* Ha már nem tudjuk – és ebben a tekintetben el kell fogadnom a pénzügyminiszter úr önmagyméltóságának a kijelentését hogy az annyira rászorult köztisztviselők fizetését a régi, vagy az azt megközelítő nivóra felemelni, akkor legalább a családi pótlékot emeljük fel, mert ami a mostani javaslatban kontemplálva van, a havi néhány pengővel – 7-8-10 pengővel való felemelés – nem alkalmas az e téren való segítségre.

De szükségesnek tartanám az ebben a tekintetben annyira hátrányosan garázdálkodó egykének a letörését, vagy üldözését is, mert hiszen ezt a kérdést is meg lehet oldani – Az egyke az egyes vármegyékben már annyira elhatalmasodott, hogy *kívánatosnak tartanám, hogy a bebizonyítható egykékre vonatkozó örökösödési szabályok meg szoríttassanak* és az egykések örökösödési joga ezen a révén visszaszoríttassék. *Az ilyen módon előálló vagyonból azután azokat a családokat lehetne segíyezni, ahol több családtag van.* Ezen az úton okvetlenül el kell érnünk azt, hogy a Csonka-magyarországon lévő magyarság száma rövid időn belül legalább tíz millióra felemelkedjék. Ez a tíz milliós szám már nemcsak numerábilis, hanem ponderábilis is volna, erre tehát okvetlenül szükség van.

Jól tudjuk, hogy a mi hazánkat körülvevő szomszédok egyrészének titkos álma és vágya az, hogy Magyarország Európa térképéről minél előbb letörültsék... El akarják pusztítani a mi szép hazánkat, amivel szemben minden magyar embernek elemi kötelessége minden téren, családi téren, épp úgy, mint egyéb tereken mindent megtenni. A zászlóvivőnek pedig ebben az irányban magának a magyar királyi kormánynak kell lennie.. Zászlajára a családvédelemnek, Magyarország lakossága szaporításának és így a magyar nemzet megmentésének jelszava kell, hogy felírva legyen.

Abban a reményben, – sőt tovább megyek – abban a szilárd hitben, hogy ez sikerülni fog és hogy a magyar kormány az alkotmányjogi javaslatok letárgyalása után ezt a legnehezebb és legsúlyosabb problémát, a családvédelem problémáját elő fogja venni és ide vonatkozólag elének megfelelő javaslatokat fog terjeszteni, a költségvetési javaslatot elfogadom.”

A parlamentben az idézett beszédeken kívül a legutóbbi idő alatt *Toperczer Ákosné, vitéz Kenyeres János, Alföldy Béla, Cseh-Szombathy László* és mások kiváló családvédelmi felszólalásai hangzottak el. Mindezek, és úgy az országgyűlés mindkét házának, mint a kormánynak a kérdés iránti meleg érdeklődése, izzó fajszeretete és bölcs történelmi meglátása feljogosítanak arra a reményre, hogy a magyar születéscsökkenés elleni közhatósági küzdelem erélyes megindítása a közel jövőben széles alapokon fog megtörténni.

A kül – és belföldön eddig életbeléptetett vagy indítványként felmerült olyan fontosabb törvényes intézkedéseket, amelyek a szociális családvédelem kiéptítése és a születéscsökkenés leküzdése te-

kintetében eredményesen alkalmazhatók, kiegészítve és rendszerbe foglalva a következő táblázatban tüntetjük fel:

<p>Szociális családvédelmi intézkedések</p>	<p>a) A közalkalmazottak családi fizetésrendszerének bevezetése;</p> <p>b) A nem közalkalmazott nőtlenek, gyermektelenek és kevésgyermekűek megadóztatása;</p> <p>c) Sokgyermekesek törvényes anyagi támogatása;</p> <p>d) Sokgyermekesek törvényes előnyeinek megállapítása;</p> <p>e) Az állami juttatások elsőbbségének a sokgyermekesek részére való fenntartása;</p> <p>f) Ipari családbiztosítás és családi munkabérendszer;</p> <p>g) Mezőgazdasági családbiztosítás és családi munkabérendszer;</p> <p>h) Családvédelmi földbirtokreform;</p> <p>i) Családvédelmi lakáspolitiká;</p> <p>j) Családvédelmi közlekedési politika;</p> <p>k) Családvédelmi közüzemi politika;</p> <p>l) Családvédelmi tanügyi politika;</p>
<p>II. Születéscsökkenést megelőző intézkedések</p>	<p>a) Az urbanizációs népáramlás feltartóztatása;</p> <p>b) A sokgyermekes kivándorlottak visszatelepítése;</p> <p>c) Sokgyermekes családok telepítése az egykés vidékekre;</p> <p>d) A fogamzástgátló szerek forgalomba hozatalának korlátozása;</p> <p>e) A művi vetelés bűncselekményének hatékony üldözése;</p> <p>f) Prostitúció és a szexuális bűncselekmények elleni hatósági küzdelem;</p>
<p>III. Születésfokozására ösztönző intézkedések</p>	<p>a) Az egykés községek terméketlen lakóseitől a hatósági kedvezmények megvonása;</p> <p>b) A veszélyeztetett országrészekben az örökösödési rendszer megváltoztatása;</p> <p>c) Prémiumos belső telepítési akció megindítása;</p> <p>d) Prémiumos házassági kölcsönök folyósítása;</p>

A komoly, széles látókörű szociálpolitikának a születéscsökkenés elleni hatósági küzdelem eszközeit illetőleg céltudatos tevékenységre és értékes alkotásokra nyílik lehetősége. Ezek a lehetőségek természetesen – mint minden szociális alkotásnál – finansziális korlátokhoz vannak kötve, azonban a jelzett lehetőségeknél ezek a korlátok egyáltalán nem áthághatatlanok.

A „szociális családvédelmi” intézkedések közül a *közalkalmazottak családi fizetésrendezése* az államkincstárnak tulajdonképpen semmi többkiadást nem jelentene. A családi fizetésrendszer felépítése oly módon képzelhető el, hogy az ugyanolyan fizetési osztályba sorozott közalkalmazottak csoportjában a „norma”-t a háromgyermekes közalkalmazottak fizetése képviselje. Ennél a „norma”-f izetésnél megfelelő kulcs szerint kevesebbet kap az ugyanazon fizetési kategóriába sorozott kétgyermekes tisztviselő, még kevesebbet az egygyermekes, ennél is kevesebbet a gyermektelen nő és legkevesebbet a nőtlen tisztviselő. Viszont megfelelő kulcs szerint magasabb juttatást élvez a „norma”-fizetésnél a négygyermekes, ennél is nagyobb az ötgyermekes közalkalmazott – és így tovább. Egyszerű fináncteknikai probléma a „norma”-fizeteskategóriák és a többcsaládtaggal növekvő, illetőleg a kevesebb családtaggal csökkenő kategóriák fizetési egyensúlyának olyan kiszámítása, hogy a költségvetés személyi illetmények rovatának végösszege változást ne szenvedjen.

Egészen más a helyzet az állampolgárok azon széles rétegénél, amelynek jövedelme fenti módon a családi igazság jegyében nem arányosítható. Itt természetesen csak *az adópolitika családvédelmi alapokra való helyezése hozhat a családoknak olyan támogatást, ami a születéscsökkenés elleni küzdelemben komoly tényezőt jelent* – A családvédelemhez és a sokgyermekes szülők érdemleges anyagi támogatásához szükséges tetemes összeget nem volna kívánatos általános adóemeléssel, vagy e célt szolgáló új adókkal fedezni. Az amúgyis adókkal túlterhelt népesség ilyen természetű újabb terheket nehezen tudna elviselni, de különben is igazságtalan megoldás, sőt erkölcstelen dolog lenne a gyermekes apák keserve sen fizetett adófillérjeiből ugyanokét adófarizeuskodással megsegíteni. Egyszerű, igazságos és becsületes elv a családvédelmi adópolitikában sem lehet más, mint amit a közalkalmazottak fizetésrendezésénél javasoltunk. A „norma” legyen az ugyanolyan adóalap kategóriába tartozó háromgyermekes adófizető adóösszege. Ennél a „norma”-nál megfelelő kulcs szerint legyen magasabb a kétgyermekes, még magasabb az egygyermekes, ennél is magasabb a gyermektelen nő és végül legmagasabb a nőtlen (megfelelő esetben a férjzetlen) adófizető adója. A sokgyermekes adófizetők adókulcsa a „norma” adóhoz mérten a háromnál több gyermek számával progressive kellene hogy csökkenjen. – A családi adórendszer bevezetésénél azonban nem lehetne megelégedni azzal, hogy a családi teherkiegyenlítés végül a befolyó adók végösszegét semmivel se

emelje. *Elegendhetetlenül szükség van az adómérséklésen kívül a szegénysorsú sokgyermekes családok tényleges és közvetlen anyagi támogatására is.* Az erre a célra szolgáló jelentékeny összegnek az előteremtése pedig igazságosan olymódon történhetik, ha ezt a terhet az arányosítás elve alapján azok vállára helyeznék, akik a magyar faj fenntartásában egyáltalában nem vesznek részt: értve ezek alatt nagyobb teherrészesedési aránnyal az agglagényeket és kisebb részesedéssel a gyermektelen házasságokat. (Magyarországon 1920-ban 75.697, 1930-ban már 84-607 harmincöt éven felüli nőtlen férfi volt. Ha az agglagények felerésznél felvesszük, hogy adófizetéképtelen, a másik felére fejenként átlag csak évi 24. – P adót számítunk, a családvédelem céljaira az ilyen igen enyhe adóztatás is évi egymillió pengőt jelentene. Valószínűnek látszik azonban, hogy itt a vagyoni és kereseti progresszivitás elvét alkalmazva, még a legenyhébb, igazságos adókulcs is többmillió pengő bevételét biztosítaná! (Hogy azután az ilymódon befolyó családvédelmi adó járulékból a három és több gyermekes szegénysorsú állampolgárok milyen rendszer szerint, egyszersmindenkori születési segély, gyermekenként progresszive növekedő évi neveltetési pótlék vagy más rendszer szerint történjék-e, ez már a pénzügyi politika gyakorlati és célszerűségi megítélése alá tartozik.)

A többgyermekes családok anyagi eszközökkel való támogatása minden szegénysorsú családra egyformán kell, hogy vonatkozzék. A szociális szempontból segélyre szoruló társadalmi osztályok között azonban állampolitikai vonatkozásban kétségkívül a nemzetfenntartó földmunkás-tömeg áll előtérben. *Eckhardt Tibor* bölcsen mutat rá, hogy a nincstelen földműves népesség a magyarság erőállományát évente 30.000 lélekkel szaporítja. Ez a nemzetnek az a rétege, amely a fajfenntartás kötelességét ma is híven teljesíti, s a magyarságot a depopuláció fenyegető katasztrófájától megvédeni hivatott. Ezt a réteget a szociális családvédelem összes hatósági és társadalmi eszközeivel támogatni: a legfőbb nemzeti kötelesség!

A szociális családvédelmi intézkedések további feladata *a családok állampolgárok olyan természetű támogatása, ami részükre az állami és közgazdasági élet minden vonalán előnyt jelentene.* Itt is első sorban a sokgyermekes szülőket, azután a kétgyermekes, utánuk az egygyermekes szülőket kell az előnyökben részesíteni. Az előnyök tekintetében legkisebb mértékben jöhetnek az agglagények, utánuk pedig a gyermektelen házasságok figyelembe. A szóbanforgó előnyök az ugyanolyan rangú és minősítésű közalkalmazottaknál az előlépésekre, egyébként pedig főként a pályázatok elbírálására, alkalmaztatásokra stb. vonatkoznának, és ezt a rendszert célszerű volna az előnyöknek (a tűzharcos törvényben is részletesen megjelölt) összes ágazataira érvényesíteni. Különösen fontos és nyomatékosan kiemelendő, hogy földbirtokrendezésnél ezeket az előnyöket elsősorban kell érvényesíteni, hogy ekként a magyar föld elnyerése a fajfenntartó kötelességteljesítés folyamánya és

jutulma legyen. Végül törvényileg volna szabályozandó, hogy az összes állami juttatásoknál (trafik-jog, mozi-jog, «stb.), nemkülönben az állami rendeléseknél és szállításoknál egyenlő feltételek és megfelelés esetén a családos és gyermekes pályázók előnye biztosítandó.

Ami most már a családvédelem fenti rendszerét és a sokgyermekes szülők javasolt állami segély-támogatását illeti, ez természetesen csak a szegénysorsú és arra szociális elesettségénél fogva rászoruló néprétegekre vonatkozhatik, de támogatás nélkül hagyja azokat a népes családokat eltartó családfőket, akik ugyan ellátottak, azonban a létminimumot – hibájukon kívül – megkeresni nem tudják. Ebbe a kategóriába tartozik úgyszólván az egész munkástársadalom, amelynek sokgyermekes tagjai gyermekeik nevelését csak nagy nehézségek árán tudják megfelelően ellátni. A népesség túlnyomó részének egyedüli létfenntartási eszköze a munka, illetve annak bére. A munkabéreket kell tehát úgy rendezni, hogy azok a családvédelem szempontjai szerint alakuljanak, s ezen a területen is megteremtsek a teher, illetve kereset családi rendszerének igazságos megoszlását. *A családokról és a gyermekekről való szociális gondoskodásnak erre alkalmas eszköze a családi bérrendszer, amely az eltartott családtagok számától függően emelkedik.* A családi bér az alapkereseten – illetve a rendes béren – felüli olyan bérpótlék, amely az alapbértől nem, hanem csupán az eltartott gyermekek számától függ. A családi bérpótléknak a teherviselőket egyenlő arányban kell, hogy terhelje és a szolgáltatásoknak az igényjogosultak között arányosan kell eloszlania. Ezen az elven épültek fel a külföld bevált családi bérrendszerei (Olaszország, Franciaország, Belgium) és nálunk legalkalmasabban a Családvédelmi Szövetségünk keretében volna megoldható. Az ipari munkásság családi munkabérrendszerének megvalósítását – amit az iparügyi miniszter is szükségesnek tart – később a mezőgazdasági munkásság családi biztosítása kellene, hogy kövesse.

A családok és a sokgyermekes szülők további támogatása a szociálpolitika egyes részletkérdéseinek a családvédelem érdeke szerint való irányításával volna alátámasztható. Ki kell emelni itt az olyan *megfelelő lakáspolitikát* jelentőségét, amely a sokgyermekes családoknak olcsó, egészséges kertlakásokat tudna rendelkezésére bocsátani. Azokat a háztulajdonosokat, akik gyermekes családoknak a lakások kiadását megtagadják, illetve a gyermekzajt felmondásra felhasználják, büntetéssel kellene sújtani. Fontos családvédelmi részletkérdés volna még *a többgyermekes családok tagjainak a közüzemi szolgáltatásoknál (villany, gáz, stb.), a közlekedés terén (vasút, villamos, stb-) és a tandíjknál díjkedvezmény útján nyújtandó támogatása.*

A „születéscsökkenést elhárító közvetett” intézkedések terén nagy horderejű volna a népesség belső hullámozásának tervszerű irányítása. Csonkaországunk lakosságának egykilenced része máris Budapesten él, nem kívánatos az urbanizációs népáramlás további

folytatása és a városi meddő népesség szaporítása. (Ezt a tételt szemléltetően erősítik meg *Szél Tivadar* adatai is, aki kimutatta, hogy míg 1890-ben a lakosságunk 70.8%-a volt östermelő és ez az arányszám 1930-ig fokozatosan 51.8%-ig apadt, addig az 1890-ben még a lakosság 12.4%-át képező ipari és 17.1 %-ot mutató iparforgalmi népességének aránya az urbanizáció és industrializáció következtében 1930-ig fokozatosan 21.7%-ra, illetve 32.3%-ra duzzadt. Az összefüggés a születéscsökkenéssel kétségtelenül megállapítható, mert a születések száma az 1890. évi 41.3<sup>0</sup>/oo-ról a földműves réteg zsugorodásával egyenes és az ipari tömegek gyarapodásával fordított arányban 1930-ig 264%-o-ig, sőt azóta 1935-ig már 21.2<sup>o</sup>/o-ig csökkeni) Az agrár népesség száma (kivéve a falusi egykés területek lakosságát) a születések számával, az ipari és városi népesség száma pedig a születéskorlátozások számával fut párhuzamosan. Ez a körülmény nyomatékosan utal arra, hogy *egészséges decentralizáló politika* és különösen a falusi néprétegnek megfelelő birtokpolitikával a magyar föld rögéhez való lekötése kívánatos.

A megelőző intézkedések közé kell, hogy egyrészt a föld - és munkahiány miatt kivándorolt *többgyermekes véreink visszatelepítése*, másrészt fajerős, szpora és egészséges földműves családoknak az egykés vidékek gócaiba való betelepítése tartozzék. Az ilyen telepítési akciónál természetesen szem előtt kellene tartani az egyke erkölcsi fertőzésének veszedelmét és a juttatott földek birtoklását és amortizációs feltételeit a betelepített népesség szaporaságától, illetve a gyermekeik számától kellene függővé tenni.

A „közvetlen elhárítás” hatósági eszközei közül kimagasló fontosságú a *fogamzásgátlás és a művi terhesség meg szakítás kérdésének erélyes rendezése*. A fogamzás megakadályozására a házasfelek egyike, vagy mindkettő *a) teljes vagy részleges abstinenciát, b) vegyi, c) mechanikai eljárást, újabban d) az élettani meddőség idejének kihasználását, sőt egyesek e) a művi sterilizálás eszközeit* veszik igénybe. Ezek között a születéskorlátozó eszközök között gyakoriság tekintetében – különösen a városi lakosság között – a gummióvszer mechanikai eljárása dominál, de újabban a pessariumok alkalmazása is komoly szerephez jut. Az 50-981/1901. B. M. sz. a női termékenység meggátlására szolgáló vegyi szerek forgalomba hozatalát tiltja és kémiai óvszerek kiszolgáltatását orvosi vény előírásához köti. Gummióvszert azonban minden gyógyszerár, minden drogéria, pessariumot minden orvosi műszerész és egyéb elárusító korlátlan mértékben hozhat forgalomba. Azt a harsogó, erkölcsellenes, fajgyilkos és ízléstelen reklámozást, amit a fővárosunkban a gummióvszerek hirdetésével csinálnak, még a szexuális lazaságáról leginkább híres külföldi nagy metropolisokban sem látjuk. Felhívás, útmutatás, tanács, úgyszólván rábeszélés mindenkinek, a 10 éves gyermektől kezdve, hogy a szexuális élet nem veszedelmes, mert íme, a mindenütt kap-

ható óvszer mentesíti a termékenyítés minden veszedelmétől. A mindenképp való profit érdekében a fogamzások, az emberéletek tíz – és tízezrei mennek veszendőbe – és nincsen egy szó a társadalom részéről, egyetlen intézkedés a hatóság oldaláról, amely ez ellen felemelné tiltakozását. Budapest nagy földalatti kanálisainak tisztogatásánál, illetve a szennyvízszűrő telepen az elhasznált és a kloakák vizével odajutott gummiovszerek millióit találják. (*Grúz Frigyes* szerint napi átlagban kb. 20.000 drb.-ot.) Elképesztő esetet hallottam nemrégiben, amikor egy vidéki nagyvárosunk csőrepedés miatt felbontott vízvezetéki kanálisában a gummiovszerek százait fedezték fel. Ezeken a megdöbbentő állapotokon a reklámozás szigorú tiltásával és a gummiovszerek és pessariumok forgalomba hozásának korlátozásával sürgősen segíteni kell.

– De semmivel sem kevesebb jelentőségű a születéscsökkenés közvetlen megelőzése céljából a művi abortuszok résztvevőinek és elkövetőinek fokozatosabb üldözése. Hatályos törvényeink közül a Btk. 284-286. §§-ai rendelkeznek ebben a kérdésben. Sajnos, a büntetés nem elég súlyos, a végrehajtás elégtelen, a bűncselekmények elkövetőinek kinyomozására és felfedezésére irányuló akció pedig hiányos és sikertelen. Közismert, hogy városainkban számos megtevédt orvos és még több bába, vidéken pedig ezen kívül sok kuzuzsló asszony is úzi felfedezetlenül és büntetlenül a magzatúzést. Egyik nagynevű püspökünkötől hallottam azt a megdöbbentő körülményt, hogy egyházkerületébe tartozó néhány községben, amióta ott két fiatal orvos letelepedett, megszűntek a születek – Dunántúli tanulmányutam során magam is eljutottam egy nagyobb közegbe, ahol a helybeli orvost informálódás céljából felkerestem, örömmel tapasztaltam, hogy az orvosnyomor itt ismeretlen, mert a házigazda villaszerű házában a neves festőművészek remekeitől a perzsa szőnyegek tömegéig, a zsolnai és külföldi nemes-porcellánoktól a brüsszeli csipkéig minden látható volt, ami szép és drága. Másnap a tiszti orvostól értesültem, hogy a környék állítólagosan közismert abortörjenek a szennyes eszközökkel szerzett fényezésében gyönyörködtem. Baranya falvaiban a lelkészektől, jegyzőktől többfelé hallottam, hogy a helyszínen nehéz nyomra jönni, mert a teherbe esett asszonyok a tiltott műtétek elvégzése céljából Pécsre járnak. Undorító, hogy a Dunántúl egyik gyönyörű fürdőhelyén a falusiak valósággal ujjal mutatnak egy orvos emeletes házára, amelynek minden téglája állítólag egy-egy abortuszból épült. Bizonyítani persze nehéz, eljárás nem indul, megtorlás nincs! *Kovács* szerint az ormánysági menyecskeké feltűnő számban fordulnak meg egyik községi orvosnál. Ez az orvos rendszeren azt ajánlja nekik, hogy valamilyen módon idézzenek elő vérzést, amely esetben a „tiltott” műtétet majd nyíltan és nyugodtan elvégezheti. A menyecske hazamegy, erőlködik, mérges gyökerekkel, különféle eszközökkel izgatja magát, s ha a vérzés bekövetkezik, 30-40 pengőért minden el van intézve... Igaz, nem mindig sikerül a beavatkozás, fertőzés is lehet: ilyenkor az anyakönyvben lapozva, a fia-

talasszonyok halálának okául az „elvérzés”-t látjuk megjelölve. Mindezek a körülmények rámutatnak arra a megdöbbentő tényre, hogy az egykés magyar vidékek a különböző rendű és rangú anygalcsinálók főfészke és valóságos aranybánya lett.

Ezt a ténykedést nem lehet enyhébb szóval illetni, mint: nemzetgyilkolás. *Berecz János* említi, hogy a felügyelete alatt álló szülészkerület egyik városában 20 szülész nő köziiil magzatelhajtás miatt már 7 volt büntetve és a falvakban is csak úgy hemzsegnék a tiltott műveletekből élő bábák. A magyarság kipusztításából élő, elvetemült bűnösök kiirtása céljából törvényeink drákói szigorítása és erélyes közigazgatási intézkedések életbeléptetése szükséges. *Ugyanilyen hatékony eljárást kell sürgetnünk a családi élet meglazításában és a szexuális állapotok megmetyelvezésében elsőrendű szerepet játszó prostitúció kérdésének megfelelő rendezését, s a szexuális kihágások (pornográfia stb.) és szexuális bűnözések (kerítés, leánykereskedés stb.) megtorlását illetően.*

A „születésfokozásra ösztönző” törvényes intézkedések közül kiemeljük a pusztuló egykés vidékek gyermektelen, vagy egygyermekes családjainak kivételes hatósági elbánását. A sokgyermekes szülők kedvező felkarolását itt élesen szembe kell állítani a gyermeket nem akaró szülők kedvezőtlen elbánásával. Ez a kivételes elbánás főként az adóhátralékok behajtásánál, adókedvezmények elutasításánál, elemi csapás esetén való felsegélyezés mérséklésénél, esetleges állami juttatások (gazdasági pénz – vagy terménykölcsönök) és állami vásárlások megtagadásánál stb. mutatkozhatik. Itt említjük meg, hogy a terhességnek és az anyaságnak az Ormánység egykés falvaiban és még néhány más országrészben tapasztalható kigunyolása és népítéletyszerű megszégyenítése (templomból való kitiltás stb.) ellen törvényes büntető rendszabályok statuálása látszik szükségesnek.

*A falusi egyke leküzdésének azonban domináló fontosságú, ösztönző jellegű törvényes eszköze főként az örökösödési törvény megváltoztatása lehet.* Az előzőekben tárgyalt oknyomozás kétségtelenül kiderítette, hogy a parasztegyke erkölcsi háttere jelentékeny részben a föld megosztásától való félelemben rejlik. Ennek a félelemnek a következménye az előre megfontolt gyermek-nemakarás, ami egykés területeink népességét teljesen hatalmába kerítette. Az orvoslás logikus módszere az, hogy a birtokfelosztásnak a születéskorlátozás útján való megakadályozását illuzóriussá tegyük azáltal, hogy kevés gyermek esetén a birtokfelosztást – az örökösödési törvény megfelelő rendelkezésével – az államhatalom elvégezze – Ha az egy-gyermek a birtoknak csak egyharmadát, a kétgyermek csak kétharmadát örökölheti, a fennmaradó kétharmad, illetve egyharmad az államra száll, akkor többé nem lesz birtokpolitikai érdek az egy-gyermek – Sőt ez esetben a három-gyermek rendszer válik birtokpolitikai érdeké, amikor az egész told a gyermekeké, a családé marad. Ez a törvényes módszer kétségtele-



nül radikális eszköz – akár az operálókés a rákos daganat műténél, – de kitűnő sikerrel kecsgetető eljárás. Az örökösödési törvény ilyen értelmű megváltoztatását egyelőre csak az egykével fertőzött, kihalás előtt álló járásokra kellene korlátozni és olyan földbirtokrendezési akcióval összekötni, amely a várható születésszaporodás következtében megnövekvő népesség földigényeit kielégítheti. Ennek az akciónak kellene gondoskodni arról is, hogy azokra a vidékekre, ahol a jelzett erélyes intézkedések sem járnak teljes sikerrel, egykével nem fertőzött vidékekről származó, szaporá fajú fiatal földművesek telepíttessenek.

A telepítésnek különösen nagy fontossága van egyrészt a határvidékeken (pl. a Dráva partján), másrészt az olyan veszélyeztetett népesedési zónákban, ahol az elritkuló népesség pótlása nem kívánatos új elemek beszívargása útján történik. A ritkuló népességű egyke-zónában már jelentkeznek a népregenerálódás első tünetei, amelyek híuen követik azt a törvényt, amely szerint a pusztuló népességű, gyéren lakott és a megfelelő munkáskezet nélküli területekre szaporá, expansiv családok nyomulnak és ott új honfoglalást végeznek. *A magyar népesedéspolitika feladata annak a helyes irányítása, hogy az elritkuló lakosságú falvaink népének pótlása ne a véletlen szeszélye, vagy éppen a magyarság érdekeitől távol eső szempontok szerint, hanem céltudatos magyar nemzetvédelmi elgondolás szerint történjék.*

A telepítés problémája a népesedésügy szempontjából nem olyan egyszerűen kezelhető kérdés, mint azt sokan hiszik. A II. fejezetben pontos adatokkal igazoltuk, hogy a magyarság legbővebb termékenységű kategóriája a falusi nincstelen réteg: a gazdasági cselédség, a mezőgazdasági munkás és kubikos. Ez az embertömeg a magyarság szaporodásának utolsó érintetlen reservoiréja, amely mostoha szociális körülményei között a fajfenntartásnak erős motorja, de amint birtoktulajdonhoz jut, kényelmesebb életmódjával együtt a gyermekáldásról vallott életfelfogását könnyen megváltoztathatja. Ismerve az egyke okait és okozatait, minden jogunk meg van annak a feltételezésére, hogy a kis- és törpebirtokossá vált sokgyermekes nincstelen földművesek bizonyos életkörülmények között (könnyű megélhetést nyújtó televény föld birtoklása, az egyke-példa fertőző erkölcsi hatása, stb.) az egy-gyermek rendszer áldozatául esnek. Számolnunk kell tehát azzal a veszéllyel, hogy míg a nincstelen falusi rétegek jövőbeli földhöz juttatásával a magyar közállapotok tekintetében üdvös szociális javulást eredményezhetünk, addig a nemzet élete és fennmaradása szempontjából döntő jelentőségű népesedéspolitika tekintetében súlyos károkat okozhatunk. *Lehet olyan telepítési rendszert bevezetni, amely valósággal tenyészti az egykét, de lehet a telepítésnél olyan szempontokat érvényesíteni, amelyek a többgyermek rendszert, s ezáltal a magyarság jövőbeli fennmaradását biztosítják. A magyarságnak kevés olyan sorsdöntő problémája*

*van, mint az, hogy a telepítések végrehajtásánál megtalálja és helyesen alkalmazza azokat a legcélravezetőbb eszközöket, amelyek a szociális fejlődés követelményeinek eleget tesznek és ugyanakkor a népszaporodás érdekeit is eredményesen szolgálják!*

Az elritkuló népterületek hiányának pótlására a sokgyermekes családok telepítése kétféleképpen történhetik. Egyik eljárás az, amellyel az államkincstár az egy kés jellegű vidékeken a nagy- és középirtokok közül megfelelő területeket vásárol, s azokon telepítési községeket létesít. Ez az eljárás a *Darányi-kormány* kiváló intézkedései értelmében már folyamatban is van. A másik módszer az, amely az egyes elritkuló népességű községek apadását a községekbe való telepítés útján igyekszik pótolni, ami az eladásra kerülő kis – és törpeirtokok és lakóházak telepítés céljaira való megvásárlása útján történhetik. Utóbbi eljárás gondolata eddig még tudtommal törvényes formát nem öltött, s így hatóságilag nem is nyert alkalmazást. Az új telepítési községek alkotása kétségkívül igen bölcs elgondolás és megfelelő tempóban való végrehajtása azzal a kívánatos eredménnyel kecsegtet, hogy az új, népes családokból álló községek az illető járások csökkenő népsűrűségét és átlagos születési indexét örvendetes módon fogják megjavítani. Ámde ezek az új népes községek a régi egykés községek népesedési helyzetén semmit sem változtatnak, azokban az őslakosság pusztulása és az esetleg nem kívánatos népesség beszivárgása tovább folytatódik. Szükség volna tehát a tömeg-telepítés rendszerén kívül az említett részlet-telepítés rendszerét is bevezetni, s ha ez állami eljárásokkal nehezen teljesíthető, e téren a társadalom eszközeit is igénybe kellene venni.

További kérdés, hogy a sokgyermekes családok betelepítése az egykés vidékek jövőbeni népesedési kialakulására milyen hatással lesz. Megértjük *Simonsitsot*, amikor kereken tagadásba veszi, hogy sokgyermekes családoknak az egykés lakosság közé való telepítése az egykezes szokásának leküzdésénél hatásos lehet, eőt ez azt eredményezheti, hogy a betelepített új réteg maga is egykésé válik. Szerinte „a sokgyermekes családok betelepítését javalló tanácsot, ha csak az egykét hizlalni nem akarjuk, a limine el kell utasítani!” Az egy-gyermek rendszert, átvitt értelemben, fertőző bajnak fogva fel, természetesnek kell tartanunk, hogy a Járványzónába telepített egyedek a régi családok állapotára hatástalanok maradnak, sőt ők maguk is a fertőzés áldozatául esnek. Tudjuk, hogy az egyke ugyan nem betegség, hanem egy szociális-morális okoktól feltételezett élet-rendszer, amely azonban, rossz példája miatt, kétségtelenül éppen olyan ragályos, mint bármelyik fertőző megbetegedés. Ámde e nehézségek dacára a telepítés rendszerétől nem tekinthetünk el, mert ezzel népesedési küzdelmünk egyik legfontosabb pilléréről mondanánk le. Meg kell keresni és igenis meg fogjuk találni tehát a módszereket, amelyek a telepítés rendszerének hiányosságait kiküszöbölik és azt a népesedéspolitikai egyke

elleni céljaira alkalmassá teszik. Hogy visszatérjünk a betegség hasonlatra, azt látjuk, hogy az orvostudomány a fertőzött zónába kerülő egészséges embereket a fertőzéstől oly módon óvja meg, hogy azokat megfelelő beavatkozással a fertőzéssel szemben ellentállóvá, immúnissá teszi. Ezt kell tennünk jelen esetben is és akkor a születéscsökkenés elleni küzdelem terén már nem kell, sőt nem is szabad a betelepítés nélkülözhetetlen eszközét a liminie elutasítanunk! *A betelepített családoknak valósággal életbevágó érdekévé kell tenni, hogy saját maguk, valamint örökösik többgyermekesek legyenek, ami őket az egy-gyermek rendszer példájának utánzásával szemben tökéletesen ellentállóvá teszi. Az immunitás elérésére legalkalmasabbnak látszik az az eljárás, ha a birtokhoz juttatott telepesnél a) a fizetés feltétele a meglévő, illetve születendő gyermekek számának arányában, prémios rendszer szerint nyer megállapítást és b) a birtoklás joga úgy az ő, mint örökösik részéről a gyermekek bizonyos számától függ, akiknek hiányában a juttatott birtok a befizetett részletek visszatérítése ellenében te államkincstár birtokába száll vissza.* úgy vélem, hogy a fent vázolt rendszer lesz a kulcs, amely végre az annyira nehezen megközelíthető falusi egyke-kérdés nyitójához vezet!

*A házasodási kölcsönök a városi kistisztviselő, ipari munkásság, kézműiparos, kispolgár, mezőgazdasági cseléd és napszámos házasodásának elősegítését volna hivatott célozni. A kölcsönök nyújtását szintén prémium rendszerhez célszerű kötni, ami azzal jár, hogy az első gyermek születése után a kölcsön egyharmada, második után a második és a harmadik gyermek után a kölcsön teljes összege elengedtetik. Itt is kívánatos az egyes gyermekszületések után másfél évig az amortizáció fizetését felfüggeszteni. Amint a külföldi családvédelmi intézkedések ismertetésénél kiemeltük, ez a rendszer a születések számának emelését rendkívül aktív módon befolyásolja, miért is a németek után az olaszok és a franciák is bevezették-*

A közhatósági tennivalók között meg kell még említeni, hogy *a születéscsökkenés elleni küzdelem lényegét, fontosságát és eszközeit az állami gépezet minden pontján ismertté és kedvelté kellene tenni, mert az állami intézkedésektől ilymódon várható komoly siker.* Elengedhetetlen, hogy a közigazgatási és jegyzői tanfolyamokon ezt a problémát behatóan ismertessék, hiszen az onnan kikerülő közigazgatási tisztviselőknek kell a hatósági családvédelmet végrehajtani. De nem kisebb fontosságú, hogy a filozófiai fakultás hallgatói és a tanítóképző intézetek növendékei erre a tárgyra kötelezően taníttassanak, hogy azután kikerülve az életbe a felnövekvő generációkat a fajvédelem, családvédelem és a gyermekszeretet szellemében nevelhessék fel.

Végül még csak azt említjük meg, hogy a család és a közérkölc védelmére vonatkozó törvényes státútumainkat alapos átvizsgálás alá kellene venni, de egyébként is szükséges volna, hogy

az összes tárcák a reszortjukba tartozó legkülönbözőbb régi törvényes es kormányzati rendelkezéseket a családvédelem és a születéscsökkenés elleni küzdelem szempontjai szerint revízió alá vegyék és a szükséghez mérten megreformálják.

Ami a születéscsökkenés elleni hadjárat anyagi fedezetét illeti, arra a családi adórendszer tárgyalásánál kitértünk. Itt legfeljebb csak annyit fűzünk hozzá, hogy célszerű volna a *Darányi-kormány* által létesített „Nemzeti önállósítási Alap” intézményéhez hasonlóan „Nemzeti Családvédelmi Alapot” létesíteni. Ebbe folynának be a nőtlen és gyermektelen adófizetők külön adói, a gyermektelenül elhalt egyének radikálisan felemelt örökösödési illetékei – és az egykés területek örökösödési vagyონrészei. A „Nemzeti Családvédelmi Alap” alimentálná az összes felsorolt anyagi természetű juttatásokat és célszerű volna, ha jövedelmének egy kisebb részével (10-20%-ával) a családvédelemmel és a születéscsökkenés leküzdésével félhivatalosan megbízott társadalmi szervezetet támogatná.

Visszapillantva az elsorolt törvényes eszközökre és lehetőségekre, azt kell mondanunk, hogy a családvédelem szempontjából azok mindhárom csoportja, úgy a szociális segélyező, mint az elhárító és ösztönző intézkedések rendkívüli fontossággal bírnak. A szociális családvédelemmel, s a többgyermekes családok anyagi és erkölcsi támogatásával főként az érdekelt rétegek szociális megnyugvását, s a felnövekvő új generáció jobb ellátását érjük el. Tisztában kell azonban lenni azzal, hogy ezek az eszközök – még a kiadós szociális juttatás esetén – sem fognak nagy tömegeket arra ösztönözni, hogy megnősüljenek, vagy gyermeket hozzanak a világra. Bizonyos, hogy a szociális juttatások rendkívül nagyjelentőségű eszközök, de ha egyedül ezekkel megelégednénk és visszariadnánk a bátrabb és keményebb beavatkozásoktól, a magyar születések csökkenését leküzdni aligha tudnók. A törvényes lehetőségek második csoportja az elhárítás és megelőzés eszközei útján már közelebb jut a célhoz, de egymagában még mindig nem hozhat teljes eredményt. A születéscsökkenés elleni küzdelem legerélyesebb és leginkább célravezető hatósági eszközei azok, amelyek – mint kifejtettük – közvetlenül ösztönöznek a szaporodásra<sup>^</sup> s amelyek hivatva vannak a gyermekáldás általános fokozására és arra, hogy a haldokló magyar zónákba új életet vigyenek.

A küzdelem lefolytatása természetesen nem történhetik anyagi áldozatok nélkül ! De mindenkinek, aki megteremti a maga kis magyar egységét, aki családot tart el és gyermekeket nevel fel a hazának, gondolkozó fejet, vagy munkás kezét nyújt a gazdasági életnek, aki katonát állít a honvédségnek és anyákat ad a magyar örökkévalóságnak, az megérdemli, hogy érte áldozatot hozzanak. Azok pedig, akik a nemzet generációs folyamatában nem vesznek részt, azok ne sajnálják azt a méltányos kötelezettséget elvállalni, amit rájuk a családi tehermegosztás arányossága a leg-

tisztább igazság mértékével ró. Ezt az elbírálást nem szabad, hogy egyetlen városi agglegény, vagy egykézű kisgazda igazságtalan megkötöttségnek, tehernek, vagy pláne büntetésnek érezze, hanem a magyar jövőért folytatott közös sors és egyetemes teherviselés egyik nemes láncszemének.

Fajbiológusok „terszerűen irányított embergazdálkodás” szükségességéről beszélnek. Talán ilyen messzire Isten és a teremtés munkájába ne merészeljünk beleavatkozni. De igenis *elsőrendű feladata a mindenkori kormányzatnak, a magyar törvényhozásnak és a közigazgatásnak, hogy mindazon családvédelmi eljárásokat, amelyek a születések vészes zuhanását feltartóztatni eredményesnek látszanak, megalkuvás nélkül felhasználja és történelmi felelőssége tudatában az arra alkalmas törvényes eszközök segítségével a veszélyeztetett magyar néprétegek sorvadását feltartóztassa!*

### V. A „Magyar Családvédelmi Szövetség” társadalmi eszközei.

A társadalmi munka közösségi értéke vitán felül áll és azt megfelelően gyümölcsöztetni minden államnak jól felfogott érdeke. Még a legvagyonosabb és legtökéletesebben organizált állam sem lehet elég gazdag és szervezett ahhoz, hogy a közcélok önkéntes művelésében rejlő erőt nélkülözhetné – Bizonyos fajtájú közcélok elérése tekintetében ugyanis az állami közigazgatás nem tudja maradéktalanul azt produkálni, mint az önkéntes társadalmi munka. A szociális munka legkülönbözőbb ágazatai, családvédelem, erkölcsvédelem, növényvédelem, gyermekvédelem és – úgy véljük – különösen képen a születéscsökkenés elleni küzdelem olyan munkaterületek, ahol a társadalom közreműködése teljesen nélkülözhetetlen. A törvényhozás – bármilyen bölcs törvényeket alkot – és a közigazgatás – bármennyire tökéletes végrehajtó gépezet, – csak általános jellegű intézkedéseket rendelhet el, illetve hajthat végre, de nem ismerheti közvetlen közelről a társadalom atomjait, az egyes családok és egyes polgárok ügyes-bajos dolgait, szociális körülményeit, családi bajait, erkölcsi stb. panaszait és kívánságait, amelyeknek felkutatása és lehető javítása nem is lehet a bürokrácia feladata. Ez a részlet-munka teljes egészében a kötött formáktól mentes, magából a társadalomból sarjadzó szervezetek feladata, amelyek ezek elvégzésére már azért is különösen elhivatottak, mert úgy a szociális családvédelem, mint főleg a születéscsökkenés elleni küzdelem a kérdés természeténél fogva rendkívül sok bizalmas elemet tartalmaz. De ezeken kívül a társadalomnak a jelzett munkakörökbe \ aló tevékeny bevonása praktikus szempont is, mivel ezen az úton a/ állami gépezet hivatalos szervezetén kívül a közfeladatok megmunkálásában a társadalom széles rétegeiből sok olyan hasznos munkaerő kapcsolódhatik, akik egyébként abból kimaradnának. Végül nem jelentéktelen előny az önkéntes társadalmi erők felhasználásával összegyűjtött pénzbeli energia közösségi értéke, amely bizonyos mértékig az államhatalom teherviselését csökkenti.

Hazánkban a társadalom egyesületi szervezkedésének fejlett voltát bizonyítja, hogy *Melly József-nek* a Közp. Statisztikai Hivatal 1932. évi kimutatásából idézett adatai «szerint Magyarországon 12.794 egyesület, kereken 3.000-000 taggal működik, szóval az ország lakosságának egyharmada valamilyen társadalmi szervezet részese. A társadalom közösségi munkája kétségtelenül előre viszi a társa-

dalom vajúdo kérdéseit és sok áldásosán gyümölcöző munkát produkál Kifogásolható legfeljebb az lehet, hogy a túlszervezettség hibája miatt a társadalmi munka felaprózódik, szétforgácsolódik és hatóerejéből sokat veszít. Emiatt kívánatosnak tartjuk, hogy a társadalom önkéntes cselekvéseiben rejlő nagy értékű erkölcsi, szellemi és anyagi energia racionális kihasználása érdekében az összes hasonló célú társulások – és ez vonatkozik éppen a családvédelmi egyesületekre is – közös nevezőre hozva „csúcsszervezet”-be tömöríttessenek.

A családvédelem és születéscsökkenés elleni küzdelem társadalmi megszervezése tekintetében külföldön igen jeles példákat látunk. Különös hangsúllyal hivatkozhatunk a francia viszonyokra, ahol a régen megindult depopulációs folyamat a társadalom nagymértékű megszervezését és megmozdulását vonta maga után.

Franciaországban két régi társadalmi egyesülés foglalkozik a szóbanforgó kérdésekkel. Egyik a *Sokgyermekes Családok Nemzeti Egyesülete* (Union Nationale des Familles Nombreuses), amely körülbelül ugyanazt a szerepet tölti be, mint nálunk a *Magyar Anyák Nemzetvédő Bizottsága*. Legfontosabb tevékenységi területe a sokgyermekes anyák felkarolása, társadalmi úton való támogatása és kitüntetésekkel való megjutalmazása. A másik, sokkal kiterjedtebb egyesülés neve *A Népeesség Szaporításáért Küzdő Nemzeti Szövetség* (Alliance Nationale pour l'Accroissement de la Population), amelynek legfőbb védnöke a *Francia Köztársaság elnöke*. A Szövetséget 1896-ban a nagynevű tudós *Bertillon* alapította és alapszabályszerű célkitűzése a családvédelem és a születéscsökkenés elleni társadalmi küzdelem országos megszervezése.

Utóbbi nagynevű szövetség Franciaországban ugyanazt a szerepet tölti be, amelyet nálunk a *Magyar Családvédelmi Szövetség* vállalt.

*A Népeesség Szaporításáért Küzdő Nemzeti Szövetség* a francia társadalomban rendkívül aktív tevékenységet fejt ki. *Fernand Boverat*, a szövetség ügyvezető igazgatója – és egyébként a „Születésügyi Legfőbb Tanács” alelnöke, – azt írja, hogy a többgyermekes családok hatósági segítségének rendszerét a szövetség szívós társadalmi küzdelmének nyomása alatt léptették életbe. Jelenleg a szövetség társadalmi akciója arra irányul, hogy a tisztviselő és ipari munkás osztályok eddigi családi pótléka (a közalkalmazottaknál évi 2 milliárd és 700 millió, a munkásoknál 2 milliárd és 200 millió frank) a magánalkalmazottakra és az önálló iparosokra is kiterjesszessék. *Boverat* hangsúlyozza azonban, hogy a szövetség nemcsak a családok és többgyermekes szülők egyoldalú támogatásában látja a születéscsökkenés elleni küzdelem egyetlen feladatát. A szövetség tapasztalata szerint az erkölcsi irányú tevékenység éppen olyan hatékony és elengedhetetlen szükségesség. Ezt a szövetség educatív munkásságára kell alapítani, amelynek segítségével a nagyközönségnek és különösen az ifjúságnak a francia elnéptelenedésben rejlő fenyegető veszedelmeket tudomására kell hozni

A szövetség hivatalos lapja a „Revue de l'Alliance Nationale contre la dépopulation” kiemeli, hogy Franciaországban még a múlt évszázadban keresztény szellem uralkodott, amely megtiltotta a fogamzásgátlást és ami elegendő volt ahhoz, hogy a francia születések megfelelő mértékben emelkedjenek. Ma már ez a szellem kihalt és megkezdődött a katasztrofális születésesökkenés. A születések számának emelésére nem elegendő egyedül a szociális segítség, amit az állam nyújt, hanem intellektuális és morális felvilágosításra és nevelésre van szükség. Már a kisgyermekbe bele kell oltani nagy Franciaország eszméjét, ami legkönnyebben a 10-12 éves korban érhető el. A szövetség térkép alakjában kor-piramisokat készített, s azokat az iskolák rendelkezésére bocsátotta, hogy a tanárok azok felhasználásával a nemzet előregezésének és kipusztulásának veszedelmét a fogékony lelkű ifjúság lelkébe csöpögtessék. A szövetség egyik propaganda kiadványában olvassuk a következőket: Hitler kormányra jutásáig Franciaország volt az egyetlen nagyhatalom, ahol a születéscsökkenés ellen a küzdelmet felvették. De azóta Franciaország ebben a küzdelemben elmaradt, mert Hitler megmutatta, hogy propagandával, kölcsönökkel, adómérsékléssel, segélyekkel mit lehet elérni. Ennek a pompás küzdelemnek az eredménye, hogy Berlinben az utolsó két év alatt a születések 50%-kai emelkedtek. Másik propaganda-füzet illusztrációkkal van tele, amelyek képekben ábrázolják, hogy a francia nemzettörzs elöregedése következtében a felnövekvő ifjak görnyedő vállára hány öregnek az eltartása nehezül, vagy hogy egy bizonyos korszak eltelte után az elnéptelenedő francia városok bérpalotái fokozatosan milyen lakatlanná, majd romhalmazzá válnak. A szövetség érzi – írja *Boverat* egyik beszámolójában –, hogy munkásságát a nehézségek dacára lassankán mégis csak siker koronázza. A szövetségnek 20.000 tagja van és évi egy millió frankot meghaladó költségvetéssel dolgozik. A kormány a szövetséget igen jelentékeny subventióban részesíti és a vagyonos osztály, valamint a megértő, hazafias magánvállalatok támogatása sem marad el. A szövetség a legmodernebb propagandával dolgozik, propaganda-füzetei átlag 4-8 oldalas broszúrákból állanak, amelyeket többszáz ezer példányban hoz forgalomba., A kultuszminiszter támogatásával az összes iskolákat propaganda-anyaggal látja el. A hadügyminiszter segítségével a katonaság körében évente 250.000 illusztrált ismertető füzetet terjeszt szét. Folyóirata demografikus adataival, statisztikai görbéivel, szemléltető ábráival havonta megjelenik, s ez a folyóirat tájékoztatja azokat az újságírókat, akik a sajtóban a francia népesedésügy kérdéseivel szoktak foglalkozni. A szövetség ismeretterjesztő filmet készített a nagyközönség, az ifjúság és a katonaság számára. A problémát előadások, újságcikkek és nyomtatványok segítségével állandóan felszínen tartja. Pártfogoltjai érdekében a hatóságoknál közbejár. A kormányzat részére javaslatokat, törvénytervezeteket készít. Dacára, hogy főerejét a propagandára koncentrálja, segélyző pénztára is van, s ez az utolsó



két év alatt a szűkölködő többgyermekes családok között 850.000 frankot osztott szét. Szívós szervezkedés, erős akarat, megértés és – természetesen – sok pénz a segítség további kellékei!

Hazai viszonyainkra térve, azt látjuk, hogy Magyarországon a közvélemény kb. 60 éve kezdett az akkor még izolált paraszt-egyik vidékek szaporodáscsökkenésével foglalkozni. Jóakarátú és részben hozzáértő egyének igyekeztek a kérdést felkarolni. Napilapjaink és szemléink néha felhívták a társadalmat arra, hogy ne engedjük a dunántúli sarokban lakó véreinket kipusztulni, de mindeddig e megmozdulások komolyabb társadalmi akcióra nem értek meg.

Ez volt a helyzet a kommün utáni konszolidálódás bekövetkeztéig, amikor az egyke elleni küzdelem tanulmányozására és megindítására az első komoly lépés az 1926. októberében tartott társadalmpolitikai értekezleten történt. Ez a fentebb már említett értekezlet igen érdekes társadalmi megmozdulás volt s előadói és résztvevői a társadalom színe-javából rekrutálódtak.

A születéscsökkenés elleni küzdelem társadalmi jelentőségére fényt vet *gróf Bethlen István* a. i. miniszterelnök bevezető beszéde, aki az Értekezlet ünnepélyes megnyitása alkalmával hangsúlyozta, hogy „a világháború megtámadta nemzetünk fizikai és erkölcsi erejét, megtámadta nemzetünk népesedési erejét, aláásta egyes társadalmi osztályok létfenntartásának lehetőségét és ezzel kóros elváltozásokat idézett elő társadalmunk összetételében”.... Rámutatott arra, hogy „*meg kell küldenünk az egykével és nemzetrontó következményével*”. És megállapította, hogy „*ezeket a feladatokat csak a társadalom és az állam együttes munkája oldhatja meg.*”

Az Országos Értekezlet nagy érdeklődéssel fordult a családvédelem és egyke elleni küzdelem célkitűzései felé és e kérdésben – mondja a szakértekezlet hivatalos kiadványa – „*pártkülönbség nélkül megnyilatkozott nemzetünk majd minden felekezete és minden osztálya, az összes törvényhatóságok, a tudományos körök és szakértekezletek, s egyenlő határozottsággal és eréllyel követelték az egyke elleni küzdelem hatékony lefolytatását. Hatt a nagy társadalmi megmozdulást, a teljesen érdekteleneknek ezt a nagy felbuzdulását látjuk, csak azt mondhatjuk, hogy e megmozdulásban a magyarság élniakarása nyilatkozik meg*”

A hiba csak ott történt meg, hogy az ad hoc szakértekezlet nem gondoskodott arról, hogy olyan állandó jellegű társadalmi szervezet létesítsen, amely a felvetett és nagy lelkesedéssel felkarolt problémákat felszínen tartsa és megoldásukat kiharcolja. Az értekes társadalmi értekezlet széteszlott, – és a születéscsökkenés életbevágó fontosságú kérdése ismét hosszú időre lekerült a társadalom érdeklődésének szinteréről. Sajnos, ismét szalmaláng volt!

Talán ennek a nagy hallgatásnak, s a társadalmi megmozdulás megtorpanásának lehet köszönni, hogy a kérdést egy évti-

zed múlva a nemzeti közvélemény színe előtt olyan magas személyiség vetette fel újra, akinek szava minden magyar ember szívében – a határokon innen és túl – arany betűkkel van beírva. A legelső magyar, *vitész nagybányai Horthy Miklós, Magyarország Főméltóságú Kormányzója* elérkezettnek látta ekkor az időt, hogy messze hangzó szavát felemelje és legmagasabb elhatározását és kívánságát a születéscsökkenés elleni társadalmi mozgalom megindítására a nemzettel közölje. A kormányzói szózat 1935. aug. 29-én Harkányban, az egyke által leginkább sújtott vidékek központjában hangzott el és dermedt közönyéből az egész közvéleményt felrázta:

... „Az egész ország tiszteletét, megbecsülését és háláját kívánom tolmácsolni azoknak a magyar asszonyoknak, akik híven és önfeláldozóan megteszik a maguk kötelességét a ma oly nehezen küzködő családdal, a sorsüldözött hazával és a válságoktól megviselt társadalommal szemben – Azoknak a magyar anyáknak, kik tudják, hogy az életnek ma fokozottabb szenvedéseit is bőven kárpótolják őket az anyai szív mélységes örömei és különösen azoknak, akik nem tévesztik szem elől, hogy az Isten áldását nem szabad elhárítani maguktól.

Szomorúság tölt el, ha arra gondolok, hogy az országban sok helyen és különösen ezen a vidéken egész községekben mintegy járvány szerűen pusztít egy erkölcsi betegség. E romboló irányzat hatása alatt vannak, akik azt képzelik, hogy elég, ha egy gyermekük van, az majd tovább folytatja fajtájukat. Elfelejtik, hogy az emberi élet sorsa Isten kezében van, s igen sokszor megesik, hogy az egyetlen gyermek elhal, s a szülőket öregségükre nem veszi körül a gyermekek és unokák szeretete és gondozása, s nem marad egyebük egy puszta fakeresztnél a temetőben, házuk és földjük pedig idegen kézre jut haláluk után, mert nincs, aki nevüket fenntartaná és családjukat tovább vinné. Mindenkinnek meg kell tennie kötelességét fájával szemben, ha nem akarja, hogy ősei templomának tornyában elnémuljanak a harangok, hogy apáinak házában idegen jövevények üssenek tanyát és hogy a föld, amelyet nemzedékeken át az ő családjának verejtéke öntözött, a jövőben másnak hozza a gyümölcsöt.

Az egész társadalom életének alapja a házasság, s annak gyümölcse, a gyermek. A család az a sejt, amelyen keresztül a nemzet tovább fejlődik és ha a sejt beteg, a nemzet is elsorvad.

Valamikor a magyar nagysága egyenlő volt a ma hatalmas nyugati népekével. A mi nemzetünk azonban itt, a népek országútján, a hatalmi törekvések ütközőpontján, nehéz történelmi feladatot teljesített, testével fedezte az utat, amely en keresztül kelet hódító vágya a műveit nyugatot pusztulással fenyegette. Évszázadokon át tizedelték a magyar népet a hősiességek és fajtánk egyre vérzett. Számban kis nemzetté lettünk – Ha ma mi magunk ritkítjuk sorainkat önzésből, vagy erkölcsellenes, káros irányzatnak hódolva, könnyen támadhat az a veszély, hogy a pusztulásnak

kitett helyeken csupán történelmi emlékké válik a magyar név, amelynek pedig fajunk belső értékei, katonai erényei és politikai tehetsége nagy megbecsülést szerzett világszerte. Aki elbukik a küzdelemben, az hős, de aki önmaga ítéli pusztulásra saját fajtáját és engedi át másnak ősei örökét, az sem szánalomra, sem megbecsülésre nem tarthat számot.

A kormány programjába vette azokat az intézkedéseket, amelyek a népesség megfelelő szaporodása érdekében az azt akadályozó káros irányzatok leküzdésére ... ma megvalósíthatók ... Mindez azonban egymagában nem elég, szükség van az egész magyar társadalom közreműködésére – Ahol többen kérnek enni ott hon, oda könnyebben kerüljön a kenyér és nagyobb darab jusson belőle. Mindenkinek, nemcsak az államnak és a köztisztviselőknek, hanem a vállalatoknak és a magánosoknak is a kötelessége, hogy egyenlő alkalmasság esetében annak adjanak munkát és azt alkalmazzák, akinek nagyobb családja van. Ma, amikor a családalapítás nehézségei egyre fokozódnak, mindent meg kell tenni a házasságkötések megkönnyítése... érdekében és viszont meg kell nehezíteni a válást...

Az egész magyar társadalom lelkiismerete elé kívántam idézni mindezeket a kérdéseket, hogy ezekkel minél szélesebb körökben foglalkozzanak és hogy ezeknek felkarolása és megoldása körül tegye meg mindenki a magáét, azt, ami módjában áll!.. ”

A kormányzói szózat, amely a palotáktól a kunyhóig minden magyar ember lelkében mély nyomokat halott, a születéscsökkenés elleni társadalmi összefogás útját előkészítette és – amint látni fogjuk – az aktív társadalmi munkásság megindítását lehetővé tette.

A *Református Egyház*, mint amely a dunántúli egyke-vidékeken hívei nagy számánál fogva különösen érdekelve van, elsőnek hívta fel híveit a megindítandó társadalmi küzdelemre. A *Református Élet* c. kitűnő országos hetilap ankétet tartott, amelyen a társadalmi, hitéleti és törvényes intézkedésekre vonatkozólag igen értékes szakvélemények hangzottak el. Majd *Ravasz László* püspök, a *Dunamelléki Református Egyházkerület* nevében nagy-jelentőségű felterjesztést intézett a m. kir. miniszterelnökhöz, amelyben az egyke-kérdést kiváló szakismerettel és bölcs meglátással tárgyalja, s az ellene való küzdelemre vonatkozólag átfogó intézkedéseket javasol. (Egyházak munkájának támogatása. Az állam és a felekezetek. Házassági tanácsadás. Intézkedések a magzatelhajtás ellen. Orvosok képzése és száma. Bábaképzés. Állami gyermekmenhelyek reformja. Züllésnek kitett fiatalok védelme. A család fokozottabb védelme. A családvédelem a sajtóban. Küzdelem a prostitúció ellen. Földbirtokreform. Tanyavilág. A háromgyermekes család.) *Ravasz László* püspök felterjesztésében a dunántúli egyke elleni küzdelem megindítása céljából az első évre 300,000 pengő állami költségelőirányzat beállítását javasolta.

Nem kisebb erőfeszítéssel indult meg a katolikus társadalom megmozdulása a születéscsökkenés elleni harc felvételére. Emlekezetes, hogy a családvédelem kérdése *Katolikus Nagygyűlés* tárgya is volt, ahol nemzetünk népesedési és családugyi sebeit az *Actio Catholica* országos elnöksége megbízásából kiváló szónokok ismertették, majd ezt követőleg egy szakbizottság támogatásával *Egyed István* összeállította az *Actio* családvédelmi programját. Az *Actio Catholica* kiadványát: „A törvényhozás feladatai a család és erkölcs védelem fokozottabb kiépítésében”, a kormány elé terjesztették és a tagok között ismertették. A kitűnő kiadvány a problémát széles látókörrrel és alapos szaktudással öleli fel. (Általános irányelvek. Szociális reformok. A gyámtörvény reformja. Reformok a köz – és magánszolgálati jogviszonyok körében. Reformok a közoktatás körében. Reformok a végrehajtási jog körében. Reformok a büntetőjog körében. Reformok a bűnvádi eljárás és sajtójog körében.)

Mindezek a megmozdulások megérlelték a helyzetet arra, hogy a problémák előbbrevitelét komoly társadalmi összefogással lehessen megkezdeni. Közben pedig az egyesületi szervezkedés is céljául tűzte ki a családvédelmi kérdések felkarolását. Különösen a „*Magyar Anyák Nemzetvédő Bizottsága*”, a „*Családvédő Országos Egyesület*”, az „*Országos Magyar Gyermekvédő Egyesület*”, a „*Magyar Szidok Szövetsége*” és az „*önálló Hivatású Nők Szövetsége*” tüntették ki magukat az elhanyagolt családvédelmi eszme felkarolásában. Közülük a „*Magyar Anyák Nemzetvédő Bizottsága*” a búzavirágos gyűjtőakciója és a sokgyermekesek kitüntetése útján a népes családdal bíró anyák anyagi és főként erkölcsi támogatását vállalta. A többi egyesületek a család erkölcsi és jogi helyzetének védelme, a szülők tanítása és támogatása, s a gyermekkultusz fejlesztése körül vállaltak szerepet. Mindezek az egyesületek a magyar családvédelem fejlesztése körül maradandó érdemeket szereztek.

A magángazdaság körében is történtek igen figyelemre méltó kezdeményezések. Itt első helyen kell említenünk *József királyi herceg* nemes és nagyhorderejű intézkedését. *József királyi herceg* ugyanis a családvédelem támogatására összes uradalmaiban bevezette a „nádori normá”-t, amely háromnál több tizenkét éven aluli gyermek után gyermekenként és évenként 10 pengő készpénzhői, 1 mázsa rozsból és napi félliter tejből álló családi pótlék kiutalásából áll.

A magánvállalatok közül többek között pl. *Nagykovács/Milenko* kezdeményezését emeljük ki, amely igen szép családvédelmi elgondolásokat valósított meg. Ezek szerint a budapesti *Nagykovácsy* üzletház alkalmazottaira vonatkozólag 1935. okt. 1. óta a következő családvédelmi intézkedések vannak érvényben: 1. Házasságkötés alkalmával a nőalkalmazottak kéthavi, a férfialkalmazottak egy havi fizetést kapnak ajándékba, ezenkívül, úgy a férfiaknak, mint a nőknek a két heti nyári szabadságon kívül két

heti házassági szabadságot engedélyeznek. 2. Gyermekszületés esetén az alkalmazottak részére egy havi fizetésüknek megfelelő segélyt utalnak ki. 3. Az alkalmazottak minden gyermek után – a gyermek 18 éves koráig – havonta 10 pengő családi pótlékot kapnak és 4. olyan alkalmazottak, akik szüleiknek egyedüli eltartói, szintén havi 10 pengős családi pótlékban részesülnek.

Ezek és hasonló nemes társadalmi kezdeményezések a társadalom megértő szelleméről tesznek tanúságot és mindenki számára követendő például állíthatók.

Ugyancsak társadalmi természetű kezdeményezés az a családvédelmi akció, amely a tonamegyei Sárpilis község kitűnő főjegyzőjének, *Jákob Konrád-nak* nevéhez fűződik. *Jákob* ezt az igen figyelemreméltó akcióját „családvár”-nak nevezi, melynek célja és főszköze a többgyermekes családok speciális fajtájú támogatása. Ez a támogatás olyan rendszerű, amely a nép lelkületéhez legközelebb áll: tulajdonképeni lényege a földhöz való juttatás és földdel való biztosításnak lehetne nevezni. *Jákob* elgondolása szerint a család a többgyermekkel több földhöz jut, s ez a körülmény a gyermekáldást kívánatossá teszi. A rendszer a köz megterhelése nélkül, paragon hever: földek fásításából, s mezőgazdasági termények raktározásából tőkét teremt. A „családvár” ügyvivői a „családvár” birtokát, amely részben községi közterületből, részben alkalmilag, kedvező feltételekkel vásárolt magánterületből áll, 10-15.000 öles egységekbe parcellázzák. A „családvár” ezeket az egységeket a tagjaiul belépett fiatal házások között felosztja. A várományos család többgyermek születése esetén a saját meglévő magánbirtoka után adókedvezményt, a „családvár” várományos birtokának bérösszegéből pedig progresszív bérkedvezményt kap. Utóbbi kedvezmény a 3. gyermek után 20%, a 4. után 30%, az 5. után 40%, a 6. vagy annál több gyermek után 50% lehet. A kedvezmények azonban nem kevesebb amortizációs összeg befizetése formájában jutnak kifejezésre, hanem oly módon, hogy a „családvár” a kedvezményes összegeket kivonja az alpból, azt a termelési és értékesítő szövetkezetében thesaurálja és gyümölcsözteti. Ezek a külön thesaurált összegek kamatai a gyermek 19. éves koráig a várományos család családi bírókat teljesen amortizálják. A „családvár” ez úton 20-25 évenként a befektetett összegeket visszakapja és azok segítségével új, várományba adható birtokokat vásárol és oszt szét. Az esetben, ha az adott birtokpolitikai körülmények valamely község területén földek megszerzését lehetetlenné teszik, a „családvár” a fenti elgondolás értelmében lakóházat, háztelket, vagy ilyenek hiányában készpénztőkéket helyezhet várományba.

A „családvár” intézményének eszméje, amely Sárpilisén már gyakorlati megoldást nyert, rendkívül érdekes és követésre méltó kezdeményezés, amelynek remélhető népesedésügyi eredményét a jövő foo-ja megmutatni.

A testületek, egyesületek, vállalatok és magánosok által felmutatott figyelemreméltó kezdeményezések jellemzése után rátérünk annak a társadalmi mozgalomnak ismertetésére, amely az intézményes családvédelem és a születéscsökkenés elleni társadalmi küzdelem eszközeit összesítve, generális szervezkedéssel kívánja a problémát a megoldás útjára terelni.

Amint a hatósági eszközöknél kiemeltük, úgy itt is meggyőződéssel állítjuk, hogy a családvédelmet és a születéscsökkenés elleni társadalmi küzdelmet minden oldalról egységesen, szakszerűen és tervszerűen kell megindítani, mert guerilla harcmodorral csak helyi vagy részlet-siker várható, de döntő eredményt elérni nem lehet. A felsorolt kezdeményezések ebből a szempontból azért értékesek, mert útmutatással szolgálnak arra vonatkozólag, hogy közülük melyiknek milyen mértékű bevezetése hozhat az országos küzdelem terén kielégítő sikert.

A szociális családvédelmet, s a születéscsökkenés leküzdését szolgáló akciók racionális összesítését és a társadalmi küzdelem eszközeinek országos felhasználását a *vitéz nagybányai Horthy Miklósné Őfőméltósága* legfőbb védnöksége alatt álló „*Magyar Családvédelmi Szövetség*”, mint a kormány félhivatalos jellegű szerve vállalta. Ez a nagymúltú szervezet, amely 28 évvel ezelőtt *gróf Tisza István* és *Prohászka Ottokár* elnökletével a családi erkölcs védelmére alakult, a *Kormányzó Úr őfőméltósága* magasztos szózatának hatása alatt határozta el, hogy a jövőben java munkásságát a születéscsökkenés elleni társadalmi küzdelemnek fogja szentelni. A *Szövetség* Országos Elnöksége *Hodossy Gedeon*, *Ravasz László*, *Darányi Kálmánné* és *gróf Esterházy Móriczné* vezetésével az akció megszervezésére és végrehajtására vonatkozólag részletekig menő átfogó tervet készített. Az új irányzat abból a megállapításból indult ki, hogy az összes eddigi társadalmi akciók (a „Családvár” kivételével) nagyrésztben a család intézményének erkölcsi védelmére és a többgyermekes családok morális segítésére vonatkoztak, amely akciók – bármilyen szükségesek és áldások is – egymagukban a születéscsökkenés feltartóztatására közvetlen hatással alig vannak. A szociális és morális segítés eszközeinek a születések emelésére irányuló közvetlen társadalmi eszközökkel való kiegészítése a siker érdekében teljességgel elengedhetetlen, miért is ezirányú társadalmi akciónk – meggyőződésünk szerint -- úttörő és hézagpótló.

A „*Magyar Családvédelmi Szövetség*” célkitűzései a családi eszme megerősítésén és erkölcsi megvédésén kívül tehát első sorban a születéscsökkenés elleni társadalmi hadjárat országos megszervezésére irányulnak. *Ennek a tevékenységnek programja és lényege egyrészt a családok gazdasági és erkölcsi felemelésében, másrészt a fogamzásokat és születéseket gátló morális és szociális okok elhárításában nyilvánul.* Magasztosabb, de egyben nehezebb feladatok megvalósításáért még társadalmi szervezet aligha lépett sorompóba. A nehézségek előtt való meghátrálás azonban társadalmunk tehe-

tetlenségét és jövőnk reménytelen feladását jelentené! *Minden erőt összpontosítani kell arra, hogy úgy a hatósági, mint a társadalmi szociálpolitika tengelyébe a családvédelem állíttassék.* A Szövetségnek meg kell oldania a ráháruló elméleti és gyakorlati problémákat, ha nem akarjuk, hogy a közvéleménynek a társadalmi erőben és a, magyar élniakarásban vetett hite végleg meginogjon.

A Szövetség Országos Elnöksége által felvetett kérdések elméleti kidolgozása a Szövetség szakosztályaira, gyakorlati teljesítése a Szövetség ügyvitelére vár. A Szövetség szakosztályai a következők: „Szervezési szakosztály”, elnöke: *Széll József né,* „Népesedésügyi és egyke elleni”, elnöke: *Kenéz Béla,* „Munkásvédelmi”, elnöke: *Bud János,* „Ifjúságvédelmi”, elnöke: *Petri Pál,* „Nővédelmi”, elnöke: *Finkey Ferenc,* „Családvédelmi”, elnöke: *Egyed István* és „Fajnemesítési” (eugenikai) szakosztály, elnöke: *Darányi Gyula.* A szakosztályok vezetőségében és tagjai sorában egyetemi tanárok, főpapok és lelkészek, országgyűlési képviselők, tanácsnokok, bírák, pedagógusok, jogászok, orvosok, mérnökök és statisztikusok, közgazdasági és egyéb szakértők olyan előkelő tábora vállalt szerepet, ami a szakosztályokat hivatottá teszi arra, hogy a Szövetségnek a felmerülő kérdésekben teljes szakszerűséggel segítségére álljanak és a kormánynak a családvédelem, népesedésügy és születéscsökkenés elleni küzdelem kérdéseiben állandó tanácsadó ezervei legyenek.

Azokat a társadalmi eszközöket, amelyeket Szövetségünk országos szervezete a családvédelemben és a születéscsökkenés elleni küzdelemben felhasználni kíván, rendszerbe foglalva, az alábbi táblázatban ismertetjük:

---

I. Propaganda	a) Népesedéspolitikai felvilágosítás
	b) Előadások
	c) Szövetségi folyóirat
	d) Propaganda kiadványok, ábrák,, térképek
	e) Állandó kiállítás
	f) Vándorkiállítások
	g) Propaganda-film
	h) Rádió-propaganda
	i) Iskolakötelesek, leventék, katonák kioktatása
	j) Népművelési akciók
	k) A sajtó megszervezése
l) A politikusok megnyerése	

---

II. Missziók	a) Speciálisan képzett missziós pártfogónők munkássága
	b) Önkéntes társadalmi munkaerők felhasználása
	c) Egyéb szociális munkaerők bevonása

---

III. Intézmények	Házassági tanácsadó intézetek	<ul style="list-style-type: none"> <li>a) Házasságkötés előtti tanácsadás</li> <li>b) Családjogi útbaigazítás</li> <li>c) Szexuáletikai kioktatás</li> <li>d) Az örökölhető és fertőző betegségek felkutatása</li> <li>e) A gyermekáldás kérdésére vonatkozó tanácsadás</li> <li>f) Házassági békéltetés</li> </ul>
	Női otthon	g) Nővédelem
IV. Telepítés		<ul style="list-style-type: none"> <li>a) társadalmi község-telepítés</li> <li>b) társadalmi család-telepítés</li> </ul>
V. Segélyezés		<ul style="list-style-type: none"> <li>a) Többgyermekes szülők erkölcsi támogatása</li> <li>b) Sokgyermekes családok anyagi segélyezése</li> <li>c) Házassági kelengyék és segélyek folyósítása</li> </ul>

*A propaganda minden magán – és közcél elérésében értékes eszköz, s a társadalmi munkának hathatós segítése, így természetesen a családvédelemben és születéscsökkenés elleni küzdelemben is illő szerepet kell, hogy kapjon.* Mégis azok miatt a mélyreható morális és szociális, gyakran anyagi, részben szexuális okok miatt, amelyek a családalapítást, a nemzés és születés kérdését determinálják, joggal merülhet fel a kérdés, hogy a propaganda ezen a, területen mennyi reménnyel kecsegtet? Vájjon külső befolyással, meggyőzéssel, propagatív rábeszéléssel remélhető-e az emberek szexuális berendezkedésének megváltoztatása, a, legbensőbb én hajlamának irányítása és a gyermek utáni vágyakozás felébresztése, s elérhető-e, hogy az emberek a többszaporodás, mint közcél érdekében több egyéni gondot, aggodalmat, lemondást vállaljanak? Az orvostársadalom egyébként kiváló egyik tagja, aki nem régen megjelent cikkében az agglegényadó és a többgyermekes szülők segélyezése ellen jobb ügyhöz méltó buzgalommal szállt síkra, kétségbe vonja a lehetőségeket, hogy akár csak egyetlen gyermek is valaha életét propagandának köszönhetné. Szerinte „az egy-gyermek rendszer” leküzdésére ajánlott demagóg eszközökről az „objektív” szemlélő könyven megállapíthatja, hogy azoknak nem a magasabb erkölcsi célokért való lelkesedés a szülőanyjuk, hanem egyes, nyomorgó sokgyermekesek elkeseredett irigysége a más által megszolgált kenyér után”. Ha a propagandának nem volna semmi más célja es haszna, minthogy a jelzett agglegény cikkíró és a hozzá hasonló gondolkozású egyéneket meggyőzze arról, hogy a családvédelem és a születéscsökkenés elleni küzdelem nem demagógia es irigység szüleménye, hanem valóban a magyarság megmentését szolgáló



nemzeti érdek, – a propagandamunka máris teljes mértékben igazolná létjogosultságát.

Feltétlenül igaza van azonban annak, aki azt állítja, hogy a nem megfelelő propaganda, amely primitív módon igyekszik a család és a gyermek utáni kívánságot felébreszteni, teljesen hatástalan lehet. Nem is a közvetlen propagandán van itt a fő hangsúly, hanem azon, hogy a propaganda kísérelje meg közvetett eszközeivel a magyar közvéleményben olyan felfogást begyökereztetni, amely a családalapításnak és a gyermekek felnevelésének kedvez. A mai ember utilitarisztikus és egocentrikus gondolkozását kell megváltoztatni, önzetlenebbé és a közcélok iránt fogékonyabbá tenni, akkor társadalmunkban a családvédelemnek is termékenyebb talaja lesz. Szeretnők remélni, hogy a magyarságban van még annyi nemzeti érzés, hogy ha a megfelelő felvilágosítás a születéscsökkenéssel járó katasztrófa veszedelmét tudatára hozza, ez a tudat a népesség családi berendezkedésében némi szerephez fog jutni. Természetesen nem szabad e tekintetben nagyon vérmes reményeket támasztanunk, de a legkisebb siker: egyetlen új kis magyar élet keletkezése is nemzeti értéket és le nem becsülhető eredményt jelent! El kell hinnünk *Boverat-nak*, aki a francia születéscsökkenés elleni propagandának sok éve tapasztalt irányítója, hogy a fiatalság propagatív megnyerése megtermi a gyümölcsét. Ennek a propagandának persze társadalmi rétegek, foglalkozási ágak, lakóhely és tanultság szerint másnak kell lennie. Más érvekkel kell az intelligencia felfogását befolyásolni, mint az egyszerűbb gondolkozású emberét. Míg pl. a szélesebb látókörű városi emberre bizonyára nagy hatással lesz, ha előtte a propaganda a magyarság és a szomszédos népek kedvezőtlen szaporodási eltolódását ismerteti, viszont az egykézű kisgazdára a helyi viszonyokból sarjadzó körülmények és az egygyermek esetleges elhalásával bekövetkező birtokpusztulás ecsetelése lesz megrázó hatással, stb.

Vannak maradi aggályoskodók, akik a születéscsökkenés elleni propagandától félnek, mert szerintük a súlyos helyzet valódi feltárása egyrészt a nemzet önmagába vetett bizalmát veszélyeztetheti, másrészt a külföld részére ellenünk fordítható adatokat és fegyvereket szolgáltathat. Ezek az *aggályoskodók veszedelmes struccpolitikát űznek, ami ellen élesen tiltakozunk!* Ha egy betegséget eltitkolunk és nem gyógyítunk, a beteget pusztulásra ítéljük. Igenis, határozottan rá kell mutatni a baj komolyságára és megkeresni a gyógyítás összes eszközeit. *Burdörfer*, a nagy német népesedéspolitikus a legsötétebb színekkel ecsetelte a német nép népesedési jövőjét és éppen ezzel bírta rá a kormányzatot és a közvéleményt, hogy az azóta annyi szép eredményt felmutató német családvédelmi politikát kifejlessze. Ezt kell tenni nálunk is! Ami pedig a külföldet illeti, ez a szempont egyetlen aggályoskodót se tartson vissza, hiszen e téren semmiféle titkolózás sem segít, mert köztudomásulag az összes népek születési indexei nemzetközileg mindenütt igen jól ismert adatok!

A propaganda eszközeit illetőleg, elég sokféle lehetőség kínálkozik, amelyeket mind ki kell aknázni. Szóba jöhet a népességnek a születéscsökkenés nemzeti veszedelmére előadások útján való felvilágosítása. Kitűnő eszközt szolgáltat a propagandára a havonként megjelenő szövetségi folyóirat, továbbá a nagy számban terjesztett és a különböző néprétegek felfogását figyelembe vevő propaganda-irat, brosúra, érzékeltető ábra és demográfiai térkép. Célravezető lehet állandó kiállítások és vándorkiállítások anyagának bemutatása. Ez az anyag nemcsak a szociális családvédelem eszközeinek feltüntetésére és a születéscsökkenés nemzeti veszedelmének ábrázolására kell, hogy kiterjedjen, hanem a fogamzásgátlás és magzatelhajtás erkölcsi, testi és nemzeti ártalmaira is. Propaganda-film is hatásos lehet, különösen, ha nem kiabál a tendenciától, amely esetben tapasztalat szerint a tömegek érdeklődését nem köti le. Inkább olyan filmalkotás jöhet tekintetbe, amely megfelelő keretben a magyar családok kipusztulását mutatja be, vagy a ráadáskén lepergetett és nagy közkedveltségnek örvendő ú. n. kultúr-film az ország egyes vidékeinek érdekes népviseleteit, különleges ethnographiai sajátságait mutathatná be és emellett a veszélyeztetett vidékek lakosságának számbeli pusztulását is vászonra vitethetné. Éppen az egészen különleges népviselettel és szokásokkal rendelkező Sárköz és Ormánység volna erre legalkalmasabb téma. Igen hatásos propaganda a rádió, amely az eszme terjesztését százezrek részére teszi lehetővé. Fel kell használni propagandára az iskolát, a levante intézményt és a katonaságot, mert a fiatalság a nemes és ideális eszmék befogadására fogékonyabb, mint az elveiben és életmódjában megcsontosodott felnőtt népréteg. Az ifjúság elé mintaképpül kell állítani a tiszta családi életet, s idejében belecsöpögtetni a lelkébe, hogy a szexualitás nem alacsony és frivol játék, hanem Isten által az emberi faj fenntartására adatott magasabbrendű tulajdon. A fiatalságra vonatkozó propaganda központjában a család – és gyermekszeretet kultusza kell, hogy álljon – A népet, a kultuskormány megértő támogatásával, különösen a népművelési akciók keretében lehet a születéscsökkenés elleni küzdelem szükségességéről felvilágosítani. Úgyszólván döntő fontosságú ebben a kérdésben a sajtó állásfoglalása, miért is a sajtó megszervezése és a napilapok szellemének a születéscsökkenés elleni hadjáratra való beállítása a propagandának igen előkelő feladata. Végül sorrendben utolsó helyen említjük, bár jelentőségben egészen első helyen áll a politikusoknak, az országgyűlési képviselőknek és felsőházi tagoknak, s a magyarság összes irányításra és alkotásra hivatott vezetőinek a magasztos ügy támogatására való propagatív megnyerése. Az ide irányuló propaganda-akció sikere nemcsak a vezető osztály társadalmi együttműködését biztosítja, hanem egyben a törvényes közhatósági küzdelmet is megoldáshoz segítheti. *A magyar országgyűlés tagjainak mélységesen hazafias és szociális érzését bizonyítja, hogy a Magyar Családvédelmi Szövetség által in-*

*dított és előkészített nemzeti akcióban pártkülönbőség nélkül már eddig is 50-en vállaltak szerepet.*

Összegezve a propagandára vonatkozó elgondolásokat, azt kell mondanunk, hogy bármilyen fajta propaganda jó és eredményes lehet, ha megfelelő formában és megfelelő helyen van alkalmazva. Ennek a propagandának két fronton kell a küzdelmet felvenni, egyik oldalon a tájékozatlan és közömbös néprétegek felvilágosításáért és megnyeréséért, másik oldalon a születéscsökkenés elleni küzdelem ellenségeinek legyőzéséért. Ilyen ellenségek bőven akadnak, hiszen pl. nem régebben is támadást olvashattunk az ellen a kiváló szülész-professzor ellen, aki a születéscsökkenésről írt értékes cikkében az angyalcsinálók tömeges üzelmeinek megfékezésére csendőrség és internálás segítségét merészelte javaslatba hozni. *Küzdeni kell a propagandának a hitetlenek, a pesszimisták, a defetisták ellen, akik lemondóan legyengítenek és puha gerincüket meggörnyesztve, minden eredményt előre kétségbe vonnak, s akik azt vallják, hogy a vesző, pusztuló magyarságon úgy sem lehet segíteni.* Je küzdeni kell az önző, taplószívű emberek ellen is, akik körömszakadtáig fognak tiltakozni az ellen, hogy őket a családvédelmi rendszer bármilyen megterheléssel sújtsa, mert nekik jobban fáj az ő – igazságos tehermegosztásból következő – csekély anyagi veszteségük, mint a magyar végek népének sorvadása, vagy akár az egész magyarság pusztulása. Úgy hiszem, sokan vannak az intelligens néprétegből olyanok is, akik talán nem is rosszhiszeműek, csak azért fordulnak el idegenkedéssel a születéscsökkenés elleni küzdelemtől, mert ők maguk is abba a kategóriába tartoznak, - nőtlen, gyermektelen, egykés -, amelyek nem vesz részt az aktív népszaporodásban. Hangsúlyozni kívánom, hogy *propagandánk soha sem fog ezek ellen a jóhiszemű, bár sajnálatosan inaktív társadalmi közértelem ellen fordulni, hanem inkább arra törekszik, hogy szellemi támogatásukat, rokonérzésüket, együttműködésüket megnyerje.* Kérjük, hogy – ha ők maguk a népesedési regeneráció folyamatában nem vehetnek aktív részt – egyéni elvonatkozások, talán tudat alatti szégyenkezésük vagy idegenkedésük miatt a küzdelem sikerét legalább ne akadályozzák. *Ahogy egyetlen magyar embernek sem szabad honvédellenesnek lenni azért, mert ő maga testi gyengesége vagy hiányossága következtében katonai szolgálatra alkalmatlan, ugyanúgy nem szabad fajfenntartásra való alkalmatlanság esetén a nemzeti regeneráció mozgalmával szembefordulnia!* A propagandának másként kell elbírálnia a jóhiszemű hazafias tömegeket, másként a rosszhiszemű elemeket és ismét másként a foglalkozásszerű fajgyilkosokat. A mi propagandánk hivatott arra, hogy letörje a neomalthusianisták, kommunisták, anarchisták eszmeköréből táplálkozó születésellenes, fajgyilkos propagandát, s az angyalcsinálásból élő sötét elemek propagatív felkínálkozását. A mi propagandánknak a tiszta életű családok – hála Istennek még mindig – széles tömegeire, a minden jó és szép iránt fogékony ifjúságra és – elsősorban kellett volna említenünk – a magyar

nőre kell támaszkodnia. A nő, a feleség a születések és a gyermekek, s ezek útján a magyar jövő igazi hordozója – Ha a propagandának sikerül a magyar asszonyok lelkéhez hozzáférközni, a születéscsökkenés elleni küzdelemnek nyert ügye van! A gyermek-nemakaras berögzött rossz szellemét kell mindenfelé legyőzni és e szempontból a közvéleményt valósággal áthangolni. A feladat nehéz, fáradságos és könnyű diadalokkal nem kecsegtet. De ha a magyarság jövőjét szolgálva, a születéscsökkenés elleni küzdelem problémáit állandóan felszínen tartjuk és soha többé elaludni nem hagyjuk, akkor – meggyőződésünk szerint – a nemzeti propaganda sikere nem maradhat el!

Áttérve a társadalmi küzdelem eszközeinek második csoportjára, a misszióra, azt kell mondanunk, hogy ez bizonyos szempontból, így különösen a falusi családvédő munka és az egyke elleni küzdelem szempontjából még az általános propagandánál is nagyobb fontossággal bír. *A falu-misszió a Magyar Családvédelmi Szövetség azon szerve, amely az elvonatkoztatott propagandába életet önt és annak gyakorlati hasznát közvetlen munkásságával elősegíti.* A misszionáriusok ekként a nemzeti propaganda megtestesítői, akik a Szövetség eszméit a gyakorlatban képviselik. A Szövetség missziójának szociális munkaerői a családvédelmi pártfogónők, akik a társadalom molekuláival: a családokkal és azok atomjaival: a család tagjaival közvetlen érintkezésben vannak és hivatottak, hogy a pártfogolt családok minden erkölcsi és anyagi gondját, – szükség esetén, bizalmasan, a szexuális vonatkozásait is – felderítsék és közvetlen befolyásuk útján a pártfogolt családokba a Szövetség erkölcsi eszméit begyökereztessek. Az intézményes családvédelemnek a kipusztulni induló néprétegek között a család mennyiségi és minőségi védelmét az érdekelt családok akarata ellenére is folyamatba kell helyeznie!

A szociális családvédelem mesgyéjén, de különösképen a falusi egyke-ragály területén működő missziós pártfogónőknek az eddig működő szociális munkaerőktől igen eltérő munkakörrel és speciális képzettséggel kell rendelkezniök. Egyesek előtt a falusi egyke elleni küzdelem, sőt az általános születéscsökkenés elleni küzdelem is közegészségügyi jellegű munkának tűnhetik fel. Ezt a szellemi optikai csalódást az okozhatja, hogy egyrészt a népesedés-ügy tudománya: a demográfia az egészségügytől teljesen független születések, és az egészségüggyel szorosan összefüggő halálazások elemeit együtt tárgyalja; másrészt az magyarázza, hogy a születéscsökkenést közvetlenül előidéző fogamzásgátlásnak és művi terhességmegszakításnak orvosi, illetve élettani és egészségügyi vonatkozásai is vannak. Azt magától értetődő mivoltánál fogva bővebben fejtegetni sem szükséges, hogy az egészséges emberekre vonatkozó fogamzásoknak és születéseknek (születés, nem szülés! Sz.) az egészségüghöz semmi vonatkozásuk nincsen és a közegészségügynek a relative kis számú akaratlan meddőségtől eltekintve – a nagytömegű akaratlagos születéskorlátozás megakadályozására semmi

eszköze sincsen. A legkitűnőbb közegészségügyi állapotok mellett a születések száma éppen úgy fogyhat, mint a legelhanyagoltabb egészségügyi körülmények között, s a két különböző természetű tényező között összefüggés nem áll fenn. Az, hogy a törvényellenes művi abortusz élettani és orvosi vonatkozású, az kétségtelen, de indító okainál fogva éppen annyira nem egészségügyi, mint pl. az ugyancsak élettani és orvosi vonatkozású öngyilkosság, vagy akár gyilkosság. A kérdésben mindenesetre ugyanannyi jogi vonatkozás is van, mint orvosi. Ennek megfelelőleg a művi abortuszok elleni küzdelem nem lehet közegészségügyi, de egyoldalúan büntetőjogi sem, hanem mindenek felett szociál – és morálpolitikai. Ugyanez vonatkozik a családvédelemre és a születéscsökkenés elleni általános küzdelemre is, amelynek feladata a fogamzásokat és születéseket gátló szociális és morális okok felkutatása és elhárítása. Az egészségügynek a születések számával való összefüggését illetőleg igen feltűnő megállapításokat olvashatunk *Simontsits* munkájában. Szerinte a közegészségügynek minden olyan javulása, amely a halálózás, különösen a csecsemő – és gyermekhalálózás mérvét lecsökkenti, a születések arányszámát és így magát a természetes népszaporodást is szükségképen csökkenti. Minél inkább vannak az ivadékok a pusztulás veszélyének kitéve, annál nagyobb a szaporaság, mert a természet a fajok fennmaradását az ellenük érvényesülő sokféle veszéllyel szemben a nagy szaporaság segítségével igyekszik biztosítani. A gyermekhalandóság mindig ott a legnagyobb, ahol a születések száma a legkedvezőbb, de *Simontsits* szerint nem azért hal meg ott sok gyermek, mert sok született, hanem azért születik sok, mert a természet ekként a magas halálózás miatt bekövetkezett hiányokat pótolja. Véleménye szerint „ha valaki netán abban a hitben élne, hogy a közegészségügyi viszonyok megjavítása, vagy tüzetesebben a gyermekhalandóság visszaszorítása a nemzet számbeli gyarapodását idézi elő, az nagy tévedésben van és amennyiben kellő hatáskörrel bírván, ebbeli hiedelmének gyakorlati keresztülvitelét is megkísérli, a célbavett eredményeknek pont az ellenkezőjéből fog meggyőződni affelől, hogy jóhiszeműen ugyan, de végzetesen tévedett”. *Simontsits* fenti elméletét nem találjuk ugyan teljesen meggyőző erejűnek, az ellenben kétségtelen, hogy a civilizáció árnyoldalaként a születéscsökkenés mindennél megjelenik, a civilizáció fejlődésével pedig szervesen összefügg a közegészségügyi helyzet javulása. Lehet, hogy a *Simontsits* féle pótlási tényező mellett a születések kérdésében a civilizatorikus faktor játszik főszerepet. Igen figyelemre méltó azonban, hogy *Thirring Lajos* is hivatkozik a házasságok termékenységéről írt kitűnő munkájában arra, hogy „a gyermekhalandóság javulása kevesebb „Ersatzkind” világrahozását teszi szükségessé, a generációk élettartamának megnövekedése pedig önmagában is könnyen a születésig mozgalom lanygulására vezethet”. Messze vinne annak a vitatásába kezdeni, hogy a közegészségügy javulása a születések számát hátrányosan befolyásolja-e, amely elméletnek bizonyára sok igenlője és sok ellenzője akadna. De az ilyen elmefuttatás egyéb-

ként is céltalan lenne, mert a közegészségügy és különösképpen a -csecsemő – és gyermekvédelem további fejlesztéséről még a fentiekben feltételezett népszaporodási károsodások dacára sem lehetne lemondani, amit természetesen az idézett illusztris szerzők kívánnak a legkevésbé. Maradjunk tehát egyelőre amellet az előbbi megállapításunk mellett, hogy a közegészségügynek a születések számához közvetlen köze nincsen, miért is a natalitás fokozása a közegészségügy hatás-focusán kívül esik. Ebből viszont önként következik, hogy a születéscsökkenés elleni küzdelem megvívása nem is lehet a higiénié feladata. A születéscsökkenés elleni küzdelemnek a halálózások, – különösképpen a csecsemőhalálózás – elleni küzdelemmel való összetévesztése, vagy indokolatlan összevonása okozhatja, hogy a születéscsökkenés elleni küzdelem lefolytatására egészségügyi szervezetek munkásságát gondolták esetleg felhasználhatni. Ezt az elgondolást némileg magyarázza az a körülmény is, hogy országos szociálpolitikai szervezet eddig még nem működött. A hiányokon azonban segített az idő, amióta *Szili József* belügyminiszter nagyhorderejű alkotása testet öltött, melynek eredményeként a vármegyei közjóléti bizottságok és járási albizottságok a vidék társadalmpolitikai problémáinak feldolgozását és szociális védelmi munkásságát már megkezdték. A *Magyar Családvédelmi Szövetség* – amint később még részletesen kifejtjük – ehhez a hivatalos szociálpolitikai organizációhoz óhajtja autonóm társadalmi munkásságát kapcsolni. Ami pedig a családvédelmi szociális munkaerők kérdését illeti, a *Szövetség* a pártfogói teendőket a veszélyeztetett területeken, – de különösen az egyke-vész által sújtott vidékeken, – saját missziós pártfogónői útján kívánja teljesíteni.

*A missziós pártfogónők a Szövetség előretolt őrszemei, akik a veszélyeztetett néprétegekkel közvetlenül érintkeznek, s a családvédelmi és egyke elleni küzdelem részletekbe menő egyéni feladatait teljesítik. A missziós pártfogónok népesedésvédelmi munkásságukat a helyi viszonyok ismeretében és azok mindenkorai figyelembevételével fejtik ki. Az egykés, gyérülő népességű községekben a helybeli szellemi vezetőséggel munkaközösségben irokéznek gyermekkultuszt teremteni, s a többgyermekes családok részére nemcsak az állami kedvezmények jogszerű elnyerését biztosítják, hanem őket a Szövetség erkölcsi támogatásában és szükség esetén anyagi segítségében is részesítik. A szociális munkát mindig a falvak többgyermekes családjainál kezdik, és amikor a konzervatív és idegenkedő falusi népesség lassanként a misszió iránt bizalommal kezd viselkedni, akkor veszik fel óvatosan az egykés családok, éspedig különösképpen először a fiatal asszony, majd a nagyanya befolyásolásának kitartó munkáját. Ezeknek a feladatoknak lelkiismeretes és eredményes elvégzése a társadalom molekuláinak és atomjainak, a családoknak és egyes embereknek alapos ismeretét tételezi fel, ami csak az erre hivatott munkaerők sok munkaidőt igénylő helyszíni szemléi és környezettanulmányai útján szerezhető meg. Berecz János, a születéscsökkenés elleni küzdelem lelkes hirdetője is a rész-*

letekbe mélyedő helyszíni munka híve. „A környezettanulmányokra annál is inkább szükség van, – írja egy cikkében, – mert csak így lehet kideríteni, hogy egy bizonyos családban az egyke számos és bonyolult oka közül melyikkel állunk szemben. Csak az ok tisztázása után lehet megfelelő intézkedést tenni, legyen az erkölcsi, anyagi vagy gyógyító.” Tekintettel azonban arra, hogy egyes meg-  
rögzött egykés vidékeknek a szokásjogaikhoz görcsösen és konokul ragaszkodó népessége minden missziós közeledést ellenségesen fogadhat, feltétlenül szükség van arra, hogy a missziók az egyház és a közigazgatás patronátusa alatt álljanak, s úgy a hatóságok, valamint a felekezetek, nemkülönben a tanügyi, mint a közegészségügyi fórumok részéről a legmelegebb támogatásban részesüljenek. A pártfogónok a környezettanulmányaikról a Szövetség kerületi és központi ügyvitelének, valamint az illetékes „közjóléti bizottságának kartoték-rendszerben vezetett jelentésekkel számolnak be és a párfogolt családok további sorsát határidő-naptár segítségével ellenőrzik. Az egykével fertőzött községekben egyenként, bizalmasan foglalkoznak azokkal a családokkal, ahol az egy-gyermek rendszer a szülők akaratóból van, A bizalom elnyerése után felvilágosítással, lelki gondozással, erkölcsi rábeszéléssel, az előnyök és hátrányok meggyőző beállításával igyekeznek eredményt elérni. A nép lelkületét kikutatva, vágyait, szokásait megismerve, a pártfogás alá vett családok belső viszonyait kitanulmányozva, lépésről-lépésre, szívós munkával kell a missziós befolyás eredményes érvényesítését elérni!

A missziós pártfogónok feladata, hogy az orvosokkal és a közigazgatás embereivel karöltve kinyomozzák azokat a fogamzásgátló szereket és eljárásokat, amelyek a népszaporodás megakadályozására szolgálnak. A legintimebb adatokat a pártfogónó a sokgyermekes családanyák indiszkréciójából szerezheti be, akik a szociális támogatás hatása alatt annál is inkább örömmel állanak a küzdelem rendelkezésére, mert a vagyonos egykéző és a vagyontalan sokgyermekes családok között – tapasztalat szerint – igen mély ellentét áll fenn. Fel kell kutatni, hogy a megfigyelés és pártfogás alatt álló néprétegnek mi a termékenyülés elleni védekező eljárása. Némelyik vidéken – mint már említettük – a coitus interruptus, más helyen a coitus reservatus dívik, amelyek ellen a legnehezebb eljárni. A lebeszélés közvetlen érvéül itt legfeljebb az ilyen természetű védekezésnek az egészségre és idegekre ártalmas voltát lehet felhozni, ami persze a falusi népességnél nem túl sokat nyom a latba. A szexuális fiatalság időelőtti elvesztésének hangozatasa már több eredmény reményével kecsegtet. Jobb a helyzet az olyan vidékeken, ahol mechanikai vagy vegyi fogamzásgátló szereket is használnak. Itt már meg lehet keresni a módját, hogy miképpen tudjuk ezek elől a szerek elől a lakosságot elzárni – Meg kell kísérelni minden lehetőt, s a fogamzásgátló eljárások kiküszöbölésére a bizalmas környezettanulmányok alkalmával intenzív propagandát kell kifejteni és azok testi, erkölcsi és nemzeti ártalmaira nyo-

matékosan rámutatni. A misszionáriusnak természetesen az összes ide vágó kérdésekkel, a legbizalmasabb részletekig tisztában kell lennie, mert a fogamzásgátlás elleni harc eredményes lefolytatását csak szakavatott, alapos helyszíni oknyomozás teszi lehetővé.

Mivel a védekezés mindenkinek nem áll módjában és a fentebb érintett eljárások alkalmazása dacára is – az esetek egy részében – a fogamzás bekövetkezik, az egy-gyermek rendszer bűnös hívei ilyenkor a mesterséges elvetelés terére kénytelenek tévedni. Ha egyszerűbb, népi eljárások, – forró altesti fürdők, nagy terhek emelgetése, a padlásról való leugrálás, stb. – hatástalanok, akkor jön a kuruzslóasszony, az angyalcsináló bába, – sajnos, néha az aborteur orvos. A szilárd morális és ethikai alap hiánya, a *nyomor*, a könyű kereset kínálkozása néha bűnre csábítja azokat, akik az élet, a magyar jövő gondozására volnának hivatottak. Így aztán olyan vidékeken, ahol a magzatelhajtásban kereslet van, ezek a gyanús elemek csakhamar felbukkannak és megkezdik nemzetpusztító bűnös munkájukat. *Berecz* tapasztalata szerint a szülészeti felügyeletére bízott kerület egykés falvaiban ténykedő bábák nagy része ellen magzatelhajtás miatt már egy vagy több eljárás is volt folyamatban és némelyiket a törvény büntető keze többször is utolért. Szörnyű gyámoltalanságra és faji nemtörődömségre vall, hogy még ezeknek a visszaéléseknek kinyomozására és kiirtására semmi komoly lépés nem történt. *Berecz* kísérletet tett, hogy Csongrád megye egyik vidékén, ahol a művi vetélések igen elszaporodtak, a közigazgatás – hatósági orvos és csendőrség – útján nyomozásokat végeztessen. *Berecz* fáradtsága és igyekezete azonban hiábavalónak bizonyult, mert – amint közli – a csendőrség ilyen kérdésekben nyomozásra nem alkalmas és így a visszaéléseknek nem tudott nyomára jutni. Ez érthető, ha meggondoljuk, hogy először is a csendőr semmit sem ért a szaporodáscsökkenés és születéskorlátozás kérdéséhez, másodsor férfi létére az ilyen bizalmi jellegű ügyeket nem tudja a kellő oldalról megfogni és harmadsor, ahol kakastollával megjelenik, ott ugyan minden kapu kitárul, de azonnal minden száj bezárul. *Berecz* elgondolása a nyomozásról tökéletesen helyes és szükséges, azonban ezt arra hivatott, szakszerűen képzett női munkaerőnek, a missziós pártfogónőnek kell elvégeznie. A *családvédelmi pártfogónők bizalmas nyomozómunkássága* *hell, hogy a születések csökkenésében bűnös aborteur-öket, magzatelhajtással foglalkozó elvetemült bábákat és kuruzslókat leleplezze, s a törvény kezére adja.* Arra pedig külön intézkedés kellene, hogy az angyalcsinálásban bűnösnek talált és tapasztalat szerint mindig visszaeső bába büntetésének kitöltése dacára szülésznő többé ne lehessen.

Nem tudjuk eléggé kiemelni annak a különös fontosságát, hogy a falusi egyke-vésszel sújtott vidékeinken a missziós szolgálatot kellő intenzitással és tökélyel kell megszervezni. Hiszen igaz, hogy a városi egyke is sajnálatos veszteség, de nemzeti és faji jelentőségében messze elmarad a falusi egyke ártalmától. Emellett a városi szaporodáscsökkenés olyan természetű, s a városi népesség



olyan életmódú, hogy a missziós munka részére sokkal nehezebben hozzáférhető. Minden társadalmi erőt és minden igyekezetet tehát a falusi egyke-vész leküzdésére kell koncentrálnunk, hogy a pusztulástól népességünk tősgyökeres alapelemeit megmentsük. A városi lakosság, nagyvárosi család, amely a kultúrát, a haladást, a tudományt, technikát, művészetet képviseli és a nemzet szellemi kincseinek nagy részét hordozza magában: olyan, mint a rakéta, ragyogó fénnel felrobban a magyar égboltozatra, hogy néhány generációt adó csillagjátéka után rövidesen kiégjen és enyészetté váljék. A falusi nép, a falusi család, kérges tenyerével, szívós lelki erejével, becsületes magyarságával: olyan mint a kicsi örökmécses, «amely egyenként alig ad lángot, de a generációk végtelen láncolatán át világítja és dolgozza a magyar rögöt, fenntartja és biztosítja a magyar élet örök kontinuitását. A missziós pártfogónői szolgálatnak teljes szakszerűségével, odaadó önfeláldozásával és csüggedhetetlen szívósságával a falu népének, a magyar faj törzsének örök mécsesei felett kell őrködni, hogy azok soha ki ne lobbanjanak és kialsulásukkal a magyar égboltra örök sötétséget ne borítsanak.

A gyakorlati családvédelmi munka ellátására a *Szövetségnek* eszerint megfelelő pártfogónői gárdára van szüksége. A pártfogónők három csoportból rekrutálódhatnak: 1. hivatásos misszionáriusokból, 2. önkéntes pártfogónőkből és 3. olyan egyéb területen működő női munkaeörkből, akik eredeti hivatásuk mellett a *Szövetség* gyakorlati munkáját is elvállalják.

A három kategória közül szakszerűség, szövetségi fegyelmeztség és a várható teljesítmények szempontjából a legértékesebb «lemet a *Szövetség* saját szervezetében működő pártfogónők képviselik. Különösen a falusi egyke-vész elleni küzdelem mérhetetlen nehézségeivel járó, s egészen speciális kiképzést és gyakorlatot igénylő társadalompolitikai munkájában elengedhetetlen, hogy külön misszionáriusok legyenek. Mert bármilyen kiválóan képzett, kitűnő munkaeörök pl. a Stefánia-védőnök, vagy a Zöldkeresztes védőnök, kiképeztetésük, hivatásuk, beosztásuk főként egészségügyi természetű és ennek megfelelően a demográfia, születéskorlátozás, egyke-vész és a szükséges szociál-morálpolitikai eszközök olyan ismeretével nem rendelkezhetnek, mint a különlegesen a születéscsökkenés elleni küzdelemre kiképzett családvédelmi pártfogónők. Ebből a szempontból az az esetleges megoldás sem hozná meg a kívánt eredményt, ha a fent említett védőnök kiképzése a jelzett ismeretek terén pótolható volna. Mert a tárgyakkal és munkával amúgy is túlterhelt egészségügyi védőnök még erősebb megterhelés útján ugyan szerezhetnének további szakismereteket, ámde hivatásuk és beállítottságuk mégis – nagyon helyesen – mindig csak egészségvédelmi jellegű maradna. Nyomatékosan hangsúlyozni kívánjuk, hogy a falusi-egyke-kérdés és általában a születéscsökkenés problémája olyan fontos nemzeti érdek, aminek megoldása a hatóság és a társadalom előtt a legelső helyen kell, hogy álljon. Veszedelemes volna tehát a kérdést a részletkivittell illetőleg mellékes pro-

blémaként kezelni, miért is lehetetlen a missziós munkát az egyébként kiváló egészségügyi védőnők hatodrangú feladatává tenni. Végül még egy egészen fontos szempont kívánja a speciális misszionáriusok kiküldetését, t. i. az, hogy bizonyos különleges okok miatt egyenesen kívánatos, hogy a missziós munka irányítása és elvégzése egészségügyi forumoktól független szervezet útján történjék. Ezeket az okokat bizonyára mindenki helyesnek fogja elismerni, ha figyelembe veszi, hogy fogamzásgátló szerek rendelése, ajánlása és kiszolgáltatása az egészségügyi keretbe tartozó orvos, gyógyszerész, szülésznő közben jöttével történik. A művi abortuszok bűnös manipulációja pedig nagyrésztben ismét csak az elvetemült bábák és megtévedt orvosok fajpusztító működéséből sarjad – Állíthatja-e valaki, hogy szülésznő, gyógyszerész, orvos tevékenységét megfigyelni, ha kell bizalmasan kinyomozni – és kihágás, illetve bűnözés nyomatékos gyanúja esetén a hatóságnak jelenti, az ugyan-csak egészségügyi keretbe tartozó egészségügyi védőnő részére nem összeférhetetlen és teljességgel kivihetetlen? A családvédelmi titkárok és pártfogónők, mint a *szociálpolitika munkásai*, természetesen soha sem szabad, hogy ellentétbe kerüljenek a zöldkeresztes - illetve az anya – és cseosemővédőnőkkel, mint az *egészségpolitika munkásaival*. Teljesen különböző feladatokról van szó, amelyet azonban a magyar nemzetpolitika keretei között testvéri egyetértésben, hiúság és féltékenység nélkül kell teljesíteniök. A független missziós pártfogónők szociális – és morápolitikai működésüket mindig az orvosok, gyógyszerészek, védőnők, szülésznők cordiális munkaközösségében kell, hogy végezzék, ha azonban egyéni eltévelyedéseket, vagy népszaporodás elleni bűncselekményeket tapasztalnak és a szükség úgy kívánja, szembe is fordulhatnak a bűnözőkkel – és szembe is kell, hogy forduljanak velük!

A missziós pártfogónők kiképzése nehéz nemzetmentő hivatásuknak megfelelő szakszerűséggel és gondossággal kell, hogy történjék. A felvételnél érettségit, de legalább tanítónői oklevelet, vagy négy gimnáziumot, illetve ennek megfelelő képzettséget kell megkövetelni. Túl fiatal és nagyon idős nők a missziós szolgálatra kevésbé alkalmasak, miért is a jelentkezők közül lehetőleg a többgyermekes, arra teremt fiatalkorú asszonyokat kell kiválogatni. A fiatal leányok nem ismerhetik és főként nem képviselhetik a kényes természetű és gyakorta igen nehezen felderíthető kérdésekben a *Szövetség* intenciói, idős nők pedig nem valók a falu-misszió ^fáradtságos és szívós munkájára. A szociális munkaerők felvételénél történő szelektálás rendkívüli fontosságú, mert a missziós munka kilátása és sikere már bizonyos fokig a misszionáriusok kiválasztásánál eldől. Csak olyan missziós munka hozhat ugyanis eredményt, amelynek hordozói magas intelligenciával, kellő szaktudással, de még mindezekben felül munkájukba vetett törhetetlen hittel és izzó lelkesedéssel rendelkeznek. A fizetés kedvetlen „megszolgálása” ezen a munkaterületen biztos kudarcot jelent. Ezeknek a misszionáriusoknak az eszme idealistáinak, lángoló lelkiületű apostolainak kell

lenniök akik amerre járnak az országban szerte, mindenütt kisugározzák magukból a faji gondolatot, s a szív meglágyításával, az ész meggyőzésével, a családi és nemzeti veszély örök hirdetésével, ha kell könyörgéssel, ha kell szidalmazással, de száz és ezer csalódás és sikertelenség után is izzó fanatizmussal és törhetetlen kitartással szolgálják a születéscsökkenés elleni küzdelem eszméit.

Ami a misszionáriusok kiképző tanfolyamát illeti, erre vonatkozólag alapos és körültekintő tanterv kiépítése kívánatos. Mindenestre a tantárgyak között előkelő helyet kell, hogy a demográfia, a statisztika és az ethnográfia megfelelő ismeretei, erkölctan, családjog, közigazgatás, egyke-ismeret, a depopuláció kifejlődése, a születéscsökkenés elleni hatósági eszközök, a társadalmi küzdelem eszközei, azután a szexuális élet, a termékenyítés, a szexualitás viszásságai, fogamzásgátlás, művi abortusz, patronázs – és missziós szervezet, a környezettanulmányozás, propaganda, stb. szerepeljen. A *Szövetség* központi ügyvitele minden három évben vármegyéenként, járasonként, egészen a falvakig és tanyákig terjedő részletezésben feldolgozza a falusi egyke-térképet és annak alapján irányítja a születéscsökkenés elleni küzdelmet. A *Szövetség* a központba küldött helyzetjelentések és az egyes családokig részletező környezettanulmányozások és javaslatok alapján megkeresi és -tőle telhetőleg – rendelkezésre bocsátja a helyzet javításának eszközeit.

Tekintettel arra, hogy hivatásos missziós pártfogónokkal a veszélyeztetett népterületeket behálózni csak lépésről lépésre lehet, a fentebb említett másik két kategória segítségét is igénybe kell vennünk. Az önkéntes pártfogónók az intelligens női társadalom azon rétegeiből rekrutálódhatnak, akik a misszió nehéz, kényes és áldozatos munkásságát önkéntes buzgalomból elvállalják. Itt elsősorban a tanítónőkre gondolunk, akik különösen a pusztuló egykés f alvainkban az állandóan kevesbedő apró növendékeik és szaporodó üres padjaik között a születéscsökkenés elleni küzdelem nemzeti fontosságát bizonyára mélységesen átérzik. A harmadik kategória az állami, illetve társadalmi jellegű rokonszervezetekkel való munkaközösség után jöhet segítségül oly képen, hogy ezek a szervezetek női munkaerőiket megegyezés alapján bizonyos meghatározott szövetségi missziós munkák elvégzésére helyenként és esetenként rendelkezésre bocsátják. Ilyen megegyezés esetén – aminek létesítése a nagy célra való tekintettel nem lehet kétséges – főként a Zöldkeresztes állami védőnők és az Országos Stefánia Szövetség anyja – és csecsemővédőnői jöhetnek figyelembe.

A *Magyar Családvédelmi Szövetség* szociális munkaerői végül a családvédelmi titkárokkal egészülnek ki, akik ugyanolyan szakképzésben részesülnek, mint a pártfogónók és feladatuk, hogy a szociális munkának azt a részét lássák el, amelyre a dolog természetéből folyólag férfiak hivatottak. A titkárok egy-egy nagyobb körzet vagy vármegye családvédelmi munkájának az élén állnak, s ebben a minőségben a pártfogónók működését egyrészt támogat-

ják, másrészt ellenőrzik. A családvédelmi titkárok – lehetőleg gazdasági végzettségű egyének – szervezik és irányítják a nélkülöző sokgyermekes vidékeken a társadalmi segély-eljárásokat, szociális ruháztatási, étkeztetési, munkaszerzési, stb. akciókat. Az egyik vidékeken bizonyos házi ipari foglalkoztatások, mezőgazdasági minőségi termelés, új foglalkozási ágak, stb. bevezetése által próbálják a népet egyoldalú gazdasági-erkölcsi szemléletéből és tespedéséből felrázni, s ezúton új existenciák születésének lehetőségét megteremteni. Végül a családvédelmi titkárok feladata a ritkuló népességű vidékeken a társadalmi telepítések és települések megfigyelése, szükség szerinti irányítása és adott esetekben való megszervezése. Áttérve a születéscsökkenés elleni társadalmi küzdelem harmadik csoportjára, *a társadalom által létesített intézményekre*, itt megemlítjük azokat a növédelmi otthonokat (Magdolna-Otthon, Életvédelmi Otthon, Vidéki Nők Átmeneti Otthona, Gondozó-javító zárt Otthon, stb.), amelyeket *Szövetségünk* már eddig is létesített, vagy a jövőre tervbe vett. Ezek az intézetek a növédelem eszközeivel, s a veszélyeztetett női rétegeknek a család részére való megmentése által, közvetett úton a népesedésügyet szolgálják. Az intézmények másik igen fontos típusát a házassági tanácsadó intézetek képezik, amelyeknek létesítése *Szövetségünk* egyik igen fontos programpontja. Említettük, hogy bizonyos szellemi, lelki és testi ártalmak a születéseket milyen súlyos mértékben befolyásolhatják. Ezeknek az ártalmaknak a kiküszöbölése csak a házasságra lépés előtt, a megelőzés útján történhetik. Itt aztán nemcsak a születések csökkenése, hanem a születendő új egyedek minőségi romlása is súlyosan esik latba. *Szövetségünk*, amely a családvédelem keretein belül nemcsak a születések számbeli csökkenése, hanem ahhoz szervesen kapcsolódva a születendő egyének minőségének romlása ellen is küzd, a házasságelőtti tanácsadást a családvédelem és a fajnemesítés (eugenika) szolgálatába kívánja állítani. *A házassági tanácsadó intézetek, a jegyesek házasságkötés előtti felvilágosításával, házasság jogi útbaigazítással, a szexuáletika követelményeinek előtérbe állításával, a születésekre és a születendő gyermekekre vonatkozó tanácsadással, az örökölhető (bizonyos elmebajok, súlyos alkoholizmus, vérzékenység, stb.) és átvihető (vérbaj, kankó, gumókor stb.) ártalmak felderítésével, s végül a megkötött házasság után a házastársi békéltetéssel rendkívül áldásos munkásságot végezhetnek.*

A házasság előtti tanácsadás fontos problémáját *Neuber Ede* professzor 1937. évi júniusi nagyhorderejű beszédében a Felsőház előtt ismertette. „A házasságkötés előtti tanácsadás főként az alsóbb néposzály körében fejtené ki áldásos hatását, amely a különböző fenyegető ártalmak, pl. a nemibetegségek felől tájékozatlan, azokról úgyszólván semmit sem tud, teljesen tapasztalatlanul megy bele a házasságba, a férj fertőzi a feleséget, vagy fordítva, a terhességek elvetéléssel végződnek, vagy pedig a vérbajos asszony korcs, beteg gyermekeknek ad életet... A családnak, a társadalomnak és

az államnak az utóbbiak súlyos tehertételt jelentenek... De nemcsak a nemibetegségek, hanem a tuberkulózis is nagy szerepet játszik a családi fertőzésben, amelynek megelőzése nemzetvédelmi szempontból szintén első helyen áll. Ugyanez áll a kankóra, a trachomára és egyéb súlyos fertőző betegségekre, valamint az átörökölhető ideg – és elmebajok eseteire.... A házassági tanácsadó ilyen esetekben a házasulandókat gyógyulásuk bekövetkeztéig..., átörökölhető ideg – és elmebajok eseteiben pedig a házasságkötésről végleg lebeszelné...” Széll József belügyminiszter felsőházi válaszában kijelentette, hogy „bármennyire kívánatos lenne elvileg a házasságra lépni szándékozókat még a házasság előtt megvizsgálni, azt – miként Neuber Ede felsőházi tag úr helyesen állapítja meg – kötelezővé tenni nagyon nehéz. Propagandát kívánunk azonban kifejteni abban az irányban, hogy minél több ember vesse magát alá házassága előtt a szükséges vizsgálatoknak.” Ennek a propagandamunkának az ellátására és nagyobb városainkban házassági tanácsadó intézetek felállítására Szövetségünk hivatott, amely ezzel a családvédelmi tevékenységével is a kvantitatív és kvalitatív népesedésügyi javítását kívánja szolgálni.

A telepítés családvédelmi irányelveit és népesedésügyi jelentőségét a IV.Fejezetben behatóan megvitattuk. *A telepítés földbirtokpolitikai és szociálpolitikai szempontjai mellett döntő súllyal kell, hogy a népesedéspolitikai és fajvédelmi szempontjai érvényesüljenek.* Nyomatékosan ismétljük, hogy a telepítéssel lehet gyermekbőségét telepíteni, de lehet egykét is telepíteni!

A telepítés problémája olyan hatalmas nemzetgazdaságtan! és nemzetpolitikai feladat, amelynek végrehajtására természetesen csak az államhatalom lehet hivatott. Hogy mégis a társadalmi eszközök között is felemlítjük, az abból az elgondolásból fakad, hogy adódhatnak módok és lehetőségek, amikor a társadalom az állam nagyszabású telepítési akcióit az ő szerényebb eszközeivel is elősegítheti.

Ha a társadalom akár gyűjtések útján, akár nemeslelkű adakozók alapítványai révén lehetővé teszi, hogy az egykés vidékeken adományozott, vagy az ott vásárolt földeken sokgyermekes rászoruló családok otthont találjanak, az esetben társadalmi akciók keretében is lehet telepes községeket létesíteni. Nemes példaadásával hasonló jellegű sokgyermekes telepes községet létesített nemrégiben a Vitézi Szék is. Ennél azonban szerényebb anyagi eszközökkel is lehet részlettelepítéseket eszközölni, amely nem új községek létesítését célozza, hanem az egykés községekben az eladásra kerülő törpebirtokok és házak megvásárlása útján család-telepítést eszközöl.

A család-telepítés rendszerének igen nagy fontosságot kell tulajdonítanunk, mert ezzel az eljárással a sokgyermekes új családokat valósággal az egyke-fészkek belsejébe sikerül elhelyezni. Ettől a rendszertől kettős hasznot lehet remélni, egyrészt megakadályozhatja, hogy a gyérülő népességű falvainkba nem kívánatos-

új elemek szivárognak, másrészt az új családok felnövekvő sarjainak az őslakók gyermekeivel való összeházasodása útján a vér-felfrissítés nagyfontosságú feladatát teljesítheti.

A telepítés methodikájára vonatkozólag hivatkozunk a IV. fejezetben elmondottakra. Ezeknek megfelelően *úgy* kell a telepítést létesíteni (akár telepes-községről, akár család-telepítésről van szó), hogy a bő gyermekáldás a családok életbevágóan fontos érdeke legyen (prémiumos rendszer feltételes birtoklás, stb.), aminek következtében a betelepített népréteg az egyke erkölcsi fertőzése ellen tökéletes immunitással rendelkezzen.

A társadalmi telepítés, legyen az nagyobb szabású telepesközség szervezése, vagy család-telepítési részletmunka, rendkívüli felelősséggel járó és tökéletes demográfiai, szociális és ökonómiai felkészültséget igénylő feladat. Aligha vezetne eredményre, s épen ezért célszerűtlennek, sőt egyenesen veszedelmesnek tartanok, ha nem hivatott társadalmi mozgalmak akarnák a magyar népet telepítési kísérletek eszközéül felhasználni. Erre – megfelelő anyagi birtokában is – csak olyan félhivatalos jellegű társadalmi szervezet lehet képes, mint a *Magyar Családvédelmi Szövetség*, amely az esetleges társadalmi telepítési akciókat az illetékes földművelésügyi és belügyi kormányhatóságok irányítása mellett, s a helyi hatóságok, az egyházak és társadalom támogatásával és összefogásával készítheti elő. A társadalmi család-telepítés munkáját Ormányságban először református felekezeti vonatkozású akciók kezdeményezték és a nemes úttörőknek az áldozatos, gyönyörű munkájukért a legteljesebb elismerés jár. Ámde ennél az akciónál a megfelelő anyagi híjján inkább csak nincstelen sokgyermekes földmunkáscsaládok betelepítése jöhetett szóba, miért is a betelepített családok teljesen a kínáló munkalehetőségeinek voltak kiszolgáltatva. Emiatt az említett család-telepítési kísérletek, amelyek némely esetben igen szép eredménnyel sikerültek, sokszor nem hozták meg a várt eredményt. Baranya vármegye kitűnő alispánja említette, hogy nem egy ilyen odatelepített családot kellett teljes nyomora miatt közpénzen a régi lakóhelyére visszazállítatnia. Ez a sajnálatos körülmény természetesen nem szabad, hogy minket a család-telepítés nagyfontosságú eszméjétől visszariasszon. A tanulságokat azonban az első kezdetleges kísérletekből le kell vonni, és mindezek felül talán a legfontosabb szempont, melyre gondosan vigyáznunk kell, hogy megfelelő eljárás alkalmazásával a *betelepített családokat az egyke-fertőzéssel szemben ellenállóvá tegyük*, nehogy ennek elmulasztásával a beelepített családoknál az egykét valósággal kitenyesszük. A *Magyar Családvédelmi Szövetség* a társadalom kellő anyagi támogatása esetén a népesedésvédelmi telepítés családi rendszerét az összes fent elsorolt kautélák betartása mellett kívánja alkalmazni. *Ennek a rendszernek a segítségével azt*

*reméljük, hogy az előzőleg orvosi vizsgálatnak alávetett és fajbiológiai kitűnőnek minősülő emberanyag betelepítése a fáradt néprétegek ritkuló lakosságú falvait vér felfrissítéssel látja el és a magyarság új és életerős, dús hajtásait termeli ki.*

*A társadalmi küzdelem eszközei között utolsónak hagytuk - bár fontosságban előljáró - a „társadalmi segélyezés” csoportját. Nem kívánjuk elhallgatni, hogy a családok és a rászoruló többgyermekes szülők generális anyagi megsegítése, s a szociális családvédelem törvényes rendezése állami feladat, amely teljesen kielégítő mértékben csak a IV. fejezetben javasolt erélyes adó-eszközök útján teljesíthető. Ennek dacára, még olyan ideális körülmények között is, amelyek mellett az állam ezt a feladatát maradéktalanul teljesíthetné, a társadalmi segélyezés szükségességét nem tagadhatnák meg, mert ezáltal a gyenge szociális körülmények között élő, rászoruló családokat a társadalom tehetős tagjainak segítségétől igazságtalanul elűtnők. Annál is kívánatosabb a családvédelmi segélyezés munkájában a társadalom anyagi támogatása, mert az államhatalom a mai nehéz helyzetében ezt a szociális terhet eddig elvállalni nem tudta, amivel szemben azonban a jómódú és gazdag társadalmi rétegnek nemes és hazafias kötelessége, hogy a jövedelme fölöslegét a magyar népvédelem és családsegélyezés oltárára áldozza. Napjainkban a megcsonkított országunk nyomasztó gazdasági légkörében nem célszerű minden terhet egyoldalúan az államkincstárra hárítani, miért is azt hiszem, helyes irányt követünk, ha azt valljuk, hogy az államhatalom a szociális családszegélyezés terén járjon jó példával elől, de a példát a megfelelő anyagi áldozat felajánlása által a társadalom is hatékonyan kövesse, hogy ekként a kétféle anyagi erő összegezése és céltudatos felhasználása komoly javulást eredményezhessen.*

Ha őszinte választ kell adnunk arra, hogy az általános családszegélyezés tekintetében történt-e régebben valami nagyhorderejű elhatározó lépés, akkor csak tagadó feletet adhatunk. Sajnálattal kell megállapítani, hogy a „szociális” családvédelem (nem értve *ide* természetesen a szépen fejlett „egészségügyi” védelmet,) Magyarországon mostanáig gyermekcipőkben járt. Pedig ha a népesezési térképeket vizsgáljuk és figyelembe vesszük a lakosság szociográfiáját, a kettőnek egybevetéséből kétségtelenül megállapítható, hogy a családvédelmi segélyrendszer sürgős megszervezésének a nemzetpolitika szempontjából alapvető fontossága van. Az északkeleti országrészünk vármegyéiben, különösen Szabolcs és Szatmár, részben Bihar vármegyék összefüggő területein a népesség évi születési aránya még ma is 35‰ körül van. De az Alföldön, Szeged környékén és más vidékeken is vannak igen jó natalitású népesezési szigeteink. A szociográfia viszont azt mutatja, hogy épen ezeken a népterületeken van a legnagyobb nincstelenség és helyenként valóssággal uralkodik a nyomor. A Dunántúlon igen gyenge, sőt déli részében katasztrofális (15‰ körüli) a natalitás és pusztít az egyke' a nép gazdasági helyzete azonban általában kielégítő. A fentebb

felsorolt országrészekben, ahol igen népesek a családok, s a gyermekek sokasága szolgálhatná a magyar faj fejlődését és fennmaradását: a néptömegek katasztrofálisan nélkülöznek. *A jobbmódú egykés népességünk számszerűleg a születéskorlátozás átka miatt zsugorodik, a bőséges gyermekáldást termő nincstelen falusi néprétegünk (földmunkás, napszámos, gazdasági cseléd) viszont a súlyos megélhetési körülmények miatt szenved pótolhatatlan számbeli veszteségeket.* Komoly szociális népvizsgálatok bizonyítják, hogy utóbbi néprétegünk táplálkozása sokszor nem kielégítő, ruházódása hiányos, gyermekei nélkülözik a tejet, cukrot, s nem kapják meg az erőteljes fejlődéshez szükséges kalóriát és vitamint. A csecsemőhalálozás az Országos Stefánia Szövetség elismerést érdemlő áldásos tevékenysége dacára a jelzett országrészekben a legnagyobb (míg 1936-ban pl. az egykés Tolnában 11.5%, Baranyában 11.7%, addig a népes családú, sokgyermekes Szabolcsban 16.7%, Szatmárban 16-8% volt), s a felnövekvő generáció, mely a jövőndő magyar munkaerőt és a magyar hadsereget kell, hogy szolgáltassa, testi kvalitás tekintetében a kívánt mértéket itt alig üti meg. Az országos születéscsökkenés elleni küzdelemnek éppen olyan nagy súlyt kell helyeznie arra, hogy a nagyszámú születéseket nyújtó országrészekben a születések bőségét megfelelő szociális segélyeszközökkel továbbra is biztosítsa, mint amilyen súllyal és erőfeszítéssel az egyke-vész által sújtott országrészek születéseinek további apadását elhárítani igyekeznek. *A magyar nemzetpolitika mindenképp felett álló érdeke parancsolóan követeli, hogy a szociális családvédelem régebben elhanyagolt feladatait a veszélyeztetett, gyermekdús területeken sürgősen oldjuk meg, nehogy itt a magyarság faji erejének utolsó bőventermő forrásai kiapadjanak, vagy veszendőbe menjenek.*

A magyar kormány bölcsessége – szerencsére még idejében – a szociálpolitika és családvédelem terén olyan két nagyjelentőségű intézkedést léptetett életbe, amelyek a további bajok megelőzésére és leküzdésére joggal hivatottak. Egyik ilyen intézkedés *a belügyi kormányzat 198.000 1937. IX. sz. rendeletének kiadására*, a másik pedig a *Magyar Családvédelmi Szövetség* társadalmi munkásságának e rendelet szellemében való felhasználására vonatkozik.

A törvényhatósági közjóléti alap és közjóléti bizottság létesítéséről szóló fenti rendelet szerint „a közjóléti feladatkör terén elsőrangú feladatként jelentkezik a népvédelem gondolata, s e gondolatnak hatékony átvitele a nemzet és a társadalom életének minden megnyilvánulásába. Bár a népvédelem gondolatának a közigazgatás minden téren hatékonyan kell érvényesülnie, mégis a közjóléti tevékenység kifejtésénél, a népvédelem intézményes, s országos megszervezésénél elsősorban a vármegyei önkormányzatok jönnek számításba.”

Tudjuk, hogy a városokban az intézményes közjóléti tevékenység már régebben megindult és sok tekintetben kielégítő eredményeket is produkált. A belügyi kormányzat úttörő kezdeményezése



abban van, hogy az intézményes társadalompolitikai tevékenységet amely eddig csak a városi lakosságot ölelte fel, a magyarság fajfenntartásában előljáró törzsnépességünkre, a falu és tanya lakosságára is kiterjesztette. A népbiztosítók rendszere, OTI, MABI és egyéb intézmények-, a városi szegénygondozás szervezete stb. a föld népét alig segítette, ami azt a téves látszatot keltette, mintha a magyar társadalompolitikának a falusi népréteg *nem* volna édesgyermek. A B. M. 198.000-1937. sz. rendelet éppen ezen a hiányosságon van hivatva segíteni!

A rendelet az önkormányzatok közjóléti feladatkörének megszervezését és ellátását a törvényhatóság első tisztviselőjének komoly feladatává teszi. Az alispánt ebben a nagyfontosságú feladatkörében a „vármegyei közjóléti bizottság” támogatja, amelynek tagjai a vármegye lakosságának számához mérten 20-40 tagból állhatnak. A vármegyei közjóléti bizottság tagjainak felét a vármegyei törvényhatósági bizottság saját kebeléből választja, másik felét az alispán hívja meg, illetve nevezi ki. A vármegyei közjóléti bizottság járási albizottságokra oszlik, amelyek az egyes járások székhelyén üléseznek és helyi vonatkozású társadalompolitikai vizsgálataik eredményét és orvoslási javaslataikat a vármegye első tisztviselőjével közlik. A vármegye alispánja a közjóléti ügyek központi előadójául egy kiváló szervező képességű és társadalompolitikai kérdésekben járatos tisztviselőt jelöl ki, aki munkásságát kizárólag a 'szociális feladatoknak szenteli. A járási közjóléti albizottság vezetője a járási főszolgabíró, az albizottság pedig részben a vármegyei közjóléti bizottság tagjaiból, részben a főbíró által meghívott tagokból alakul. Avégből, hogy a vármegyék a közjólét terén felmerülő kívánalmaknak minél eredményesebben telessenek eleget, minden vármegye „törvényhatósági közjóléti alapot” tartozik létesíteni, vagyis az összes szociálpolitikai és közjóléti természetű bevételeket és kiadásokat külön alap keretében köteles kezelni. Az „alap” bevételei az egyes vármegyei törvényhatóságok részéről megszavazott és költségvetésükbe rendszeresen beállított tételekből állanak, amelyekhez egyrészt a belügyi kormányzat állami támogatással, más részről a helyi társadalom önkéntes adományaival járul.

A rendelet részletesen felsorolja azokat a szociálpolitikai feladatokat, amelyek a közjóléti bizottságokra, illetve az alapra hárulnak. Ez a felsorolás a népvédelem szükségleteinek úgyszólván összes ágazatát érinti és minden fontosabb szociálpolitikai problémát felölel. E helyen főleg azokat kívánjuk kiemelni, amelyek a családvédelemre vonatkoznak, vagy ezzel szerves összefüggésben állnak. A teendők között szerepel mindenképp előtt az, hogy a vármegyei közjóléti szervezet a helyi viszonyok követelményeinek megfelelően, minden lehetőt megtesz, hogy a felmerülő társadalmi és gazdasági bajok leküzdessenek. E célból megállapítja a társadalmi bajok okait, s azok ismeretében megfelelő megelőző és segítő eljárásokat alkalmaz. Foglalkozik a lakosság életlehetőségeinek bizto-

sításával, figyelemmel kíséri a lakásviszonyokat, a népélelmezési munkaalkalmakat és ínségmunkákat szervez. Közétkeztetési és ruházattatási akciókat, otthonokat és egyéb szükséges szociális berendezkedéseket igyekszik teremteni stb. A községek vezető rétegeinek figyelmét felhívja a helyi közjóléti tennivalókra és azok végrehajtásában a községeket támogatja. Elősegíti a családalapítást, esetleg családalapítási hiteleket nyújt és általában az összes rendelkezésre álló szociális eszközökkel támogatja a családvédelem intézményes megszervezését.

*Széll József* belügyminiszter, aki ezzel a korszakalkotó rendeletével valóban a föld népének szociális miniszterévé vált, így fejezi be rendelkezéseit: „Az alap fontosságát főképen abban látom, hogy annak helyes felhasználásával egyéni életlehetőségeket és munkaalkalmakat lehessen teremteni és a *családvédelem intézményes biztosításával* a jövőendő nemzedék testi és lelki fejlődését lehessen előmozdítani.”

Eszünkbe jutnak *Széll József* 1937 oki 2-án tartott beszédének szavai: „*Aki a társadalmi kérdések megoldását elő akarja mozdítani, annak jobbjobban a nemzetgazdaságtannak, baljában a társadalmi kérdések irodalmának, előtte pedig az Uj Testamentumnak kell lennie!*” Ha ezeket a szavakat a közjóléti igazgatás minden faktora lelkébe vési, *Széll József* nagyvonalú szociálpolitikai elgondolása a nincstelen falusi néprétegünket teljes sikerrel fogja szociális elhagyatottságából kiemelni és talpra segíteni.

Most már visszatérve a *Magyar Családvédelmi Szövetség* feladatkörére és a társadalmi segélyezés eszközeire, mindenek előtt meg kell állapítanunk, a fenti közjóléti hatósági szervezet és *Szövetségünk* társadalmi szervezetének rokon szellemű voltát. Amit a közjóléti kormányzat hatósági eszközeivel kíván ellátni, ugyanazt óhajtja a *Szövetség* is társadalmi eszközeivel szolgálni. Még a két-féle szervezet tagozataiban is meg van a céltudatos hasonlatosság. A hivatalos közjóléti szervezet tagozatai: a belügyminisztérium szociálpolitikai osztálya, – a vármegye alispánja a vármegyei közjóléti bizottsággal –, a járási főbíró a járási albizottsággal. A *Szövetség* társadalmi szervezetének tagozatai: budapesti központi igazgatás – a vármegyei fiókszövetség vezetősége – a *Szövetség* járási kirendeltsége. Egyik oldalon a miniszteri rendeleten végig vonul annak a kívánalomnak nyomatékos kiemelése, hogy a közjóléti hatósági szervezet a társadalommal szorosán kooperáljon és annak közreműködését vegye igénybe. A másik oldalon pedig a *Szövetség*, – amikor a m. kir. kormánynak az országos családvédelem társadalmi megszervezését felajánlotta –, társadalmi működése bázisául az illetékes hatósági szervekkel való együttműködést tette meg ad azt alapszabályainak 6. §. 1. pontjában zsinórmértéknek fogadta el. *A családvédelem hatósági és társadalmi szervezetei között a célkitűzések tehát párhuzamosan futnak, az eszközök pedig szervesen egészítik ki egymást!*

Ami a *Szövetségnek* a közjóléti hatóságok szociálpolitikai és családvédelmi tevékenységébe – autonómiája teljes fenntartása melletti – bekapcsolódását illeti, erre a következő módszer látszik a legalkalmasabbnak. A *Szövetség* a székesfővárosban, valamint az összes nagyobb vidéki városokban a városi szociálpolitikai osztályokkal felveszi az összeköttetést, s a hatóság és a társadalom családvédelmi szervezetének eredményes összműködését a szociálpolitikai osztályhoz delegált – esetleg a várossal közösen alkalmazott – szociális munkaerő (szövetségi titkár vagy pártfogónő) útján biztosítja. Az egységes munkairányítás érdekében kívánatos, hogy a szóban forgó szociális családvédelmi munkaerő egyben a *Szövetség* illetékes városi kirendeltségének előadója legyen. Ami a vármegyei önkormányzatokat illeti, azok területén a *Családvédelmi Szövetség* a szociál – és morálpolitikai tevékenységét teljesen a 198.000-1937. sz. belügyminiszteri rendeletben lefektetett alapelvekhez óhajtja adaptálni.

Hogy a *Szövetség* a vidéki és falusi családvédelem társadalmi tevékenységét eredményesen fejthesse ki, kívánatosnak tartjuk, hogy a vármegyék első tisztviselője a helyi fiókszövetség vezető tagjait a „vármegyei közjóléti bizottság” munkájába meghívás útján vonja be. Mivel azonban a bizottság csupán tanácsadó szerv, a végrehajtás azonban a vármegye alispánjának a jogkörébe tartozik, szükségesnek véljük, hogy a *Szövetség* mindenek előtt a vármegyei közjóléti hatóság vezetőjével keressen közvetlen munkakapcsolatot. Erre a célra az az eljárás látszik a legalkalmasabbnak, ha a *Szövetség* egyik arra termelt szociális tisztviselőjét (családvédelmi titkár), – aki lehetőleg egyben a *Magyar Családvédelmi Szövetség* illetékes vármegyei fiókszövetségének főtitkára is, – a vármegye közjóléti központi előadója mellé delegálja. Ezzel a közvetlen összeköttetéssel biztosítható, hogy egyrészt a vármegyei közjóléti hatóság a vármegyei fiókszövetség családvédelmi munkásságát erkölcsileg és anyagilag támogathassa, másrészt, hogy a *Családvédelmi Szövetség* a társadalmi szervezetével és speciálisan képzett, mozgékony szociális munkaerőivel a hatósági családvédelemnek segítségére lehessen.

Az alispán intézi és irányítja az önkormányzat egész területén a hatósági közjóléti tevékenységet és ezzel összhangban a vármegyei fiókszövetség vezetősége fejt ki a vármegyei szövetség egész területén a társadalmi családvédelem munkáját. Az alsóbb tagozatnál a járási közjóléti albizottság szociálpolitikai tevékenységéhez a *Családvédelmi Szövetség* illetékes járási kirendeltsége csatlakozik. Itt is kívánatosnak tartjuk, hogy az illetékes főszolgabíró a járási közjóléti albizottság munkájába a *Szövetség* járási kirendeltségének elnökét meghívás útján vonja be. A járások családvédelmi munkásságának szervezése és egyöntetű társadalmi ellátása céljából a *Szövetség* a járási főbíró mellé családvédelmi titkárt – a *Szövetség* járási kirendeltségének előadóját – delegálja. Végül az utolsó tagozatban, azokban a községekben, ahol ennek szüksége felmerül

a *Szövetség* társadalmi feladatait a családvédelmi pártfogónők hivatottak a község előljáróságával munkaközösségben teljesíteni. A pártfogónők, akik az egyes nagyobb községek vagy a kisebb községekből álló körzetek társadalmi családvédő munkáját kötelesek ellátni, munkásságukat a községi, illetve körjegyző közjóléti tevékenységéhez kapcsolják. Nem kétséges, hogy a községek jegyzőségei a hivatalos közjóléti igazgatás helyes irányítása céljából a nép szociális, népesedésügyi és családügyi helyzetéről nagyfontosságú elméleti megállapításokat és pontos kimutatásokat tudnak szolgáltatni. Ámde aki a községi – és körjegyzők munkaterhelését ismeri és a falvakat járva, a jegyzőket még az esti órákban is a hivatali íróasztal felett görnyedve látja, az tisztában lehet azzal, hogy ők odaadásuk dacára, arra hivatott társadalmi munkaerők segítségével nélkül gyakorlati családvédelmet kifejteni aligha tudnak. Ezért ha a végső – és talán legfontosabb tagozatban – a falvakban és tanyákon eredményes családvédelmet akarunk elérni, a családvédelmi pártfogónők munkásságát nem nélkülözhetjük. Éppen olyan szükség van rájuk az egykező családokból álló, erkölcsi méiöliyel fertőzött falvakban, mint azokban a községekben, ahol a gyermekdús családok a szociális bajok nyomorúságában szenvednek. A pártfogónőknek ezekben a falvakban a községi – és körjegyzők útmutatása alapján kell a kiszállásokat és helyszíni környezettanulmányokat elvégezni, s az egyes emberekig részletező családkutatás útján megállapított szociális diagnosis alapján a szociális és morális családvédelmi therápiát megkeresni. Akár a falusi társadalom-erkölcsi munkásságra, s a fogamzásgátlás és magzatelhajtás nemzetpusztító ragályának leküzdésére, akár a falusi társadalomjóléti eszközök előteremtésére és felhasználására, értelmeztetési, ruháztatási, munkaszerzési stb. akciókra gondolunk, mindezek olyan speciális feladatok, amelyek eredményes ellátása a munkával amúgy is túlterhelt közigazgatási tisztviselők útján – a *Szövetségünk* kötelekébe tartozó szociális családvédelmi titkárok és pártfogónők hiányában – nagy nehézségekbe ütköznék. Mint ahogy az egészségügyi igazgatásnak is <szüksége van a végső tagozatban „egészségügyi” munkaerők (védőnők) alkalmazására, ugyanúgy nélkülözhetetlennek látszik, hogy a közjói éti igazgatás a végső tagozatban a „szociális” munkaerők (pártfogónők) közreműködését igénybe vegye és felhasználja.

A fentebb elmondottak olyan rendszer tervezetéről számolnak be, amely a társadalompolitika és a népvédelem fejlődésének jelentékeny záloga. A hatóság és a társadalom szociális tevékenységének az egész vonalon érvényesülő tervszerű összehangolása folytán bizton remélhető, hogy a magyar családvédelem intézményes bevezetése, s a születéscsökkenés elleni küzdelem megszervezése terén döntő sikert lehet elérni. Visszapillantva a társadalmi küzdelem felsorakoztatott eszközeire, láthatjuk, hogy ezeknek olyan gazdag fegyvertára áll rendelkezésünkre, amely a küzdelem sikeres megvívását lehetővé teszi. Itt is azonban hangoztatnunk kell, mi-

ként a hatósági feladatok ismertetésének végén tettük, hogy anyagi áldozatok nélkül a. theoretikus eszközökből gyakorlati siker nem nőhet ki. *A társadalom és államhatalom messzemenő erkölcsi és anyagi támogatása szükséges ahhoz, hogy a Szövetség Országos Elnökségének nagykoncepciójú elgondolásai a megvalósulás útjára jussanak.*

Befejezésül még egyszer ki kell emelnünk, hogy úgy a családvédelem, mint a születéscsökkenés elleni küzdelem hatósági és társadalmi eszközeinek két nagy csoportja egymást szervesen és elválaszthatatlanul egészíti ki. A magyar társadalompolitika végzetes tévedése lett volna, ha ezt a harcot kizárólag hatósági eszközökkel akarta volna megvívni, mert éppen a szóbanforgó morális természetű kérdésekben, amelyek tele vannak familiáris vonatkozású bizalmi elemekkel, a közigazgatás egymagában kellő sikert aligha érhetne el. De ugyanez vonatkozik a társadalmi eszközök gazdagcsoportjára is, amely megfelelő törvényes intézkedések és a közigazgatás messzemenő támogatása nélkül a nehéz harcban döntő eredményt soha sem hozhatna.

A magyar családvédelem és a születéscsökkenés elleni küzdelem – az értékes kezdeményezésektől eltekintve – lényegében ma még csak a jövő programja. Minden programról – igen helyesen – azt szokták megállapítani, hogy az annyit ér, amennyi belőle megvalósítható, íme *a magyar társadalmon áll, hogy támogatásával és áldozatkészségével pro grammunkat megvalósíthatóvá tegye!*

\*

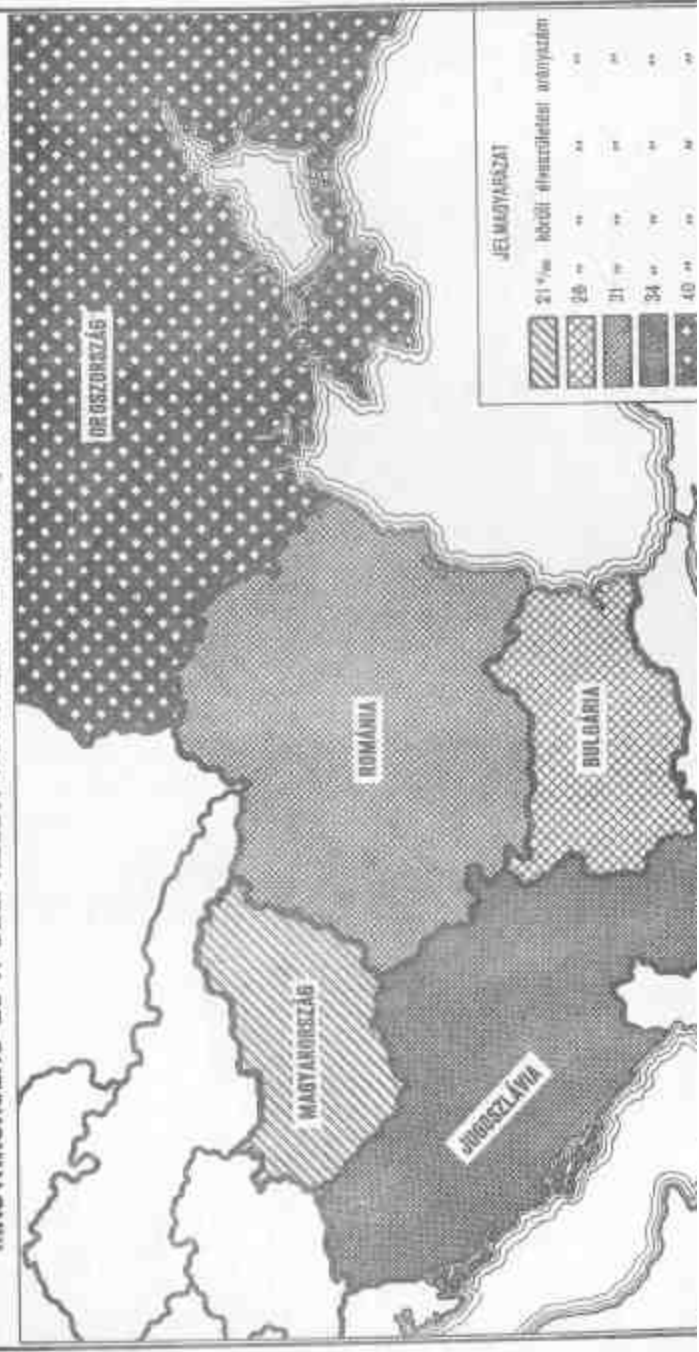
A születéscsökkenés fenyegető veszedelméért a felelősséget a kormányfőtől kezdve a napszámosig a magyarság minden egyes tagjának éreznie és vállalnia kell. Mindnyájan az ősök végeláthatatlan láncolatának, s a generációk -sorozatának láncszemei vagyunk. Ezek a láncszemek tartják ma is a magyarság hídját, de az utódokból összekovácsolt láncszemeknek kell majd a hidat a szebb, dicsőbb magyar jövőbe átívelniök. Minden egyénre kötelességet ró a múlt és jövő, s tartozik őseinek, valamint az egyetemes magyarságnak azzal, hogy nála a lánc kontinuitása meg ne szakadjon, s családja kipusztulásával a magyar élet egyik örökmécsese ki ne lobbanjon.

Minden magyarnak bele kellene vésni a lelkébe ezt a két számot: ötven évvel ezelőtt népünk ezrenként még 45 új lelket adott a magyar jövőnek, ma az évi születések ezrelékes száma 20-ra zuhant. Fel kell emelnünk szavunkat, hogy a magyar közvélemény hallja meg és vegye tudomásul: *ha így folytatódik tovább, a születések száma, nemsokára mélyen 20% alá süllyed, s akkor bekövetkezik az az állapot, amikor a magyarság egész átlag nép ess ég ét egykésnek kell minősítenünk!*

*A helyzet komoly, de azért távolról sem reménytelen, mert ma még vannak faji erőttől duzzadó, szapora, népességű vidékeink, amelyeknek lakosságát azonban intézményes családvédelmi politikával*

meg kell mentenünk, hogy a másik végen elvérző magyarság lassú halódását friss életerejükkel ellensúlyozhassák. Ha nem akarunk elpusztulni, elérkezett a végső idő a cselekvésre! Ezer éve birtokoljuk a Kárpátok övezte Dunamedencét, ezt a természeti szépségekkel és gazdasági kincsekkel megáldott magyar földet, ahol őseink pihennek és utódainkra boldog jövő vár. Ne felejtjük el azonban, ha a magyarság faj fenntartó erejét engedjük megroppani és a születések csökkenése tovább tart, utódainkra a rabszolgaság pokla leselkedik és az elritkuló, kivesző magyarság helyére özönlő szapora idegen népek még atyáink sírkeresztjét is ki fogják irtani. Csengjen még egyszer minden magyar embernek buzdításként a fülébe a nagyhorderejű kormányzói nyilatkozat: *„A kormány programjába vette azokat az intézkedéseket, amelyek a népesség megfelelő szaporodása érdekében, az azt akadályozó káros irányzatok leküzdésére megvalósíthatók . . .”* *„Az egész magyar társadalom lelkiismerete elé kell idézni ezeket a kérdéseket, hogy velük minél szélesebb körökben foglalkozzanak és hogy ezeknek felkarolása és megoldása körül tegye meg mindenki a magáét, azt, ami módjában áll!”* Egyéni, önös szempontoktól elvonatkoztatva, magasabb, tisztultabb horizontról, s a magyarság történelmi elhivatottságába és szebb jövőjébe vetett törhetetlen hittel induljunk azon az úton előre, amelyet a *kormányzói szózat* megjelölt. Mindenkinek, aki magát magyarnak érzi és vallja, kötelessége ebben a kérdésben összefogni! *A családvédelmet és a születéscsökkenés elleni küzdelmet pedig nagy nemzeti ügygyé kell avatni, nehogy elkésne jöjjünk a fenyegető katasztrófa tudatára, s a magyarság valamikor – az ó-római néphez hasonlóan – az örök enyészet szárnyain eltűnő szomorú történelmi emlékké váljék!*

# MAGYARORSZÁG ÉS A DÉLI-KELETI KÖRNYEZŐ ÁLLAMOK SZÜLETÉSI VISZONYAI. 1935.



# F Ü G G E L É K .

Vármegye, járás, község.	Lélekszám 1935.	Élveszületési arány (‰) 1934-36. átlag	Vármegye, járás, község.	Lélekszám 1935.	Élveszületési arány (‰) 1934-36. átlag
<b>DUNÁNTUL.</b>			<b>Villánykövesd</b>		
<b>BARANYA VÁRMEGYE.</b>			<b>Virágos</b>		
<b>Baranyavári járás.</b>			<b>Vokány</b>		
			<b>Hegyháti járás.</b>		
<b>Bezedek</b>	553	<b>13.9</b>	<b>Ág</b>	465	<b>12.9</b>
<b>Illoeska</b>	526	15.2	<b>Alsómoesolád</b>	815	<b>14.7</b>
<b>Ivándárda</b>	588	<b>12.5</b>	<b>Baranyajenő</b>	786	<b>14.4</b>
<b>Kisbudmér</b>	359	15.8	<b>Bikal</b>	1,081	18.5
<b>Kisjakabfalva</b>	489	<b>10.9</b>	<b>Császta</b>	449	14.1
<b>Kiskassa</b>	709	17.4	<b>Egyházaskozár</b>	1.171	16.2
<b>Lapáncsa</b>	440	15.9	<b>Egyházbér</b>	280	<b>11.9</b>
<b>Líppó</b>	836	<b>14.4</b>	<b>Felsőmindszent</b>	773	17.7
<b>Németpalkonya</b>	527	15.2	<b>Gerényes</b>	642	17.6
<b>Pécsdeveceser</b>	244	<b>13.6</b>	<b>Gödre</b>	1.248	<b>13.1</b>
<b>Pócsa</b>	338	<b>7.9</b>	<b>Gyümölcsény</b>	229	17.5
<b>Újpetre</b>	1.259	<b>8.7</b>	<b>Hegyhátmaróc</b>	538	15.5
<b>Villány</b>	2.174	<b>12.3</b>	<b>Karácodfa</b>	151	<b>13.2</b>

\* A 15-20‰-es szám olyan születési arálynak felel meg, amely kb. családonként két gyermeket jelent, s ekként népszaporodást nem eredményez, legfeljebb a népesség stagnációját biztosítja.

A 15‰-nél alacsonyabb szám<sup>1</sup>, olyan születési arálynak felel meg, amely kb. családonként egyetlen gyermeket, vagy gyermektelenséget jelent, s ekként a népesség fogyatkozását eredményezi. (Az ebbe a kategóriába tartozó községek nevei vastagabb betűvel vannak szedve!)

A M. kir. Központi Statisztikai Hivatal vezetőségének a nagyértéktű segítségéért és a Magyar Családvédelmi Szövetség megértő támogatásáért e helyen mondok köszönetet! *Szerző.*



Vármegye, járás, község.	Lélekszám 1935.	Elveszülési arány (‰) 1934-36. átlag
<b>Kárász</b>	508	<b>10.5</b>
Kisbeszterce	290	19.5
<b>Kishajmás</b>	412	<b>11.3</b>
Kisvaszar	687	<b>13.6</b>
Köblény	562	16.6
Mágocs	3.848	16.2
Magyarhertelend	585	19.9
<b>Magyarszék</b>	1.122	<b>12.2</b>
Mecsekfalú	271	<b>13.5</b>
Mecsekpölöske	436	19.9
<b>Mekényes</b>	1.026	<b>13.0</b>
<b>Meződ</b>	541	<b>13.5</b>
Nagyhajmás	1.022	15.3
<b>Palé</b>	197	<b>8.4</b>
Szalatnak	938	16.7
<b>Szárász</b>	319	<b>7.3</b>
Szászvár	1.564	17.3
Szatina	169	19.7
<b>Tarrós</b>	278	<b>10.8</b>
Tékes	625	15.5
<b>Tófü</b>	298	<b>10.1</b>
<b>Tormás</b>	573	<b>14.0</b>
Vásárosdombó	856	15.2
<b>Váznok</b>	279	<b>11.9</b>
Vékény	285	18.7
<b>Mohácsi járás.</b>		
Babarc	1.486	16.8
<b>Bár</b>	703	<b>12.3</b>
Borjád	708	18.8
Cselegöresöny	663	19.6
Dunaszekeső	5.333	16.4
Hercegszabar	1.060	19.5
Hercegtöttös	1.050	16.5
Hímesháza	1.676	18.5
<b>Kisnyárad</b>	607	<b>13.7</b>
Kölked	1.821	19.0
<b>Liptód</b>	749	<b>14.2</b>
Majs	1.815	17.1
Nagynyárad	2.159	19.0
Németboly	3.095	16.9
<b>Szűr</b>	687	<b>12.1</b>
<b>Údvar</b>	437	<b>10.7</b>
<b>Pécsi járás.</b>		
Abaliget	751	16.4
Áta	343	15.5
<b>Bakonya</b>	537	<b>13.0</b>
Bános	274	15.8
<b>Belvárdgyula</b>	759	<b>13.6</b>
<b>Birján</b>	445	<b>13.5</b>

Vármegye, járás, község.	Lélekszám 1935.	Elveszülési arány (‰) 1934-36. átlag
<b>Bosta</b>	292	<b>14.8</b>
<b>Cserkút</b>	423	<b>11.8</b>
<b>Egerág</b>	883	<b>13.2</b>
<b>Garé</b>	454	<b>13.9</b>
<b>Göresöny</b>	935	<b>10.3</b>
Hásságy	621	19.9
Hird	656	17.8
<b>Keménygadány</b>	128	<b>7.8</b>
<b>Keszü</b>	507	<b>9.9</b>
Kisherend	390	17.1
<b>Kozármisleny</b>	1.482	<b>11.5</b>
Kökény	683	18.5
<b>Kövágószöllős</b>	729	<b>14.6</b>
<b>Kövágótöttös</b>	509	<b>9.2</b>
<b>Málom</b>	478	<b>14.6</b>
<b>Mánfa</b>	786	<b>14.4</b>
<b>Mecsekajla</b>	2.116	<b>11.7</b>
<b>Mecsekrákos</b>	246	<b>13.5</b>
<b>Mecsekszakál</b>	133	<b>10.0</b>
Nagyárpád	833	15.6
<b>Németi</b>	384	<b>10.4</b>
<b>Ócsárd</b>	587	<b>19.9</b>
<b>Pécsaranyos</b>	468	<b>14.2</b>
Pécsbudafa	754	16.4
Pécsudvard	705	18.4
<b>Pellérd</b>	1.249	<b>14.9</b>
Pogány	962	19.8
<b>Püspökhogád</b>	591	<b>7.9</b>
<b>Regenye</b>	298	<b>6.7</b>
<b>Szalánta</b>	756	<b>11.5</b>
Szemely	512	18.9
<b>Szilvás</b>	371	<b>13.5</b>
Szőke	334	16.0
Szókéd	625	19.2
Tekeres	160	16.6
Vasas	2.625	19.8
<b>Pécsváradi járás.</b>		
Apátvarasd	373	19.7
Berkesd	1.220	18.6
Ellend	525	17.1
Erdősmecke	1.060	17.0
Fuzekasboda	466	17.2
Feked	807	19.4
Hidas	2.459	18.2
Hosszúhetény	2.949	19.2
Kátoly	777	18.4
Kékesd	496	18.8
Lovászhetény	496	16.1
<b>Martonfa</b>	353	<b>12.3</b>

Vármege, járás, község.	Lélekszám 1935.	Élveszüléti arány (‰) 1934-36. átlag
-------------------------------	--------------------	--

Nagypall	637	15.2
Óbánya	327	19.4
Palotabozsók	1.830	15.7
<b>Pécsvárad</b>	<b>2.790</b>	<b>11.3</b>
<b>Pereked</b>	<b>357</b>	<b>8.4</b>
<b>Pusztakisfalu</b>	<b>156</b>	<b>12.8</b>
Püspöklak	969	19.9
Püspökszentlászló	88	15.1
Szébeny	1.193	15.6
Szederkény	917	17.1
Szellő	401	16.6
<b>Zengővárkony</b>	<b>585</b>	<b>14.8</b>
Zsibrik	292	17.1

## Siklói járás.

Adorjás	322	17.6
Baranyahídvég	330	16.2
Besence	239	15.3
Bisse	620	8.6
Cun	665	19.5
Csarnóta	253	11.9
Díóviszló	954	13.6
Drávacsehi	439	11.4
Drávacsepey	430	10.8
Drávapalkonya	498	17.4
Drávapiski	213	17.2
Drávaszaboles	768	9.5
Drávaszerdahely	305	9.8
Egyházasharaszti	542	15.4
Harkány	911	13.5
Hegyszentmárton	760	15.3
Ipacsfa	381	12.2
Kásád	695	14.4
Kémes	439	19.0
Kisharsány	574	11.0
Kisszentmárton	378	12.3
Kistapolea	216	15.4
Kistótfalu	362	17.5
Körös	596	16.2
Kovácskida	459	17.4
Luzsok	278	7.2
Márfa	306	17.7
Máriagyüd	862	14.7
Matty	730	17.8
Nagyharsány	1.782	15.3
Nagytótfalu	467	9.3
Páprád	361	14.8
Rádfalva	677	17.8
Sámod	282	10.6
Siklós	5.348	15.6
Siklósnagyfalu	503	9.9

Vármege, járás, község.	Lélekszám 1935.	Élveszüléti arány (‰) 1934-36. átlag
-------------------------------	--------------------	--

Szaporeca	526	16.5
<b>Szava</b>	<b>591</b>	<b>12.4</b>
<b>Terehegy</b>	<b>479</b>	<b>13.2</b>
Tésenfa	475	15.4
Turony	328	15.2
Vajszló	1.687	17.0
<b>Vejti</b>	<b>473</b>	<b>10.6</b>

## Szentlőrinci járás.

<b>Babareszöllős</b>	<b>251</b>	<b>9.3</b>
Baksa	693	17.8
Bánfa	400	15.8
<b>Becefa</b>	<b>355</b>	<b>9.4</b>
Boda	664	12.5
Bogdása	696	17.2
Botykapeterd	653	15.8
<b>Bükkösd</b>	<b>930</b>	<b>14.0</b>
Csányoszró	924	18.0
Cserdi	525	14.6
Csonkamindszent	235	8.5
<b>Dinnyeberki</b>	<b>409</b>	<b>12.2</b>
Drávaiványi	418	16.7
Gerde	695	6.2
Gyöngyfa	361	12.9
Gyűrűfű	258	15.5
Helesfa	689	18.4
<b>Kacsóta</b>	<b>549</b>	<b>10.9</b>
<b>Katádfa</b>	<b>383</b>	<b>13.1</b>
Kisasszonyfa	438	13.7
Kisbicsérd	495	18.2
Kisdér	227	10.3
Korpád	214	15.6
Magyarmecseke	554	15.6
Magyarszentiván	678	17.2
Megyefa	854	17.6
<b>Nagybicsérd</b>	<b>613</b>	<b>14.7</b>
Nagyecsey	248	14.8
Nagyvát	598	7.2
Nyugotszenterzsébet	432	17.7
Okorág	328	8.1
Pázdány	101	3.3
Pécsbagota	168	9.9
Rózsafa	571	12.8
Sellye	2.197	12.4
Siklósbodony	231	7.2
Sósvetike	362	14.7
Szabadszentkirály	1.070	14.0
Szentdiens	839	18.3
Szentlőrinc	2.851	18.0
Tengeri	182	12.8
Téseny	526	11.4

Vármegye, járás, község.	Lélekszám 1935.	Élvesztülési arány (‰) 1934-36. átlag
Vásárosszentgál	607	17.6
Velény	275	18.2
Zók	324	13.4
Mohács mv.	17.936	17.1
Pécs tjv.	68,957	18.6
<b>FEJÉR VÁRMEGYE.</b>		
<b>Móri járás.</b>		
Csákberény	1.578	18.4
Guttamási	263	19.0
Pusztavám	2.498	18.1
<b>Sárbogárdi járás.</b>		
Vajta	1.647	17.2
<b>Székesfehérvári járás.</b>		
Falubattyán	1.091	18.6
Füle	1.141	18.4
Moha	544	15.3
Pátka	2.508	17.0
Sárkeresztes	1.041	17.3
Sárkeszi	593	16.3
<b>Váli járás.</b>		
Gyúró	1.202	18.6
Kajászószentpéter	1.255	18.3
Mány	2.468	19.5
Martonvásár	3.246	18.5
Vértessedoboz	400	19.1
Székesfehérvár tjv.	41.646	19.5
<b>GYŐR, MOSON és POZSONY</b>		
<b>k. e. e. VÁRMEGYE.</b>		
<b>Magyaróvári járás.</b>		
Bezenye	1.311	17.0
Feketeerdő	383	16.5
Hegyeshalom	3.729	16.9
Magyarkimle	887	18.4
Máriakálnok	965	17.6
Moson	6.269	16.4
Sérfenyősziget	773	19.0
<b>Pusztai járás.</b>		
Győrszentmárton	3,001	18.8
Nyalka	754	19.0
Nyulhegy	1.708	18.5
Pázmándhegy	575	19.1

Vármegye, járás, község.	Lélekszám 1935.	Élvesztülési arány (‰) 1934-36. átlag
<b>Sokoróaljai járás.</b>		
Csikvánd	988	13.2
Gyarmat	1.677	19.3
Gyirmót	948	13.7
Kajár	1.516	16.0
Kisbabet	412	18.6
Kispéc	674	19.8
Mérges	235	17.0
Ómalomsok	227	17.6
Tét	4.626	16.1
Ujmalomsok	1.102	17.5
<b>Tószigeteszilvási járás.</b>		
Bácsa	2.386	19.0
Cakóháza	217	16.9
Győrsövényház	1.470	17.9
Markotabödöge	1.158	18.4
Ménfőcsanak	3.336	16.1
Rábcakapi	417	19.2
Tárnokréti	578	19.0
Vének	204	19.6
Győr tjv.	50,872	18.7
<b>KOMÁROM és ESZTERGOM</b>		
<b>k. e. e. VÁRMEGYE.</b>		
<b>Esztergomi járás.</b>		
Bajna	2.134	18.4
Lábatlan	1.658	19.3
Mogyorósbánya	724	18.4
Nyergesújfalu	2.435	17.9
Pilismarót	1.671	17.6
Piszke	1.382	18.1
Süttő	1.330	14.8
<b>Gesztesi járás.</b>		
Dunaalmás	1.096	17.9
Ete	1.257	14.6
Neszmély	1.454	19.7
Szöny	4.000	18.4
<b>Tatai járás.</b>		
Dunaszentmiklós	656	18.8
Felsőgalla	15.813	18.6
Héreg	1.330	18.5
Szomod	1.556	19.5
Tata	6.305	16.5
Tatabánya	6.074	16.7
Tóváros	5.746	12.0
Vértesszöllős	1.822	14.6
Esztergom mv.	16.847	17.5
Komárom mv.	8.576	14.9

Vármegye, járás, község.	Lélekszám 1935.	Élveszületési arány <sup>(0/00)</sup> 1934-36. átlag
--------------------------------	--------------------	--

**SOMOGY VÁRMEGYE.****Baresi járás.**

Bares	7.684	15.9
Bolhó	2.138	18.1
<b>Darány</b>	<b>1.486</b>	<b>12.6</b>
Dráavgárdony	298	17.9
<b>Erdősokonya</b>	<b>2.178</b>	<b>13.8</b>
Homokszentgyörgy	1.402	18.5
Istvándi	1.045	16.9
Kastélyosdombó	661	17.1
Lakócsa	1.221	18.6
Péterhida	548	19.5
Rinyaujnép	371	16.2
<b>Somogyaracs</b>	<b>479</b>	<b>13.9</b>
Somogyvisonta	974	17.5
Szulek	1.880	12.8

**Csurgói járás.**

<b>Alsók</b>	<b>1.103</b>	<b>8.2</b>
Csurgó	4.866	16.2
<b>Csurgónagymarton</b>	<b>511</b>	<b>11.1</b>
Gyékényes	2.511	13.1
Inke	1.992	19.7
<b>Nemespátró</b>	<b>806</b>	<b>10.7</b>
Pat	662	17.1
Porrog	637	16.2
<b>Porrogszentkirály</b>	<b>764</b>	<b>10.9</b>
Porrogszentpál	256	16.9
Somogy-szentmiklós	1.728	17.4
Surd	996	19.1
Szenta	1.067	18.7
Zákány	2.189	15.7

**Igali járás.**

Andocs	1.761	19.3
Attala	1.116	12.2
Büssű	990	12.2
Csoma	612	13.6
Fonó	711	13.6
Gadács	431	13.1
Igal	2.227	15.6
Kapospula	605	12.1
Kára	295	19.2
<b>Kazsok</b>	<b>525</b>	<b>14.6</b>
Kisbárapáti	1.181	18.9
Magyaratád	1.018	16.7
Ráksi	809	13.8
Somogyacsa	1.070	19.9
<b>Somogydőröcske</b>	<b>824</b>	<b>12.1</b>
Somogyzil	2.029	12.2

Vármegye, járás, község.	Lélekszám 1935.	Élveszületési arány <sup>(0/00)</sup> 1934-36. átlag
--------------------------------	--------------------	--

Szabadi	578	17.9
Törökkoppány	1.297	18.2
<b>Zimány</b>	<b>816</b>	<b>13.9</b>

**Kaposvári járás.**

Bárdudvarnok	1.772	18.4
<b>Baté</b>	<b>737</b>	<b>14.9</b>
<b>Bodrog</b>	<b>782</b>	<b>14.5</b>
Cserényfa	429	17.9
Gálosfa	746	19.2
<b>Hajmás</b>	<b>383</b>	<b>13.9</b>
Hedrehely	1.310	15.5
Hetes	1.057	17.0
Jákó	840	17.9
Juta	968	15.8
Kadarkút	3.492	16.7
Kaposfüred	1.251	18.9
Kaposgyarmat	256	18.2
<b>Kaposhomok</b>	<b>486</b>	<b>12.3</b>
<b>Kaposkeresztúr</b>	<b>901</b>	<b>14.8</b>
Kaposmérő	1.277	15.1
Kaposszentbenedek	520	16.0
Kaposszentjakab	515	16.8
Kaposszerdahely	456	19.7
<b>Kaposujlak</b>	<b>493</b>	<b>10.8</b>
Kereseliget	1.348	18.0
Kisasszond	372	17.9
Kisberki	434	16.1
<b>Kiskeresztur</b>	<b>277</b>	<b>8.4</b>
Kiskorpád	966	18.3
Magyaregres	774	13.8
Mernye	1.484	12.6
<b>Mezőcsokonya</b>	<b>1.357</b>	<b>13.5</b>
Mosdós	954	15.4
Nagybajom	5.623	17.0
<b>Nagyberki</b>	<b>1.041</b>	<b>12.8</b>
Orci	496	16.8
<b>Patea</b>	<b>209</b>	<b>14.4</b>
<b>Sántos</b>	<b>550</b>	<b>9.7</b>
<b>Simonfa</b>	<b>673</b>	<b>12.9</b>
<b>Somogyaszaló</b>	<b>831</b>	<b>13.6</b>
Szenna	1.047	9.9
<b>Szentbalázs</b>	<b>470</b>	<b>10.6</b>
Szilvászentmárton	330	13.1
Szomajom	1.884	17.2
Taszár	812	16.0
Toponár	2.309	17.3
Várda	682	16.1
Visnye	1.237	17.0
<b>Zselicszentpál</b>	<b>556</b>	<b>10.2</b>

Vármegye, járás, község.	Lélekszám 1935.	Élvezületési arány (%) 1934-36. átlag
--------------------------------	--------------------	---

**Lengyeltóti járás.**

Balatonboglár	2.329	17.0
Balatonlelle	2.412	17.8
Baltonőszöd	671	17.9
<b>Orda</b>	538	<b>14.9</b>
<b>Osztópán</b>	1.272	<b>14.4</b>
Óreglak	1.632	19.8
Somogyjád	1.376	17.2
Somogyvár	2.104	17.1

**Marcali járás.**

Bize	348	15.3
Boronka	716	15.8
Felsőszitfa	759	18.0
Főnyed	259	15.4
Gadány	907	19.1
Keleviz	484	15.8
Libickozma	1.088	18.1
Mesztegnyő	1.655	16.9
Nagyszakácsi	1.936	16.9
Nemeskisfalud	274	17.0
Nemesvid	1.735	17.3
Nikla	1.439	19.9
Somogyfajsz	966	17.2
Somogysámson	979	18.4
Somogysimonyi	429	16.3
Somogyszentpál	1.823	16.8
<b>Szenyer</b>	1.067	<b>13.4</b>
Tapsony	1.845	17.0
Tikos	336	19.8
Vése	1.575	19.0
Vörs	887	17.3

**Nagyatádi járás.**

<b>Alsóseged</b>	1.321	<b>12.1</b>
Beleg	863	19.7
Bodvica	741	17.1
<b>Csőköly</b>	1.788	<b>13.4</b>
Felsőseged	2.266	18.7
Gige	1.218	15.6
Görgeteg	997	15.0
Heresznye	723	16.6
<b>Kisbajom</b>	931	<b>12.2</b>
Kuntelep	961	19.4
Lábod	2.087	19.3
<b>Nagyatád</b>	4.926	<b>14.5</b>
Nagykorpád	1.142	19.6
<b>Rinyahosszúfalu</b>	377	<b>13.3</b>
<b>Rinyakovácsi</b>	315	<b>7.4</b>

Vármegye,  
járás,  
község.

Lélekszám 1935.	Élvezületési arány (%) 1934-36. átlag
--------------------	---

**Szigetvári járás.**

Almáskeresztur	518	17.4
Boldogasszonyfa	1.083	16.6
Bűrüs	302	15.4
<b>Drávafok</b>	772	<b>11.2</b>
Drávakeresztur	407	18.8
<b>Hobol</b>	881	<b>14.4</b>
<b>Kisdobsza</b>	373	<b>9.8</b>
<b>Magyarlad</b>	243	<b>13.7</b>
<b>Magyarújfalú</b>	244	<b>10.9</b>
<b>Markóe</b>	179	<b>11.2</b>
Merenye	486	17.1
Molvány	455	16.8
<b>Nagydobsza</b>	731	<b>14.1</b>
Németlad	996	17.1
Németújfalú	807	16.1
Patosfa	699	17.2
Pettend	340	19.6
Poklosi	381	17.5
Somogyhárságy	1.379	16.9
<b>Somogyviszló</b>	515	<b>10.3</b>
Szentlászló	1.035	17.4
<b>Szörény</b>	185	<b>5.4</b>
<b>Szulimán</b>	1.042	<b>11.5</b>
<b>Tótszentgyörgy</b>	365	<b>13.7</b>
Vásárosbéc	1.348	15.8
<b>Zádor</b>	698	<b>12.4</b>

**Tabi járás.**

Adánd	2.008	19.6
Balatonkiliti	3.497	19.3
Balatonszárszó	1.639	15.9
<b>Jut</b>	497	<b>13.4</b>
Kapoly	1.171	19.1
Nágoes	1.101	18.5
Nagyesehely	978	17.7
Ságvár	1.577	18.2
Sérsekszöllős	376	18.6
<b>Som</b>	781	<b>14.1</b>
Somogyegres	603	16.6
Szólád	1.030	19.1
Torvaj	1.338	16.2
Zala	610	16.4
Kaposvár mv.	34.182	15.0

**SOPRON VÁRMEGYE.****Csepregi járás.**

<b>Alszipor</b>	520	<b>7.7</b>
Berektompaháza	303	19.8
Bő	1.162	15.8

Vármegye, járás, község.	Lélekszám 1935.	Élvezületési arány (%) 1934-36. átlag
Bük	2.427	19.4
Chernelházadamonya	419	19.1
Csepreg	4.080	18.7
Egyházásfalva	984	17.9
Gyalóka	295	13.6
Iklanberény	157	14.8
Keresztény	439	17.4
Lócs	514	16.8
Mesterháza	309	15.1
Nagygeresd	657	19.8
Nemesládony	479	14.6
Ólmod	259	18.0
Péreznye	722	19.4
Pórládony	478	11.8
Répecsáford	144	16.2
Répecejánosfa	235	19.8
Simaság	800	15.0
Ujkér	1.126	14.0
<b>Csornai járás.</b>		
Árpás	646	12.9
Barbaes	1.100	14.5
Parád	1.832	18.4
Potyond	279	15.5
Rábaszentandrás	740	14.0
Vadosfa	271	6.1
Zsebeháza	325	18.5
<b>Kapuvári járás.</b>		
Beled	2.991	19.4
Cirák	894	19.4
Dénesfa	680	17.1
Edve	399	15.9
Eszterháza	871	11.9
Fertőendréd	1.307	18.1
Fertőszentmiklós	3.379	17.9
Gyóró	674	17.3
Páli	1.215	18.9
Petőháza	830	15.3
Szár föld	1.326	18.9
Vásárosfalva	275	8.5
Vica	502	17.9
<b>Soproni járás.</b>		
Balf	1.474	18.1
Ebergőc	390	15.4
Fertőboz	709	11.3
Harka	1.045	15.0
Hidegség	570	16.9
Lövő	1.583	17.7
Nagyecenk	2.128	18.3

Vármegye, járás, község.	Lélekszám 1935.	Élvezületési arány (%) 1934-36. átlag
Nemeskér	592	18.0
Röjtökmuzsaj	926	18.4
Sopronbánfalva	3.230	13.5
Sopronhorpács	896	17.1
Sopronkövesd	1.761	18.5
Sopronszécsény	516	15.8
Völesey	947	16.2
Sopron tjt.	25.938	15.2
<b>TOLNA VÁRMEGYE.</b>		
<b>Dombóvári járás.</b>		
Csibrák	971	19.9
Dombóvár	9.002	11.9
Döbrököz	4.220	16.8
Gyulaj	2.688	15.4
Kocsola	2.285	14.1
Kurd	1.687	17.2
Lápa fő	406	15.6
Mucsi	2.323	19.1
Nak	1.226	13.6
Szakes	2.720	12.5
<b>Dunaföldvári járás.</b>		
Dunaföldvár	10.888	19.5
Dunaszentgyörgy	2.951	19.5
Gerjen	1.760	16.7
<b>Központi járás.</b>		
Alsónána	1.366	14.6
Alsónyék	1.796	16.5
Báta	3.598	11.3
Bátaszék	7.120	12.3
Bogyiszló	2.801	17.0
Decs	4.996	16.3
Harc	927	15.1
Medina	1.655	16.1
Mözs	2.499	17.5
Ócsény	3.408	15.1
Sárpilis	929	17.6
Sióagárd	1.922	13.5
Tolna	7.709	17.7
Várdomb	644	15.0
<b>Simontornyai járás.</b>		
Beleska	752	15.1
Óuzs	632	10.5
Felsőnána	1.541	13.4
Gyönk	3.119	17.3
Hőgyész	3.475	16.1
Kalazná	846	9.5
Keszőhidegkut	749	6.2

Vármegye, járás, község.	Lélekszám 1935.	Élveszületési arány (‰) 1934-36. átlag
Kisszékely	1.421	14.3
Kistormás	922	11.6
Kölesd	1.974	15.0
Nagyszékely	1.983	11.4
Pálfa	1.913	19.7
Sárszentlőrinc	1.799	16.3
Szakadát	1.137	16.4
Szárzsd	800	13.3
Varsád	1.127	10.6
<b>Tamási járás.</b>		
Bedeg	957	13.9
Értény	1.436	12.8
Felsónyék	1.794	16.3
Kánya	1.024	16.9
Koppányszántó	1.452	13.5
Magyarkér	273	19.5
Nagykönyi	2.086	10.9
Nagyszokoly	1.980	18.0
Ozora	4.116	19.7
Pári	1.441	14.6
Pincehely	3.609	16.5
Regöly	2.281	13.4
Szakály	1.727	13.7
Tengőd	1.216	15.6
<b>Völgyégi járás.</b>		
Apar	827	17.7
Bátaapáti	1.150	14.5
Bonyhád	6.874	18.8
Györe	778	8.6
Hant	460	14.5
Izmény	818	9.8
Kakasd	2.222	18.0
Kéty	1.021	10.8
Kisdorog	1.257	17.8
Kismányok	600	13.9
Kisvejke	728	16.9
Ladomány	130	10.2
Majos	1.155	9.8
Máza	950	15.8
Mórággy	1.959	17.7
Möcsény	581	17.2
Mucsfa	772	13.4
Nagymányok	2.135	14.7
Nagyvejke	611	14.7
Szálka	1.511	14.6
Tabód	375	16.9
Tevel	2.437	19.3
Váralja	1.521	16.7

Vármegye, járás, község.	Lélekszám 1935.	Élveszületési arány (‰) 1934-36. átlag
Závod	910	12.5
Zomba	1.772	16.2
<b>VAS VÁRMEGYE.</b>		
<b>Celldömölki járás.</b>		
Boba	861	17.8
Borgáta	429	9.3
Celldömölk	6.147	15.5
Csőnge	1.079	17.3
Duka	716	17.7
Egyházaskesző	1.063	19.8
Izsákfa	741	13.0
Karakó	525	17.8
Kemeneshőgyész	1.169	19.1
Kemeneskápolna	367	13.6
Kemenesmihályfa	867	18.5
Kemenespálfa	666	12.0
Kemenesszentmárton	256	18.2
Magyargencs	1.448	18.6
Mesteri	801	16.6
Nemeskeresztur	731	16.4
Nemeskoos	544	19.6
Ostffyasszonyfa	1.870	17.6
Pápcé	1.670	16.0
Rábakecskéd	767	17.8
Tokores	434	16.9
<b>Körmend-németujvári járás.</b>		
Felsőmarác	1.079	18.5
Harasztifalu	397	15.9
Hegyhátsál	388	18.0
Hegyhátszentjakab	721	15.7
Hegyhátszentmárton	286	16.3
Horvátnádajla	969	18.2
Ispánk	240	16.7
Katafa	598	18.4
Körmend	7.356	18.6
Magyarnádajla	265	18.9
Nagycsákány	1.572	19.9
Nagykölked	408	14.7
Nagyrákos	658	17.2
Nemesrempehollós	727	18.8
Órimagyarósd	565	13.0
Pinkamindszent	647	11.8
Rábadoroszló	344	19.4
Szaknyér	203	18.0
Szatta	229	17.5
Szóce	1.016	18.7
Vasalja	644	12.4

Vármegye, járás, község.	Lélekszám 1935.	Élveszületési arány (‰) 1934-36. átlag
<b>Sárvári járás.</b>		
Bögöt	409	17.9
Csánig	594	18.5
Csénye	1.290	15.2
Felsőpaty	613	16.9
Felsőzeleste	460	11.6
Gór	525	19.0
Hegyfalú	929	15.1
Hosszúpereszteg	1.979	18.5
Ikervár	2.253	16.4
Vasgerszeg	631	16.4
Káld	1.593	18.0
Kissitke	684	18.5
Megyehid	489	15.0
Niek	835	14.4
Rábasömjén	723	17.1
Répcelak	1.552	16.3
Sárvár	8.764	19.9
Uraiújfalu	870	19.2
Vámoscsalád	734	17.2
Vásárosmiske	800	15.8
Vashosszúfalú	912	19.0

**Szentgotthárd—muraszombati  
járás.**

Alsószőlők	700	16.7
Dávidháza	187	10.7
Gasztony	820	15.0
Gödörháza	309	17.2
Kereca	423	15.0
Kerkáskápolna	380	17.5
Kotormány	162	8.2
Magyarszombatfa	395	12.7
Máriaújfalu	584	18.3
Órbajánháza	291	13.7
Óriszentspéter	1.467	17.7
Rábakéthely	751	16.9
Szalafő	674	13.4
Szentgotthárd	3.341	13.3
Szomoróc	210	17.4
Velemér	379	12.3

**Szombathelyi járás.**

Acsád	732	16.8
Bárdos	108	15.4
Bózsok	766	14.4
Gyöngyösapáti	196	15.3
Gyöngyösfalu	723	12.0
Gyöngyöshermán	659	15.2
Herény	1.172	13.7
Horvátlövő	356	15.9

Vármegye, járás, község.	Lélekszám 1935.	Élveszületési arány (‰) 1934-36. átlag
Kajd	530	18.9
Kámon	2.534	8.9
Közszegzerdahely	513	14.3
Salköveskút	711	15.0
Lukácsháza	289	10.4
Meszlen	648	12.9
Nagyasszonyfalva	396	11.8
Nagycsömöte	427	15.6
Nagygencs	1.648	16.2
Nárai	1.105	17.2
Nemesesó	369	13.6
Olád	1.185	14.1
Perenye	817	18.8
Pornóapáti	660	17.2
Pusztacsó	298	13.4
Sé	504	12.6
Söpte	902	18.5
Tana	275	10.9
Torony	426	13.3
Vaskeresztes	709	16.4
Vassurány	704	17.0
Vasszécsény	933	19.6
Vép	3.033	17.3

**Vasvári járás.**

Alsóoszko	527	11.4
Bérbaltavár	1.516	11.2
Csehi	738	19.4
Dömötöri	422	19.0
Gutaháza	144	9.2
Kismákfa	289	13.8
Kozmafa	224	13.4
Mikosszéplak	983	19.0
Nagymákfa	325	18.5
Nagytilaj	758	17.6
Olaszka	1.027	18.5
Püspöktamási	681	16.2
Rábahidvég	1.743	19.5
Rábamolnári	579	12.1
Rábatóttós	309	14.0
Rum	1.421	13.6
Sorkikisfalud	248	10.7
Sorkitótfalu	321	18.7
Vasvár	4.556	15.6
Zsenye	267	12.5
Közseg mv.	8.533	15.3

**VESZPRÉM VÁRMEGYE.**

**Devecseri járás.**

Aikarendek	963	19.4
Bódé	1.350	17.0



Vármegye, járás, község.	Lélekszám 1935.	Élvezületési arány <sup>(0/00)</sup> 1934-36. átlag	Vármegye, járás, község.	Lélekszám 1935.	Élvezületési arány <sup>(0/00)</sup> 1934-36. átlag
Borszöresök	873	18.3	Csesztreg	1.203	17.7
Csőgle	1.209	17.6	Gáborjánháza	476	19.6
Dabrony	749	18.2	Gosztola	214	15.7
<b>Egeralja</b>	475	<b>14.0</b>	Kerkabarabás	715	15.4
Karakószöresök	495	19.5	Kerkakutas	690	16.4
<b>Kisberzsény</b>	331	<b>10.1</b>	<b>Kerkanémetfalva</b>	294	6.8
<b>Kispirít</b>	329	<b>13.2</b>	Kerkaépénkfalva	219	9.1
Kísszóllós	413	11.3	Kerkaújfalu	171	17.5
Nagykamond	475	17.5	Magyarföld	162	18.5
Nagypirít	689	16.9	<b>Márokföld</b>	221	<b>9.1</b>
Öcs	599	17.2	Nemesnép	390	19.6
<b>Enyingi járás.</b>			Pórszombat	469	16.3
Balatonfőkajár	2.054	17.8	Ramoosa	699	16.2
Balatonkenese	2.731	16.6	Szentgyörgyvölgy	1.221	<b>12.8</b>
Balatonszabadi	1.790	17.9	Szijártóháza	195	15.4
Siófok	4.326	18.2	Zalabaksa	1.103	18.1
Siómaros	714	18.2	Zalaszombatfa	229	18.9
<b>Pápai járás.</b>			<b>Balatonfüredi járás.</b>		
Adásztevel	1.200	18.6	Akali	395	16.9
Alsógörzsöny	444	16.5	Alsóörs	668	17.0
Bakonyság	474	17.6	Aszófő	359	16.7
Bakonytamási	1.331	16.3	Balatonarács	945	19.4
Borsosgyőr	588	18.1	Balatonfüred	3.479	18.9
Farkasgyepű	743	19.3	Balatonkövesd	325	19.5
Gecse	914	19.7	Balatonudvari	261	19.2
Kup	825	19.4	Felsődörgicse	239	18.1
Pápanyógér	243	16.5	Felsőörs	882	15.5
Takácsi	1.462	18.9	Kisdörgicse	135	19.7
Tapoleafő	1.297	17.7	<b>Óbudavár</b>	118	<b>14.1</b>
<b>Veszprémi járás.</b>			Örvényes	210	<b>14.3</b>
Hajmáskér	2.160	15.7	Paloznak	302	19.9
Kádárta	709	<b>14.6</b>	Szentantalfa	593	17.4
Litér	791	16.9	Tihany	1.137	17.9
Magyarbarnag	185	19.8	Zánka	592	17.5
<b>Meneshely</b>	579	<b>12.7</b>	<b>Keszthelyi járás.</b>		
Nemesleányfalva	300	16.7	Balatongyőrök	743	12.1
Peremarton	1.410	19.4	Cserszegtomaj	1.944	17.1
Vörösberény	2.964	17.1	Egenföld	277	<b>12.0</b>
Pápa mv.	22.310	18.9	<b>Hévízszentandrás</b>	807	<b>14.0</b>
Veszprém mv.	19.005	19.8	Keszthely	10.781	17.4
<b>ZALA VÁRMEGYE.</b>			<b>Nemesboldogasszonyfa</b>	150	<b>6.7</b>
<b>Alsólendvai járás.</b>			Sármellék	2.049	18.5
Alsószenterzsébet	319	8.3	Vonyarcvashegy	827	18.5
Baglad	266	<b>12.5</b>	Zalavár	1.533	19.1
Belsőárd	227	<b>10.3</b>	<b>Letenyei járás.</b>		
Bődeháza	432	<b>13.1</b>	Bánokszentgyörgy	1.430	18.2
Cup	240	16.7	Dobri	806	17.8

Vármegye, járás, község.	Lélekszám 1935.	Élvezületési arány <sup>(0/00)</sup> 1934-36. átlag
<b>Felsőszemenye</b>	639	9.4
Kerkaszentmiklós	701	18.5
Kerkateskánd	463	18.7
Lasztonya	324	17.5
Lovászi	643	19.2
Pusztamagyaród	1.262	19.0
<b>Nagykanizsai járás.</b>		
Eszteregnye	1.433	16.3
<b>Galambok</b>	1.865	14.5
<b>Garabonc</b>	881	11.7
Hosszúvölgy	390	19.6
Kacrolak	551	16.3
<b>Kiskomárom</b>	1.905	13.5
Komárváros	1.784	15.9
Magyarszentmiklós	447	17.9
Magyarszerdahely	1.099	19.7
<b>Sormás</b>	972	14.7
Szepetnek	2.296	15.7
<b>Zalakaros</b>	740	14.0
Zalamerenye	690	18.3
Zalaszentjakab	548	17.0
<b>Novai járás.</b>		
Baktüttös	609	14.2
Barlahida	518	18.6
Bördöce	307	18.4
Kerkaiklód	372	15.2
Kissziget	548	18.9
Mikefa	679	19.6
<b>Ortaháza</b>	326	10.2
Páka	1.231	19.2
Szentkozmadombja	561	19.6
<b>Paesai járás.</b>		
Bücsüszentlászló	802	9.6
Gétye	596	19.0
Kisrada	389	17.1
Nagyhorváti	179	16.8
Nemesszer	289	18.4
Orbánosfa	232	17.2
Pötréte	749	16.9
Vörrü	2.570	15.6
Zalaapáti	2.239	19.1
<b>Sümegi járás.</b>		
Gógánfa	868	19.2
Hosztót	357	18.7
Kisgörbő	409	18.7
Kisvásárhely	302	19.9
Mihályfa	731	17.3

Vármegye, járás, község.	Lélekszám 1935.	Élvezületési arány <sup>(0/00)</sup> 1934-36. átlag
Nagygörbő	504	16.3
Szalapa	416	19.2
Ukk	765	16.5
<b>Zalaerdőd</b>	714	14.5
Zalagalsa	429	18.6
Zalaszegvár	427	15.6
<b>Tapoleai járás.</b>		
Badacsonytomaj	2.791	19.3
Balatonederics	1.217	18.3
Balatonhenye	594	18.5
Balatonrendes	319	17.7
Diszel	1.647	19.6
Hegymagas	601	15.5
Kapoles	900	17.8
Kékkút	223	17.9
Kővágóórs	2.433	17.3
Köveskál	934	17.8
Monoszló	420	16.7
Pula	499	18.0
<b>Raposka</b>	353	9.4
Salföld	811	14.8
Sáska	534	18.1
Tapolea	7.728	19.8
Zalahaláp	1.603	17.7
<b>Zalaegerszegi járás.</b>		
Alibánfa	455	16.8
<b>Alsónemesapáti</b>	1.153	14.7
<b>Apátfa</b>	148	2.2
Bazita	599	18.4
Börönd	422	18.2
Budafa	372	19.7
<b>Csásbozsok</b>	851	14.9
<b>Csöde</b>	254	9.2
Ebergény	592	16.9
Hottó	369	15.3
Kávás	493	16.9
Ördöghenye	553	19.9
Sőjtör	2.353	16.0
Szenterzsébethegy	423	18.1
Vorhota	171	19.5
<b>Véckönd</b>	239	13.9
Zalaboldogfa	685	19.9
Zalaistvánd	782	19.6
Zalaszentgyörgy	522	19.2
Zalaszentiván	802	17.5
Zalaszentlőrinc	502	18.6

Vármegye,  
járás,  
község,  
Lélekszám  
1935.

Elveszítetési  
arány (‰)  
1934-36. átlag

### Zalaszentgróti járás.

Aranyod	611	13.1
Batyk	974	19.2
Bezeréd	1.047	17.5
Bókaháza	666	19.5
Dötk	155	15.0
Gyülevész	530	15.1
Kehida	843	18.6
Kisszentgrót	1.329	17.6
Pakod	1.315	17.0
Senye	227	17.6
Türje	2.552	15.3
Tüskeszentpéter	462	19.5
Zalaszentgrót	2.554	13.7
Zalaszentlászló	1.183	17.2
Zalaudvarnok	1.160	18.4
Zalavég	1.080	19.7
Nagykanizsa mv.	31.440	17.5
Zalaegerszeg mv.	13.111	17.7

### ALFÖLD.

#### Bács-Bodrog vármegye.

##### Bácsalmási járás.

Bácsalmás	13.543	17.6
Katymár	4.818	17.3
Kunbaja	3.268	12.0
Mátételke	764	18.3
Tataháza	1.892	16.6

##### Bajai járás.

Bácsbokod	4.587	14.1
Bácsborsód	1.952	17.2
Bátmonostor	2.531	14.6
Csátalja	2.781	17.1
Csávoly	3.162	14.7
Dávod	3.355	19.7
Felsőszentiván	2.940	14.3
Gara	4.177	11.5
Nagybaracska	3.954	17.7
Szeremle	2.011	12.8
Vaskut	4.883	11.8

##### Jánoshalmi járás.

Rém	1.611	18.6
Baja tjt.	30.230	14.9

### BÉKÉS VÁRMEGYE.

#### Békési Járás.

Mezőberény	14.687	18.9
------------	--------	------

Vármegye,  
járás,  
község.

Lélekszám  
1935.

Elveszítetési  
arány (‰)  
1934-36. átlag

### Gyomai járás.

Endrőd	13.381	19.5
Gyoma	12.416	18.0

### Gyulai járás.

Gyulavári	4.238	18.5
-----------	-------	------

### Orosházi járás.

Orosháza	24.974	16.5
Pusztaföldvár	3.387	19.0
Szentetornya	5.724	17.5
Tótkomlós	11.352	18.7

### Szarvasi járás.

Csabaesüd	2.215	19.6
-----------	-------	------

### BIHAR VÁRMEGYE.

#### Berettyóújfalusi járás.

Bakonszeg	2.042	18.0
-----------	-------	------

#### Biharkeresztesi járás

Told	689	17.9
------	-----	------

#### Cséffa-nagyszombati járás.

Körösnagyharsány	1.425	18.2
Kötegyán	2.591	18.8
Nagyszalonta	544	19.0
Sarkad	12.618	19.2

#### Sárréti járás.

Báránd	3.964	17.8
--------	-------	------

### CSANÁD, ARAD ÉS TORON- TAL k. e. e. VÁRMEGYE.

#### Battonyai járás.

Kevermes	5.203	18.5
Magyardombegyház	689	18.4

#### Eleki járás.

Medgyesegyháza	5.095	17.3
----------------	-------	------

#### Központi járás.

Ambrózfalva	970	17.9
Csanádpalota	5.692	19.3
Földeák	5.400	19.4
Magyarcsanak	2.512	17.1
Nagykopáncs	594	17.4

Vármegye, járás, község.	Lélekszám 1935.	Élveszületési arány <sup>(/100)</sup> 1984-86. átlag
<b>Mezőkovácsházi járás.</b>		
Dombiratos	1.503	16,9
<b>Torontáli járás.</b>		
Deszk	2.883	17,6
Ferencszállás	718	15,3
Kiszombor	5.321	14,8
Kláralfalva	588	11,3
Kübekháza	2.038	19,0
Öszentiván	1.496	18,9
Szőreg	4.978	11,0
Újszentiván	1.464	13,4
Makó mv.	34.656	18,7
<b>CSONGRÁD VÁRMEGYE</b>		
<b>Csongrádi járás.</b>		
Fábiánsebestyén	1.327	19,6
Tömörkény	3.666	19,6
<b>Mindszenti járás.</b>		
Mindszent	9.563	17,8
Csongrád mv.	25.207	19,1
Hódmezővásárhely tjv.	59.429	17,4
Szeged tjv.	138.858	17,3
<b>JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK VÁRMEGYE.</b>		
<b>Jászsági felső járás.</b>		
Jászdózsa	4.775	17,3
<b>Központi járás.</b>		
Vezseny	1.908	12,8
<b>Tiszai alsó-járas.</b>		
Kunszentmárton	11.095	19,0
Tiszainoka	1.166	16,6
Tiszasas	1.929	15,7
<b>PEST-PILIS-SOLT-KISKUN VÁRMEGYE.</b>		
<b>Tiszai alsójáras.</b>		
Ócsa	6.332	15,6
<b>Aszódi járás.</b>		
Aszód	3.967	16,0
Bag	3.821	19,0
Galgamácsa	1.832	18,2
<b>Budakörnyéki járás.</b>		
Albertfalva	4.323	3,2
Bia	3.881	17,9
Budakeszi	6.206	13,9
Budatétény	2.926	12,1

Vármegye, járás, község.	Lélekszám 1935.	Élveszületési arány <sup>(/100)</sup> 1984-86. átlag
<b>Nagytétény</b>		
Pesthidegkut	8.110	13,1
Tök	7.254	8,3
Törökbálint	1.223	17,7
	4.781	15,5
<b>Dunavecsei járás.</b>		
Dunaegyháza	1.847	16,8
Dunavecse	4.630	17,4
<b>Gödöllői járás.</b>		
Cinkota	5.914	15,7
Csömör	4.099	18,1
Kerepes	3.602	16,2
Kistarcsa	3.540	14,9
Pécel	7.322	11,1
Rákosesaba	9.278	14,6
Rákosliget	3.212	3,0
Szada	1.714	17,7
<b>Gyömrői járás.</b>		
Eeser	1.953	14,5
Gyömrő	7.584	11,0
Maglód	5.704	14,4
Péteri	2.000	19,4
Tápiósüly	2.523	18,2
<b>Kalocsai járás.</b>		
Bátya	3.539	19,8
Drágszél	541	17,9
Érsekcsanakád	2.082	17,4
Fajsz	3.158	16,3
Foktő	2.777	17,9
Miske	2.768	15,3
Uzod	1.993	16,6
<b>Kiskőrösi járás.</b>		
Soltvadkert	8.440	17,6
<b>Központi járás.</b>		
Csepel	27.220	10,1
Dunaharaszti	8.980	13,5
Mátyásföld	3.032	3,6
Pestszentimre	10.644	12,0
Pestszentlőrinc	39.342	4,0
Pestujhely	12.417	3,7
Rákoshegy	5.869	6,1
Rákoszentmihály	16.327	6,8
Sashalom	14.305	7,1
Soroksár	14.692	17,2
<b>Kunszentmiklósi járás.</b>		
Tass	3.752	17,0

Vármegye, járás, község.	Lélekszám 1935.	Élvezületési arány <sup>(0/00)</sup> 1934-36. átlag
<b>Monori járás.</b>		
Bénye	1.529	16.1
Ceglédbercel	4.059	18.4
Gomba	2.748	18.2
Monor	12.928	18.3
Üllő	7.131	16.7
Veesés	14.675	15.6
<b>Nagykátai járás.</b>		
Kóka	4.994	16.7
<b>Pomázi járás.</b>		
Békásmegyér	10.373	19.0
Budakalász	2.999	18.2
Kisoroszi	1.079	17.6
Klotildliget	526	1.3
Pomáz	5.689	19.7
Visegrád	1.765	11.9
<b>Ráckevei járás.</b>		
Áporka	1.055	16.7
Kiskunlacháza	4.987	18.7
Majosháza	734	19.5
Makád	1.490	16.8
Ráckeve	6.452	18.3
Szigetszentmiklós	5.091	19.4
<b>Váci járás.</b>		
<b>Alag</b>	3.343	19.8
Alsógöd	1.344	9.9
Csomád	901	19.2
Dunakeszi	6.930	14.8
Felsőgöd	3.655	8.2
Fót	5.472	17.6
Kisnémedi	989	17.9
Váchartyán	1.197	12.5
Veresegyháza	4.924	16.9
Budafok mv.	22.188	8.7
Kispest mv.	72.700	14.3
Nagykőrös mv.	28.096	19.5
Pestszenterzs. mv.	80.054	5.0
Rákospalota mv.	45.912	4.9
Szentendre mv.	7.777	14.1
Újpest mv.	72.618	17.4
Vác mv.	21.694	15.1
Budapest szföv.	1.043.459	15.2

Vármegye, járás, község.	Lélekszám 1935.	Élvezületési arány <sup>(0/00)</sup> 1934-36. átlag
<b>SZATMÁR, UGOCSA ÉS BEREK k. e. e. VÁRMEGYE.</b>		
<b>Fehérgyarmati járás.</b>		
Mánd	423	18.9
<b>Mátészalkai járás.</b>		
Olesvaapáti	878	19.7
<b>ÉSZAK. ABAUJ-TORNA VÁRMEGYE.</b>		
<b>Abaujszántói járás.</b>		
Hernádbüd	462	14.4
Hernádkéres	718	18.6
Nagykinizs	558	17.9
<b>Enesi járás.</b>		
Keresztéte	181	16.6
Szászfá	613	19.6
<b>Gönci járás.</b>		
Füzérkajata	422	19.7
Nyíri	608	19.2
Pányok	424	17.3
Telkibánya	1.424	19.7
<b>Szikszói járás.</b>		
Abaujszolnok	450	17.0
Aszaló	1.874	15.5
Monaj	564	16.0
Rásony	323	15.5
<b>Tornai járás.</b>		
Beckesháza	219	13.7
Bódvalenke	334	15.0
Bódvaszilás	1.013	18.8
Dobódel	85	15.6
Szőlősdaró	385	18.2
Tornakápolna	175	19.0
<b>BORSOD, GÖMÖR ÉS KISNONT K. E. E. VÁRMEGYE.</b>		
<b>Edelényi járás.</b>		
Debréte	202	18.1

Vármegye, járás, község.	Lélekszám 1936.	Élveszüléti arány (‰) 1934-36. átlag
<b>Mezőcsáti járás.</b>		
Hejőkeresztúr	775	18.9
Hejőkürt	566	17.7
Hejőszalonta	724	17.5
Muhi	501	15.3
Sajóórs	697	14.8
Tiszapalkonya	1.745	19.1
<b>Mezőkövesdi járás.</b>		
Borsodivánka	1.047	13.7
Cserépváralja	1.015	17.1
Egerfarmos	1.312	16.0
Egerlövő	1.506	19.5
Négyes	862	18.9
Szentistván	4.239	19.4
Szíhalom	3.179	19.3
<b>Miskolci járás.</b>		
Belsőbócs	1.248	16.6
Diósgyőr	21.482	19.0
Hámor	1.040	19.5
Hejőcsaba	4.783	19.9
Külsőbócs	905	17.7
Sajóbáony	853	16.8
Sajóceceg	684	16.1
Sajókeresztúr	887	15.4
<b>Ózdi járás.</b>		
Bolyok	4.076	15.1
Borsodnádásd	3.054	17.8
Center	237	12.7
Hodosesépany	2.722	7.0
Járdánháza	1.381	17.9
Ómány	766	18.7
Sajóvárkony	6.252	11.6
Uppony	728	15.1
<b>Putnoki járás.</b>		
Bánréve	1.163	12.3
Felsőhangony	859	14.4
Gömörzöllős	326	14.3
Putnok	4.789	16.8
Sajópüspöki	630	16.4
Szentsimon	972	15.1
Uraj	1.008	12.6
<b>Sajószentpéteri járás.</b>		
Bánfalva	1.016	18.4
Bánhorvát	738	19.9
Bántanolesány	467	14.3

Vármegye, járás, község.	Lélekszám 1936.	Élveszüléti arány (‰) 1934-36. átlag
Bélapátfalva	2.290	19.9
Borsodszentmárton	484	17.9
Mónosbél	425	13.3
Sajóivánka	587	14.8
Szilvásvárad	1.504	18.6
<b>HEVES VÁRMEGYE.</b>		
<b>Egri járás.</b>		
Aldebrő	1.296	15.7
Egeresehi	1.648	19.2
Feldebrő	1.965	19.3
Kerecsend	1.791	15.1
Maklár	2.489	14.5
Mezőtárkány	3.047	16.7
Nagytálya	967	17.6
Szues	665	11.5
Tófalva	1.086	18.1
<b>Gyöngyösi járás.</b>		
Karácsond	3.870	19.9
Ludas	1.138	16.1
Vámosgyörk	2.265	16.9
Vécs	1.651	17.6
<b>Hatvani járás.</b>		
Csány	4.458	16.0
Hatvan	15.755	18.3
Macanka	677	19.2
<b>Hevesi járás.</b>		
Zaránk	1.330	19.0
<b>Pétervásári járás.</b>		
Bátor	864	16.2
Hevesaranyos	1.039	17.0
Kisfűzes	356	12.2
<b>Tiszafüredi járás.</b>		
Örvény	774	19.8
Poroszló	5.130	19.3
Eger mv.	30.919	17.7
<b>NÓGRÁD ÉS HONT k. e. e.</b>		
<b>VÁRMEGYE.</b>		
<b>Balassagyarmati járás.</b>		
Hont	1.057	18.9
Hugyag	1.488	11.6

Vármegye, járás, község.	Lélekszám 1935.	Élveszületési arány (‰) 1934-36. átlag
Ipolyvece	1.075	18.3
Órhalom	1.371	18.7
Patvare	610	18.6
Szűgy	1.145	15.7
<b>Nógrádi járás.</b>		
Nagyoroszi	2.195	18.4
Pusztaberki	264	18.9
Szátok	490	19.0
<b>Salgótarjáni járás.</b>		
Baglyasalja	2.251	17.6
Homokterenyé	1.570	18.9
Sámsönháza	728	17.9
Somoskő	925	18.0
Szúpatak	223	11.9
<b>Szécsényi járás.</b>		
Ipolytarnóc	943	18.4
Ludány	1.069	15.6
Piliny	939	18.1
Szalmatercs	549	17.6
Szécsényfelfalu	733	17.7
<b>Sziráki járás.</b>		
Alsótold	343	17.5
Bokor	312	13.9
Szirák	1.519	17.3
Zagyvaszántó	1.750	19.6

Vármegye, járás, község.	Lélekszám 1935.	Élveszületési arány (‰) 1934-36. átlag
<b>Szobi járás.</b>		
Ipolytölgyes	557	18.0
Kismaros	641	16.1
Márianosztra	1.336	19.0
Nagybörzsöny	1.771	18.1
Nagymaros	4.401	18.0
Nógrádverőce	2.149	18.3
Perőcsény	1.172	18.5
Szob	4.175	9.3
Vámosmikola	2.167	13.4
Zebegény	845	12.6
<b>ZEMPLEN VÁRMEGYE.</b>		
<b>Bodrogközi járás.</b>		
Dámóc	738	19.0
<b>Sárospataki járás.</b>		
Alsóregmec	516	18.7
Bodroghalász	679	18.6
Bodrogzsadány	612	19.1
Felsőregmec	301	10.0
Hosszuláz	397	16.8
Mátyásháza	103	12.9
Vitány	451	16.3
<b>Szerenesi járás.</b>		
Szerencs	7.001	19.0
<b>Tokaji járás.</b>		
Tokaj	6.136	19.6

**Magyarország szapora lakosú helységei.**  
(Községek és városok, amelyekben a születési arány  
ezer lélekre 35-nél nagyobb).

Vármegye, járás, község.	Lélekszám 1935.	Élveszületési arány (‰) 1934-36. átlag	Vármegye, járás, község.	Lélekszám 1935.	Élveszületési arány (‰) 1934-36. átlag
<b>DUNÁNTÚL.</b>			<b>VAS VÁRMEGYE.</b>		
<b>Fejér vármegye.</b>			<b>Cellödömölki járás.</b>		
			Keléd	440	36.4
			<b>VESZPRÉM VÁRMEGYE</b>		
			<b>Devecseri járás.</b>		
Gánt	1.657	36.8	Oroszi	429	38.8
<b>KOMÁROM és ESZTERGOM k. e. e. vármegye.</b>			<b>Pápai járás.</b>		
			Fenyőfő	503	39.1
			Iharkut	160	41.6
			Németbánya	358	41.0
			<b>Veszprémi járás.</b>		
			Csehbánya	449	39.3
			Veszprémfajsz	269	35.9
			<b>Zirci járás.</b>		
			Lókút	1.974	36.3
			<b>ZALA VÁRMEGYE</b>		
			<b>Balatonfüredi járás.</b>		
			Balatonszőlős	394	35.5
			<b>Keszthelyi járás.</b>		
			Zalaköszvényes	127	36.7

A 35‰ en felüli szám olyan szüléti aránynak felel meg, amely család-  
donként kb. három, illetve háromnál több gyermeket jelent, s ekként tényleges  
népszaporodást eredményez.



Vármegye, járás, község.	Lélekszám 1935.	Élveszületési arány (‰) 1934-36. átlag
<b>Letenyei járás.</b>		
Valkonya	302	37.5
Zajk	580	37.9
<b>Nagykanizsai járás.</b>		
Bajesa	549	37.5
Fityeház	1.070	35.5
<b>Tapolcai járás.</b>		
Hegyesd	359	45.5
<b>ALFÖLD.</b>		
<b>BÁCS-BODROG VÁRMEGYE</b>		
<b>Jánoshalmi járás.</b>		
Kisszállás	1.689	37.9
<b>BIHAR VÁRMEGYE.</b>		
<b>Berettyóújfalusi járás.</b>		
Csökmő	3.992	36.3
<b>PEST-P.-S.-KISKUN VÁRMEGYE.</b>		
<b>Aszódi járás.</b>		
Kartal	3.203	37.5
<b>Kunszentmiklósi járás.</b>		
Peszéradacs	1.269	38.1
<b>Pomázi járás.</b>		
Pilisszántó	1.951	35.2
Pilisszentkereszt	1.416	40.5
<b>SZABOLCS és UNG k. e. e.</b>		
<b>VÁRMEGYE.</b>		
<b>Dadai felső járás.</b>		
Ibrány	6.665	37.8
Zalkod	830	36.9
<b>Kisvárdai járás.</b>		
Ajak	2.836	43.8
Döge	2.023	39.2
Kékese	1.394	40.2
Nyírkarász	2.528	40.1
Nyirtass	2.879	40.5
Pap	1.335	36.2
Szabolcsveresmart	1.963	37.5

Vármegye, járás, község.	Lélekszám 1935.	Élveszületési arány (‰) 1934-36. átlag
<b>Ligetfaljai járás.</b>		
Nyíradony	5.607	35.3
Nyírgelse	1.699	35.3
Nyírlugos	3.534	39.0
<b>Nagykállói járás.</b>		
Kállósemjén	4.565	35.9
Napkor	3.489	35.7
Ujfehértó	14.472	37.0
<b>Nyírbaktai járás.</b>		
Levelek	1.877	46.2
Magy	731	46.5
Ófehértó	2.687	38.3
Ramócsaháza	1.463	35.1
<b>Nyírbátori járás.</b>		
Máriapócs	2.279	42.0
Nyírpilis	1.856	39.0
Piricse	2.232	38.1
Pócspetri	2.223	37.5
<b>Nyírbogdányi járás.</b>		
Demecser	4.064	37.3
Gégyény	2.399	40.3
Kék	2.055	35.4
Nagyhalász	7.098	36.3
Nyírszöllős	1.754	38.0
Nyírtura	1.495	35.0
Székely	1.294	35.8
<b>Tiszai járás.</b>		
Eperjeske	1.223	37.6
Gemze	714	45.3
Mátyus	517	36.7
Tiszabездé	1.508	38.0
Tiszamogyorós	916	35.7
Tuzsér	1.808	35.6
<b>SZATMÁR, UGOCSA, BEREG k. e. e. VÁRMEGYE.</b>		
<b>Csengeri járás.</b>		
Csegöld	1.155	36.6
<b>Fehérgyarmati járás.</b>		
Csahole	561	39.8
Darnó	267	38.7
Fülpösdaróc	354	37.7
Kölese	1.274	35.1
Sonkád	646	37.1

Vármegye, járás, község.	Lélekszám 1935.	Elveszítetési arány (%) 1934-36. átlag
<b>Mátészalkai járás.</b>		
Mérk	3.910	36.0
Nagydobos	2.358	36.1
Nagycesed	7.287	36.2
Nyírderzs	926	39.2
Nyírparasznya	1.008	36.4
Nyírvasvári	2.170	40.9
Penészlek	2.297	40.1
Szamoszeg	2.958	37.4
Tunyog	1.178	37.9
Vállaj	3.238	35.6
<b>Vásárosnaményi járás.</b>		
Gelénes	814	40.1
Tarpa	4.090	35.0
Tiszaszalka	1.272	38.5
<b>ÉSZAK.</b>		
<b>ABAÚJ-TORNA VÁRMEGYE.</b>		
<b>Abaújszántói járás.</b>		
Felsőcéce	216	44.7
Regéc	329	36.5
<b>Encsi járás.</b>		
Büttös	554	36.7
Csenyéte	599	40.1
Szemere	819	36.6
<b>Gönci járás.</b>		
Fülkeháza	169	37.5
Nagybozsva	253	35.6
Nagyhuta	264	44.2
Vágáshuta	449	41.6
<b>Szikszói járás.</b>		
Kupa	329	33.5

Vármegye, járás, község.	Lélekszám 1935.	Elveszítetési arány (%) 1934-36. átlag
<b>BORSOD, GÖMÖR és KISHONT k. e. e. VÁRMEGYE.</b>		
<b>Edelényi járás.</b>		
Balajt	598	35.1
Felsőnyárad	856	35.0
Rakacaszend	687	39.3
Rudabánya	2.173	35.3
<b>Mezőcsáti járás.</b>		
Tiszagyulaháza	867	36.1
<b>Mezőkövesdi járás.</b>		
Kács	914	36.5
<b>Miskolci járás.</b>		
Répáshuta	618	38.8
Ujhuta	1.509	38.2
<b>Ózdi járás.</b>		
Ózd	8.355	46.2
<b>Putnoki járás.</b>		
Ragály	725	35.9
<b>NÓGRÁD és HONT k. e. e. VÁRMEGYE.</b>		
<b>Nógrádi járás.</b>		
Nézsa	1.137	38.1
<b>ZEMPLÉN VÁRMEGYE.</b>		
<b>Sárospateki járás.</b>		
Háromhuta	891	38.5
Tiszakarád	4.146	35.2
Vámosujfalu	710	36.1

# I R O D A L O M

- Bakonyi I.*: Magyarország népesedéspolitikai problémái. Egészségpolitikai Szemle, II. évf. 1937.
- Balogh A.-Kovrig J.*: Társadalompolitikai feladataink. Az Országos Társadalompolitikai Értekezlet munkálatai, Budapest, 1927.
- Berecz J.-Polgár I.*: Az egyke szülészeti vonatkozásai. Népegészségügy. XVIII. évf. 1937.
- Berky J.*: Egyke-egyse. Egészségpolitikai Szemle. I. évf. 1935.
- Bethlen I. gr.*: Képviselőházi\* miniszterelnöki válasz. Képviselőházi értesítő, 1927. november 11.
- Bikkal D.*: Családi munkabér. Budapest, 1937.
- Birtha J.*: Harc az egy^gyermek rendszer ellen. Léva, 1905.
- Borbély M.*: Családi bér – és családbiztosítás. Munkügyi Szemle, XI. évf. 1937.
- Boverat F.*: L'effondrement de la Natalité, Paris, 1937.
- Buà'ly O.*: Az egyke Baranyában. Budapest, 1909.
- Budge J.*: Das Malthusische Bevölkerungsgesetz. Leipzig, 1912.
- Burdörfer F.*: Volk ohne Jugend. II. kiadás. Berlin-Grünwald, 1934.
- Burdörfer F.*: Aufbau und Bewegung der Bevölkerung. Leipzig, 1935.
- Cseh-Szombathy L.*: Képviselőházi beszéd. Képviselőházi Értesítő, 1937. május 4
- Doros G.-MeUy J.*: A nemibetegségek kérdése Budapesten. A szfv. Statisztikai Hivatalának kiadványa, Két kötet. Budapest, 1930.
- Doros Gr.*: Népeességünk szaporodáscsökkenéséről, különös tekintettel a syphilisre és a blenorrhoeára. Népegészségügy, 1926.
- Egyed L.*: A törvényhozás feladatai a család – és erkölcsvédelem fokozottabb kiépítésében. Az Actio Catholica munkálatai. Budapest, 1936.
- Eleh P. és tsai*: Elsüllyedt falu a Dunántúlon. Budapest, 1936.
- Fabinyi T.*: Képviselőházi miniszteri válasz. Képviselőházi Értesítő. 1937. jun. 18.
- Gönczy F.*: Az „egyke” a somogyi nép szokásaiban, s lelki világában. Társadalomtudomány, V. évf. 1925.
- Hodossy G.-Doros G.*: Küzdelem a leánykereskedés és prostitúció ellen. Budapest, 1935.
- Huszár K.*: Képviselőházi beszéd. Képviselőházi (Értesítő. 1927. november 11.
- Hlyefalni I. L.*: A gyermek Budapesten, Budapest Szfv. Statisztikai Hivatalának kiadványa, 1935.
- Kenés B.*: Népesedési politikai kérdések. Magyar Statisztikai Szemle, XIII. évfolyam. 1934.
- Kenéz B.*: Képviselőházi beszéd. Képviselőházi Értesítő, 1934. április 24.
- v. Kenyeres J.*: Képviselőházi beszéd, Képviselőházi Értesítő, 1937. április 28.
- Kiss G.*: Az Ormányság. Budapest, 1937.
- Kiss G.*: Az Ormányság. Protestáns Szemle, XXXVI. évf. 1927.
- Kogutowicz K.*: A Dunántúl és Kisalföld, II. kötet, Szeged, 1936.
- Kovács A.*: Földműves népünk és házassági termékenységé. Magyar Statisztikai Szemle, vm. évf. 1930.
- Kovács A.*: Társadalompolitikai feladataink. Budapest, 1927.

- Kovács G.*: A népesedés elmélete. Budapest, 1908.
- Kovács I.*: A néma forradalom. Budapest, 1937.
- Laky D.*: Népesedéspolitika. Kincsestár 65. sz, Budapest, 1933.
- Máthé E.-Muraközy Gy.*: Kálvin Könyvtár, 11-12. szám. 1935.
- Miloffer S.*: Az egy-gyermekrendszer Magyarországon, Budapest, 1903.
- Molnár I.*: Képviselőházi beszéd, Képviselőházi Értesítő, 1937. júniusi IS.
- Náray Szabó L.*: Felsőházi beszéd. Felsőházi Értesítő, 1937. junus- 24.
- Neuber E.*: Felsőházi beszéd. Felsőházi Értesítő, 1937. június 21.
- Ocsváry E.*: A magyar nemzet szaporátlanságának okai. Ungvár, 1863.
- Pezenhoffer A.*: A demográfiai viszonyok befolyása a népszaporodásra, Budapest, 1922.
- Ravasz L.*: A Dunamelléki Református Egyházkerület munkálata az egyke-kérdésben, Budapest, 1936.
- Schäffer C.*: Volk und Vererbung. Leipzig, 1936.
- Simontsits E.*: Az egyke demológiája. Budapest, 1936.
- Szabados M.*: Földmunkáskérdés, munkástelepítés, munkaalkalmak, Budapest, 1936.
- Széchenyi I. gr.*: Az egyke, Budapest, 1906.
- Széll J.*: Felsőházi (miniszteri válasz, Felsőházi Értesítő, 1937. június 25.
- Szél T.*: Az iparosodás hatása a népesedésre és a népmozgalomra. Magyar Statisztikai Szemle, XV. évf. 1937.
- Thirring L.*: Adalékok a házassági termékenység 1930. évi statisztikájához. Magyar Statisztikai Szemle, XIV. évf. 1936.
- Toper ezer Á.-né:* Képviselőházi teszed. Képviselőházi Értesítő, 1937. május 5.
- Wolff K.*: Az úgynevezett egyke kérdéstről tárgyilagosan. Egészség, 51. évf. 1937.
- Zsindely F.*: Képviselőházi előadói beszéd, Képviselőházi Értesítő, 1937. jún. 18.

## **TARTALOMJEGYZÉK.**

	old.
Előszó: Széll József .....	5
Bevezetés: Ravasz László dr. és Hodossy Gedeon dr. ....	9
I. A születések csökkenése Magyarországon.....	13
II. A születéscsökkenés okai.....	23
III. Az egy-gyermek rendszer következményei a Dunántúl falvaiban.....	48
IV. A népesedéspolitika és családvédelem hatósági fel- adatai .....	66
V. A Magyar Családvédelmi Szövetség társadalmi eszközei.....	105
Függelék .....	139
Irodalom .....	158